

Saurashtra University

Re – Accredited Grade 'B' by NAAC
(CGPA 2.93)

Domadiya, Santok P., 2004, "ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળા અને કોલેજના વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિક કક્ષાનો તુલનાત્મક અભ્યાસ", thesis PhD, Saurashtra University

<http://etheses.saurashtrauniversity.edu/id/eprint/370>

Copyright and moral rights for this thesis are retained by the author

A copy can be downloaded for personal non-commercial research or study, without prior permission or charge.

This thesis cannot be reproduced or quoted extensively from without first obtaining permission in writing from the Author.

The content must not be changed in any way or sold commercially in any format or medium without the formal permission of the Author

When referring to this work, full bibliographic details including the author, title, awarding institution and date of the thesis must be given.

Saurashtra University Theses Service
<http://etheses.saurashtrauniversity.edu>
repository@sauuni.ernet.in

**A COMPARATIVE STUDY OF
MENTAL HYGIENE, ADJUSTMENT AND
GENERAL INTELLIGENCE OF HIGHER
SECONDARY AND COLLEGE STUDENTS**

**" ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળા અને કૉલેજના
વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને
બૌદ્ધિક ક્ષાનો લુલનાત્મક અભ્યાસ "**

**A THESIS TO BE SUBMITTED TO
SAURASHTRA UNIVERSITY, RAJKOT
FOR THE
DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY
IN
PSYCHOLOGY**

UNDER THE FACULTY OF ARTS

::: BY :::

SANTOK P. DOMADIYA

(M.A.PSYCHOLOGY),

LECTURER IN PSYCHOLOGY

SHREE MAHILA ARTS AND HOME SCIENCE

COLLEGE (JAMKANDORNA)

::: GUIDED BY :::

Dr. ANANT M. VASANI

M.A.Ph.D. (Philosophy)

M.A.Ph.D. (Psychology)

LECTURER IN PSYCHOLOGY

SHREE M.V.M. ARTS COLLEGE,

RAJKOT

APRIL - 2004

REGISTRATION No. 2645, 18th OCTOBER - 2001

-: DECLARATION :-

I hereby declare that the Research work presented in this thesis is prepared by me after studying various references. The descriptions and narrations found there in are entirely original. Moreover I am responsible for the opinions and the other details found in this thesis.

I declare thesis to be original work. I have not presented the same for any degree or publication under any university what so ever. This is the first presentation before Saurashtra university Rajkot.

Date :

Place : Jamkandorna

Santok P. Domadiya
Lecturer in Psychology,
Shree Mahila Arts & Home
Science College(Jamkandorna)

-: Certificate:-

This is to certify that work embodied in this thesis entitled " A COMPARATIVE STUDY OF MENTAL HYGIENE, ADJUSTMENT AND GENERAL INTELLIGENCE OF HIGHER SECONDARY AND COLLEGE STUDENTS " has been carried out by SANTOK P. DOMADIYA under my direct guidance and supervision. I also declare that the work done and presented in this thesis is Original and Independent.

Date :

Place : Rajkot

Dr. ANANT M. VASANI
Lecturer in Psychology,
Shree M.V.M. ARTS COLLEGE
RAJKOT.

-: **ઋણસ્વીકાર** :-

સંશોધન એ કોઈ સામાન્ય બાબત નથી અને એકલા કરવું શક્ય નથી આતો સહિયારા પ્રયત્નોનું સુફળ છે. આ માટે કહેવાય છે કે, જાજ હાથ રળિયામણા. સૌ પ્રથમ તો હું આ સંશોધન માટેનો વિચાર કરાવનાર અને પ્રેરણા તેમજ આત્મવિશ્વાસમાં વધારો કરનાર એવા કુદરનો ઉપકાર કેમ ભુલુ ?

ઉચ્ચ શિક્ષણ માટે, નવું મેળવવા માટે પ્રેરણા ઉત્પન્ન કરાવનાર, જીવનમાં સિદ્ધાંતનો પાઠ ભણાવનાર, આત્મવિશ્વાસમાં સતત વધારો કરાવનાર, પોતે જાગૃત રહી અમને સતત જાગૃત કરનાર, માતા-પિતાનો પ્રેમ, હુંફ અદાકરનાર મુરબ્બી શ્રી ડૉ. અનંત એમ. વસાણી સાહેબ તેમજ તેમના ધર્મ પત્ની અમીબેનની અને નાની બહેન સમાન મેઘાની હું ઋણી છું. તેમજ હર હંમેશ મદદરૂપ થનાર ડૉ. વસાણી સાહેબના પરિવારની પણ હું ઋણી છું.

બીજાને પ્રેરણારૂપ બની રહે અને સંશોધનમાં દરેક કાર્યમાં સતત માર્ગદર્શનરૂપ બની રહ્યાં છે, જેના જીવનમાંથી એવી પ્રેરણા મળે છે કે, આજીવન આપણે વિદ્યાર્થી જ છીએ, મનોવિજ્ઞાનના ભિષ્મપિતામહનું બિરૂદ આપી શકાય તેવા મુરબ્બી શ્રી વાચ. કે. દેસાઈ સાહેબનો હું અભાર માનું છું.

કોઈપણ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવા માટે માણસને સ્નેહ, પ્રેમની પણ જરૂર પડે છે. આ સ્નેહ પ્રેમ અને હિમંતથી આગળ વધવાની તાકાત આપનાર અને દરેક સંઘર્ષ, પ્રશ્ન, સમસ્યામાં અભણ હોવા છતાં શક્ય તેટલો સાથ સહકાર અને હિંમત આપનાર તેમજ જેમના આર્શિવાદ થકી આ કાર્ય પુર્ણ થયું છે તેવા મારા માતા-પિતાની હું ઋણી છું. જેના ઋણમાંથી મુક્ત થવું પણ અશક્ય છે. તેમજ મારા ભાઈ-ભાભી, બહેન-બનેવી, નાની બહેન નિરૂપાનો હું ખૂબજ આભાર માનું છું.

જેમના થકી આ સંશોધન કાર્ય પરિપૂર્ણ થયું છે તે સંસ્થા કેમ ભુલાય, જે સંસ્થામાં જ હું નોકરી કરૂં છું અને તે ભુમિનું ઋણ અદા કરવાની પણ મને તક મળી છે. આ સાથે મારા કાર્યમાં સતત સાથ સહકાર આપનાર તેમજ સંસ્થાના વટવૃક્ષ સમાન અને પિતા તુલ્ય એવા સંસ્થાના પ્રમુખ શ્રી વિહલભાઈ રાદડીયાનો પણ આભાર માનું છું તેમજ અન્ય ટ્રસ્ટીઓની પણ ઋણી છું.

સંશોધન કાર્યમાં મદદરૂપ થનાર એવા સંસ્થાના સંચાલકશ્રી મનસુખભાઈ કાછડીયા, કોલેજના અને સ્કૂલના આચાર્યશ્રીઓનો પણ આ તકે આભાર માનું છું. તેમજ સહ કર્મચારી રમેભાઈ ચોવટીયા, દિનશભાઈ, સતારભાઈ, મગનભાઈ જેમને મારા સમય અને નાણા બચાવવામાં મદદરૂપ થયા છે. તેમની હું ખૂબજ આભારી છું.

સંશોધન માટે સાહિત્ય સૌથી અગત્યનું છે. હરહંમેશા સાહિત્ય શોધી આપવામા મદદરૂપ થનાર વીરભાઈ મહિલા આર્ટસ કોલેજ રાજકોટના ગ્રંથપાલ કિષ્નાબેન પરમાર તેમજ અમારી કોલેજમાં લાયબ્રેરી સમિતિની બહેનો અને પૂર્વીય અભ્યાસો માટે મદદરૂપ થનાર INFORMATION AND LIBRARY NETWORK CENTRE - AHMEDABAD સંસ્થાની પણ હું ઋણી છું. અને પૂર્વીય અભ્યાસોનું અંગ્રેજીમાંથી ગુજરાતીમાં ભાષાંતર કરી આપનાર મારી નાની બહેની નિરૂપાનો હું હૃદય પૂર્વક આભાર માનું છું.

સંશોધન કાર્યમાં મદદરૂપ થનાર મારા મિત્રોમાં ડૉ. શાંતાબેન સોલંકી તેમજ અન્ય સ્ટાફ મિત્રો જે મને સતત મદદરૂપ બની રહ્યાં છે. તેમની પણ હું ઋણી છું.

સંશોધનમાં સૌથી અગત્યનું કાર્ય તે કોમ્પ્યુટરાયઝીંગ અને બાઈડીંગનું છે. આ કાર્ય સારી રીતે પૂર્ણ કરી આપવા બદલ દિપસાગર કોમ્પ્યુટર્સ વાળા સાગરભાઈ કક્કડ તથા શૈલેષભાઈ કક્કડ અને તેમના સહપરિવારનો પણ હું આ તકે આભાર માનું છું.

આ ઉપરાંત મારા શુભેચ્છકો જેમણે પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ રીતે મારા આ સંશોધન કાર્યમાં મદદરૂપ થવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. તેમનો હું હૃદયપૂર્વક આભાર માનું છું.

સંતોક પી. દોમડીયા

::: અનુક્રમણિકા :::

ક્રમ	વિગત	પૃષ્ઠ નં.
1	વિષય પ્રવેશ	
1.0	પ્રાસ્તાવિક :-	01
1.1	અધ્યયનની સીમાનું આંકન :-	08
1.2	અધ્યયનના હેતુઓ :-	11
1.2.1	હેતુઓનો સાર :-	13
1.3	અધ્યયનની ઉત્કલ્પનાઓ :-	14
1.3.1	ઉત્કલ્પનાનો અર્થ :-	14
1.3.2	ઉત્કલ્પનાનું મૂલ્યાંકન :-	15
1.3.3	ઉત્કલ્પનાનાં પ્રકારો :-	15
1.3.3.1	શૂન્ય ઉત્કલ્પના/નિષેધક ઉત્કલ્પના	15
1.3.3.2	વિકલ્પ ઉત્કલ્પના	15
1.3.3.3	શાસ્ત્રીય ઉત્કલ્પના	15
1.3.3.4	વ્યવહારીક ઉત્કલ્પના	16
1.3.3.5	દિશા સૂચક અને બિનદિશા સૂચક ઉત્કલ્પનાઓ	16
1.3.4	ઉત્કલ્પનાનાં લક્ષણો :-	17
1.3.5	ઉત્કલ્પનાનાં સ્ત્રોત :-	17
1.3.6	ઉત્કલ્પનાનાં કાર્યો અથવા ઉપયોગિતા:-	17
1.3.7	ઉત્કલ્પનાની મર્યાદાઓ :-	18
1.3.8	ઉત્કલ્પનાની મર્યાદાઓનું નિવારણ :-	18
1.4.	અધ્યયનની ઉત્કલ્પનાઓ :-	19
1.4.1.	't' કસોટીની શૂન્ય અટકળો	19
1.4.2	સહસંબંધ- (r) ની શૂન્ય અટકળો	23
1.4.3	'F' કસોટીની શૂન્ય અટકળો	25
1.4.4	ફેક્ટોરીયલ ડીઝાઇનની શૂન્ય અટકળો	27
1.5	માનસિક સ્વાસ્થ્ય એટલે શું ?	28
1.5.1	માનસિક સ્વાસ્થ્યના માપદંડ :-	32
1.5.2	માનસિક સ્વાસ્થ્યના લક્ષણો :-	32
1.5.3	માનસિક સ્વાસ્થ્યને અસર કરતાં પરિબલો	33
1.5.4	માનસિક સ્વાસ્થ્યને જોખમાવનારી બાબત :-	34
1.5.5	માનસિક આરોગ્ય માટેના સૂચનો :-	34

1.6	સમાયોજન એટલે શું :-	37
1.6.1	સમાયોજનની સમસ્યાઓ :-	41
1.6.2	સમાયોજનના ક્ષેત્રો :-	43
1.6.3	સમાયોજનના નિર્ણાયકો :-	44
1.6.4	અસરકારક સમાયોજનના નિર્ણાયકો :-	45
1.7	બુદ્ધિ એટલે શું ? :-	47
1.7.1	બુદ્ધિનો શાબ્દિક અર્થ :-	49
1.7.2	બુદ્ધિ નું સ્વરૂપ :-	50
1.7.3	બુદ્ધિના સ્વરૂપ વિશેના સિદ્ધાંત :-	51
1.7.3.1	ચાર્લ્સ સ્પીયરમેનનો દ્વિઘટક સિદ્ધાંત	51
1.7.3.2	થોર્નડાઈક ઈ.એલ.નો બહુઘટક સિદ્ધાંત	52
1.7.3.3	થર્સ્ટોનનો સમૂહ ઘટક સિદ્ધાંત :-	52
1.7.3.4	ગીલફોર્ડનો અભિગમ :-	52
1.7.4	બુદ્ધિ કસોટીઓનું વર્ગીકરણ :-	53
1.7.4.1	વ્યક્તિગત શાબ્દિક/અશાબ્દિક બુદ્ધિ કસોટી :-	53
1.7.4.2	સામૂહિક શાબ્દિક / અશાબ્દિક / ક્રિયાત્મક બુદ્ધિ કસોટી :-	53
1.7.4.3	ભારતમાં બુદ્ધિ માપન :-	53
1.7.4.4	ગુજરાતી ભાષામાં બુદ્ધિ કસોટીઓ	54
1.7.5	બુદ્ધિની કક્ષાઓ :-	54
1.7.5.1	મનોદુર્બળતા :-	54
1.7.5.2	પ્રતિભાશાળી :-	54
1.7.5.3	સાધારણ બુદ્ધિ :-	54
1.7.6.	બુદ્ધિ કસોટીઓની ઉપયોગિતા :-	55
1.8	અધ્યયનના પરિવર્ત્યો :-	56
1.8.1	સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો :-	56
1.8.2	પરતંત્ર પરિવર્ત્યો :-	57
1.9	નિદર્શની પસંદગી :-	58

1.10 અધ્યયન ગૂંથણી :-	60
1.11 નમૂનાનું વર્ગીકરણ :-	61
1.12 આંકડાશાસ્ત્રીય પદ્ધતિનો ઉપયોગ :-	63
1.13 સાધનો :-	64
1.13.1 વ્યક્તિગત માહિતી પત્રક :-	64
1.13.2 માનસિક સ્વાસ્થ્ય માપન સંશોધનિકા:-	66
1.13.3 રૂપાંતરિત સમાયોજન સંશોધનિકા :-	66
1.13.4 સામાન્ય બુદ્ધિક્ષા માટેની સંશોધનિકા:-	66
1.14 અગત્યના પદોની વ્યાખ્યા :-	68
1.14.1 ધોરણ :-	68
1.14.2 વિદ્યાશાખા :-	68
1.14.3 માતા-પિતાનો અભ્યાસ :-	68
1.14.4 માતા-પિતાનો વ્યવસાય :-	69
1.14.5 રહેઠાણ :-	69
1.14.6 શોખ :-	69
1.14.7 જ્ઞાતિ :-	70
1.14.8 પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાનું પરિણામ :-	70
1.14.9 મેળવેલ સિદ્ધિ :-	70
1.15 અધ્યયનના પ્રકરણોનું આયોજન :-	71
1.15.1 પ્રકરણ - 1 : વિષય પ્રવેશ	71
1.15.2 પ્રકરણ - 2 : ભૂતકાળમાં થયેલા અભ્યાસોનું વિહંગાવલોકન	71
1.15.3 પ્રકરણ-3 : અધ્યયનની યોજના હેતુઓની પ્રક્રિયા	71
1.15.4 પ્રકરણ - 4 : અધ્યયનનું પૃથ્થકરણ, અર્થઘટન અને પરિણામ ચર્ચા	72
1.15.5 પ્રકરણ - 5 : અધ્યયનના તારણો અને સૂચનો	72

2 સંશોધન સાહિત્યની સમીક્ષા

2.0 પ્રસ્તાવના :-	73
2.1 પૂર્વે થયેલા સંશોધન(સાહિત્ય)ની ઉપયોગીતા,મહત્વ	74
2.2 પૂર્વ સંશોધનને પડકાર :-	76
2.3 પૂર્વ સંશોધનમાં કાર્ય કરતી પ્રક્રિયાની વધુ સ્પષ્ટતા	77
2.4 પૂર્વ સંશોધનનું પુનરાવર્તન કરીને તેનું સમર્થન મેળવવું	78
2.5 એક ક્ષેત્રમાં જે પરિવર્ત્ય સંબંધો જોવા મળ્યા હોય તે સંબંધોની તપાસ કરવું સંશોધન :-	79
2.6 અનપેક્ષિત પરિણામોના કારણો જાણવા માટે થયેલા સંશોધનો:-	80
2.7 એક સમસ્યામાં વિકાસ પામેલી સંશોધનની પ્રયુક્તિ બીજી જુદી સમસ્યામાં ઉપયોગમાં લઈ શકાય :-	81
2.8 માનસિક સ્વાસ્થ્યનું સૈદ્ધાંતિક મહત્વ :-	82
2.9 સમાયોજનનું સૈદ્ધાંતિક મહત્વ :-	87
2.10 બુદ્ધિક્ષાનું સૈદ્ધાંતિક મહત્વ :-	90
2.11 માનસિક સ્વાસ્થ્યની સૈદ્ધાંતિક પૂર્વભૂમિકા :-	94
2.12 માનસિક સ્વાસ્થ્ય અંગે પૂર્વે થયેલા અભ્યાસો:-	95
2.12.1 રેડી.એસ.વિસ્વનાથ અને નાગર નથમ્મા (1995)	95
2.12.2 રાય વી. કે., યાદવ વી. સી. (1993)	96
2.12.3 કુલી કવીલ,મીકેલ,બોચડ,રોન્ડાસી, (2001)	97
2.12.4 પારથી ઉષા કે. અને વેગરમહિયા, (1992)	98
2.12.5 રંગ સ્વામી કે. (1995)	99
2.12.6 ભાર્ગવ, મહેશ, સકસેના, અંજુ (1995)	100
2.12.7 ઈલોગો, નિકોલસ એસ., એકલશન (2001)	101
2.12.8 સ્થેલ, લોરી જેનેટ, રિક્ઝ બી. (2000)	102
2.12.9 મીજ, રીચાર્ડ એલ. એન. (2000)	103

2.12.10	લેંગ, ફેડ્રીક, ટી.એલ., જેચર, પીટર	(1999)	104
2.12.11	ચેન, લીસીન, ઈટોન, વિલિયમ ડબલ્યુ	(2000)	105
2.12.12	લક્ષ્મી નારયરણન, ટી.આર.પ્રભાકરનપી.	(1993)	106
2.12.13	એસ. કે. વર્મા,	(1994)	107
2.12.14	મિશ્રા પી.સી., સોમેની એચ.આર.	(1995)	108
2.12.15	વર્મા કિરણ, બાલા, આસ્થાના મધુ	(1995)	109
2.12.16	ફ્રેન એન્જેલા પી. ઈટોન	(2001)	110
2.12.17	એ. એમ. વસાણી	(1998)	111
2.12.18	એ. એમ. ચોયા	(1995)	111
2.12.19	જે. બી. મોરી	(2003)	112

2.13 માનસિક સ્વાસ્થ્યના પૂર્વીય અભ્યાસો સાથે

પ્રસ્તુત અધ્યયનની સરખામણી :- 113

2.14 સમાયોજનની સૈદ્ધાંતિક પૂર્વભૂમિકા :- 115

2.15 સમાયોજન અંગે પૂર્વે થયેલા અભ્યાસોની સમીક્ષા:- 116

2.15.1	અમીન, અમેલીયા હેરેલ	(2001)	116
2.15.2	જુન વેન હેલ રેઝીના	(2001)	117
2.15.3	સેલબી, ઝીન કોસ્ટેલો	(2001)	119
2.15.4	ફ્રેઈલ બીન રીગલ	(2001)	120
2.15.5	સ્મીટલી, બ્રુસલેડન	(2001)	122
2.15.6	ચી. ઈલેઈન એફ.	(2001)	123
2.15.7	સ્ટોર્ટ, મારસીયા, સીસેલ	(2001)	124
2.15.8	કોન્ટી, રેઝીના	(2000)	125
2.15.9	પોલ ઈલીઝાબેથ એલ. બ્રીચર, સીગલ	(2001)	126
2.15.10	રોડરીગઝ, નોરમા, મીર્યસ,	(2000)	127
2.15.11	સેટો, નોરીકો	(2000)	128
2.15.12	કલીયા લે	(2000)	129

2.15.13 કોચ રાજલી, અરબોના કેન્સ્યુલા	(2001)	130
2.15.14 મિરલી ફ્રાન્સીસ એમ. મોન્ટ ગોમરી	(2001)	131
2.15.15 કલીયસ ફર્ના લેનીઝ, સીલ્વા	(2000)	132
2.15.16 ચોઈ, કીમ, હિપોન	(2000)	133
2.15.17 વ્હાઈટ નોલની, જેની	(2000)	134
2.16.18 લીધરમેન, સેમરસ સ્યુ	(2000)	135
2.15.19 કેમ્બેલ, મિકેલ એચ.પ્રીચાર્ડ સોન-ટી	(2000)	136
2.15.20 બેન ડેવીડ, અમીથ લેઈચ, ટ્રેનટ્રીટ	(1999)	137
2.15.21 સ્ટ્રેજ, અમી, બ્રાન્ટ, ટેમરા, સ્વાનસન	(1999)	138
2.15.22 સ્વીટઝર એલ.એન. એમ. ગ્રીફીન	(1999)	139
2.15.23 ચૌધરી બીનય કે.અને સિન્હા રનબી	(1992)	140
2.15.24 રાજમણીકમ એમ. વસંથા એલ.આર.	(1993)	141
2.15.25 ઈરફાન, મોહમદ, ઈકબાલ, જાવેદ	(1993)	142
2.15.26 કોચ ગવે, વિતિથા	(1993)	143

2.16 સમાયોજનના પૂર્વીય અભ્યાસો સાથે

પ્રસ્તુત અધ્યયનની સરખામણી :- 144

2.17 બુદ્ધિક્ષાની સૈદ્ધાંતિક પૂર્વભૂમિકા :- 146

2.18 બુદ્ધિ અંગે પૂર્વે થયેલા અભ્યાસો :- 147

2.18.1 અજાદ, ગુલાબ એસ.	(1991)	147
2.18.2 ગૌતમ, શશીબાલા	(1992)	148
2.18.3 ગુપ્તા અને સુનિતા	(1991)	149
2.18.4 બિસ્વાલ પી. એન.	(1992)	150
2.18.5 જસ્વાલ, સ્નેહલતા, જેરાત જે.એન.	(1991)	151
2.18.6 મલ્હોત્રા, શુભા અને બર્નસ બી.એલ.	(1991)	152
2.18.7 શ્રીવાસ્તવ આર.કે., ચૌધરી કે.બી.	(1991)	153
2.18.8 શ્રીવાસ્તવ, શુશીલા અને થોમસ	(1991)	154
2.18.9 મુખરજી એમ., ચેટરજી એસ., ગુપ્તા	(1991)	155

2.18.10	મુખરજી એમ., ચેટરજી એસ., ગુપ્તા	(1992)	156
2.18.11	શર્મા, વંદના, અને કોર, કિરંજીત	(1992)	157
2.18.12	પાંડે, સંગીતા	(1992)	158
2.18.13	શ્રીવાસ્તવ અને સુશીલા	(1992)	159
2.18.14	સિંગ, આર.ડી. અને વર્મા એસ.સી.	(1992)	160
2.18.15	શ્રીવાસ્તવ નરેશ સી.	(1992)	161
2.18.16	પરમેશ સી. આર., નારાયણન એસ.	(1993)	162
2.18.17	મોના પી. કે., દાસ આઈ.	(1993)	163
2.18.18	પંડા એસ. કે. નાથ કે. એસ.	(1992)	164
2.18.19	સુધા બી.સી. અને પ્રવીન તાજ	(1992)	165
2.18.20	રાજ એચ. શેમ સુનંદા	(1994)	166
2.18.21	બહેરી અને રુચી	(1995)	167
2.18.22	રંગ સ્વામી કે.	(1995)	168
2.18.23	ચેન	(1995)	169
2.18.24	બુદ્ધોજા, અલબાલ, મહોમદ	(1993)	170
2.18.25	બાલ, આરતી, હીરીસેવ, ઉમા	(1997)	171
2.18.26	જંગ ડેગુનલી, ઍંગલીન	(2001)	172
2.18.27	લીયાંગ, નીગઝીયન, ઈન્ફેચીંગ	(2000)	173
2.18.28	જહાવો, જુમ્બો, લીયાંગ, જુન લીન,	(1999)	174
2.18.29	ચેંગ પુલાંન ચ્યુઈ, ઈવેઈ વુ, હેનરોંગ	(1999)	175

2.19 બુદ્ધિક્ષાના પૂર્વીય અભ્યાસો સાથે

પસ્તુત અધ્યયનની સરખામણી :-

176

3 સંશોધન યોજના પ્રક્રિયા અને પૃથકરણની પદ્ધતિ	
3.0 પ્રસ્તાવના	179
3.1 સામાજિક સંશોધનની વ્યાખ્યા :-	181
3.2 સંશોધન યોજના :-	182
3.3. આયોજનની સફળતા :-	186
3.4. સંશોધન યોજનાના પ્રકારો :-	188
3.4.1 રચનાત્મક અથવા અન્વેષણાત્મક અધ્યયન :-	188
3.4.2 વર્ણનાત્મક અને નિદાનાત્મક અધ્યયન	189
3.4.2.1. વર્ણનાત્મક અધ્યયન :-	189
3.4.2.2. ઉપયોગિતા :-	190
3.4.2.3. યોજના :-	190
3.4.2.4. વર્ણનાત્મક અધ્યયનો :-	191
3.4.2.5. નિદાનાત્મક અથવા ચિકિત્સાત્મક અધ્યયન	191
3.4.2.6 ઉપયોગ :-	192
3.4.3. પરિક્ષણાત્મક અથવા પ્રાયોગિક અધ્યયન :	192
3.5. સંશોધનની યોજના :-	193
3.6. સંશોધનની સમષ્ટિ :-	195
3.6.1. સમષ્ટિ એટલે શું ? :-	195
3.6.1.1. આંકડાશાસ્ત્રીય પરિભાષામાં :-	195
3.6.2. સમષ્ટિના પરિણામો (ઘટકો, કારણો) :-	195
3.6.2.1. ભૌગોલિક પરિણામ :-	195
3.6.2.2. સમષ્ટિનું એકમ :-	195
3.6.2.3. સમષ્ટિનું લક્ષણ :-	196
3.6.3. સમષ્ટિના પ્રકારો :-	197
3.6.3.1. ગુણાત્મક અને સંખ્યાત્મક સમષ્ટિ :-	197
3.6.3.2. મર્યાદિત અને અમર્યાદિત સમષ્ટિ :-	197
3.6.3.3. નિદર્શિત અને લક્ષ્ય સમષ્ટિ :-	197
3.7. નિદર્શની પસંદગી :-	197
3.7.1. નિદર્શ એટલે શું ? :-	197
3.7.2. સારા નિદર્શનની લાક્ષણિકતા :-	198

3.7.2.1	સમષ્ટિનું પ્રતિનિધિત્વ :-	198
3.7.2.2.	પર્યાપ્ત કદ :-	199
3.7.3.	નિદર્શની જરૂરિયાત :-	199
3.7.4.	નિદર્શના પ્રકાર :-	200
3.7.4.1.	બિનચદ્ધ નિદર્શન :-	200
3.7.4.2.	ચદ્ધ નિદર્શન :-	201
3.7.5.	નિદર્શન ભૂલ :-	201
3.7.5.1.	નિદર્શ ભૂલના પ્રકાર :-	202
3.7.5.2.	નિદર્શ ભૂલના પરિબળો :-	202
3.7.5.3.	બિનનિદર્શ ભૂલોના પરિબળો :-	202
3.8.	પ્રસ્તુત અભ્યાસની સમષ્ટિ :-	202
3.9.	પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં નમૂનાની પ્રક્રિયાનું પૃથકરણ:-	203
3.10.	સંશોધનના ઉપકરણો :-	206
3.10.1	સંશોધનના ઉપકરણોના પ્રકારો :-	207
3.11.	પ્રસ્તુત અભ્યાસના સાધનો (ઉપકરણો) :-	208
3.11.1	વ્યક્તિગત માહિતીપત્રક :-	208
3.11.2	માનસિક સ્વાસ્થ્ય સંશોધનિકા(MHI) :-	209
3.11.2.1	માનસિક સ્વાસ્થ્યના ઘટકો :-	210
3.11.2.2.	ગણતરીની પદ્ધતિ :-	210
3.11.1.3	વિશ્વસનીયતા :-	211
3.11.1.4	માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રશ્નાવલીની વિશ્વસનીયતા:-	211
3.11.1.5	માનસિક સ્વાસ્થ્યના ઘટકો રજૂ કરતું કસોટી અને પુનઃ કસોટીનું કોષ્ટક	212
3.11.1.6	માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રશ્નોત્તરીના ઘટકો સહસંબંધોની ગણતરી.	213
3.11.1.7	માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રશ્નાવલી યથાર્થતા	213
3.11.1.8	માનસિક સ્વાસ્થ્ય યથાર્થતા દર્શાવતું કોષ્ટક	214
3.12.	રૂપાંતરિત સમાયોજન સંશોધનિકા :-	214
3.12.1.	સંશોધનિકા :-	215
3.12.2.	સંચાલન :-	215
3.12.3.	ગણતરીની પદ્ધતિ :-	215
3.12.4	પ્રાપ્તાંકોનું વિશ્લેષણ :-	216
3.12.5.	વિશ્વસનીયતા :-	217

3.13. સામાન્ય બૌદ્ધિક કક્ષા સંશોધનિકા :-	218
3.13.1. બુદ્ધિ કસોટીના પેટા પ્રકારો :-	219
3.13.2. સંશોધનિકા :-	219
3.13.3. સંચાલન :-	221
3.13.4. ગણતરીની પદ્ધતિ :-	222
3.13.5. વિશ્વસનીયતા :-	222
3.13.6. ચતુર્થતા :-	223
3.13.7. સર્વસામાન્ય ધોરણો :-	224
3.14. પસ્તુત અભ્યાસનું આયોજન :-	226
3.15. સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યોનું વિશ્લેષણ :-	227
3.15.1. શૈક્ષણિક લાયકાત :-	227
3.15.2. પિતાનો અભ્યાસ :-	228
3.15.3. માતાનો અભ્યાસ :-	228
3.15.4. પિતાનો વ્યવસાય :-	229
3.15.5. માતાનો વ્યવસાય :-	229
3.15.6. પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાનું પરિણામ :-	229
3.15.7. મેળવેલ સિદ્ધિ :-	230
3.15.8. સ્કૂલ, કોલેજ અને વિદ્યાશાળા :-	230
3.15.9. રહેઠાણ :-	230
3.15.10. શોખ :-	231
3.16. આંકડા શાસ્ત્રીય પ્રયુક્તિઓ :-	231
3.16.1. ટકાવારી	231
3.16.2. અર્થઘટન માટે વાપરેલા આંકડાશાસ્ત્રીય પ્રયુક્તિઓની સૂત્રાત્મક રજુઆત :-	232
3.16.3. મધ્યક :- t કસોટી માટે	232
3.16.4. સંયુક્ત પ્રમાણચૂક (t કસોટી માટે):-	233
3.16.5. (t)કસોટી :-	233
3.16.6. સહસંબંધ	235
3.16.6.1 સહસંબંધાંક એટલે શું ?	235
3.16.6.2. સહસંબંધાંકનું અર્થઘટન :-	235

3.16.6.3. સહસંબંધ શોધવાની રીતો :-	236
3.16.6.4. સહસંબંધ શોધવાની કાર્લ પિયરસનની રીત	236
3.16.7. F - કસોટી :-	239
3.16.7.1 F -કસોટી માટે વિચરણ પૃથ્થકરણ	
વિચરણ પૃથ્થકરણ એટલે શું ?	239
3.16.7.2 ઉપયોગ	239
3.16.7.3 મર્યાદા	240
3.16.7.4 ' F ' કસોટીના સૂત્રનું પૃથ્થકરણ	240
3.16.7.5 ફેક્ટોરીયલ ડીઝાઇનના સૂત્રનું પૃથ્થકરણ	246
→ $5 \times 3 \times 2$	
→ $3 \times 3 \times 2$	
→ $2 \times 3 \times 2$	
3.17.પસ્તુત અભ્યાસની માહિતીનું એકત્રીકરણ :-	247
3.18. પસ્તુત અભ્યાસની ગણતરી :-	248
4. સંશોધન પૃથ્થકરણ, અર્થઘટન અને પરિણામની ચર્ચા	
4.0 પસ્તાવના	250
4.1 પૃથ્થકરણ એટલે શું ?	250
4.1.1વર્ણનાત્મક આંકડાશાસ્ત્રીય પદ્ધતિઓ	251
4.1.2આંકડાશાસ્ત્રીય અનુમાન પદ્ધતિ	251
4.2 વિદ્યાર્થીનીઓની સામાન્ય માહિતી	251
4.3 ધોરણ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	252
4.4 રહેઠાણ આધારે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	253
4.5 શૈક્ષણિક વિભાગને આધારે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	254
4.6 પરિવર્ત્યોને આધારે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	255
4.6.1 પિતાના અભ્યાસ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	255
4.6.2 માતાના અભ્યાસ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	258
4.6.3 પિતાનો વ્યવસાય પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	261

4.6.4	માતાનો વ્યવસાય પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	264
4.6.5	વિસ્તાર પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	267
4.6.6	શોખ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	269
4.6.7	પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાના પરિણામ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	273
4.6.8	મેળવેલ સિદ્ધિ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	276
4.7.	આવૃત્તિ વિતરણના આધારે પૃથકરણ	279
4.7.1	સમગ્ર નિદર્શનું માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકના આધારે આવૃત્તિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક	279
4.7.2	સમગ્ર નિદર્શનું સમાયોજનનાંકને આધારે આવૃત્તિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક	285
4.7.3	સમગ્ર નિદર્શનું બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકોને આધારે આવૃત્તિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક	290
4.8	પરિવર્ત્યોના મધ્યક પ્રમાણે પૃથકરણ	295
4.8.1	માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકોને આધારે મધ્યક	295
4.8.2	સમાયોજનાંકોને આધારે મધ્યક	305
4.8.3	બૌદ્ધિકકક્ષાનાં પ્રાપ્તાંકોને આધારે મધ્યક	315
4.9. t -	કસોટીનું પૃથકરણ અને પરિણામની ચર્ચા	325
4.9.1	માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકોનું 't' - કસોટી દ્વારા પૃથકરણ અને પરિણામની ચર્ચા	325
4.9.2	સમાયોજનાંકનું 't' - કસોટી દ્વારા પૃથકરણ અને પરિણામની ચર્ચા	345
4.9.3	બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકોનું 't' - કસોટી દ્વારા પૃથકરણ અને પરિણામની ચર્ચા	366
4.10	સહસંબંધનું પૃથકરણ અને અર્થઘટન	387
4.10.1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથકરણ અને પરિણામ ચર્ચા	389
4.10.2	માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથકરણ અને પરિણામ ચર્ચા	395

4.10.3	સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથક્કરણ અને પરિણામ ચર્ચા	402
4.11.	F-કસોટી દ્વારા પૃથક્કરણ અને પરિણામ ચર્ચા	408
4.11.1	માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું 'F' કસોટી દ્વારા પૃથક્કરણ અને પરિણામની ચર્ચા	410
4.11.2	સમાયોજનાંકોનું F-કસોટી દ્વારા પૃથક્કરણ અને પરિણામ ચર્ચા	418
4.11.3	બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકોનું F-કસોટી દ્વારા પૃથક્કરણ અને પરિણામ ચર્ચા	426
4.12.	ફેક્ટોરિયલ ડિઝાઇન પ્રમાણે પૃથક્કરણ અને પરિણામ ચર્ચા	434
4.12.1	- 5 × 3 આવયવિક યોજના - 1	435
4.12.2	- 3 × 3 આવયવિક યોજના - 2	437
4.12.3	- 2 × 3 આવયવિક યોજના - 3	439
4.13	નબળા માનસિક સ્વાસ્થ્યના કારણો	441
4.14	નબળા સમાયોજન પાછળના કારણો	443
4.15	નબળી બૌદ્ધિકકક્ષા પાછળના કારણો	434
5	સંશોધન સારાંશ, મર્યાદાઓ અને ભવિષ્યસંશોધન માટેના સૂચનો	
5.0	પ્રાસ્તાવિક	447
5.1	સંશોધન પદ્ધતિનો સાર	448
5.2	સંશોધનના આધારે મળેલા તારણો	450
5.2.1	મુખ્ય પરિવર્ત્યોના માનસિક સ્વાસ્થ્યની t - કસોટીનું પૃથક્કરણ અને ચર્ચા	451
5.2.2	મુખ્ય પરિવર્ત્યોના સમાયોજનની t કસોટીનું પૃથક્કરણ અને ચર્ચા	453
5.2.3	મુખ્ય પરિવર્ત્યોના બૌદ્ધિકકક્ષા સાથે t કસોટીનું પૃથક્કરણ અને ચર્ચા	455
5.2.4	માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથક્કરણ	457
5.2.5	માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથક્કરણ	459

5.2.6	સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથકરણ	461
5.2.7	ભિન્ન સિદ્ધિ અને માનસિક સ્વાસ્થ્યની F કસોટીનું પૃથકરણ	463
5.2.8	ભિન્ન સિદ્ધિ અને સમાયોજનની F કસોટીનું પૃથકરણ	465
5.2.9	ભિન્ન સિદ્ધિ અને બૌદ્ધિકકક્ષાના F કસોટીનું પૃથકરણ	467
5.2.10	ફેક્ટોરીયલ ડીગ્રાઈન પ્રમાણે ધોરણ અને પિતાના વ્યવસાય સાથે માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષાનું પૃથકરણ	469
5.3.	સમગ્ર શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો સારાંશ	470
5.4	નબળા માનસિક સ્વાસ્થ્ય પાછળના કારણો અને સુધારણાના ઉકેલો	472
5.5	નબળા સમાયોજન પાછળના કારણો અને સુધારણાના ઉકેલો	474
5.6	નબળા બૌદ્ધિકકક્ષા પાછળના કારણો અને સુધારણાના ઉકેલો	476
5.7	માનસિક સ્વાસ્થ્ય સુધારવા માટેના સૂચનો	478
5.8	સમાયોજન સુધારવા માટેના સૂચનો	480
5.9	બૌદ્ધિકકક્ષા સુધારવા માટેના સૂચનો	482
5.10	પ્રસ્તુત અભ્યાસની મર્યાદાઓ	484
5.11	ભાવિસંશોધન માટેના સૂચનો	488

-: કોષ્ટક તેમજ આલેખ સૂચિ :-

ક્રમ	વિગત	પૃષ્ઠ નંબર
<u>પ્રકરણ : 3</u>		
3.1.	પ્રસ્તુત અભ્યાસનો નિદર્શ દર્શાવતુ કોષ્ટક	205
3.2	માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રશ્નાવલીની વિશ્વસનીયતા દર્શાવતુ કોષ્ટક	211
3.3	માનસિક સ્વાસ્થ્યના ઘટકો રજૂ કરતું કસોટી અને પુનઃકસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	212
3.4	માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રશ્નોત્તરીના ઘટકો સહસંબંધોની ગણતરી દર્શાવતુ કોષ્ટક	213
3.5	માનસિક સ્વાસ્થ્ય યથાર્થતા દર્શાવતુ કોષ્ટક	214
3.6	પ્રાપ્તાંકોનું વિશ્લેષણ દર્શાવતુ કોષ્ટક	216
3.7	વિશ્વસનીયતા દર્શાવતુ કોષ્ટક	217
3.8	સમાયોજનના બન્ને જૂથો માટે અલગ પ્રતિશાંક ધોરણો દર્શાવતુ કોષ્ટક	218
3.9	વિશ્વસનિયતા દર્શક દર્શાવતુ કોષ્ટક	223
3.10	ગોણ કસોટીના ગુણોની વચ્ચેની પારસ્પરિકતા દર્શાવતુ કોષ્ટક	224
3.11	ટી.આઈ.જી.ગુણોમાટેના પ્રત્યેક સ્વિકૃત ધોરણો દર્શાવતુ કોષ્ટક	225
3.12	ટી.આઈ.જી.ગુણોમાટેના પ્રત્યેક સ્વિકૃત ધોરણો દર્શાવતુ કોષ્ટક	225
<u>પ્રકરણ : 4</u>		
4.1.	ધોરણ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ	252
4.2.	રહેઠાણના આધારે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ	253
4.3.	શૈક્ષણિક વિભાગના પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ	254
4.4.	ધોરણ 11 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ	255

- 4.5. ધોરણ 12 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના
અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારીદર્શાવતુ કોષ્ટક
તથા આલેખ 255
- 4.6. F.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના
અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક
તથા આલેખ 256
- 4.7. S.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના
અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક
તથા આલેખ 256
- 4.8. T.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના
અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક
તથા આલેખ 257
- 4.9. ધોરણ 11 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના
અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક
તથા આલેખ 258
- 4.10. ધોરણ 12 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના
અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક
તથા આલેખ 259
- 4.11. F.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના
અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક
તથા આલેખ 259
- 4.12. S.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના
અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક
તથા આલેખ 260

- 4.13. T.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના
અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક
તથા આલેખ 260
- 4.14. ધોરણ 11 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના
વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક
તથા આલેખ 261
- 4.15. ધોરણ 12 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના
વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક
તથા આલેખ 262
- 4.16. F.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના
વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક
તથા આલેખ 262
- 4.17. S.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના
વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક
તથા આલેખ 263
- 4.18. T.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના
વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક
તથા આલેખ 264
- 4.19. ધોરણ 11 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના
વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક
તથા આલેખ 264
- 4.20. ધોરણ 12 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના
વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક
તથા આલેખ 265

4.21.	F.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ	265
4.22.	S.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ	266
4.23.	T.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ	266
4.24.	ઘોરણ 11 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના વિસ્તાર પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ	267
4.25.	ઘોરણ 12 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના વિસ્તાર પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ	267
4.26.	F.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના વિસ્તાર પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ	268
4.27.	S.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના વિસ્તાર પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ	268
4.28.	T.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના વિસ્તાર પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ	269
4.29.	ઘોરણ 11 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના શોખ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ	269
4.30.	ઘોરણ 12 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના શોખ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ	270

- 4.31. F.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના શોખ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ 271
- 4.32. S.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના શોખ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ 271
- 4.33. T.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના શોખ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ 272
- 4.34. ધોરણ 11 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાના પરિણામ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ 273
- 4.35. ધોરણ 12 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાના પરિણામ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ 274
- 4.36. F.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાના પરિણામ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ 274
- 4.37. S.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાના પરિણામ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ 275
- 4.38. T.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાના પરિણામ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ 275
- 4.39. ધોરણ 11 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓએ મેળવેલ સિદ્ધિ પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ 276

- 4.40. ધોરણ 12 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓએ મેળવેલ સિદ્ધિ
પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ 277
- 4.41. F.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓએ મેળવેલ સિદ્ધિ
પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ 277
- 4.42. S.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓએ મેળવેલ સિદ્ધિ
પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ 278
- 4.43. T.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને
અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓએ મેળવેલ સિદ્ધિ
પ્રમાણે ટકાવારી દર્શાવતુ કોષ્ટક તથા આલેખ 278
- 4.44. ધોરણ 11 છાત્રાલયી અને ઝિનછાત્રાલયી
વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે
આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક
દર્શાવતુ કોષ્ટક 280
- 4.45. ધોરણ 12 છાત્રાલયી અને ઝિનછાત્રાલયી
વધાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે
આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક
દર્શાવતુ કોષ્ટક 281
- 4.46. F.Y.B.A. છાત્રાલયી અને ઝિનછાત્રાલયી
વધાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે
આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક
દર્શાવતુ કોષ્ટક 282
- 4.47. S.Y.B.A. છાત્રાલયી અને ઝિનછાત્રાલયી
વધાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે
આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક
દર્શાવતુ કોષ્ટક 283
- 4.48. T.Y.B.A. છાત્રાલયી અને ઝિનછાત્રાલયી
વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે
આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક
દર્શાવતુ કોષ્ટક 284

- 4.49. ધોરણ 11 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક દર્શાવતુ કોષ્ટક 285
- 4.50. ધોરણ 12 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક દર્શાવતુ કોષ્ટક 286
- 4.51. F.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક દર્શાવતુ કોષ્ટક 287
- 4.52. S.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક દર્શાવતુ કોષ્ટક 288
- 4.53. T.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક દર્શાવતુ કોષ્ટક 289
- 4.54. ધોરણ 11 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બોલ્લિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક દર્શાવતુ કોષ્ટક 290
- 4.55. ધોરણ 12 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બોલ્લિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક દર્શાવતુ કોષ્ટક 291
- 4.56. F.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બોલ્લિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક દર્શાવતુ કોષ્ટક 292

4.57.	S.Y.B.A. છાત્રાલયી અને ઝિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે આવૃત્તિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક દર્શાવતુ કોષ્ટક	293
4.58.	T.Y.B.A. છાત્રાલયી અને ઝિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે આવૃત્તિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક દર્શાવતુ કોષ્ટક	294
4.59.	ધોરણ 11 છાત્રાલયી અને ઝિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે મધ્યક દર્શાવતુ કોષ્ટક	295
4.60	ધોરણ 12 છાત્રાલયી અને ઝિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે મધ્યક દર્શાવતુ કોષ્ટક	297
4.61	F.Y.B.A. છાત્રાલયી અને ઝિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે મધ્યક દર્શાવતુ કોષ્ટક	299
4.62	S.Y.B.A. છાત્રાલયી અને ઝિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે મધ્યક દર્શાવતુ કોષ્ટક	301
4.63	T.Y.B.A. છાત્રાલયી અને ઝિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે મધ્યક દર્શાવતુ કોષ્ટક	303
4.64	ધોરણ 11 છાત્રાલયી અને ઝિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંક પ્રમાણે મધ્યક દર્શાવતુ કોષ્ટક	305
4.65	ધોરણ 12 છાત્રાલયી અને ઝિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંક પ્રમાણે મધ્યક દર્શાવતુ કોષ્ટક	307
4.66	F.Y.B.A. છાત્રાલયી અને ઝિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંક પ્રમાણે મધ્યક દર્શાવતુ કોષ્ટક	309

4.67	S.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંક પ્રમાણે મધ્યક દર્શાવતુ કોષ્ટક	311
4.68	T.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંક પ્રમાણે મધ્યક દર્શાવતુ કોષ્ટક	313
4.69	ધોરણ 11 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે મધ્યક દર્શાવતુ કોષ્ટક	315
4.70	ધોરણ 12 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે મધ્યક દર્શાવતુ કોષ્ટક	317
4.71	F.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે મધ્યક દર્શાવતુ કોષ્ટક	319
4.72	S.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે મધ્યક દર્શાવતુ કોષ્ટક	321
4.73	T.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે મધ્યક દર્શાવતુ કોષ્ટક	323
4.9.1.1	ધોરણ 11 ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સંબંધની સંબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	325
4.9.1.2	ધોરણ 12 ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સંબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	326
4.9.1.3	F.Y.B.A. ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સંબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	327
4.9.1.4	S.Y.B.A. ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સંબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	328

4.9.1.5	T. Y. B. A. ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	328
4.9.1.6	ધોરણ-11 અને 12 ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	329
4.9.1.7	ધોરણ-11 અને 12 ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	330
4.9.1.8	ધોરણ-11 અને F.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	331
4.9.1.9	ધોરણ-11 અને F.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	332
4.9.1.10	ધોરણ-11 અને S.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	333
4.9.1.11	ધોરણ-11 અને S.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	333
4.9.1.12	ધોરણ-11 અને T.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	334
4.9.1.13	ધોરણ-11 અને T.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	335
4.9.1.14	ધોરણ-12 અને F.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	336
4.9.1.15	ધોરણ-12 અને F.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	337

4.9.1.16	ધોરણ-12 અને S.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	337
4.9.1.17	ધોરણ-12 અને S.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	338
4.9.1.18	ધોરણ-12 અને T.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	339
4.9.1.19	ધોરણ-12 અને T.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	340
4.9.1.20	F.Y.B.A. અને S.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	341
4.9.1.21	F.Y.B.A. અને S.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	341
4.9.1.22	F.Y.B.A. અને T.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	342
4.9.1.23	F.Y.B.A. અને T.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	343
4.9.1.24	S.Y.B.A. અને T.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	344
4.9.1.25	S.Y.B.A. અને T.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	345
4.9.2.1	ધોરણ 11 ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટીઅ દર્શાવતુ કોષ્ટક	346

4.9.2.2	ધોરણ 12 ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	346
4.9.2.3	F. Y. B. A. ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	347
4.9.2.4	S. Y. B. A. ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	348
4.9.2.5	T. Y. B. A. ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	349
4.9.2.6	ધોરણ 11 અને 12 ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	350
4.9.2.7	ધોરણ 11 અને 12 ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	351
4.9.2.8	ધોરણ 11 અને F. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	351
4.9.2.9	ધોરણ 11 અને F. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	352
4.9.2.10	ધોરણ 11 અને S. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	353
4.9.2.11	ધોરણ 11 અને S. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	354
4.9.2.12	ધોરણ 11 અને T. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	355

- 4.9.2.13 ધોરણ 11 અને T. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક 355
- 4.9.2.14 ધોરણ 12 અને F. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક 356
- 4.9.2.15 ધોરણ 12 અને F. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક 357
- 4.9.2.16 ધોરણ 12 અને S. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક 358
- 4.9.2.17 ધોરણ 12 અને S. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક 359
- 4.9.2.18 ધોરણ 12 અને T. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક 359
- 4.9.2.19 ધોરણ 12 અને T. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક 360
- 4.9.2.20 F. Y. B. A. અને S. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક 361
- 4.9.2.21 F. Y. B. A. અને S. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક 362
- 4.9.2.22 F. Y. B. A. અને T. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક 363
- 4.9.2.23 F. Y. B. A. અને T. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક 364

4.9.2.24	S. Y. B. A. અને T. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	364
4.9.2.25	S. Y. B. A. અને T. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	365
4.9.3.1	ધોરણ 11 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	366
4.9.3.2	ધોરણ 12 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	367
4.9.3.3	F.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	368
4.9.3.4	S.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	369
4.9.3.5	T.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	369
4.9.3.6	ધોરણ 11 અને 12 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	370
4.9.3.7	ધોરણ 11 અને 12 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	371
4.9.3.8	ધોરણ 11 અને F.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	372
4.9.3.9	ધોરણ 11 અને F.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	372

4.9.3.10	ધોરણ 11 અને S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	373
4.9.3.11	ધોરણ 11 અને S.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	374
4.9.3.12	ધોરણ 11 અને T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	375
4.9.3.13	ધોરણ 11 અને T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	376
4.9.3.14	ધોરણ 12 અને F.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	377
4.9.3.15	ધોરણ 12 અને F.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	377
4.9.3.16	ધોરણ 12 અને S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	378
4.9.3.17	ધોરણ 12 અને S.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	379
4.9.3.18	ધોરણ 12 અને T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	380
4.9.3.19	ધોરણ 12 અને T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	381
4.9.3.20	F.Y.B.A. અને S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	382

4.9.3.21	F.Y.B.A. અને S.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	382
4.9.3.22	F.Y.B.A. અને T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	383
4.9.3.23	F.Y.B.A. અને T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	384
4.9.3.24	S.Y.B.A. અને T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	385
4.9.3.25	S.Y.B.A. અને T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી દર્શાવતુ કોષ્ટક	386
4.10.1.1	ધોરણ 11 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	390
4.10.1.2	ધોરણ 11 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	390
4.10.1.3	ધોરણ 12 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	391
4.10.1.4	ધોરણ 12 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	391
4.10.1.5	F.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	392
4.10.1.6	F.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	392

4.10.1.7	S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	393
4.10.1.8	S.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	394
4.10.1.9	T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	394
4.10.1.10	T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	394
4.10.2.1	ધોરણ 11 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	396
4.10.2.2	ધોરણ 11 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	396
4.10.2.3	ધોરણ 12 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	397
4.10.2.4	ધોરણ 12 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	397
4.10.2.5	F.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	398
4.10.2.6	F.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	398
4.10.2.7	S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	399

4.10.2.7	S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	399
4.10.2.8	S.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	400
4.10.2.9	T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	401
4.10.2.10	T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	401
4.10.3.1	ધોરણ 11 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	402
4.10.3.2	ધોરણ 11 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	403
4.10.3.3	ધોરણ 12 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધદર્શાવાતું કોષ્ટક	404
4.10.3.4	ધોરણ 12 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધદર્શાવાતું કોષ્ટક	404
4.10.3.5	F.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધદર્શાવાતું કોષ્ટક	404
4.10.3.6	F.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધદર્શાવાતું કોષ્ટક	405
4.10.3.7	S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધદર્શાવાતું કોષ્ટક	406

4.10.3.8	S.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	406
4.10.3.9	T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	407
4.10.3.10	T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ દર્શાવાતું કોષ્ટક	407
4.11.1.1	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 11ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	410
4.11.1.2	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 11ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	411
4.11.1.3	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 12 ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	412
4.11.1.4	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 12ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	413
4.11.1.5	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી F.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	414
4.11.1.6	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી F.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	414
4.11.1.7	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી S.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	415
4.11.1.8	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી S.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	416

4.11.1.9	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી T.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	416
4.11.1.10	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી T.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	417
4.11.2.1	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 11 ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	418
4.11.2.2	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 11 ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	419
4.11.2.3	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 12 ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	420
4.11.2.4	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 12 ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	421
4.11.2.5	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી F.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	421
4.11.2.6	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી F.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	422
4.11.2.7	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી S.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	423
4.11.2.8	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી S.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	424
4.11.2.9	ભિન્ન સિદ્ધિવાળી T.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક	424

- 4.12.1.1 ધોરણ પ્રમાણે છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના વ્યવસાય પ્રમાણે માનસિક સ્વાસ્થ્યનું ઘટક વિચરણ પૃથકરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક 435
- 4.12.2.1 ધોરણ પ્રમાણે છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના વ્યવસાય પ્રમાણે સમાયોજનના ઘટકનું વિચરણ પૃથકરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક 437
- 4.12.3.1 ધોરણ પ્રમાણે છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના વ્યવસાય પ્રમાણે બૌદ્ધિકકક્ષાનું ઘટક વિચરણ પૃથકરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક 439

પ્રકરણ : 5

- 5.2.1 મુખ્ય પરિવર્ત્યોના માનસિક સ્વાસ્થ્યની ટી કસોટીનું પૃથકરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક 451
- 5.2.2 મુખ્ય પરિવર્ત્યોના સમાયોજનની ટી કસોટીનું પૃથકરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક 453
- 5.2.3 મુખ્ય પરિવર્ત્યોના બૌદ્ધિકકક્ષા સાથે ટી કસોટીનું પૃથકરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક 455
- 5.2.4 માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથકરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક 457
- 5.2.5 માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથકરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક 459
- 5.2.6 સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથકરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક 461
- 5.2.7 ભિન્ન સિદ્ધિ અને માનસિક સ્વાસ્થ્યની F કસોટીનું પૃથકરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક 463
- 5.2.8 ભિન્ન સિદ્ધિ અને સમાયોજનની F કસોટીનું પૃથકરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક 465
- 5.2.9 ભિન્ન સિદ્ધિ અને બૌદ્ધિકકક્ષાના F કસોટીનું પૃથકરણ 467
- 5.2.10 ફેક્ટોરીયલ ડીગ્રાઇન પ્રમાણે ધોરણ અને પિતાના વ્યવસાય સાથે માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષાનું પૃથકરણ દર્શાવાતું કોષ્ટક 469

5.3.1	't' કસોટીની સમગ્ર શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો સારાંશ	470
5.3.2	સહસંબંધ (r)ની સમગ્ર શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો સારાંશ	470
5.3.3	'F' કસોટીની સમગ્ર શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો સારાંશ	471
5.3.4	ફેક્ટોરીયલ ડિઝાઇનની સમગ્ર શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો સારાંશ	471

-: પરિશિષ્ટ :-

ક્રમ	વિગત
1.	સમગ્ર સંકુલનું તસ્વીર દર્શન
2.	સંદર્ભ સૂચિ
3.	પ્રશ્નાવલી

प्रकरण 1
विषय प्रवेश

::: અનુક્રમણિકા :::

ક્રમ	વિગત	પૃષ્ઠ નં.
1.0	પ્રાસ્તાવિક :-	01
1.1	અધ્યયનની સીમાનું આંકન :-	08
1.2	અધ્યયનના હેતુઓ :-	11
1.2.1	હેતુઓનો સાર :-	13
1.3	અધ્યયનની ઉત્કલ્પનાઓ :-	14
1.3.1	ઉત્કલ્પનાનો અર્થ :-	14
1.3.2	ઉત્કલ્પનાનું મૂલ્યાંકન :-	15
1.3.3	ઉત્કલ્પનાનાં પ્રકારો :-	15
1.3.3.1	શૂન્ય ઉત્કલ્પના/નિષેધક ઉત્કલ્પના	15
1.3.3.2	વિકલ્પ ઉત્કલ્પના	15
1.3.3.3	શાસ્ત્રીય ઉત્કલ્પના	15
1.3.3.4	વ્યવહારીક ઉત્કલ્પના	16
1.3.3.5	દિશા સૂચક અને બિનદિશા સૂચક ઉત્કલ્પનાઓ	16
1.3.4	ઉત્કલ્પનાનાં લક્ષણો :-	17
1.3.5	ઉત્કલ્પનાનાં સ્ત્રોત :-	17
1.3.6	ઉત્કલ્પનાનાં કાર્યો અથવા ઉપયોગિતા:-	17
1.3.7	ઉત્કલ્પનાની મર્યાદાઓ :-	18
1.3.8	ઉત્કલ્પનાની મર્યાદાઓનું નિવારણ :-	18
1.4.	અધ્યયનની ઉત્કલ્પનાઓ :-	19
1.4.1.	't' કસોટીની શૂન્ય અટકળો	19
1.4.2	સહસંબંધ- (r) ની શૂન્ય અટકળો	23
1.4.3	'F' કસોટીની શૂન્ય અટકળો	25
1.4.4	ફેક્ટોરીયલ ડીઝાઇનની શૂન્ય અટકળો	27
1.5	માનસિક સ્વાસ્થ્ય એટલે શું ?	28
1.5.1	માનસિક સ્વાસ્થ્યના માપદંડ :-	32
1.5.2	માનસિક સ્વાસ્થ્યના લક્ષણો :-	32
1.5.3	માનસિક સ્વાસ્થ્યને અસર કરતાં પરિબલો	33
1.5.4	માનસિક સ્વાસ્થ્યને જોખમાવનારી બાબત :-	34
1.5.5	માનસિક આરોગ્ય માટેના સૂચનો :-	34

ક્રમ	વિગત	પૃષ્ઠ નં.
1.6	સમાયોજન એટલે શું :-	37
1.6.1	સમાયોજનની સમસ્યાઓ :-	41
1.6.2	સમાયોજનના ક્ષેત્રો :-	43
1.6.3	સમાયોજનના નિર્ણાયકો :-	44
1.6.4	અસરકારક સમાયોજનના નિર્ણાયકો :-	45
1.7	બુદ્ધિ એટલે શું ? :-	47
1.7.1	બુદ્ધિનો શાબ્દિક અર્થ :-	49
1.7.2	બુદ્ધિ નું સ્વરૂપ :-	50
1.7.3	બુદ્ધિના સ્વરૂપ વિશેના સિદ્ધાંત :-	51
1.7.3.1	ચાર્લ્સ સ્પીચરમેનનો દ્વિઘટક સિદ્ધાંત	51
1.7.3.2	થોર્નડાઈક ઈ.એલ.નો બહુઘટક સિદ્ધાંત	52
1.7.3.3	થર્સ્ટોનનો સમૂહ ઘટક સિદ્ધાંત :-	52
1.7.3.4	ગીલફોર્ડનો અભિગમ :-	52
1.7.4	બુદ્ધિ કસોટીઓનું વર્ગીકરણ :-	53
1.7.4.1	વ્યક્તિગત શાબ્દિક/અશાબ્દિક બુદ્ધિ કસોટી :-	53
1.7.4.2	સામૂહિક શાબ્દિક / અશાબ્દિક / ક્રિયાત્મક બુદ્ધિ કસોટી :-	53
1.7.4.3	ભારતમાં બુદ્ધિ માપન :-	53
1.7.4.4	ગુજરાતી ભાષામાં બુદ્ધિ કસોટીઓ	54
1.7.5	બુદ્ધિની કક્ષાઓ :-	54
1.7.5.1	મનોદુર્બળતા :-	54
1.7.5.2	પ્રતિભાશાળી :-	54
1.7.5.3	સાધારણ બુદ્ધિ :-	54
1.7.6.	બુદ્ધિ કસોટીઓની ઉપયોગિતા :-	55
1.8	અધ્યયનના પરિવર્ત્યો :-	56
1.8.1	સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો :-	56
1.8.2	પરતંત્ર પરિવર્ત્યો :-	57

ક્રમ	વિગત	પૃષ્ઠ નં.
1.9	નિદર્શની પસંદગી :-	58
1.10	અધ્યયન ગૂંથણી :-	60
1.11	નમૂનાનું વર્ગીકરણ :-	61
1.12	આંકડાશાસ્ત્રીય પદ્ધતિનો ઉપયોગ :-	63
1.13	સાધનો :-	64
1.13.1	વ્યક્તિગત માહિતી પત્રક :-	64
1.13.2	માનસિક સ્વાસ્થ્ય માપન સંશોધનિકા:-	66
1.13.3	રૂપાંતરિત સમાયોજન સંશોધનિકા :-	66
1.13.4	સામાન્ય બુદ્ધિક્ષ્મા માટેની સંશોધનિકા:-	66
1.14	અગત્યના પદોની વ્યાખ્યા :-	68
1.14.1	ધોરણ :-	68
1.14.2	વિદ્યાશાખા :-	68
1.14.3	માતા-પિતાનો અભ્યાસ :-	68
1.14.4	માતા-પિતાનો વ્યવસાય :-	69
1.14.5	રહેઠાણ :-	69
1.14.6	શોખ :-	69
1.14.7	જ્ઞાતિ :-	70
1.14.8	પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાનું પરિણામ :-	70
1.14.9	મેળવેલ સિદ્ધિ :-	70
1.15	અધ્યયનના પ્રકરણોનું આયોજન :-	71
1.15.1	પ્રકરણ - 1 : વિષય પ્રવેશ	71
1.15.2	પ્રકરણ - 2 : ભૂતકાળમા થયેલા અભ્યાસોનું વિહંગાવલોકન	71
1.15.3	પ્રકરણ-3 : અધ્યયનની યોજના હેતુઓની પ્રક્રિયા	71
1.15.4	પ્રકરણ - 4 : અધ્યયનનું પૃથ્થકરણ, અર્થઘટન અને પરિણામ ચર્ચા	72
1.15.5	પ્રકરણ - 5 : અધ્યયનના તારણો અને સૂચનો	72

1.0 પ્રાસ્તાવિક :-

માનવીનું જીવન ગુલાબના ફુલોની સેજ નથી પરંતુ કાંટા ભરેલો તાજ છે. માનવીના જીવનમાં જરૂરિયાતો અમર્યાદિત છે. તેથી ચટાવ ઉતાર આવ્યા જ કરે છે. જો માનવીની બધી જરૂરિયાત પૂર્ણ થઈ જાય તો માણસનું જીવન સંપૂર્ણ આનંદિત જ બની જાય. પરંતુ એવું નથી જરૂરિયાત સંતોષમાં રૂકાવટ, ઝંઝાવાત, વિઘ્નો આવે છે. પરિણામે માનવી લક્ષ્યો સાધી શકતો નથી અને તેના જીવનમાં માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજના ના પ્રશ્નો ઉભા થાય છે. આ છવાયેલા નિરાશારૂપી વાદળોની અસર તેની બુદ્ધિ પ્રતિભા પર પડે છે.

ગીતામાં કહ્યું છે કે (સંશયી નો વિનાશ છે.) જેનું મન દ્વિધામાં હોય તે વ્યક્તિ છેવટે નાશ પામે છે. રોજબરોજની આધુનિક જટિલતામાં માનવી સામાજિક જીવનના માળખામાં યોગ્ય રીતે ગોઠવાય જીવન જીવવા સતત પ્રયત્નશીલ રહે છે. જન્મથી માંડીને મૃત્યુ સુધી જીવનના દરેક લાગતા વળગતા પાસાઓ સાથે સમાયોજન સાધવું પડે છે.

યોગ્ય સમાયોજન માનવીને સુખ શાંતિ આપે છે. જ્યારે કુસમાયોજન તેને હતાશા અને દુઃખી બનાવે છે. તેથી **એપીકટેટસ** કહે છે કે,

" સંજોગના દુઃખી માનવી ;

દુઃખી પોતાની દ્રષ્ટિએ "

જે. સી. કોલમેન લખે છે કે 17 મી સદીને નવજાગૃતિના યુગ તરીકે લેખવામાં આવે છે. 18 મી સદીને બૌદ્ધિક યુગ તરીકે 19મી સદીને પ્રગતિના યુગ તરીકે અને 20 સદીને ચિંતાનાં યુગ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે, જે યથાર્થ છે. કારણ પોતાની જાતને અદ્યતન માનતો માનવી આજે હતાશા સંઘર્ષ આશા નિરાશા વગેરેમાં ફસાયેલો છે. માનવી જીવન પથ પર ભૂલા પડેલા મુસાફર જેવો છે. વિસવાંદિતા, સંઘર્ષ અને અન-અપેક્ષિત ઘટનાઓથી વ્યક્તિગત જીવનમાં દુઃખી બન્યો છે. તેનું માનસિકસ્વાસ્થ્ય સતત જોખમાતું રહે છે.

રવિન્દ્રનાથ ટાગોરે કહ્યું છે "માલિકી હક્ક જમાવવો એ માનવીની મોટી મર્યાદા સૂચવે છે." માનવી સમાજીક પ્રાણી હોવાથી સમાજની વચ્ચે રહે છે અને મૃત્યુ પામે છે. જો માનવી ને સમાજમાં રહેવું અવિનાર્ય જ હોય તો અન્ય સાથે સમાયોજિત થઈને રહેવું જ આવશ્યક છે. તુલસીદાસે પણ કહ્યું કે સમાજમાં આપણે બધા સાથે હળીમળીને ચાલવું જોઈએ જેથી માનસિક શાંતિ અને કાર્યસિદ્ધિ બન્ને પ્રાપ્ત થાય. જીવનની કટોકટીની પળે વ્યક્તિને જો કોઈ ઉગારી શકવું હોય તો તે ' સમાયોજિત વ્યક્તિત્વ ' છે. આથી જ ઈશુ ખ્રિસ્તે બાઈબલમાં યોગ્ય જ કહ્યું છે કે,

માનવી માત્ર રોટીથી જીવતો નથી,

તેને પોતાના કાર્યનો સંતોષ પણ જોઈએ છે.

દશ્વરે માનવને શરીર અને મન આપ્યા છે. શરીર સ્વસ્થ રાખવા માણસ સારો ખોરાક લે છે. સારુ પાણી પીએ છે, કસરત કરે છે, તે જ રીતે માનવી એ મનને સારુ રાખવા માટે મનની સંભાળ લેવી જોઈએ. શરીરમાં કોઈ ખામી આવે તો આપણે ડોક્ટર પાસે દોડી જઈએ છીએ મનમાં કે માનસિક સ્વાસ્થ્યમાં ખામી આવે તો તેની સારવાર આપણે કરીએ છીએ ખરા ? તેની સારવાર લેવી પણ જરૂરી છે. વિજ્ઞાન અને ટેક્નોલોજીમાં ખૂબ આગળ વધેલા અમેરિકા જેવા દેશ પાસે રોટીની કોઈ અછત નથી. અતિશય ભૌતિક સમૃદ્ધિમાં આળોટતા એ દેશના લોકો મોટા પ્રમાણમાં માનસિક બિમારી અનુભવે છે. અને તેઓને ક્યાંય ચેન પડતુ નથી. અમેરિકા જેવા સુધરેલ દેશમાં દર 10 વ્યક્તિએ 1 વ્યક્તિ પોતાના જીવનના એક થા બીજા સમયે કોઈ ને કોઈ મનોવિકૃતિનો ભોગ બનતી હોય છે. માનસિક આરોગ્યનો પ્રશ્ન સમસ્ત જગત માટે દિનપ્રતિદિન વધુને વધુ વિકટ અને ગંભીર બનતો જાય છે. અમેરિકા અને યુરોપના આર્થિક રીતે સમૃદ્ધ દેશોમાં મનોવિકૃતિ અને માનસિક વિકૃતિનું પ્રમાણ વધતુ જાય છે. 1961 ના એક સર્વે પ્રમાણે અમેરિકામાં માનસિક રીતે સાજા કહી શકાય એવા લોકોનું પ્રમાણ માત્ર 18 % હતું. ત્યાંના મોટાભાગના લોકો હળવી કે તીવ્ર મનોવિકૃતિઓથી પીડાઈ રહ્યા છે. ભારત જેવા આર્થિક રીતે અલ્પવિકસિત દેશોમાં જગતના બીજા દેશોની સરખામણીમાં માનસિક દર્દીઓનું પ્રમાણ ઓછું જોવા મળે છે. તેનું મુખ્ય કારણ ભારતની

ઈશ્વરાભિમુખ સંસ્કૃતિ અને આદર્શલક્ષી તત્વજ્ઞાન છે. તેમ છતાં ભારત સરકારના એક અહેવાલ પ્રમાણે ભારતમાં માનસિક રોગીઓની સંખ્યાની બાબતમાં ગુજરાત છઠ્ઠું સ્થાન ધરાવે છે. 1968માં ભારતમાં માનસિક ઈસ્પીતાલોમાં માનસિક રોગીઓની સંખ્યા 30,000 હતી જે 1970માં વધીને 35,000 થઈ છે. શિક્ષિતોની સંખ્યાની બાબતોમાં ભારતમાં સૌથી વધુ સ્થાન ધરાવના કેરલ રાજ્યમાં માનસિક રોગીઓની સંખ્યા 8,440 જેટલી છે. જ્યારે મહારાષ્ટ્રમાં 4,673 અને મદ્રાસમાં 2960 માનસિક રોગીઓ છે. આંધ્રપ્રદેશ અને પંજાબ આ બાબતમાં અનુક્રમે ચોથું અને પાંચમું સ્થાન ધરાવે છે.

આ દરેક બાબતોને સોરેન્સન અને મામે "સાયકોલોજી ફોર લિવિંગ" નામના પુસ્તકમાં લખ્યું છે કે અમેરીકામાં દર 10 માણસે 1 માણસ માનસિક બિમારીનો ભોગ બને છે. 80 લાખ માણસો હળવી મનોવિકૃતિથી પીડાય છે. કોલેલે વિદ્યાપીઠનાં સમાજશાસ્ત્રીઓ અને માનસશાસ્ત્રીઓએ 1961માં એક સેમ્પલ સર્વે કરેલો જેમાં જણાવ્યું છે કે ફક્ત 18.5 % અમેરીકનો માનસિક રીતે સાજા કહી શકાય તેવા છે.

આ દરેક બાબતોને ધ્યાનમાં રાખી આજે વધતી જતી મુંઝવણો અને સમસ્યાઓને ધ્યાનમાં રાખીને મનોવૈજ્ઞાનિક અભ્યાસો કરવા જરૂરી છે. એ માટે મનોવિજ્ઞાન માનસિક સ્વસ્થ્યનો વ્યવસ્થિત પદ્ધતિ સરનો અભ્યાસ કરે છે.

''ડિપ્લોમા ઈન સાયકોલોજી'' અને ''ડિપ્લોમા ઈન મેડિકલ એન્ડ સોશલ સાયકલોજી'' માં માનસિક સ્વાસ્થ્યને લગતો અભ્યાસક્રમ યોજવામાં આવ્યો છે.

આ બાબતમાં વ્યવસ્થિત અભ્યાસ અને સંશોધન માટે ઈ.સ. 1909 માં અમેરિકામાં '' નેશનલ કમીટી ફોર મેન્ટલ હાઈજીન '' નામની સંસ્થાની શરૂઆત થઈ. ઈ.સ. 1937માં મુંબઈમાં તાતા ઈન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ સ્પેશલ સાયકલોજી નામની સંસ્થાની શરૂઆત થઈ. ઈ.સ. 1964માં બેંગલોરમાં '' ઓલ ઈન્ડિયા ઈન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ મેન્ટલ હેલ્થ '' નામની સંસ્થા શરૂ થઈ.

માણસની ઉચ્ચ પ્રકારની બુદ્ધિ હોવાથી તે પ્રાણીઓથી જુદો પડે છે. અનુ તેણે પ્રચંડ સંસ્કૃતિ વિકસાવી છે. માણસનું શિક્ષણ અને સિદ્ધિઓ તેના બુદ્ધિના પ્રમાણ સાથે સંબંધ ધરાવે છે. બુદ્ધિ શબ્દનો ઉપયોગ ઘણો છુટથી કરીએ છીએ. અમુક વ્યક્તિ અમુક કાર્યમાં ચપળતા, કુશળતા બતાવે તો આપણે એનું અનુમાન કરીએ છીએ કે તેનામાં બુદ્ધિનું પ્રમાણ ઊંચું છે.

તેવી જ રીતે વ્યવસાયમાં રસ ન હોય અને વ્યવસાયમાં ઝંપલાવવું એ તો સામા પ્રવાહમાં નાવ હંકારવા જેવું મુશ્કેલ બની રહે છે. આથી જેમાં રસ હોય તેમાં ઝંપલાવવું એ સફળતા તરફ લઈ જાય છે.

સંસ્કૃત ક્રિયાપદ પરથી બુદ્ધિ શબ્દ ઉતરી આવ્યો છે. તેનો અર્થ "વાતાવરણ સાથેની ક્રિયા પ્રતિક્રિયા દ્વારા જ્ઞાન મેળવવાની શક્તિ તે બુદ્ધિ છે."

બુદ્ધિ કસોટી રચવા પાછળનો શરૂઆતનો આશય એ હતો કે જે બાળકો શાળાકીય સામાન્ય શિક્ષણમાંથી કંઈક ફાયદો મેળવી શકતા નથી તેઓને શોધી કાઢીને વિશિષ્ટ તાલીમ આપવી જોઈએ. બુદ્ધિ કસોટી દ્વારા અભ્યાસમાં પાછળ રહેતા બાળકોને સહેલાયથી ઓળખી શકાય છે.

માનસિક શક્તિઓની બાબતમાં વ્યક્તિગત તફાવત જોવા મળે છે. તેમ બુદ્ધિની બાબતમાં વ્યક્તિગત તફાવતો જોવા મળે છે. સામાન્યતઃ બુદ્ધિની ત્રણ મહત્વની કક્ષાઓ હોય છે.

- (૧) મનોદુર્બળતા
- (૨) સામાન્ય
- (૩) પ્રતિભાશાળી

અત્યાર સુધીની ચર્ચાઓ ઉપરથી એવો ખ્યાલ ઉપસ્થિત થાય છે કે, મનોવૈજ્ઞાનિકો બુદ્ધિનું સ્વરૂપ અને તેના ઘટકો વિશે સંપૂર્ણ માહિતી મેળવે છે. તેથી તે ક્ષેત્રમાં તેના માપનનું કાર્ય આટલું જલદી આગળ વધી રહ્યું છે. આ માન્યતા ખોટી છે. બૌદ્ધિક કસોટીનો પ્રારંભ બુદ્ધિના સૈદ્ધાંતિક સ્વરૂપની સ્પષ્ટતા કર્યા પછી ઉદ્ભવ્યો નથી. પરંતુ સમાજમાં પ્રવર્તતી એક અનિવાર્ય જરૂરિયાતને હલ કરવા માટે તેમનો ઉદ્ભવ થયો છે.

બ્રિટનના પ્રખ્યાત વિદ્વાન સર ફ્રાન્સીસ ગાલ્ટને બુદ્ધિ માપન માટે સર્વપ્રથમ વસ્તુલક્ષી કસોટી હોવી જોઈએ એવી વાત સ્વીકારી હતી. ત્યાર પછી સર્વપ્રથમ મહત્વની મનોવૈજ્ઞાનિક કસોટી ફ્રેન્ચ મનોવૈજ્ઞાનિક આલ્ફ્રેડ બીને અને સાર્થમને 1905માં બનાવી. 1908માં સુધારણા સાથે નવી કસોટી બહાર આવી. જે બીને-સાર્થમનની જ હતી. ત્યાર પછી 1916માં સ્ટેન્ડફોર્ડ બીને કસોટી બહાર આવી હતી. 1937માં, 1960માં, 1978માં સ્ટેન્ડફોર્ડ બીને કસોટી બહાર આવી હતી. આમ સતત તેનો વિકાસ થતો ગયો. જે કસોટીઓ બાળકો, વૃદ્ધો, અભણ, ભાષાની ખામીવાળા માટે કૃતિ કસોટી વગેરેની રચના થઈ.

આમ ઉપરોક્ત પ્રાથમિક ચર્ચા પછી અભ્યાસના હેતુ તરફ જવાનો પ્રયાસ કરીએ ઉપરની ચર્ચાના આધારે એટલું તો નક્કી અવશ્ય કરી શકાય છે કે, જે વ્યક્તિનું સમાયોજન સારું હશે તો તેનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય પણ સારું જ હશે. અને આ બંનેની અસર તેની બુદ્ધિ પ્રતિભા પર પડે છે. કેમ કે માણસ સતત ચિંતામાં હશે, મુંઝવણમાં હશે તો તેનું સમાયોજન પણ સારું થતું નથી. તેનું મન પ્રકુલિત રહેતું નથી. જેની અસર તેના માનસિક સ્વાસ્થ્ય પર પડે છે. આને પરિણામે તેની બુદ્ધિ પ્રતિભા સારી હોવા છતાં તે પોતાની બુદ્ધિનો પ્રભાવ સારો પાડી શકતો નથી. આમ તો બુદ્ધિ એ વારસા દ્વારા મળેલી હોય છે. આમ છતાં જે યોગ્ય વાતાવરણ ન મળે તો તેની અસર માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન પર પડે છે. આને પરિણામે બુદ્ધિનો પ્રભાવ પડતો નથી. આમ માનસિક સ્વાસ્થ્ય સમાયોજન, અને બુદ્ધિક્ષા ત્રણેયની એક બીજા પર અસર પડે છે. અને એને આધારે માનવી પોતાનું જીવન જીવે છે. અને સમાજ સાથે ટકી રહે છે. આથી જ સંશોધકે પ્રસ્તુત સંશોધનમાં આ ત્રણ મનોવૈજ્ઞાનિક પરિબલોને ધ્યાનમાં લીધા છે.

1.1 અધ્યયનની સીમાનું આંકન :-

આથી જ પ્રસ્તુત અધ્યયનની સીમાનુંઆંકન નીચે મુજબ છે.

" જમકંડોરણા તાલુકામાં ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી અને છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળા અને કૉલેજની વિદ્યાર્થીનીની માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિક કક્ષાનો તુલનાત્મક તફાવત જોવા મળે છે ખરો ?

આમ તો માણસ એક સામાજિક પ્રાણી છે. તેથી સમાજમાં ઉત્પન્ન થતાં સંઘર્ષોનો સામનો કરી તેમણે સમાયોજન સાધવું પડે છે. જેનો આધાર તેની જરૂરિયાતો આંકાંક્ષાઓનું પ્રમાણ કેવું છે તેના પર આધાર રાખે છે. પ્રસ્તુત અધ્યયન ખાસ કરીને ઉચ્ચતર માધ્યમિક અને કૉલેજના વિદ્યાર્થીનીઓનો છે.

આ અધ્યયન જમકંડોરણામાં રહીને અભ્યાસ કરતી માત્ર વિદ્યાર્થીનીઓનો જ છે. જેમાં છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ અને અપડાઉન કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ એટલે કે બહાર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનો માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિક કક્ષામાં શો તફાવત જોવા મળે છે તે અંગેનો છે.

આ સંસ્થાના પ્રમુખ શ્રી વિઠ્ઠલભાઈ રાદડિયા છે. જેની સંચલાનની સારી વ્યવસ્થાના કારણે આજે માત્ર હોસ્ટેલમાં 2500 વિદ્યાર્થીનીઓ રહીને અભ્યાસ કરે છે. આજે આવા શૈક્ષણિક સંકુલ દિનપ્રતિદિન વધતા જાય છે. છતાં આવા સ્પર્ધાત્મક વાતાવરણમાં પણ આટલી બધી બહોળી સંખ્યામાં વિદ્યાર્થીનીઓ અભ્યાસ કરી રહી છે.

જામકંડોરણાની આ છાત્રાલય ગુજરાતમાં પ્રથમ નંબર આવતું સંકુલ છે. જેમાં કુમાર અને કન્યા સંકુલો અલગ-અલગ છે. માત્ર કન્યા સંકુલની દ્રષ્ટિએ જોઈએ તો 10,000 વિદ્યાર્થીનીઓ અને વિદ્યાર્થીઓ હાલમાં અભ્યાસ કરે છે. જેમાં ઘો. 5 થી માંડી કૉલેજ સુધીની વ્યવસ્થા છે. જુદી-જુદી ફેકલ્ટી આર્ટ્સ, સાયન્સ, કોમર્સ, કોમ્પ્યુટર વગેરેની વ્યવસ્થા છે. મારા અભ્યાસમાં માત્ર આર્ટ્સની ઉચ્ચતર માધ્યમિક, કૉલેજની વિદ્યાર્થીનીઓ જે છાત્રાલયમાં રહે છે તે અને ઘરે રહીને આવજા કરે છે તે બંનેની વચ્ચેની તુલનાનો અભ્યાસ છે. હાલમાં અમદાવાદ, સુરત, મુંબઈ સુધીની વિદ્યાર્થીનીઓ છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે.

આજના આ સ્પર્ધાત્મક વાતાવરણને પહોંચવા માટે આ હોસ્ટેલમાં મનોરંજન માટે આધુનિક થીએટરની વ્યવસ્થા, કુદરતી વાતાવરણ માટે ભવ્ય ગાર્ડનની વ્યવસ્થા, મનભાવતું ભોજન રહેવા માટે 1 રૂમમાં માત્ર 6 જ વિદ્યાર્થીનીઓ અને શૈક્ષણિક બાબતમાં પીરીયડ પદ્ધતિની સાથે સાથે ટેસ્ટ પદ્ધતિ પણ રાખવામાં આવી છે.

આ સંકુલના પ્રમુખનો એક જ ઉદ્દેશ ઝડપવાળું અને સારૂ કામ જોઈએ. આથી જે ભૌતિક સુવિધા જોઈએ તે તાત્કાલિક એ જ ક્ષણે આપવામાં આવે છે. એવો આગ્રહ કામ કરતા કર્મચારીઓ પાસે રાખવામાં આવે છે.

આ બધી સુવિધા હોવા છતાં એક બીજું પાસું પણ છે કે જે વિદ્યાર્થીનીઓ બહારથી આવે છે અહીં આ અધ્યયનનો હેતુ એ છે કે જે વિદ્યાર્થીનીઓ છાત્રાલયમાં રહે છે તેનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બુદ્ધિ ક્ષમ્ કટલી છે ? અને જે વિદ્યાર્થીનીઓ ઘરેથી આવે છે તેનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બુદ્ધિ ક્ષમ્ કટલી છે ? બન્ને વચ્ચે શું કાંઈ તફાવત જોવા મળે છે ખરો ? એ અંગેનો અધ્યયનનો હેતુ છે. આ બાબતનો મનોવૈજ્ઞાનિક દ્રષ્ટિએ અભ્યાસ કરવો જરૂરી છે. આ ત્રણ મનોવૈજ્ઞાનિક પરિબલો વિષે ઘણા અભ્યાસો થયા છે. આમ છતાં તે વિસ્તાર, વ્યક્તિ બધું અહીં બદલાય જાય છે. તે માટે આ અધ્યયન હાથ ધરવામાં આવ્યો છે.

1.2 અધ્યયનના હેતુઓ :-

- (1) ઉચ્ચતર માધ્યમિક અને કૉલેજની વિદ્યાર્થીનીઓ જે ઘરેથી આવતી અને છાત્રાલયમાં માં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યની તપાસ કરવી.
- (2) ઉચ્ચતર માધ્યમિક અને કૉલેજની વિદ્યાર્થીનીઓ જે ઘરેથી આવતી અને છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનની તપાસ કરવી.
- (3) ઉચ્ચતર માધ્યમિક અને કૉલેજની વિદ્યાર્થીનીઓ જે ઘરેથી આવતી અને છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના બુદ્ધિકક્ષાનો અભ્યાસ કરવો.
- (4) ઉચ્ચતર માધ્યમિક અને કૉલેજની વિદ્યાર્થીનીઓ જે ઘરેથી આવતી અને છાત્રાલયમાં માં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યનો અને સમાયોજનનો સહસંબંધ તપાસવો.
- (5) ઉચ્ચતર માધ્યમિક અને કૉલેજની વિદ્યાર્થીનીઓ જે ઘરેથી આવતી અને છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનાં સમાયોજન અને બૌદ્ધિક ક્ષાનો સહસંબંધ તપાસવો.
- (6) ઉચ્ચતર માધ્યમિક અને કૉલેજની વિદ્યાર્થીનીઓ જે ઘરેથી આવતી અને છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિક ક્ષાનો સહસંબંધ તપાસવો.

- (7) ધોરણ, વિદ્યાશાખા, જાતિયતા, માતાપિતાનો અભ્યાસ, માતાપિતાનો વ્યવસાય, રહેઠાણ, વિદ્યાર્થીનીનો શોખ, સિદ્ધિ વિષે ઉચ્ચ માધ્યમિક અને કૉલેજની વિદ્યાર્થીનીઓ છાત્રાલયમાં રહીને અને ઘેરે રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓનાં માનસિક સ્વાસ્થ્ય વચ્ચેનાં પ્રાપ્તાંકોનો અભ્યાસ કરવો.
- (8) ધોરણ, વિદ્યાશાખા, જાતિયતા, માતાપિતાનો અભ્યાસ, માતાપિતાનો વ્યવસાય, રહેઠાણ, શોખ, સિદ્ધિ વિશે ઉચ્ચ માધ્યમિક અને કૉલેજની વિદ્યાર્થીનીઓ છાત્રાલયમાં રહીને અને ઘેરે રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓનાં સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકોના તફાવતનો અભ્યાસ કરવો.
- (9) ધોરણ, વિદ્યાશાખા, જાતિયતા, માતાપિતાનો અભ્યાસ, માતાપિતાનો વ્યવસાય, રહેઠાણ, શોખ, સિદ્ધિ વિશે ઉચ્ચ માધ્યમિક અને કૉલેજની વિદ્યાર્થીનીઓ છાત્રાલયમાં રહીને અને ઘેરે રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના ઊદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકોની અસર તપાસવી.
- (10) ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળામાં અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને ઊદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેની આંતરક્રિઓનો અભ્યાસ કરવો.
- (11) કોલેજમાં અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન, અને ઊદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેની આંતરક્રિઓનો અભ્યાસ કરવો.

(12) વિદ્યાર્થીનીઓને માનસિક સ્વાસ્થ્ય માટેના સૂચનો કરવા.

(13) વિદ્યાર્થીનીઓને સમાયોજન માટેના સૂચનો કરવા.

(14) વિદ્યાર્થીનીઓને બૌદ્ધિકકક્ષા માટેના સૂચનો કરવા.

1.2.1 હેતુઓનો સાર :-

બધાજ હેતુઓનો સાર ટૂંકમાં નીચે પ્રમાણે ગણાવી શકાય.

(1) ઉચ્ચતર માધ્યમિક અને કૉલેજની વિદ્યાર્થીનીઓના ધોરણ પ્રમાણે માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિક આંક વચ્ચેનો પારસ્પરિક સહસંબંધ અને તેના અસરકારક પરિણામોની શોધ કરવી.

(2) વિદ્યાર્થીનીઓના ધોરણ પ્રમાણે, માતાના અભ્યાસ, પિતાનો અભ્યાસ, માતાનો વ્યવસાય, પિતાનો વ્યવસાય, ગ્રામ્ય કે શહેર, શોખ, જ્ઞાતિ, પાછલી વાર્ષિક પરિક્ષાનું પરિણામ, મેળવેલ સિદ્ધિ વગેરે બાબતો સાથે વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન, માનસિક સ્વાસ્થ્ય, અને બૌદ્ધિક આંકનો સહસંબંધ કેવા સ્વરૂપનો છે તેની તપાસ કરવી.

આમ ઉપર પ્રમાણે જે ધોરણો પ્રમાણે હેતુઓ નક્કી કર્યા છે તે ધોરણ પ્રમાણે પરિવર્ત્યોની અસર તપાસવાના હેતુઓ છે અને અન્ય પરિવર્ત્યો પણ નક્કી કરી આથી પણ વધારે હેતુઓ નક્કી કરી તેનું અધ્યયન વધારે ઊંડાણથી પણ કરી શકાય છે.

1.3 અધ્યયનની ઉત્કલ્પનાઓ :-

અધ્યયનની શરૂઆત કરવા માટે વૈજ્ઞાનિકે કોઈ પ્રશ્ન રૂપે વિધાન રચવું પડે છે. અને આવા પ્રશ્નને આધારે વૈજ્ઞાનિક સંશોધનનો પ્રારંભ થાય છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો અધ્યયનનો હેતુ વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિઓના દ્વારા પ્રશ્નનો ઉત્તર મેળવવાનો છે. આવા વિધાનોને ઉત્કલ્પના અથવા પરિકલ્પના કહેવામાં આવે છે.

કોઈપણ સંશોધનકાર જીવનના ગમેતે પ્રશ્નને સમસ્યા તરીકે સ્વિકારતો નથી. સમસ્યા સામાન્ય રીતે જરૂરિયાતમાંથી જન્મે છે. જરૂરિયાત એ શોધખોળખની જનની છે. એમ કહેવાય છે. અહીં સમસ્યા જન્મે છે. ઉદભવે છે. આવી સમસ્યાના સંદર્ભમાં સમસ્યાનું પૃથક્કરણ કરવાની જરૂર ઉભી થાય છે. સામસ્યા વિશાળ અને સંકુલ હોય તો તેને પેટા વિભાગોમાં વહેંચી સમસ્યાનું ક્ષેત્ર મર્યાદિત કરવું પડે છે.

ઉત્કલ્પના કોઈ પણ સમસ્યાને વધુ સચોટ અને સ્પષ્ટ બનાવે છે. સમસ્યા ઉકેલની દિશાઓ આપે છે. સંશોધકને પ્રાપ્ત કરવાની માહિતી અને સમજ આપી તેનું યોગ્ય સંકલન કરે છે. સમસ્યા સાથે કઈ માહિતી સંકળાયેલી છે ? તે ક્યાંથી કેવી રીતે પ્રાપ્ત થઈ શકે વગેરે પ્રશ્નોના ઉકેલ ઉત્કલ્પના આપે છે.

1.3.1 ઉત્કલ્પનાનો અર્થ :-

(1) " ઉત્કલ્પના એક એવું કામ ચલાઉ સામાન્યીકરણ છે જેની

અર્થાથતા ચકાસવી હજુ બાકી છે. " વુન્ડ બર્ગ

(2) " ઉત્કલ્પના એવું એક વિધાન છે જે ચોકકસ પણે સાચુ છે કે ખોટું તે આપણે જાણતા નથી પરંતુ તેની સત્યતા નિર્ધારિત કરવા માટે તેની ચકાસણી કરવાની હોય છે. " **બ્લેક**

1.3.2 ઉત્કલ્પનાનું મૂલ્યાંકન :-

કોઈ એક ઉત્કલ્પના અન્ય ઉત્કલ્પનાં કરતાં ચટિયાતી છે તે શી રીતે નક્કી કરવું, રચેલી બે કે બે થી વધુ ઉત્કલ્પનાઓમાંથી વધુ પ્રમાણભૂત અને વિશ્વસાનીય ઉત્કલ્પના નક્કી કરવી એટલે ઉત્કલ્પનાનું મૂલ્યાંકન કરવું.

જે ઉત્કલ્પના સમસ્યા સાથે વધુ સંગીન હોય અને વધુ તાર્કિક હોય તેનો સ્વીકાર કરવો જોઈએ એટલું જ નહિ ઉત્કલ્પના એવી હોવી જોઈએ જેને કસોટીનો એરણ પર ચકાસી શકાય.

1.3.3 ઉત્કલ્પનાનાં પ્રકારો :-

1.3.3.1 શૂન્ય ઉત્કલ્પના / નિષેધ ઉત્કલ્પના

આ પ્રકારની ઉત્કલ્પના તફાવત નથી એવો નિર્દેશ કરે છે.

સામાન્ય રીતે આંકડાશાસ્ત્રીઓ આવી ઉત્કલ્પના વધુ પસંદ કરે છે.

1.3.3.2 વિકલ્પ ઉત્કલ્પના

જ્યારે ઉત્કલ્પના ખોટી ઠરે તો તેવા સંજોગોમાં સ્વીકારાતી

ઉત્કલ્પનાને વિકલ્પ ઉત્કલ્પના કહેવાય છે.

1.3.3.3 શાસ્ત્રીય ઉત્કલ્પના

દા.ત. ઉચ્ચ અને નિમ્ન તર્કશક્તિવાળા વિદ્યાર્થીઓની ગણિત

વિષયની સિદ્ધિમાં કોઈ તફાવત નહી હોય.

1.3.3.4 વ્યવહારીક ઉત્કલ્પના

દા.ત. ડૉ. સી.સી. પાઠક રચિત સમૂહ તર્ક કસોટી પરના પ્રાપ્તાંકોનાં વિસ્તરણના ઉપલા ચતુર્થભાગ અને નિચલા ચતુર્થભાગના વિદ્યાર્થીઓ ગણિત વિષયની સિધ્ધી પ્રાપ્તાંકો માં તફાવત નહીં હોય.

1.3.3.5 દિશા સૂચક અને બિન દિશા સૂચક ઉત્કલ્પનાઓ

જ્યારે કોઈ ઉત્કલ્પના અમુક જૂથ કરતા અન્ય કોઈ જૂથ અમુક ચોક્કસ બાબતમાં ચઢિયાતુ છે. એમ દર્શાવે તો તે ઉત્કલ્પના દિશાસૂચક ઉત્કલ્પના કહેવાય.

દા.ત. નવમાં ધોરણના વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓની લેખિત અભિવ્યક્તિમાં વિદ્યાર્થીઓ કરતાં વિદ્યાર્થીનીઓના વધુ પ્રાપ્તાંકો હતા. આ જ ઉત્કલ્પનાં બિન દિશાસૂચક ઉત્કલ્પનામાં નીચે પ્રમાણે ફેરવી શકાય. વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થીનીઓના લેખિત અભિવ્યક્તિના પ્રાપ્તાંકોમાં કોઈ તફાવત નહિ હોય.

1.3.4 ઉત્કલ્પનાનાં લક્ષણો :-

ગુડે અને હકે આપ્યા છે.

- (1) ખ્યાલાત્મક સ્પષ્ટતા
- (2) અનુભવ જન્ય સંદર્ભ
- (3) ચોક્કસાઈ પૂર્ણ
- (4) ઉપલબ્ધ પ્રયુક્તિઓ સાથે સંબંધિત
- (5) પૂર્વસ્થાપિત સિધ્ધાંત સાથે સંબંધિત

1.3.5 ઉત્કલ્પનાનાં સ્ત્રોત :-

જે ઘટકોમાંથી ઉત્કલ્પનાઓ જન્મે છે તે કે ઉદ્ભવે છે એ ઘટકોને ઉત્કલ્પનાનાં સ્ત્રોત તરીકે ઓળખી શકાય. બીજી રીતે ઉત્કલ્પનાનાં ઉદ્ભવક તત્વોને તેના સ્ત્રોત કહેવાય.

ગુડે અને હકે આપેલા સ્ત્રોત.

- (1) સામાન્ય સંસ્કૃતિ
- (2) વિજ્ઞાન
- (3) ઉપમાં - જુદા જુદા વિજ્ઞાનોની ઘટનાઓ વચ્ચે સામ્ય જોવા મળે છે ત્યારે ઉપમાનો ઉપયોગ થાય છે.
- (4) વિજ્ઞાનીનો વ્યક્તિગત અનુભવો

1.3.6 ઉત્કલ્પનાનાં કાર્યો અથવા ઉપયોગિતા :-

- (1) અધ્યયનને માર્ગદર્શન પુરુ પાડે છે.
- (2) સંશોધકને અનુભવજન્ય ચકાસણી તરફ દોરે છે.
- (3) અધ્યયનનું ક્ષેત્ર નિર્ધારિત કરે છે.
- (4) અધ્યયનની પ્રયુક્તિ નિર્ધારિત કરે છે.
- (5) સિદ્ધાંતની રચનામાં મદદરૂપ થાય છે.
- (6) પ્રસ્થાપિત સિદ્ધાંતની ચકાસણી કરે છે.
- (7) સિદ્ધાંત અને અધ્યયન વચ્ચેની કડી બને છે.

1.3.7 ઉત્કલ્પનાની મર્યાદાઓ :-

- (1) અભ્યાસમાં બે પરિવર્ત્યો વચ્ચેનો સંબંધ અન્ય અભ્યાસોમાં પણ જોવા મળશે કે નહિ તેની કોઈ ખાતરી નથી.
- (2) જે ઉત્કલ્પનાઓ કેવળ અભ્યાસના આધારે રચેલી હોય તેવા ઉત્કલ્પનાઓ સિદ્ધાંત સાથે કોઈ સંબંધ ઉભો થતો નથી.

1.3.8 ઉત્કલ્પનાની મર્યાદાઓનું નિવારણ :-

- (1) જે ઉત્કલ્પનાઓ અન્ય શોધોમાંથી ઉદ્ભવે છે તે અમુક અંશે પ્રથમ મર્યાદામાંથી મુક્ત રહે છે.
- (2) જે ઉત્કલ્પનાઓ કેવળ અગાઉ અભ્યાસની શોધ પર નહીં પણ વિસ્તૃત સિદ્ધાંત પર રચાયેલી હોય છે તેવી ઉત્કલ્પનાઓ બીજી મર્યાદાઓમાંથી મુક્ત રહે છે.

1.4 અધ્યયનની ઉત્કલ્પનાઓ :-

1.4.1 't' કસોટીની શૂન્ય અટકળો :-

સંશોધનની પ્રક્રિયા દિશા સૂચક બને તે માટે અધ્યયનના હેતુઓને અનુરૂપ પ્રત્યેક પરિવર્ત્યોને ધ્યાનમાં રાખીને મુખ્યત્વે 75 જેટલી શૂન્ય ઉત્કલ્પનાઓ રચવામાં આવી હતી.

માનસિક સ્વાસ્થ્ય કસોટીની શૂન્ય અટકળો :-

HO.1:- ધોરણ 11માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

HO.2:- ધોરણ 12માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ ના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

HO.3:- F. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

HO.4:- S.Y.B.A.માંભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સંગીન તફાવત નથી.

HO.5:- T. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

HO.6:- ધોરણ-11 અને ધોરણ-12 માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે કોઈ સંગીન ભેદ નથી.

HO.7:- સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકની બાબતમાં ધોરણ 11 અને ધોરણ 12માં અભ્યાસ કરતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના વચ્ચે કોઈ સાર્થક ભેદ નથી.

HO.8:- ધોરણ 11 અને F. Y. B. A. માં અભ્યાસ કરતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યના પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે કોઈ સાર્થક ભેદ નથી.

HO.9:- સરેરાશ માનસિકસ્વાસ્થ્યાંકની બાબતમાં ધોરણ 11 અને F.Y.B.A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

HO.10:- સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યનાં પ્રાપ્તાંકની બાબતમાં ધોરણ 11 અને S. Y. B. A. માં અભ્યાસ કરતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

HO.11:- ધોરણ 11 અને S.Y.B.A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીની ઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત નથી.

HO.12:- ધોરણ 11 અને T. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

HO.13 :- ધોરણ 11 અને T. Y. B. A. માં ભણતી ઊનિઁાત્રાલયી વિઁાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થયાંક વચ્ચે સંગીન ભેઁ નથી.

HO.14 :- ધોરણ 12 અને F.Y.B. A. માં ભણતી ઁાત્રાલયી વિઁાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થયાંક વચ્ચે કોઈ સાર્થક ભેઁ નથી.

HO.15 :- ધોરણ 12 અને F. Y. B. A. માં ભણતી ઊનિઁાત્રાલયી વિઁાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થયાંક પ્રાપ્તાંકોના મઁઁકો વચ્ચે કોઈ સાર્થક ભેઁ નથી.

HO.16 :- સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થયાંકની ઁાઁતમાં ધોરણ 12 અને S.Y.B.A. માં ભણતી ઁાત્રાલયી વિઁાર્થીનીઓના વચ્ચે સાર્થક ભેઁ નથી.

HO.17 :- ધોરણ 12 અને S. Y. B. A. માં ભણતી ઊનિઁાત્રાલયી વિઁાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થયાંક વચ્ચે સંગીન ભેઁ નથી.

HO.18 :- સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થયાંકની ઁાઁતમાં ધોરણ 12 અને T.Y.B.A. માં ભણતી ઁાત્રાલયી વિઁાર્થીનીઓના વચ્ચે સંગીન ભેઁ નથી.

HO.19 :- ધોરણ 12 અને T. Y. B. A. માં ભણતી ઊનિઁાત્રાલયી વિઁાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થયાંક વચ્ચે સાર્થક ભેઁ નથી.

HO.20 :- F. Y. B. A. અને S. Y. B. A. માં ભણતી ઁાત્રાલયી વિઁાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થયાંક વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

HO.21 :- F. Y. B. A. અને S. Y. B. A. માં ભણતી ઊનિઁાત્રાલયી વિઁાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થયાંક વચ્ચે સંગીન ભેઁ નથી.

HO.22 :- F.Y.B.A. અને T. Y. B. A. માં ભણતી ઁાત્રાલયી વિઁાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થયાંકની ઁાઁતમાં કોઈ સાર્થક ભેઁ નથી.

HO.23 :- સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થયાંકની ઁાઁતમાં F.Y.B.A. અને T.Y.B.A. માં ભણતી ઊનિઁાત્રાલયી ઁહેનો વચ્ચે સાર્થક ભેઁ નથી.

HO.24 :- S.Y.B.A. અને T. Y. B. A. માં ભણતી ઁાત્રાલયી વિઁાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થયાંક વચ્ચે સંગીન ભેઁ નથી.

HO.25 :- S.Y.B.A. અને T.Y.B.A. માં ભણતી ઊનિઁાત્રાલયી વિઁાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થયાંક વચ્ચે કોઈ સાર્થક ભેઁ નથી.

સમાયોજન કસોટીની શૂન્ય અટકળો ::-

HO.26 :- સરેરાશ સમાયોજનાંક ની ઁાઁતમાં ધોરણ 11 માં ભણતી ઁાત્રાલયી અને ઊનિઁાત્રાલયી વિઁાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક ભેઁ નથી.

HO.27 :- ધોરણ 12 માં ભણતી ઁાત્રાલયી અને ઊનિઁાત્રાલયી વિઁાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક ભેઁ નથી.

HO.45 :-સરેરાશ સમાયોજનાંક ની બાબતમાં F. Y. B. A. અને S. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

HO.46 :-સરેરાશ સમાયોજનાંક ની બાબતમાં F. Y. B. A. અને S. Y. B. A. માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

HO.47 :-F. Y. B. A. અને T. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

HO.48 :-F. Y. B. A. અને T. Y. B. A. માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

HO.49 :-S. Y. B. A. અને T. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંકના પ્રાપ્તાંકોના મધ્યકો વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત નથી.

HO.50 :-S. Y. B. A. અને T. Y. B. A. માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

બૌદ્ધિકકક્ષા કસોટીની શૂન્ય અટકળો :-

HO.51 :- ધોરણ 11 માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

HO.52 :- ધોરણ 12 માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

HO.53 :- સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની બાબતમાં F. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

HO.54 :- S. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

HO.55 :- T. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

HO.56 :- ધોરણ 11 અને ધોરણ 12 માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

HO.57 :- ધોરણ 11 અને 12 માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

HO.58 :-સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની બાબતમાં ધો.11 અને F. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

HO.59 :-સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની બાબતમાં ધો.11 અને F. Y. B. A. માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

HO.60 :- ધોરણ 11 અને S. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત નથી.

- HO.61 :- ધોરણ 11 અને S.Y.B.A.માં ભણતી ઊનિઊત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સરેરાશ ઊોલ્લિઑઑકઑકઑના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે ઑેઈ સાર્થક તઑ્ઑાવત નથી.
- HO.62 :- ધોરણ 11 અને T.Y.B.A.માં ભણતી ઊત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સરેરાશ ઊોલ્લિઑઑકઑકઑના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેઢ નથી.
- HO.63 :- ધો.-11 અને T.Y.B.A.માં ભણતી ઊનિઊત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સરેરાશ ઊોલ્લિઑઑકઑકઑના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેઢ નથી.
- HO.64 :- ધોરણ 12 અને F. Y. B. A.માં ભણતી ઊત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સરેરાશ ઊોલ્લિઑઑકઑકઑના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સંગીન ભેઢ નથી.
- HO.65 :- ધોરણ 12 અને F.Y.B.A.માં ભણતી ઊનિઊત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સરેરાશ ઊોલ્લિઑઑકઑકઑના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે ઑેઈ સંગીન ભેઢ નથી.
- HO.66 :- સરેરાશ ઊોલ્લિઑઑકઑકઑના પ્રાપ્તાંકની ઊાઊતમાં ધોરણ 12 અને S.Y.B.A.માં ભણતી ઊત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક તઑ્ઑાવત નથી.
- HO.67 :- સરેરાશ ઊોલ્લિઑઑકઑકઑના પ્રાપ્તાંકની ઊાઊતમાં ધોરણ 12 અને S.Y.B.A.માં ભણતી ઊનિઊત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક તઑ્ઑાવત નથી.
- HO.68 :- ધોરણ 12 અને T. Y. B. A.માં ભણતી ઊત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સરેરાશ ઊોલ્લિઑઑકઑકઑના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેઢ નથી.
- HO.69 :- ધોરણ 12 અને T.Y.B.A.માં ભણતી ઊનિઊત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સરેરાશ ઊોલ્લિઑઑકઑકઑના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેઢ નથી.
- HO.70 :- F. Y. B. A. અને S. Y. B. A.માં ભણતી ઊત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સરેરાશ ઊોલ્લિઑઑકઑકઑના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સંગીન ભેઢ નથી.
- HO.71 :- F. Y. B. A. અને S. Y. B. A.માં ભણતી ઊનિઊત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સરેરાશ ઊોલ્લિઑઑકઑકઑના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સંગીન ભેઢ નથી.
- HO.72 :- સરેરાશ ઊોલ્લિઑઑકઑકઑના પ્રાપ્તાંકની ઊાઊતમાં F.Y.B.A. અને T.Y.B.A.માં ભણતી ઊત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક ભેઢ નથી.
- HO.73 :- સરેરાશ ઊોલ્લિઑઑકઑકઑના પ્રાપ્તાંકની ઊાઊતમાં F.Y.B.A. અને T.Y.B.A.માં ભણતી ઊનિઊત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક ભેઢ નથી.
- HO.74 :- S. Y. B. A. અને T. Y. B. A.માં ભણતી ઊત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સરેરાશ ઊોલ્લિઑઑકઑકઑના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સંગીન ભેઢ નથી.
- HO.75 :- S.Y.B.A. અને T.Y.B.A.માં ભણતી ઊનિઊત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સરેરાશ ઊોલ્લિઑઑકઑકઑના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સંગીન ભેઢ નથી.

1.4.2 સહસંબંઢ- (r) ની શૂન્ય અટકળો :-

- HO-76 ધોરણ 11 ઊત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સાર્થક સહસંબંઢ નથી.

HO-93 S.Y.B.A. ઢિનછાત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને ઢોલ્લિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

HO-94 T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને ઢોલ્લિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

HO-95 T.Y.B.A. ઢિનછાત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને ઢોલ્લિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

HO-96 ઢોરણ 11 છાત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સમાયોજન અને ઢોલ્લિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

HO-97 ઢોરણ 11 ઢિનછાત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સમાયોજન અને ઢોલ્લિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

HO-98 ઢોરણ 12 છાત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સમાયોજન અને ઢોલ્લિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

HO-99 ઢોરણ 12 ઢિનછાત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સમાયોજન અને ઢોલ્લિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

HO-101 F.Y.B.A. ઢિનછાત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સમાયોજન અને ઢોલ્લિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

HO-102 S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સમાયોજન અને ઢોલ્લિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

HO-103 S.Y.B.A. ઢિનછાત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સમાયોજન અને ઢોલ્લિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

HO-104 T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સમાયોજન અને ઢોલ્લિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

HO-105 T.Y.B.A. ઢિનછાત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓના સમાયોજન અને ઢોલ્લિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

1.4.3 'F' કસોટીની શૂન્ય અટકળો :-

Ho-106 ઢોરણ 11ની ભિન્ન સિદ્ધિ ઢરાવતી છાત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓની સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થયાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

Ho-107 ઢોરણ 11ની ભિન્ન સિદ્ધિ ઢરાવતી ઢિનછાત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓની સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થયાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

Ho-108 ઢોરણ 12 ની ભિન્ન સિદ્ધિ ઢરાવતી છાત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓની સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થયાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

Ho-109 ઢોરણ 12 ની ભિન્ન સિદ્ધિ ઢરાવતી ઢિનછાત્રાલયી વિઢાર્થીનીઓની સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થયાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

1.5 માનસિક સ્વાસ્થ્ય એટલે શું ?

- (1) " માનસિક સ્વાસ્થ્ય એટલે વ્યક્તિ પોતાની સાથે અને સમાજ સાથે સુમેળ સાધી શકે તેવી શક્તિ " **બર્નહાર્ટ**
- (2) " માનસિક સ્વાસ્થ્ય એટલે માનસિક શાંતિ "

સ્ટ્રેન્સન અને મામ

પ્રાણીમાં બુદ્ધિ કે કલ્પના હોતી નથી તેથી તે હંમેશા ખુશ રહે છે. અને ખુશ એટલા જ માનસિક સ્વસ્થતા. જ્યારે માણસ એ બુદ્ધિશાળી પ્રાણી છે તેથી તે વર્તમાનકાળ ભૂતકાળ અને ભવિષ્યકાળ ત્રણેયનો વિચાર કરે છે અને પરિણામે જીવનના ઘણા એવા પણ બનાવો બને છે કે જે ને કારણે વ્યક્તિ અસ્વસ્થ બને છે. આવા બનાવો વારંવાર બને છે તેને કારણે વ્યક્તિ હતાશ બને છે અને આ વારંવારની હતાશ સંઘર્ષમાં પરિણમે છે. એ સંઘર્ષ વ્યક્તિને સૌમ્યમનોવિકૃતિ તરફ ખેંચી જાય છે.

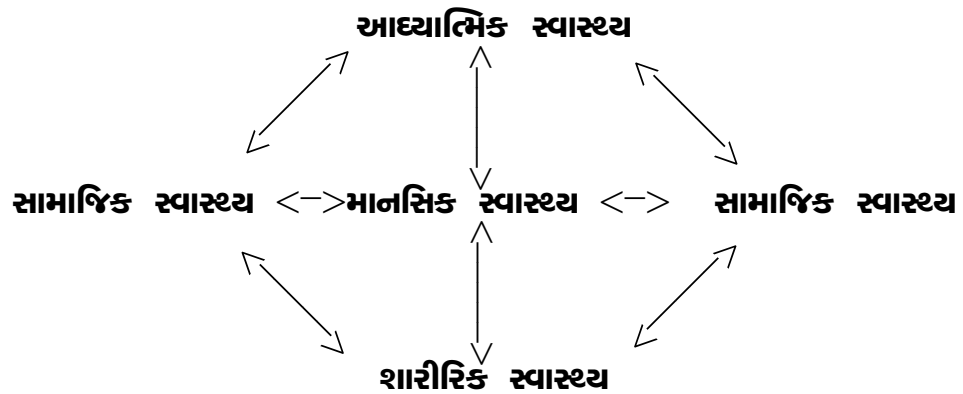
જીવનમાં તડકા છાયા આવ્યા જ કરે છે. ક્યારેક માણસ આનંદમાં હોય છે, ખુશ હોય છે તો માનસિક રીતે સ્વસ્થ છે. તો ક્યારેક માણસ દુઃખી હોય છે, નિરાશ હોય છે તેથી માનસિક રીતે અસ્વસ્થ રહે છે, એમ કહી શકાય. આમ ચડતી અને પડતી વ્યક્તિના જીવનમાં આશા અને નિરાશા ફેલાવે છે. ટૂંકમાં કહીએ તો વ્યક્તિના જીવનમાં ઘટમાળ જ એવા પ્રકારની છે કે તે અનેક આવેગોમાંથી પસાર થતી હોય છે. આ આવેગોને યોગ્ય રીતે વિકાસાવવામાં ન આવે તો તે વ્યક્તિમાં માનસિક સંઘર્ષ ઉત્પન્ન થાય છે. અને માનસિક રીતે અસ્વસ્થ થઈ જાય છે.

આમ ઉપરોક્ત વ્યાખ્યાને આધારે કહી શકાય કે વ્યક્તિ સમાજની અન્ય વ્યક્તિઓ સાથે માનસિક રીતે સમાયોજન સાધી શકે તે માટે માનસિક સ્વાસ્થ્ય જરૂરી છે.

વ્યક્તિ પોતાની મોટી ઉંમરની વ્યક્તિ સાથે બેસે કે પ્રવૃત્તિ કરે તો તે તેનામાં લઘુતાગ્રંથીનો અનુભવ કરે છે. અને તેનાથી નાની વ્યક્તિ સાથે વર્તન કરે કે વ્યવહાર રાખે તો ગુરૂતાગ્રંથી અનુભવ કરે છે. આથી તે પોતાની સમાન વયના વ્યક્તિ સાથે વર્તન વ્યવહાર રાખે તો તેનામાં આત્મવિશ્વાસનો વિકાસ થાય છે. અને દરેક કાર્ય કરવામાં પ્રવૃત્તિ કરવામાં તેનો ઉત્સાહ ટકી રહે છે. પોતે પણ કંઈ કરી શકવા માટે સક્ષમ છે તેવા આત્મગૌરવ જન્મે છે. આ રીતે ઈચ્છા શક્તિ અને આવેગો સમજવાથી આત્મ ગૌરવના સ્થિરભાવનો વિકાસ થાય છે, અન્ય સાથે દરેક પ્રવૃત્તિમાં સમાયોજન સારી રીતે સાધી શકે છે.

સામાન્ય રીતે લોકોનું એવું માનવું છે કે જે શારીરિક રીતે સ્વસ્થ દેખાતો હોય કોઈ જાતના રોગ ન હોય તો તે સ્વસ્થ છે એવું માનવામાં આવે છે, પરંતુ એ ખોટું છે. શારીરિક સ્વસ્થતા સાથે સાથે માનસિક સ્વસ્થતા શબ્દ પણ સંકળાયેલો છે. જો કે આજે શારીરિક સ્વાસ્થ્યની સાથે સાથે માનસિક સ્વાસ્થ્ય શબ્દ પણ ધીમે ધીમે પ્રચલિત થતો જાય છે. જેવી રીતે કોઈપણ સમાજ પોતાની પ્રજાનું શારીરિક સ્વાસ્થ્ય સચવાતુ રહે તે માટે યોગ્ય આરોગ્યના પગલા લે છે. તેવી રીતે અત્યારે એવું માનવામાં આવે છે કે પ્રજાના માનસિક સ્વાસ્થ્યનું રક્ષણ કરવું તે પણ દરેક સુશિક્ષિત સમાજની એક મહત્વની ફરજ છે. આમ માત્ર સ્વસ્થતા આરોગ્ય નથી પરંતુ શારીરિક માનસિક અને સામાજિક રીતે સ્વાસ્થ્ય હોવું તે ખરી સ્વસ્થતા છે. છેલ્લે થોડા વર્ષોમાં આ વ્યાખ્યામાં આધ્યાત્મિક સ્વસ્થતાનો પણ ઉમેરો કરવામાં આવ્યો છે.

આમ જોઈએ તો માનસિક સ્વાસ્થ્યનું ક્ષેત્ર ઘણું વિશાળ છે. એમ કહી શકાય છે. કે સ્વાસ્થ્યની આસપાસ આખું જીવન વીંટળાય જાય છે સ્વાસ્થ્યના ચાર ઘટકોમાં પણ માનસિક સ્વાસ્થ્ય કેન્દ્રમાં રહે છે. તેનું સ્થાન આગવું છે. સ્વસ્થતાના ચાર ઘટકો તેના પર ખૂબ આધારીત છે તેનું સચિત્ર વર્ણન નીચે મુજબની આકૃતિથી સમજાવી શકાય.

સ્વાસ્થ્યની આ સમજને વાચા મળે છે જહોન મીલ્ટનની કાવ્ય પંક્તિઓમાં જેનો અનુવાદ નીચે આપ્યો છે.

' છે કારણો મનના બધાં,

બદલી શકે પળવારમાં,

જે નર્કમાંથી સ્વર્ગમાં

ને સ્વર્ગમાંથી નર્કમાં "

" માનસિક સ્વાસ્થ્ય એટલે વ્યક્તિ પોતાની અને સમાજ સાથે સુમેળ સાધવાની શક્તિ "

માનસિક સ્વાસ્થ્યની ઘણી વ્યાખ્યાઓ ઉપલબ્ધ છે. પરંતુ ગીતાના બારમા અધ્યાયના પંદરમાં સ્લોકમાં અપાયેલ માનસિક સ્વાસ્થ્યનું વર્ણન કદાચ ટૂંકમાં કહું, છતા ચોકકસ છે અને માનસિક સ્વાસ્થ્ય વિશે ઘણું બધું કહી જાય છે.

અર્થ :- જેનાથી લોકો ઉદ્દેગ પામતા નથી, અને જે લોકથી ઉદ્દેગ પામતો નથી તથા જે હર્ષ, ક્રોધ, ભય અને ઉદ્દેગ થી રહિત છે તે ભક્ત મને પ્રિય છે.

ગીતાના આ સ્લોકમાં માનસિક સ્વાસ્થ્યનું જે વર્ણન છે તેને આધારે કહી શકાય છે જે વ્યક્તિ અન્ય વ્યક્તિથી દુઃખી કે ગ્લાનિ કે ખલેલ નો અનુભવ કરતી નથી તેવી જ રીતે અન્ય કોઈ વ્યક્તિને તે દુઃખ કે ગ્લાનિ નો અનુભવ કરાવાતી નથી કે તેનાથી કોઈને દુઃખ થતું નથી આવા ભય, હર્ષ, શોખ, ઉદ્દેગથી રહિત છે તે સ્વસ્થ છે.

માનસિક સ્વાસ્થ્ય એક કોઈ અંગત માલિકીનું સ્થિર લક્ષણ નથી તે આપોઆપ જળવાય રહેતું પણ નથી તેને ટકાવી રાખવા માટે સતત પ્રયત્નો કરવા પડે છે. અન્ય લોકોનો સહકાર તથા સામૂહિક લાગણીમય હૂંફની જરૂરત પડે છે. આ ઉપરાંત નવા અનુભવો માટે હિમંત અને વિશ્વાસ અને સૌના ભલા માટે કાર્ય કરવું તે માનસિક સ્વસ્થ વ્યક્તિનું લક્ષણ છે.

દરેક વ્યક્તિને ત્રણ સ્થિતિઓમાંથી પસાર થવું પડે છે.

(1) અવગણના (2) વિરોધ (3) સ્વિકાર જે કોઈ માણસ પોતાની દીર્ઘદ્રષ્ટિથી પોતાના વર્તમાન સમય કરતાં ઘણું આગળ જોઈ શકે છે એ જરૂર ગેરસમજનો ભોગ બને છે. એટલે વિરોધ તથા દમન ભલે આવે, આવવા દો, આપણે અડગ અને દ્રઢ વિશ્વાસ હશે તો જ બધા અવરોધો ઓળંગી શકીશું. કામ શરૂ કરો રસ્તો નિકળતો જશે જ આ વિશ્વાસને મજબૂત બનાવે તેને અનુરૂપ ગીતામાં પણ અધ્યય-૯ સ્લોક-૨૨ માં કહ્યું છે. જેમ કે

અનન્યાશ્ચિન્તયન્તો માં યે જનાઃ પર્યુપાસતે ।

તેષાં નિત્યાભિયુક્તાનાં યોગક્ષેમં વહામ્યહમ્ ॥

માત્ર મારામાં જ વિશ્વાસ રાખીને મારે જ આધારે રહે છે તેને જે આવશ્યકતાઓ જરૂરી તે હું પૂરી પાડું છું અને જે કંઈ છે એનું રક્ષણ કરું છું.

જિસસ ક્રાઈસ્ટના શબ્દો યાદ રાખો

'' માંગો અને તમેને મળશે. શોધો અને તમને સાંપડશે.
દ્વારા ઉપર ટકોરા મારો અને તમારા માટે દ્વારા ખુલી જશે ! ''

આમ વિશ્વાસ દ્રઢ હોય તો ચોક્કસ સફળતા મળે છે.
અને માનસિક સ્વાસ્થ્ય મજબૂત બને છે. આમ જીવનમાં જરૂરિયાતોજ
દેહને ઘડે છે. શું એવું બન્યું છે કે જે વસ્તુની તમારે ખરેખર જરૂર
હોય એનાથી તમે વંચિત રહ્યા હો ? તમને ન મળી હોય ?

1.5.1 માનસિક સ્વાસ્થ્યના માપદંડ :-

આમ માનસિક સ્વાસ્થ્ય વિષે સમજૂતિ મેળવ્યા પછી તેના
માપદંડ જાણવા પણ જરૂરી છે. જે નીચે પ્રમાણે છે.

એડોલ્ફ માયર્સ :- માનસિક સ્વાસ્થ્ય ધરાવતી વ્યક્તિ.

- (1) આવેગિક પરીપક્વ હોય છે.
- (2) પોતાની મર્યાદાઓ અને વિશિષ્ટતાઓનું સાચું જ્ઞાન હોય છે.
- (3) પરિસ્થિતિ પ્રમાણે વર્તન
- (4) વાતાવરણને સાનૂકૂળ ન થઈ શકે તો બદલવાની કઠ્ઠીબદ્ધ થાય છે.
- (૫) સંતોષ જનક સંબંધો કેળવી શકે છે.
- (૬) આનંદી, આત્મશ્રદ્ધા યુક્ત, અને સંતોષી હોય છે.

1.5.2 માનસિક સ્વાસ્થ્યના લક્ષણો :-

- (1) જીવન ધ્યેય
- (2) ઈચ્છાઓની જાણકારી
- (3) અનુભવોનું મૂલ્યાંકન

- (4) વાસ્તવિકતા
- (5) સલામતી
- (6) પરિપક્વ આવેગ અને લાગણી
- (7) સર્જન
- (8) સુટેવોનું ઘડતર

ઉપરોક્ત આઠ લક્ષણોને પોતાના જીવનમાં લાવવાના વ્યક્તિ પ્રયત્નો કરે છે.

1.5.3 માનસિક સ્વાસ્થ્યને અસર કરતાં પરિબલો :-

- (1) માતાપિતા દ્વારા માનસિક આરોગ્યની યોગ્ય તાલીમ
 - (અ) બાળકની યોગ્ય શારીરિક તંદુરસ્તી સાચવવાની યોગ્ય પદ્ધતિ
 - (બ) બાળકો માટે માનસિક દ્રષ્ટિએ યોગ્ય તંદુરસ્ત વાતાવરણ
 - (ક) માતાપિતા તરફથી બાળકને કૌટુંબિક જીવન માટે જવાબદારી માટેની તાલીમનો અભાવ
- (2) બાળકનું શાળાજીવન અને તેનો માનસિક સ્વાસ્થ્યમાં ફાળો
 - (અ) બૌદ્ધિક અને વ્યક્તિત્વ વિકાસની દ્રષ્ટિએ બાળકોનો યોગ્ય અભ્યાસ
 - (બ) બાળકોની માનસિક મુશ્કેલીઓમાં અપાતું માર્ગદર્શન
 - (ક) બાળકોનો યોગ્ય શાળાકીય - સામાજિક વિકાસ
- (3) અન્ય સામાજિક સંસ્થાઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યની ચળવળમાં ફાળો

1.5.4 માનસિક સ્વાસ્થ્યને જોખમાવનારી બાબત :-

માનસિક સ્વાસ્થ્ય જાળવવું જરૂરી છે. માનસિક સ્વાસ્થ્યને જોખમાવનારી કેટલીક બાબતો નીચે પ્રમાણે છે.

- (1) ચિંતા
- (2) દમન
- (3) સામાજિક સમાયોજનનો અભાવ
- (4) શારીરિક સ્વાસ્થ્યનો અભાવ
- (5) આવેગ શીલતા
- (6) જાતિય મૂળભૂતવૃત્તિ
- (7) જરૂરીયાતોની અતૃપ્તિ
- (8) હતાશા સંઘર્ષ
- (9) બાળપણમાં સુયોગ્ય વિકાસનો અભાવ
- (10) મંદબુદ્ધિ, ભાષાનો મંદ વિકાસ, બુદ્ધિવિકાસની ઝડપ, આર્થિક સ્થિતિ વગેરે

1.5.5 માનસિક આરોગ્ય માટેના સૂચનો :-

જે લોકોનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય બગડ્યું હોય તે સમાજ સાથે સુમેળ સાધી શકતો નથી તેનું જીવન નીરસ, હેતુહીન બની જાય છે. આવી વ્યક્તિનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય કેમ જાળવાય ? તેના કેટલાંક સૂચનો નીચે પ્રમાણે છે.

- (1) વ્યક્તિગત ચિંતાને દૂર કરવી.
- (2) શારીરિક સ્વાસ્થ્ય જાળવવું જેનો આધાર માનસિક સ્વાસ્થ્ય પર છે.
- (3) લાગણીઓની વ્યવસ્થિત રજૂઆત.
- (4) જુદી-જુદી સંસ્થાઓની સ્થાપના કરવી.
- (5) આવેગો, લાગણીઓ, આત્મગૌરવના સ્થિર ભાવમાં સંકલિત કરવા.
- (6) ભાવ વિમોચન કરવું, દમન નહિ.
- (7) આસપાસના વાતાવરણને બદલવું.
- (8) ઈચ્છા શક્તિને દ્રઢ બનાવવી.
- (9) પોતાની લાયકાત, વિચારો અને આવેગોને સમજવા.

આમ સૂચનો ઉપર પ્રમાણે ધ્યાનમાં રાખી જો સંઘર્ષનો સામનો કરવામાં આવે તો કદાચ આજે અસ્વસ્થતાથી પીડાઈએ છીએ તેનો સામનો કરીને આપણું માનસિક આરોગ્ય સુધારી શકાય છે.

જ્યારે વ્યક્તિ પોતે જ પૂરા જવાબદાર હશે ત્યારે વ્યક્તિ પોતાની સર્વોચ્ચ અને સર્વોત્તમ શક્તિથી કામે લાગાડશે. મારા નસીબને માટે હું પોતે જ જવાબદાર છું. મારું ભલુ કરનારો હું પોતે જ છું. મારું ભુરું કરનારો હું પોતે જ છું. તેવી સ્પષ્ટ સમજણ વ્યક્તિમાં કેળવાય જશે.

આ જીવન એક નક્કર હકિકત છે. ભલે તે કઠોર હોય પણ હિંમતપૂર્વક તેમાંથી વ્યક્તિ પોતાનો રસ્તો કાઢી ફીકર ન કરે, તો આત્મા વધુ બળવાન છે. વ્યક્તિ પોતાની આંખો આડા હાથ દઈને ભૂમો પાડે કે અંધારું છે, અંધારું તો તેનો અર્થ નથી પરંતુ પોતાના હાથ આંખ આડેથી ખસેડી પછી પ્રકાશને જુએ તો પોતે જયોર્તિમય છે. પ્રથમથી જ તમે શક્તિમાન છે. વ્યક્તિ પોતે જ પોતાની ભાગ્ય વિધાતા છે. પોતાની જાતને દુઃખી કરનાર તે પોતે જ છે. શુભ-અશુભ કરનાર વ્યક્તિ પોતે જ છે.

પ્રશ્નનું નિરાકરણ માત્ર આ જ છે. જે બીજાને દોષ દે છે. તેની સમસ્યા રોજ વધતી જાય છે. વ્યક્તિનું મગજ નબળું પડી જાય છે. અને તે સાધારણ રીતે દુઃખી થાય છે. પોતાની જ ભૂલોથી તે દશાએ પહોંચેલી હોય છે. અને છતાં દોષનો ટોપલો બીજાને માથે ઓટાડે છે. પણ એથી તેની દશા બદલાતી નથી. એથી તેને કાંઈ લાભ પણ થતો નથી. બીજા ઉપર દોષ ટોળી નાંખવાનો તેનો પ્રયત્ન ઉલ્ટો તેને વધુ નબળી બનાવે છે. માટે વ્યક્તિએ પોતાના જ દોષને માટે અન્ય કોઈનો વાંક કાઢવો નહિ. વ્યક્તિએ પોતાના પગ પર ઉભો રહે અને બધી જવાબદારી પોતાના માથે લઈ હિંમતવાન બને, તાકાતવાર થાય. બધી જવાબદારી પોતાને માથે લઈ લે પોતે સમજે પોતાના નસીબના ઘડનારી વ્યક્તિ પોતે જ છે. જે કાંઈ શક્તિ અને સહાય જોઈએ તે વ્યક્તિની પોતાની અંદર જ છે.

યાદ રાખવું કે વ્યક્તિ જે કાર્ય કરે, વિચારો તે તમારા સંસ્કારોનું ભંડોળ ભેગું કરે છે. અને ખોટા વિચારો, ખોટા કાર્યો વ્યક્તિના ઉપર વાઘની જેમ તરાપ મારવાને તૈયાર હોય છે. અશાંતિના બીજનું રોપણ થાય અને માનસિક સ્વાસ્થ્ય નબળું બનાવે છે. પરંતુ હિંમત, વિશ્વાસ એ માનસિક સ્વાસ્થ્યને મજબૂત અને દ્રઢ બનાવે છે.

1.6 સમાયોજન એટલે શું :-

- (1) " સમાયોજન એટલે વ્યક્તિ અને વાતાવરણ વચ્ચે સમાધાન યુક્ત સંબંધોનું સ્થાપન. સમાયોજન એ એક એવી પ્રક્રિયા જેના દ્વારા વ્યક્તિ પોતાની જરૂરિયાતો અને જરૂરિયાત સંતોષ પર અસર કરનાર સંજોગો વચ્ચે સમતુલા સ્થાપે છે. "

બોરિંગ લેંગ્વિલ્સ

- (2) " સમાયોજન એટલે પોતાની જરૂરિયાતના સંતોષ અને પોતાના વાતાવરણ વચ્ચે સુમેળ સાધવાના વ્યક્તિના પ્રયત્નોની અસરકારકતા".

કોલમેન

ઉપરની વ્યાખ્યાને આધારે સમાયોજન એક સ્થિતિ નથી. પરંતુ પ્રક્રિયા છે. એટલે કે સમાયોજન સતત અને ક્ષણે ક્ષણે શીખવવાની અને મેળવવાની બાબત છે. એ આપણા સમગ્ર જીવન સાથે સંકળાયેલું છે. તેથી તેનો કદી પણ અંત આવતો નથી. બાળક જન્મે ત્યારથી તે મૃત્યુ પામે ત્યાં સુધી આ ક્રિયા ચાલુ રહે છે. ફક્ત મૃત શરીર માટે સમાયોજનનો પ્રશ્ન હોતો નથી.

સારેન્સ અને મામ જણાવે છે કે માનવી જીવનમાં બધા મોટા આનંદોમાનો એક આનંદ અન્ય લોકો સાથે પ્રસન્તાપૂર્વક સાથે જીવવાનો છે. મનુષ્ય પોતાના સમગ્ર જીવન દરમિયાન સામાજિક શિક્ષણ મેળવે છે.

ક્રો અને કો કહે છે તેવા માનવ - માનવ વચ્ચેના સંબંધો સહ અસ્તિત્વ સહકાર અને સમાયોજન સાકારરૂપ ધારણ કરી શકે છે. જે સામાજિક વિશ્વને ટકાવી શકવાની પૂર્વ શરતો છે. વ્યક્તિના સામાજિક વિકાસ પર આધુનિક મનોવૈજ્ઞાનિકોથી માંડીને રાજનીતિજ્ઞો તથા ઉદ્યોગપતિઓ જેવા ભિન્ન ભિન્ન ક્ષેત્રોના અનેક નિષ્ણાંતો ભાર મૂકે છે. કારણ કે વ્યક્તિનો યથાર્થ સામાજિક વિકાસ જ વિશ્વ સંસ્કૃતિને બચાવી શકશે.

માનવી માટે એકલા રહેવાની કલ્પના કરવી મુશ્કેલ છે. બીજાઓ સાથે રહેવું એ તેનો સ્વાભાવિક વ્યવહાર છે. આથી ઘણીવાર માતાપિતા બાળકને શિક્ષા રૂપે એક રૂમમાં પૂરી રાખે છે. માનવી એકલો રહી શકતો નથી. તેને પોતાની જાતને બીજાઓ સાથે જોડવી ભેળવી દેવી ગમે છે. આથી વ્યક્તિ પોતાના આજુબાજુના વાતાવરણ ને ધ્યાનમાં રાખી તે પ્રમાણે વર્તન કરે છે. અને તેની સાથે સમાધાન યુક્ત સંબંધોનું સ્થાપન કરે છે.

માણસની જરૂરીયાતો અમર્યાદિત છે. તેનો કોઈ દિવસ અંત આવતો નથી. એક જરૂરીયાત તૃપ્ત થાય ત્યાં બીજી જરૂરિયાત જન્મે છે. માનવી જરૂરીયાતોનું પોટલું હોવાથી તેને સંતોષવા સતત સુસમાયોજિત થવું પડે છે. દરેક સમાજના પોતાના રીત-રિવાજો, નીતિ-નિયમો, ધોરણો હોય છે. જેને ધ્યાનમાં રાખીને પોતાની જરૂરીયાત સંતોષવાની હોય છે. આ માટે સતત પ્રયત્નશીલ રહેવું પડે છે. અને ઘણી જરૂરીયાત સમાજને માન્ય ન હોય તો તેને છોડી દેવી પડે છે.

દા.ત. માસ-મટન ખાવું સમાજ માટે નિષેધક છે તો એવી જરૂરિયાત નો સંતોષ થતો નથી. અને સમાજને માન્ય હોય તેનો સંતોષ થાય છે. તેમાં તે સફળતા મેળવે છે. આમ વ્યક્તિ અને વાતાવરણ વચ્ચે સેતુબંધ રચાઈ જાય છે. સમાયોજનમાં આપણે કોઈ શરણાગતિ સ્વિકારવાની નથી પણ અન્ય લોકો સાથે સુમેળ સાધવાનો છે.

'' સમાયોજન એક એવી પ્રક્રિયા છે જેના દ્વારા વાતાવરણ દ્વારા ઉપસ્થિત થતી પરિસ્થિતિ સાથે સમાધાન યુક્ત વર્તન. ''

'' સમાયોજન એ વ્યક્તિ સામે ઉપસ્થિત થતી જરૂરિયાત ને વાતાવરણ સાથે મેળ બેસાડવાની પ્રક્રિયા છે. ''

મારી દ્રષ્ટિએ સમાયોજનનો કંઈક આવો અર્થ થાય છે. જેમાં વ્યક્તિ સમાજમાં રહે છે તો તે સમાજની સંસ્કૃતિ ધોરણો નિયમો હોય છે. તે બધા ઉદ્દીપકો પરિસ્થિતિ કે વાતાવરણ છે. અને આ જ વાતાવરણને ધ્યાનમાં રાખી વ્યક્તિ પોતાની જરૂરિયાતનો સંતોષ કરે છે. અને તેની સાથે સમાધાનયુક્ત વલણ અપનાવે છે. દા.ત. ખાણી-પીણી, રહેણી-કરણી, કપડા, વાતચીત, આવકાર તે જીવન જરૂરિયાતની દરેક પ્રવૃત્તિ તે પોતાના સમાજના ધોરણો, નીતિ-નિયમ, સંસ્કૃતિને ધ્યાનમાં રાખીને સંતોષ કરે છે. અને સારું સમાયોજન સાધે છે.

વાતાવરણ વાદીઓ, સમાજશાસ્ત્રીઓ એવું માને છે કે :- માણસ જન્મે તો એક પશુ જ હોય છે. માનવીય વાતાવરણ જ એને માનવી બનાવે છે. કુંભાર જે રીતે માટીના પીડાને ખુંદી ટીપી, થાબડી, ઠપકારીને મનફાવે તેવો ઘાટ અને રંગ આપે છે. એ જ રીતે માનવીરૂપી લોચાને માનવીય વાતાવરણ જ અનેક રીતે ઘડે છે. " વોટસન જેવા આંત્યતિક વાતાવરણ વાદી તો એવો પણ દાવો કરે છે કે, તમે મને એક ડઝન બાળક આપો. મને મરજી મુજબનું વાતાવરણ આપી હું ડૉક્ટર, વકીલ કે ચોર બનાવું. જો કે આવું શક્ય નથી. પરંતુ વાતાવરણ માણસને ઘડે છે.

મનો વિજ્ઞાન મુજબ જે વ્યક્તિ પોતાના જીવન અને કાર્યોમાં બોજ અને સમાયોજન સાધી શકે નહિ તે કેટલાક રોગનો ભોગ બને છે. તે વ્યક્તિ તેના સમાજિક, સાંસ્કૃતિક અને મનોવૈજ્ઞાનિક વાતાવરણ સાથે સમાયોજન સાધે તે સરળતા સુયોગ્યતા પ્રાપ્ત કરી શકે છે. પરિણામે વધુ સમાયોજન સાધી શકે છે.

વ્યક્તિની પરિપક્વતા, આત્મનિયંત્રણ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન, સામાન્યીકરણો વગેરે ઉપરાંત બાહ્ય અને આંતરિક વાતાવરણ દબાણો પર કાબૂ મેળવતા વ્યક્તિ વધુ સરળતાથી અને સફળતા પૂર્વક સમાયોજન સાધી શકે છે.

રોજર્સ માને છે કે, બીજા સાથેના સંબંધોમાં તમે તેને બિનશરતી સ્વિકૃતિ આપો તે જરૂરી છે. બીજી વ્યક્તિને વ્યક્તિત્વ છે. અને તેને પોતાને તેની વિશિષ્ટ દુનિયા છે. એ વાત કદી ભુલવી ન જોઈએ. બીજી વ્યક્તિમાં સ્વિકૃતિ અને કદરપાત્રતાનો ભાવ આપણે

ઉત્પન્ન કરી શકીએ તો તે આપણા પ્રત્યેના સંબંધોને રચનાત્મક દિશાએ લઈ જઈ શકાય.

આમ સમાજમાં વિવિધ પ્રશ્નો, સમસ્યાઓ ઉપસ્થિત થાય છે. માનવ જીવન ગૂંચવણાઓથી વીંટળાયેલું છે. આ ગૂંચવણાઓમાંથી વ્યક્તિ બહાર કેવી રીતે નીકળે છે. તેના આધારે તેની સમાયોજનની ગુણવત્તા અને કાર્યક્ષમતા નક્કી થાય છે. આ બધી બાબતોને સમજવા સમાયોજનને અસર કરતા પરિબલો ઉપસ્થિત સમસ્યાઓ વગેરે બાબતોને જાણવી જરૂરી છે. જે નીચે પ્રમાણે છે.

1.6.1 સમાયોજનની સમસ્યાઓ :-

વ્યક્તિના સમાયોજનમાં ત્રણ પ્રકારની સમસ્યાઓનો સમાવેશ થાય છે.

- (1) વ્યક્તિના વિકાસના તબક્કાઓમાં વિવિધક્ષેત્રોમાં સમાયોજન પ્રાપ્ત કરવું.
- (2) કુસમાયોજન પ્રાપ્ત થવું.
- (3) કેટલાંક કિસ્સાઓમાં હળવી અને તીવ્ર મનોવિકૃતિ કે માનસિક સ્વાસ્થ્યની સમસ્યાઓ ઉત્પન્ન થવી અને તેની યોગ્ય સારવાર પદ્ધતિઓ અપનાવવી.

આમ ઈ.સ. પૂર્વે 2500 વર્ષ પહેલા એરીસટોટલે કરેલું વિધાન " મનુષ્ય સામાજિક પ્રાણી છે. " એ આજે પણ સાચું છે. માનવી અને સમાજ આ બંને સિક્કાની બે બાજુઓ છે. પરસ્પર એકબીજા પર આધારિત છે. મનુષ્ય વિના સમાજની કલ્પના થઈ શકે નહિ. તેમજ સમાજ વિના મનુષ્ય રહી શકે નહિ. આથી મનુષ્ય માટે સમાજ મહત્વનો અને સમાજ માટે વ્યક્તિ મહત્વની છે. આ સમાજમાં રહે તો તેને સમાજના વાતાવરણ, બદલાતી પરિસ્થિતિને આધારે માનવીએ પોતાની જરૂરિયાતો સંતોષવામાં ખૂબ શક્તિ અને સમયનો ઉપયોગ કરવો પડે છે. જરૂરિયાત માણસની અમર્યાદિત છે. એ ચક્ર ગોળાકાર ફર્યા જ કરે છે. એક સંતોષે ત્યાં બીજી જરૂરિયાત ઉત્પન્ન થાય છે. એમાં પણ ખોરાક, પાણી, કપડા વગરે અમુક જરૂરિયાતો વારંવાર ઉત્પન્ન થાય છે. અને તેનો સંતોષ મેળવે છે. અને બાકીની જરૂરિયાતોમાં અમુક જરૂરિયાત સંતોષાય છે. અમુકમાં નિષ્ફળતા મળે છે. તો તેને જતી કરી દઈએ છીએ અને વાતાવરણ સાથે સમાયોજન સાધીએ છીએ.

ફોર્બ્સ તેમજ તેને અનુસરતા મનોવિશ્લેષણ વાદીઓ આ સિદ્ધાંતમાં માને છે. અજાગૃત ઈચ્છાઓનો વ્યાપ વધુ પ્રબળ હોય છે. ફોર્બ્સ એમ પણ માને છે કે ઈચ્છાઓ જો અવાસ્તવિક, અસામાજિક કે અનેતિક હોય તો તેને અજાગૃત મનમાં ધકેલી દેવામાં આવે છે. અને ત્યાં રહીને તે વ્યક્તિના બાહ્ય વર્તનનું નિયંત્રણ કરે છે.

કેટલાક માને છે કે આપણા વ્યક્તિત્વની અંદર જ આપણા વર્તનને ઘડકો મારનાર પ્રેરક પરિબલો રહેલા છે. જ્યારે કેટલાક માને છે કે બાહ્ય પરિસ્થિતિ પોતાની સાથે વ્યક્તિને ખેંચી જાય છે. જેઓ આ સિદ્ધાંતમાં માને છે તેઓ વ્યક્તિના પોતાના સક્રિય કૃત્યોને મહત્વ આપે છે. જ્યારે જેઓ બાહ્ય ખેંચાણના સિદ્ધાંતમાં માને છે. તેમના મત અનુસાર અનુકુલન પ્રક્રિયા દરમિયાન વ્યક્તિની ભૂમિકા સક્રિય નહિ પણ મહદ અંશે નિષ્ક્રિય જ હોય છે.

આમ જરૂરિયાતો સંતોષવા માટે સતત પ્રયત્નશીલ રહેવું પડે છે. અને વર્તનમાં સુધારાવધારા કરી નવા માર્ગો અપનાવે છે. જેને કારણે તેની અસ્મિતા જળવાઈ રહે છે. ઘણી વખત સમાયોજનની સમસ્યાઓમાં વૈવિધ્ય જોવા મળે છે. દા.ત. સ્કૂલમાં દાખલ થયેલ નવો જ વિદ્યાર્થીને નવા વાતાવરણ સાથે સમાયોજન સાધવાની સમસ્યાનો સામનો કરવો પડે છે. તે સ્કૂલમાં દાખલ થવા નવા મિત્રો, રૂચીઓ ઉત્પન્ન કરી નવી પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લે છે. અને સંતોષકારક સમાયોજન સાધે છે. જે આમ નથી કરતો તેને સમાયોજનની સમસ્યા ઉદ્ભવે છે. ભૂતકાળ તરફ પ્રયાણ કરી ઘરેલું વૃત્તિનો ભોગ બને છે. અને કુસમાયોજનનો ભોગ બને છે.

1.6.2 સમાયોજનના ક્ષેત્રો :-

વ્યક્તિના સમાયોજનનું ક્ષેત્ર ઘણું વિશાળ છે. વ્યાપક છે. તેથી માનવ જીવનના વિવિધ પાસાઓનો તેના કાર્યક્ષેત્રમાં સમાવેશ કરવામાં આવે છે. સમાયોજનને સ્પર્શતા કેટલાંક ક્ષેત્રો નીચે પ્રમાણે છે.

- (1) હતાશા અને મનોભાર
- (2) બચાવ પ્રયુક્તિઓ
- (3) જીવનના વિવિધ ક્ષેત્રોમાં સમાયોજન દા.ત. કુટુંબ, શાળા વગેરે
- (4) સંતોષપ્રદ સમાયોજન અને માનસિક સ્વાસ્થ્ય
- (5) મનો દૈહિક વિકૃતિઓ

1.6.3 સમાયોજનના નિર્ણાયકો :-

સમાયોજનની યોગ્યતાના મૂલ્યાંકન માટે મુખ્ય ચાર નિર્ણાયકો ગણાવી શકાય.

- (1) માનસિક સુખ
- (2) કાર્યક્ષમતા
- (3) શારીરિક લક્ષણો
- (૪) સામાજિક સ્વિકૃતિ

આમ સમાજમાં રહેનારી વ્યક્તિઓ પણ ભિન્ન હોય છે. તેથી વ્યક્તિએ વ્યક્તિએ પોતાની આવડત પ્રમાણે ભિન્નતા જોવા મળે છે. કોઈ વધારે કુશળ હોય તેનું સમાયોજન પણ વધારે સારું હશે. તેની પાછળ ટોળાને ટોળા ફરતા હશે. અને કોઈ મધ્યમ હશે તો તેનું તે પ્રમાણે વર્તન હશે. અને કોઈ લઘુતાગ્રંથિથી પીડાતી હશે તો તેનું સમાયોજન બરાબર ન હોઈ શકે. આમ પોતાની આવડત પ્રમાણે સમાયોજન સાધે છે. સમાયોજન એક જટિલ પ્રક્રિયા છે. તેમાં તેના

ધોરણો, ભૂમિકા, દરજ્જો વગેરે બાબતોને ધ્યાનમાં રાખી યોગ્ય સમાયોજન સાધવાનું હોય છે. અને તેને આધારે તે સમાજમાં પોતાનો માન-મોભો અને પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરે છે. અને સમાજમાં પોતાનું સ્થાન પ્રાપ્ત કરે છે. **બી. કુપ્પુસ્વામી** " માનવ બાબ અ-સામાજિક, જૈવિય તરીકે જન્મે છે. તે મોટું થતાં સામાજિક બને છે. જૈવિય પ્રાણી સામાજિક અનુભવને લીધે માનવી બને છે. "

નૂવંશ શાસ્ત્રીઓએ કરેલા અભ્યાસો સ્પષ્ટ કરે છે કે, " વ્યક્તિનો ઉછેર જે સમાજમાં અને સંસ્કૃતિમાં થયો હોય તેવા લક્ષણો તેનામાં વિકસે છે. " સમાયોજન રૂંધાય જાય છે. તે અંગેના અભ્યાસો પણ જાણીતા જ છે. દા.ત. અમલા-કમલાનો દાખલો, બંગાળના વરૂ બાબકો, અન્નાનો કિસ્સો વગેરે અભ્યાસોના આધારે કહી શકાય કે વ્યક્તિ માનવ સમાજમાં રહીને અને સમાજને લીધે માનવી બને છે.

1.6.4 અસરકારક સમાયોજનના નિર્ણાયકો :-

જે.સી. કોલમેન અસરકારક સમાયોજનના નિર્ણાયકો અંગે જણાવે છે કે જુદી જુદી પરિસ્થિતિ અને સંસ્કૃતિઓમાં સમાયોજનનું સ્વરૂપ બદલાતું હોવા છતાં અસરકારક સમાયોજનનાં કેટલાક સિદ્ધાંતો સામાન્ય નિયમો તારવી શકાય છે.

- (1) વ્યક્તિના કાર્યો તેની પરિસ્થિતિની માંગો સંતોષે છે.
- (2) વ્યક્તિના કાર્યો તેની સર્વલક્ષી જરૂરતો સંતોષી શકે છે.
- (3) વ્યક્તિના કાર્યો જૂથ કલ્યાણ માટે બંધબેસતા છે.

જે.સી.કોલમેને સમાયોજનના જે નિર્ણાયકો જણાવ્યા છે તેમાં મુખ્ય વ્યક્તિના કાર્યોને મહત્વ આપે છે. સમાજમાં રહીને સમાજને ધ્યાનમાં રાખી પોતાની જરૂરિયાતો સંતોષવા માટે તેને અનુરૂપ કાર્યો કરવા પડે છે. વર્તન કરવું પડે છે. અને તેની જરૂરિયાત સંતોષાય છે. અને અમુક માં નિષ્ફળતા મળતા તે કામચલાઉ પ્રવૃત્તિ કરે છે. જે પરિસ્થિતિને દૂર કરવામાં મદદરૂપ થતા નથી માત્ર થોડા સમય માટે રાહત આપે છે. પણ તેથી મુશ્કેલી તરફ દોરી જતી સમાયોજનલક્ષી જરૂરિયાતોનો ઉકેલ આવતો નથી. આમ હતાશા સામે બચાવલક્ષી વર્તનનો આધાર લેતા તે માત્ર ગણતરીના દિવસ માટે અદ્વિતિય થાય છે. પણ લાંબે ગાળે કદાચ તે તંગદીલીમાં વધારો કરે છે.

કેટલીક વાર વ્યક્તિના કાર્ય તેને સંતોષ આપે છે. પણ તે સંતોષી શકાતો નથી. દા.ત. શિક્ષક થવા ઈચ્છનાર વ્યક્તિ શિક્ષક બની શકે છે પરંતુ પિતાની ઈચ્છા પ્રમાણે વ્યવસાયમાં જોડાવું પડે છે અને સર્વલક્ષી જરૂરત સંતોષવી પડે છે.

આદર્શ સમાયોજન એ છે કે જે સમાજમાં તે રહે છે તે જૂથને ધ્યાનમાં રાખી તેના કલ્યાણને ધ્યાનમાં રાખી જે સમાયોજન સાધે તે સર્વશ્રેષ્ઠ સમાયોજન છે. વ્યક્તિગત સ્વાર્થને ધ્યાનમાં ન રાખતા સમાજના હિત કલ્યાણને ધ્યાનમાં રાખી જે પ્રવૃત્તિઓ કરવામાં આવે તે ખૂબ સારું સમાયોજન સાધી શકે છે. અને આ રીતે સમાજને ધ્યાનમાં રાખી પોતાની દરેક સમસ્યાનો ઉકેલ સુગ્રથિત રીતે લાવી શકે તેને સમાજ ધ્યાનમાં લે છે અને સમાજ તેને શ્રેષ્ઠ સ્થાન પણ આપે છે. આમ સમાજનું કલ્યાણ જૂથ કલ્યાણને અનુરૂપ વર્તન પ્રવૃત્તિને સારૂ સમાયોજન છે.

1.7 બુદ્ધિ એટલે શું ? :-

(1) " બુદ્ધિ એટલે અમૂર્ત વિચાર કરવાની શક્તિ. "

એલ. એમ. ટર્મન

(2) " બુદ્ધિ એટલે નવી પરિસ્થિતિની સાથે સાથે સભાન રીતે વિચાર પ્રક્રિયાનું અનુકુલન સાધવાની વ્યક્તિની સમાન શક્તિ. "

ડબલ્યુ. સ્ટર્ન

બુદ્ધિ એ જન્મજાત શક્તિ છે. જે વ્યક્તિને વારસામાં જ પ્રાપ્ત થાય છે. તે અમૂર્ત વિચાર કરવાની શક્તિ છે. કોઈપણ પરિસ્થિતિ સામે આવે છે ત્યારે તેનો સામનો કરી તે પરિસ્થિતિમાંથી રસ્તો કાઢી શકે છે. જે અમૂર્ત વિચાર દ્વારા એટલે કે જોઈ શકાતું નથી છતાં ભૂતકાળના અનુભવોનો ઉપયોગ કરી વર્તમાન સમસ્યાનો ઉકેલ લાવે છે.

બુદ્ધિ દ્વારા વ્યક્તિ પોતાની સમક્ષ આવતી દરેક નવી પરિસ્થિતિનો સામનો કરી પોતાની આસપાસના અનુકુલન થવા કે વાતાવરણને અનુકુલન બનાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે.

વ્યવહારમાં આપણે હંમેશા કહીએ છીએ કે રમા કરતા હંસા વધુ હોશિયાર છે. બુદ્ધિશાળી છે. રસીલામાં તો અક્કલનો છાંટો પણ નથી. જ્યારે વિનોદ ઉંમરમાં નાનો હોવા છતાં ખૂબ જ તેજસ્વી છે. આમ આપણે ગુણાત્મક રીતે વિશેષણો દ્વારા બુદ્ધિમાં દર્શાવીએ છીએ. અને કોઈ પુછે કે હંસા કરતાં રમા કેટલી હોશીયાર છે ? કેટલી બુદ્ધિ તેનામાં વધુ છે ? તો આપણે તરત જ વિચારમાં પડી જઈએ છીએ. અને હસતા હસતા કહીએ છીએ. બુદ્ધિ તે કંઈ ચીજ વસ્તુ છે. કે તેનો તોલમાપ થાય. જર્મનીના મનોવૈજ્ઞાનિક ડબલ્યુ સ્ટર્નએ બુદ્ધિના તોલમાપની શક્યતા શોધી કાઢી છે. તેના પણ ત્રાજવા તેઓએ બનાવ્યા છે. કોઈપણ વ્યક્તિની બુદ્ધિને તે માપ પ્રમાણ રૂપે સમજાવી શકે છે. મનોવિજ્ઞાનમાં આ તેનું ખૂબ જ મહત્વનું પ્રદાન છે. તેણે શોધેલા ત્રાજવા બુદ્ધિ કસોટીઓ કહેવાય છે. જ્યારે બુદ્ધિનું પ્રમાણ માપ બુદ્ધિલઘ્ધિ તરીકે ઓળખાય છે. બુદ્ધિલઘ્ધિનું સૂત્ર નીચે પ્રમાણે છે.

$$\text{બુદ્ધિલઘ્ધિ} = \frac{\text{માનસિક ઉંમર}}{\text{વાસ્તવિક ઉંમર}} \times 100$$

આમ સ્ટર્ન રચેલી બુદ્ધિકસોટી એ એવી મનોવૈજ્ઞાનિક કસોટી છે જે વ્યક્તિના વ્યક્તિત્વના અમુક પાસાને માપવા માટે કાળજીપૂર્વક પસંદ કરેલા અને ગોઠવેલા પ્રશ્નોનો સમૂહ છે.

આ સંશોધનમાં વ્યક્તિની અમૂર્ત વિચારનું માપન કરતી જુદી-જુદી કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવેલ છે.

1.7.1 બુદ્ધિનો શાબ્દિક અર્થ :-

સંસ્કૃત ક્રિયાપદ પરથી બુદ્ધિ શબ્દ ઉતરી આવ્યો છે. તેનો અર્થ જાણવાની શક્તિ થાય છે. આમ શબ્દાર્થની દ્રષ્ટિએ વિચારીએ તો જાણવાની શક્તિ એટલે બુદ્ધિ. વિશાળ અર્થમાં વાતાવરણ સાથેની ક્રિયા પ્રતિક્રિયા દ્વારા જ્ઞાન મેળવવાની શક્તિ તે બુદ્ધિ છે.

સામાન્ય માણસોને પણ બુદ્ધિ વિશે વધુને વધુ જાણવાની ઈતેજારી હોય છે. કારણ કે તેમના રોજ બરોબરના દૈનિક જીવન વ્યવહારમાં બુદ્ધિનો ઉપયોગ થતો જ હોય છે. દા.ત. અભ્યાસનું ક્ષેત્ર પસંદ કરવું, તેમાં સફળતા મેળવવી, વ્યવસાયની પસંદગી કરવી, તેમાં સફળતા કે સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવી. સમાજની અન્ય વ્યક્તિઓ સાથેના વ્યવહારમાં ક્ષમતા પ્રાપ્ત કરવી, પ્રયત્નો દ્વારા વધુને વધુ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું. અટપટા કૌશલ્યો હાંસલ કરવાં આ સર્વ બાબતોમાં બુદ્ધિ એક અનિવાર્ય ઘટક બનીને સામે આવે છે. દૂંકમાં બુદ્ધિ એટલે કે વ્યક્તિમાં રહેલી અનેક શક્તિઓ જેવી કે નિર્ભય શક્તિ, તર્કશક્તિ, ગાણિતિક શક્તિ, શબ્દ ભંડોળ, વાક્યાતુર્ય વગેરેનો સમૂહ છે.

- (1) ' બુદ્ધિ એટલે સમસ્યાનો તર્કબદ્ધ રીતે ઉકેલ '
- (2) ' બુદ્ધિ એટલે પરિસ્થિતિ કે વાતાવરણમાં ઉપસ્થિત થતી પ્રવૃત્તિ સાથે સફળતા પૂર્વકનો વ્યવહાર.

આમ વ્યક્તિ સમાજમાં રહે છે તેને પોતાનું આજુબાજુનું વાતાવરણ હોય છે. અને આ વાતાવરણ સામે તેની પરિસ્થિતિ, પ્રવૃત્તિ

સામે કુનેહથી, ચાતુર્યથી તે પોતાની નિર્ણય શક્તિનો એટલે બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરે છે. અને તેમાં સફળતા મેળવવા માટે જુદી જુદી ચુકિતઓનો ઉપયોગ કરે છે. આ ચુકિત કે નિર્ણય શક્તિ દ્વારા જે સફળતા મળવે તે જ બુદ્ધિ છે. આમ બાળક જન્મે ત્યારથી બુદ્ધિની જરૂર પડે છે. અમુક હોશિયાર વ્યક્તિ વધારે સફળતા મેળવી આગળ નીકળી જાય છે. જીવનની સફળતાનો આધાર તેની બુદ્ધિ શક્તિ પર છે.

1.7.2 બુદ્ધિ નું સ્વરૂપ :- બુદ્ધિનું સ્વરૂપ જાણવા બુદ્ધિ માપન પ્રક્રિયાનો ઇતિહાસ જાણવો જરૂરી છે.

પ્રથમ બોલ્ડિફ કસોટી ઇ.સ. 1905 માં પ્રસિદ્ધ થઈ. બોલ્ડિફ કસોટીનો પ્રારંભ બુદ્ધિનાં સૈદ્ધાંતિક સ્વરૂપની સ્પષ્ટતા કર્યા પછી ઉદભવ્યો નથી. પરંતુ સમાજમાં પ્રવર્તતી એક અનિવાર્ય જરૂરિયાતને પ્રાપ્ત કરવા માટે તેનો ઉદ્ભવ થયો છે. મનોવિજ્ઞાનના અભ્યાસકો એ વાતથી તો પરિચિત હશે જ કે 20 મી સદીના આરંભ કાળમાં ફ્રાન્સની સરકારે ત્યાંની શાળામાં પ્રવર્તતા બાળકોના અભ્યાસની નિષ્ફળતાના ધોરણોનો અંદાજ કાઢવા માટે આલ્ફ્રેડ બીને નામના કેળવણીકારને તેનું કારણ શોધવાનું કાર્ય સોંપ્યું.

આ પરથી ખ્યાલ આવી શકે કે બોલ્ડિફ કસોટીના પાયામાં મૂળભૂત સ્વરૂપની સ્પષ્ટતાને બદલે બુદ્ધિની વાસ્તવિક ઉપયોગિતાને મોટા પ્રમાણમાં ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યું હતું. તેમજ શાળાકીય પ્રગતિને અનુલક્ષીને આ કસોટીનો ઉદ્ભવ થયો હોવાથી તેમાં શાળાકીય અભ્યાસની અસર ઘણા મોટા પ્રમાણમાં જોવામાં આવી હતી.

તેમાં તે પછીથી કયા, કયારે અને કેવા પ્રકારના ફેરફારો થયાં તેનો ટૂંકસાર ફ્રીમેન પોતાના પુસ્તકમાં આપતા જણાવે છે કે, બુદ્ધિની અત્યારે કોઈપણ એક જ વ્યાખ્યા સર્વમાન્ય નથી. પરંતુ અત્યાર સુધીમાં બુદ્ધિની જેટલી વ્યાખ્યાઓ આપવાના પ્રયત્નો થયા છે. તે બધી વ્યાખ્યાઓનું જો વર્ગીકરણ કરવામાં આવે તો, તેમને મુખ્ય ચાર વર્ગમાં વહેંચી શકાય તે નીચે પ્રમાણે છે.

- (1) બુદ્ધિ - સમાયોજન અને અનુકુલનાત્મક શક્તિ તરીકે
- (2) બુદ્ધિ - અમૂર્ત વિચારણા શક્તિ તરીકે
- (3) બુદ્ધિ - શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરવાની શક્તિ તરીકે
- (4) બુદ્ધિની વ્યાપક વ્યાખ્યાઓ

બુદ્ધિના મૂળભૂત સ્વરૂપને જો જણવું હોય તો, બુદ્ધિ અંગેના જુદા-જુદા મનોવેજ્ઞાનિકોએ આપેલ સિદ્ધાંતો જણાવા જરૂરી છે. જેની ચર્ચા આ પ્રમાણે કરવામાં આવી છે.

1.7.3 બુદ્ધિના સ્વરૂપ વિશેના સિદ્ધાંત :-

1.7.3.1 ચાર્લ્સ સ્પીયરમેનનો દ્વિઘટક સિદ્ધાંત :-

1904 માં પ્રતિપાદિત કરેલા તેના સિદ્ધાંત પ્રમાણે બે ઘટકો છે. g - બુદ્ધિનું એકાત્મક અને સર્વવ્યાપક ઘટક. દા.ત. ગણવું, સ્મરણ કરવું, તર્ક વગેરે અને s - વિશિષ્ટ ઘટકો જેમકે સામાજિક કાર્યો તેટલા S - ઘટક.

1.7.3.2 થોર્નડાઈક ઈ. એલ. નો બહુઘટક સિદ્ધાંત :-

બુદ્ધિ અનેક વિશિષ્ટ ઘટકો અથવા શક્તિઓનો સમુચ્ચય છે.

બુદ્ધિના મુખ્ય ત્રણ પ્રકારો છે.

- (1) અમૂર્ત બુદ્ધિ - દા.ત. સંજ્ઞાઓ, આંકડાઓ, સૂત્રો વગેરે
- (2) સામાજિક બુદ્ધિ - માણસની બીજા લોકો સાથે સંબંધ બાંધવાની શક્તિ
- (3) યાંત્રિક બુદ્ધિ-યંત્રો અને યાંત્રિક કરામતોને સમજવાની શક્તિ

1.7.3.3 થર્સ્ટોનનો સમૂહ ઘટક સિદ્ધાંત :-

બુદ્ધિમાં અનેક શક્તિ સમૂહોની બનેલી છે. તે સાત ઘટક આપેલ છે.

- (1) શાબ્દિક અર્થ ગ્રહણ
- (2) વાક્યપટુતા
- (3) અંક શક્તિ
- (4) અવકાશ સંબંધ જ્ઞાન શક્તિ
- (5) સહચાર્યાત્મક સ્મૃતિ
- (6) પ્રત્યક્ષીકરણની ઝડપ
- (7) તર્ક

1.7.3.4 ગીલફોર્ડનો અભિગમ :-

અવયવ પૃથ્થકરણ દ્વારા બુદ્ધિને જાણવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો.

ઘન પ્રતિમા દ્વારા - જેમાં ત્રણ બાજુ

પ્રથમ બાજુ - ક્રિયા તેમાં પાંચ બાબતો

કુલ $5 \times 6 \times 4 = 120$ કોષો

બીજી બાજુ - નિપજ તેમાં છ બાબતો દ્વારા બુદ્ધિના
લક્ષણો જોવા

ત્રીજી બાજુ - વસ્તુ તેમાં ચાર બાબતો મળે છે.

1.7.4 બુદ્ધિ કસોટીઓનું વર્ગીકરણ :-

1.7.4.1 વ્યક્તિગત શાબ્દિક / અશાબ્દિક બુદ્ધિ કસોટી :-

- (1) બિને સાયમન કસોટી
- (2) સ્ટેન્ડફોર્ડ - બિનેબુદ્ધિ કસોટી
- (3) વેક્સલર - બુદ્ધિમાપન સ્કેલ
- (4) વેક્સલર - અન્ય બીજી કસોટીઓ
- (5) થર્સ્ટનની બુદ્ધિ કસોટી
- (6) પ્રિન્ટર - પેટર્સનની ક્રિયાત્મક કસોટી

1.7.4.2 સામૂહિક શાબ્દિક / અશાબ્દિક / ક્રિયાત્મક બુદ્ધિ કસોટી :-

- (1) ઘી આર્મો જનરલ ક્લાસીફિકેશન ટેસ્ટ (AGCT)
- (2) રેવનની પ્રોગ્રેસીવ મેટ્રાઈસીસ ટેસ્ટ (RMPT)
- (3) ગુડ ઈનફ મી માનવ આકૃતિ દોરો ટેસ્ટ (GMT)
- (4) સંસ્કૃતિ મુક્ત બુદ્ધિ ટેસ્ટ

1.7.4.3 ભારતમાં બુદ્ધિ માપન :-

1920 પછી શરૂઆત થઈ

- પ્રથમ પ્રયાસ સી. એસ. રાઈસે કર્યો 1924 હિન્દુસ્તાની બિને
ક્રિયાત્મક કસોટી

- જાલોટા ટર્મન અને બર્ટની કસોટીનો આધાર લીધો.
- પછી તો વ્યક્તિગત, સમૂહ અને ક્રિયાત્મક કસોટીઓ બનાવવામાં આવી.

1.7.4.4 ગુજરાતી ભાષામાં બુદ્ધિ કસોટીઓ :-

- એન. એન. શુક્લ રચિત સ્ટેન્ડર્ડ્સ - બિને બુદ્ધિ માપનનું રૂપાંતર 1976
- કે. જી. દેસાઈ સમૂહ બુદ્ધિ કસોટી - 1951
- ટી.પી. લેલેની શાબ્દિક સમૂહ બુદ્ધિ કસોટી
- દેસાઈ-ભટ્ટ સમૂહ બુદ્ધિ કસોટી
- ભટ્ટ સમૂહ બુદ્ધિ કસોટી
- મધુકર પટેલ અશાબ્દિક સમૂહ બુદ્ધિ કસોટી
- જે. એચ. શાહ રૂપાંતરીત સ્ટેન્ડર્ડ્સ ફોર્ડ-બિને બુદ્ધિ માપન કસોટી
- પ્રમિલા ફાટક રચિત ' માણસ દોરો ' કસોટી
- મહેન્દ્રકાન્ત સી. ભટ્ટ રચિત વેકસલરની બાળકો માટેની બુદ્ધિ કસોટી
- જી. બી. શાહની સમૂહ અશાબ્દિક કસોટી
- કેશ્કરની સમૂહ સમસ્યા ઉકેલ કસોટી
- પટેલ જનરલ એબિલિટી ટેસ્ટ બેટરી

1.7.5 બુદ્ધિની કક્ષાઓ :-

1.7.5.1 મનોદુર્બળતા :- બુદ્ધિઆંક 70 સુધીના ત્રણ પ્રકાર છે

- (1) અતિ અલ્પ - 50 થી 70
- (2) શુદ્ધબુદ્ધિ - 20 થી 50
- (3) મૂર્ખ જડ બુદ્ધિ - 20 થી ઓછા

1.7.5.2 પ્રતિભાશાળી :- 140 કે તેથી વધારે

1.7.5.3 સાધારણ બુદ્ધિ :- 90 થી 105

1.7.6. બુદ્ધિ કસોટીઓની ઉપયોગિતા :-

- (1) બૌદ્ધિકતાને અનુરૂપ શક્તિ પ્રમાણે ગોઠવી શકાય છે.
- (2) બુદ્ધિ પ્રમાણે કયુ શિક્ષણ આપવું તે નક્કી થઈ શકે છે.
- (3) યોગ્ય કામની પસંદગીમાં.
- (4) શિક્ષણ ક્ષેત્રે
- (5) વિષય પ્રમાણે કયા ક્ષેત્રમાં આગળ વધશે તે નક્કી કરી શકાય છે.
- (6) ઇંધાકીય માર્ગદર્શન માટે

આમ ઉપર પ્રમાણે આટલી માહિતી મેળવ્યા પછી આપણને એટલો તો ખ્યાલ આવે જ છે કે બુદ્ધિ અને બુદ્ધિ માપન એ મનોવિજ્ઞાનમાં એક મહત્વનો અભ્યાસ છે. આજે વર્તમાન યુગમાં યાંત્રિકરણ અને વિશિષ્ટકરણનું પ્રમાણ ઇંધા અને વ્યવસાયમાં પ્રવેશી ચુક્યું છે. ત્યારે કારકિંદની આયોજન કરવામાં બુદ્ધિનું માપન એ ઇણી જ મહત્વની ભૂમિકા પૂરી પાડી શકે છે. વાલી, શિક્ષક અને સ્વયં વ્યક્તિને પોતાને પણ બુદ્ધિ અંગેની કેટલીક માહિતીની જાણકારી હોવી જરૂરી છે. આને પરિણામે બુદ્ધિ વિશેના કેટલાંક ખોટા ખ્યાલો પણ દૂર થાય છે.

1.8 અધ્યયનના પરિવર્ત્યો :-

સંશોધન સમસ્યામાં સમાવિષ્ટ પરિવર્ત્યોને ઓળખવામાં અને વ્યાખ્યાયિત કરવા એ અધ્યયનનું અગત્યનું સોપાન છે. પ્રસ્તુત અધ્યયનના હેતુઓના સંદર્ભમાં સ્વતંત્ર, પરતંત્ર અને નિયંત્રિત પરિવર્ત્યો તથા તેની વિવિધ કક્ષાઓ નક્કી કરવામાં આવી હતી.

1.8.1 સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો :-

સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો એ એક એવો ઘટક છે કે જેને સંશોધક નિરિક્ષણ હેઠળની ઘટના પરનો તેનો સંબંધ નક્કી કરવા માટે તેને પસંદ કરે છે. કે માપે છે. આ અધ્યયનના સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો આ મુજબ છે.

- (1) ધોરણ :- 11, 12 અને કૉલેજ
- (2) વિદ્યા શાખા :- આટર્સ
- (3) ઉંમર :- 15 થી 20
- (4) જાતિયતા :- સ્ત્રી
- (5) પિતાનો અભ્યાસ :- અભણ, 1 થી 10 અને 10 થી ઉપર
- (6) માતાનો અભ્યાસ :- અભણ, 1 થી 10 અને 10 થી ઉપર
- (7) પિતાનો વ્યવસાય :- ખેતી, નોકરી કે ધંધો
- (8) માતાનો વ્યવસાય :- ગૃહિણી કે નોકરી કરતી
- (9) રહેણાંક :- ગામ કે શહેર
- (10) શોખ :- વાંચન / મનોરંજન / પ્રવાસ / સ્મતગમત
- (11) જ્ઞાતિ :- પટેલ અને અન્ય

(12) પાછલી વાર્ષિક

પરીક્ષાનું પરિણામ :- 35-40%, 40-60%, 60% થી વધુ

(13) મેળવેલ સિદ્ધિ,

પ્રમાણપત્ર, ઈનામો :- પ્રમાણપત્રો, પ્રમાણપત્રો-ઈનામ,

કંઈપણનહી

1.8.2 પરતંત્ર પરિવર્ત્યો :-

પરતંત્ર પરિવર્ત્યો એ એક એવો ઘટક છે કે જેનું સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યોની અસર તપાસવા માટે નિરીક્ષણ કરવામાં આવે છે. અને માપવામાં આવે છે. અહિ પરતંત્ર પરિવર્ત્યો આ મુજબ છે.

(1) માનસિક સ્વાસ્થ્ય

(2) સમાયોજન

(3) બૌદ્ધિક ક્ષમ્ (જેની ૬ કસોટી)

1.9 નિદર્શની પસંદગી :-

પ્રસ્તુત અભ્યાસનો હેતુ ઉચ્ચતર માધ્યમિક અને કોલેજમાં ભણતી વિદ્યાર્થીનીઓ તેમાં પણ છાત્રાલયમાં રહેતી અને બહાર ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન, બૌદ્ધિક ક્ષાનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવાનો છે.

ઉપરોક્ત હેતુને ધ્યાનમાં રાખીને જામકંડોરણ તાલુકાની છાત્રાલય અને સ્કૂલ કોલેજ સંકુલમાંથી નિદર્શ પસંદ કરવામાં આવ્યો છે. નિદર્શમાં લેવાયેલી વિદ્યાર્થીનીઓ કાં તો ઘેર રહીને શાળા-કોલેજમાં અભ્યાસ કરવા આવે છે. અથવા જામકંડોરણ છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે.

અહિં ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળામાં 1000 વિદ્યાર્થીનીઓ અને કોલેજમાં 500 વિદ્યાર્થીનીઓ અભ્યાસ કરે છે. તેમાંથી ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળામાંથી માત્ર 240 વિદ્યાર્થીનીઓ અને કોલેજમાંથી 240 વિદ્યાર્થીનીઓ ધોરણ પ્રમાણે અને ચદ્ધ ક્રમમાં લેવામાં આવી. જે નીચે પ્રમાણે માહિતી છે.

ધોરણ 11 :- (1) છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી 60 વિદ્યાર્થીનીઓ
(2) ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી 60 વિદ્યાર્થીનીઓ

ધોરણ 12 :- (1) છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી 60 વિદ્યાર્થીનીઓ
(2) ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી 60 વિદ્યાર્થીનીઓ

F. Y. B. A :- (1) છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી 40 વિદ્યાર્થીનીઓ

(2) ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી 40 વિદ્યાર્થીનીઓ

S. Y. B. A :- (1) છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી 40 વિદ્યાર્થીનીઓ

(2) ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી 40 વિદ્યાર્થીનીઓ

T. Y. B. A :- (1) છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી 40 વિદ્યાર્થીનીઓ

(2) ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી 40 વિદ્યાર્થીનીઓ

આમ કુલ 480 નો નમૂનો પસંદ કરી આ અધ્યયન હાથ ધરવામાં આવ્યું છે. જેમાં ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળા ધો. 11 છ ક્લાસ અને ધો. 12 ના છ ક્લાસ છે. એમ કરીને કુલ 800 સંખ્યામાંથી ચદ્દચ ક્રમમાં માત્ર 240 સંખ્યા પસંદ કરવામાં આવી. એજ રીતે કોલેજમાં F. Y. B. A. માં 200, S. Y. B. A. માં 150, T. Y. B. A. માં 150 એમ ગણીને 500 સંખ્યામાંથી 240 વિદ્યાર્થીનીઓ ચદ્દચ રીતે પસંદ કરવામાં આવ્યા.

આ પ્રશ્નાવલી ભરાવતી વખતે આ સંકુલના પ્રમુખની અને આચાર્યની પૂર્વ મંજૂરી લેવામાં આવી હતી. અને સ્કૂલના સમયે 10 વિદ્યાર્થીનીઓ અને સ્કૂલ પછીના સમયે છાત્રાલયની 10 વિદ્યાર્થીનીઓ બોલાવી આ પ્રશ્નાવલી દિવસમાં કુલ 20 ભરાવવામાં આવી હતી. અને આમાં જે અધુરી વિગતવાળી પ્રશ્નાવલી હતી તે દૂર કરવામાં આવી હતી.

આ પ્રશ્નાવલીમાં બૌદ્ધિક ક્ષણની પ્રશ્નાવલી અંદર પેટા કુલ છ કસોટીઓ હતી. જેમાં એક કસોટી માટે માત્ર ચાર મિનિટની સમય મર્યાદા હતી. જે સમય મર્યાદાને ધ્યાનમાં રાખીને છ કસોટીઓ વિદ્યાર્થીનીઓ પાસે ભરાવવામાં આવી હતી.

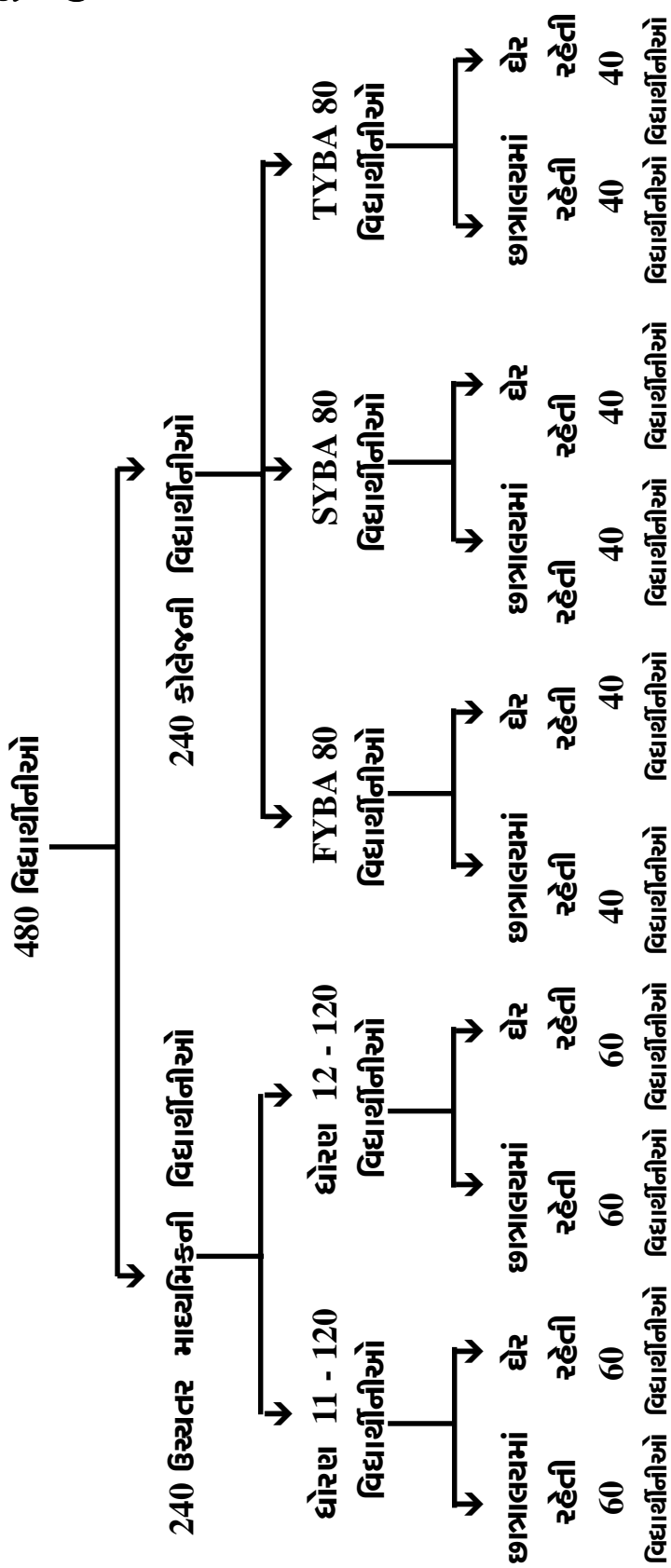
1.10 અધ્યયન ગૂંથણી :-

પ્રસ્તુત સંશોધનના હેતુને ધ્યાનમાં રાખી તેને ત્રણ ભાગમાં વર્ગીકૃત કરવામાં આવી છે.

- (1) સમાયોજન સંશોધનિકા - જે ડૉ. પ્રમોદકુમાર રચિત છે.
- (2) માનસિક સ્વાસ્થ્ય માપન સંશોધનિકા - જે ડૉ. ડી. જે. ભટ્ટ અને જી. આર. ગીડા રચિત છે.
- (3) બૌદ્ધિક કક્ષા માંપન સંશોધનિકા - જે ડૉ. એસ. કે. પાલ અને ડૉ.કે.એસ.મિશ્રા (અલ્હાબાદ)રચિત છે.

આ ત્રણેય સંશોધનિકાનો ઉપયોગ કરીને પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં અવલંબીત પરિવર્ત્યોનું માપન કરવામાં આવેલ છે. માપન કરવામાં સ્વતંત્ર અને નિયંત્રિત પરિવર્ત્યોને ધ્યાનમાં લઈને તટસ્થ રીતે માપન કરેલ છે.

1.11 નમૂનાનું વર્ગીકરણ :-

આ રીતે આયોજન કરી અવલંબિત પરિવર્તોનું માપન, સ્વતંત્ર અને નિયંત્રિત પરિવર્તોને ધ્યાનમાં રાખીને તટસ્થ રીતે કરવામાં આવ્યું છે. જેમાં આંકડાશાસ્ત્રની પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. જેની ચર્ચા સ્વતંત્ર મુદ્દા તરીકે કરવામાં આવી છે.

1.12 આંકડાશાસ્ત્રીય પદ્ધતિનો ઉપયોગ :-

પ્રસ્તુત અભ્યાસના હેતુને ધ્યાનમાં રાખીને ઉચ્ચતર માધ્યમિક અને કોલેજની વિદ્યાર્થીનીઓ જેમા છાત્રાલયમાં રહીને અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ પાસેથી મેળવેલી માહિતીને આધારે તેનું ગુણાંકન કરવામાં આવ્યું જેમાં મધ્યક, t-કસોટી અને આવૃત્તિ વિતરણ પરથી સહસ્રાંશ શોધવામાં આવ્યો. f-કસોટીના ઉપયોગથી પરિણામોની ચકાસણી કરી.

1.13 સાધનો :-

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે જરૂરી માહિતી એકત્રિત કરવા માટે મુખ્યત્વે નીચે પ્રમાણે સાધનોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

1.13.1 વ્યક્તિગત માહિતી પત્રક :-

ઉત્તરદાતા ના વ્યક્તિગત પરિવર્ત્યો અંગેની માહિતી મેળવવા માટે સંશોધક દ્વારા વ્યક્તિગત માહિતી પત્રક તૈયાર કરવામાં આવ્યું. આ માહિતી પત્રક દ્વારા વિદ્યાર્થીનીઓની ઉંમર, ધોરણ, શોખ, મેળવેલ શૈક્ષણિક સિદ્ધિ માતાનો વ્યવસાય, પિતાનો વ્યવસાય, માતાનો અભ્યાસ, પિતાનો અભ્યાસ, વિદ્યાશાખા, જાતિયતા, ગ્રામ્ય કે શહેરી, તેમની જ્ઞાતિ, પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાનું પરિણામ વગેરે બાબતો અંગે માહિતી એકત્ર કરવામાં આવી.

1.13.2 માનસિક સ્વાસ્થ્ય માપન સંશોધનિકા :-

ડૉ. ડી. જે. ભટ્ટ અને જી.આર. ગીડા રચીત બે વિકલ્પો વાળી જેમા માત્ર સહમત અને અસહમત સામે ખરાની નિશાની કરવાની છે જેમાં કુલ 40 વિધાનો આપેલા છે જેના દ્વારા પાંચ બાબતોનું માપન કરી શકાય છે. જેમ કે A, B, C, D, E, સંકેતો આપેલા છે. જેની સ્પષ્ટતા નીચે પ્રમાણે છે.

- A-1 વાસ્તવિકતાનું પ્રત્યક્ષીકરણ
B-2 સુગ્રથિત વ્યક્તિત્વ
C-3 વિધાયક સ્વમૂલ્યાંકન
D-4 જૂથ અભિમુખ વલણો
E-5 પર્યાવરણ પર પ્રભુત્વ

જેનું ગુણાંકન આ પ્રમાણે કરવામાં આવ્યું હતું.

વિધાન :-1, 3, 7, 9, 14, 19, 20, 22, 24, 25, 26, 28, 33, 35,
37, 38

આ વિધાનમાં અસહમતમાં ખરા(✓)ની નિશાની કરેલ હોય તો બે ગુણ આપવા અને સહમતમાં ખરાની નિશાની કરેલી હોય તો એક ગુણ આપવામાં આવે છે.

વિધાન :-2, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 21, 23,
27, 29, 30, 31, 32, 34, 36, 39, 40

આ વિધાનોમાં સહમત સામે ખરા(✓)ની નિશાની કરેલી હોય તો બે ગુણ આપવા અને અસહમત સામે ખરા(✓)ની નિશાની કરેલી હોય તો એક ગુણ આપવામાં આવે છે. આને આધારે તેનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ માપન કરવામાં આવેલ છે.

1.13.3 રૂપાંતરિત સમાયોજન સંશોધનિકા :-

ડૉ. પ્રમોદકુમાર દ્વારા રૂપાંતરીત કરેલી સમાયોજન કસોટીમાં કુલ 40 વિધાનો આપેલા છે. જેમાં હા કે ના સામે ખરા(✓)ની નિશાની કરી ગુણાંકન કરવામાં આવેલ છે. જેમાં માત્ર વિધાન નં. 33 માં જો હા સામે ખરાની નિશાની કરેલી હોય તો તેનો 1 ગુણ મૂકવો નહિતો 0 ગુણ મૂકવો અને બાકીના બધા જ વિધાનો સામે જો ના માં ખરાની નિશાની કરેલી હોય તો 1 ગુણ આપવો નહિતર 0 ગુણ આપવો. આને આધારે બહેનોઓનું સમાયોજનનું પ્રમાણ કેવું છે તે નક્કી કરી શકાય છે.

1.13.4 સામાન્ય બૌદ્ધિકકક્ષા માટેની સંશોધનિકા :-

જે ડૉ. એસ. કે. પાલ અને કે. એસ. મિશ્રા અલ્લહાબાદ પુસ્તીકા T.G.I. માહિતી પત્રક આ બૌદ્ધિકતા માપન માટેની કસોટી છે. જેમાં કુલ ૭ કસોટીઓ આપેલી છે એક કસોટીમાં કુલ 10 પ્રશ્નો એમ કુલ ૭ કસોટીઓના કુલ 60 પ્રશ્નો છે. જે જુદી જુદી રીતે માપન કરતી કસોટીઓ છે જેની વિગત નીચે પ્રમાણે છે.

- 1 - અર્થ સામર્થ્ય સાથે સંબંધ ધરાવે છે.
(પેટા કસોટીઓ 1 થી 10 વિધાનો)
- 2 - પૃથ્થકરણાત્મક વિચારણા સાથે સંબંધ ધરાવે છે.
(પેટા કસોટીઓ 11 થી 20 વિધાનો)
- 3 - વર્ગીકરણ સામર્થ્ય સાથે સંબંધ ધરાવે છે.
(પેટા કસોટીઓ 21 થી 30 વિધાનો)
- 4 - સંખ્યા સૂચક સામર્થ્ય સાથે સંબંધ ધરાવે છે.
(પેટા કસોટીઓ 31 થી 40 વિધાનો)
- 5 - પ્રતિક સમાંતર સામર્થ્ય સાથે સંબંધ ધરાવે છે.
(પેટા કસોટીઓ 41 થી 50 વિધાનો)
- 6 - બે વિધાનોના એક અનુમાન સાથે સંબંધ ધરાવે છે.
(પેટા કસોટીઓ 51 થી 60 વિધાનો)

આ રીતે સાચા જવાબોનો ગુણ 1 અને ખોટા જવાબોનો ગુણ ૦ એ રીતે આ કસોટી માં ગુણોનું આંકન કરવામાં આવેલ છે. આ રીતે કુલ 60 પ્રશ્નો બૌદ્ધિક કક્ષાને માપન કરતા આપેલા છે. આ દરેક પ્રશ્નોનો કુલ 1 ગુણ છે. એમ કુલ 60 ગુણની આ કસોટી છે. આ રીતે બહેનોના સાચા ખોટા જવાબ પ્રમાણે તેની બૌદ્ધિક કક્ષાનું માપન કરવામાં આવેલ છે.

આ રીતે ઉપર પ્રમાણે પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં મનોવૈજ્ઞાનિક સાધનોનો ઉપરાંત અન્ય સાધનોનો જે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે તેની ચર્ચા ઉપર પ્રમાણે કરેલી છે.

1.14 અગત્યના પદોની વ્યાખ્યા :-

1.14.1 ધોરણ :-

વિદ્યાર્થીઓ કે.જી. થી માંડીને જુદી જુદી વિદ્યાશાખા પ્રમાણે ડિગ્રી મેળવે છે. અહિં માત્ર ધોરણ-11 અને 12 માં અને કોલેજમાં એટલે કે વિનયન શાખામાં અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. જેમ જેમ ઉંમર વધતી જાય તેમ તેમ તેનું ધોરણ ઉચ્ચ આવતું જાય છે. આમ ધોરણ એટલે શાળા કે કોલેજમાં જે વર્ષ અભ્યાસ કરતી હોય તે કક્ષા.

1.14.2 વિદ્યાશાખા :-

અભ્યાસ કરવા માટે દાખલ થાય ત્યારે જુદી જુદી શાખા એટલે પ્રવાહ હોય છે. જેમ કે વિનયન, વાણિજ્ય, વિજ્ઞાન, ડિપ્લોમમાં, કોમ્પ્યુટર પ્રવાહ વગેરે અહિં અધ્યયનમાં માત્ર વિનયન શાખા જ લેવામાં આવી છે.

1.14.3 માતા-પિતાનો અભ્યાસ :-

માતા પિતાનો અભ્યાસ એટલે કે તેના માતા-પિતા કેટલું ભણેલા છે તે, અથવા તો અભણ છે તે. ભણેલા છે તો કયું ધોરણ પાસ કરેલ છે. અહીં મોટાભાગનાં માતા-પિતા નો અભ્યાસ ધોરણ 10 ની અંદર છે.

1.14.4 માતા-પિતાનો વ્યવસાય :-

જે વિદ્યાર્થીનીઓ પાસે પ્રશ્નાવલી ભરાવવાની તેના માતા પિતા વ્યવસાય એટલે કે તે ધંધો શું કરે છે ? જે વ્યવસાય કે ધંધા દ્વારા તે પોતાનું ઘરનું ગુજરાન ચલાવે છે. પૈસા કમાવવા માટેનું કાર્ય જે ખેતી, ધંધો, નોકરી વગેરે વિભાગોમાં માહિતી એકત્ર કરેલ છે.

1.14.5 રહેઠાણ :-

ગ્રામ્ય :- જે વિસ્તારની વસ્તી ઓછી હોય છે. આ ઉપરાંત અહીં વિકાસની સુવિધા પણ ઓછી હોય છે. પછાત વિસ્તાર હોય છે. તેને ગ્રામ્ય વિસ્તાર કહેવાય છે.

શહેરી :- જે વિસ્તારની વસ્તી ખૂબ વધુ હોય છે. તેમજ વિકાસની સુવિધા પણ અદ્યતન મળી રહે છે. આ વિસ્તાર વિકસતો રહે છે. પછાત નથી રહતો તેને શહેર કહેવામાં આવે છે.

1.14.6 શોખ :-

શોખ એટલે કઈ બાબતમાં વ્યક્તિ રસ કે અભિરૂચી ધરાવે છે. દરેક વ્યક્તિને કોઈ ને કોઈ પ્રવૃત્તિમાં રસ હોય છે, શોખ હોય છે, તે પ્રવૃત્તિ વગર દબાણે કે સીધા એમાં દિલથી કામ કરે છે. ને સફળતા મેળવે છે. દા.ત. વાંચન, લેખન, મનોરંજન, રમતગમત વગેરે બાબતમાં વ્યક્તિએ વ્યક્તિએ ભિન્ન ભિન્ન શોખ હોય છે.

1.14.7 જ્ઞાતિ :-

સમાજમાં રહેતી દરેક વ્યક્તિને પોતાની જ્ઞાતિ હોય છે. જેમ કે બ્રાહ્મણ, પટેલ, મુસ્લિમ, હરિજન વગેરે પોત પોતાની જ્ઞાતિનો એક બહોળો સમૂહ હોય છે. એને વ્યક્તિ પોતાની જ્ઞાતિ સાથે રહી દરેક પ્રકારના વ્યવહારોનું અદાનપ્રદાન કરે છે.

1.14.8 પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાનું પરિણામ :-

જે વ્યક્તિ પાસે આ પ્રશ્નાવલી ભરાવવાની છે તેના આગલા વર્ષમાં કેટલા ટકા લઈને અને પરિણામ મેળવ્યું છે તે જેમ કે 50 %, 60 %, 70 % વગેરે કોઈ પણ ટકાવારી 1 થી 100 ની અંદર હોઈ શકે છે.

1.14.9 મેળવેલ સિદ્ધિ :-

જે વિદ્યાર્થીનીઓ અભ્યાસ કરે છે તો તે અભ્યાસના ગાળા દરમિયાન તેની જેમાં આવડત હશે કાબેલિયત હશે તે અંગેના મેળવેલા પ્રમાણપત્રો કે ઈનામો દા.ત. ભણવામાં, રમતગતમાં, વફૂત્વ સ્પર્ધા, લેખન સ્પર્ધા, રાસ-ગરબા, નૃત્ય, નાટક, વગેરેમાં હોઈ શકે છે.

1.15 અધ્યયનના પ્રકરણોનું આયોજન :-

પ્રસ્તુત અધ્યયનને પાંચ પ્રકરણમાં વહેંચવામાં આવેલ છે. જે નીચે પ્રમાણે છે.

1.15.1 પ્રકરણ - 1 : વિષય પ્રવેશ

પ્રથમ પ્રકરણમાં અધ્યયનની પૂર્વભૂમિકા, અધ્યયનની સમસ્યા, અધ્યયનની ઉત્કલ્પના, અધ્યયનની અગત્યતા, પરિવર્ત્યો, અગત્યના પદોની વ્યાખ્યા, માનસિક સ્વાસ્થ્ય એટલે શું ? સમાયોજન એટલે શું? બુદ્ધિ એટલે શું ? અધ્યયનમાં ઉયોગમાં લેવામાં આવેલ મહત્વની વિભાવનાઓ, પ્રસ્તુત અધ્યયનની મર્યાદાઓ, પછીના પ્રકરણોની જરૂરી વિગતો તેમજ અન્ય માહિતીઓનો સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે.

1.15.2 પ્રકરણ - 2 : ભૂતકાળમાં થયેલા અભ્યાસોનું વિહંગાવલોકન

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં પૂર્વભૂમિકા આપ્યા પછી સમાયોજન અંગેના થયેલા અભ્યાસો વિશે, માનસિકસ્વાસ્થ્ય વિશે થયેલા અભ્યાસો અને બૌદ્ધિક કક્ષા અંગે થયેલા આગળના અભ્યાસોની ચર્ચા કરવામાં આવી છે. આ માટે Information and Library Network Centre Ahmedabad સંસ્થામાંથી અભ્યાસો મેળવી આ અંગ્રજી અભ્યાસોનું ગુજરાતીમાં ભાષાંતર કરી જરૂરી અભ્યાસો બીજા પ્રકરણમાં દર્શાવેલ છે.

1.15.3 પ્રકરણ-3 : અધ્યયનની યોજના હેતુઓની પ્રક્રિયા

આ પ્રકરણમાં પ્રસ્તાવના બાંધ્યા પછી અધ્યયનની યોજના, સમષ્ટિ, નિદર્શ તેમજ વ્યક્તિગત માહિતી પત્રક, માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન, બૌદ્ધિકક્ષાની કસોટીનો ઉપયોગ આકડાશાસ્ત્રીય પ્રયુક્તિનો ઉપયોગ, પરિવર્ત્યોનું માંપન તેમજ અધ્યયન માહિતી એકત્રીકરણ વગેરે વિગતોનો સમાવેશ કરેલ છે.

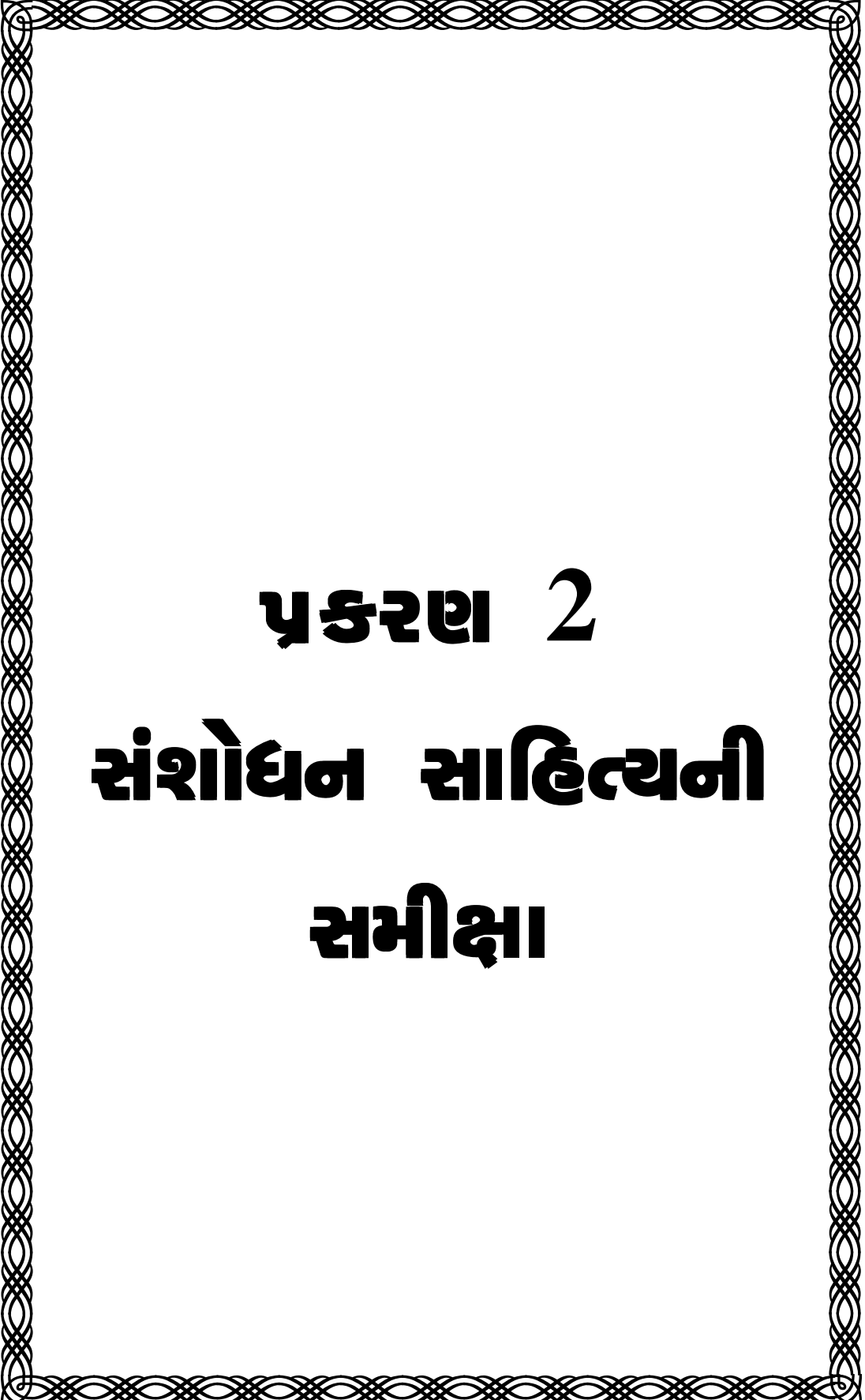
**1.15.4 પ્રકરણ - 4 : અધ્યયનનું પૃથકરણ, અર્થઘટન
અને પરિણામ ચર્ચા**

આ પ્રકરણમાં ત્રણ પરિવર્તો, સમાયોજન, માનસિક સ્વાસ્થ્ય, બૌદ્ધિક કક્ષા ના સંદર્ભમાં પ્રાપ્ત થયેલ માહિતીનું જુદી જુદી આંકડાશાસ્ત્રીય પદ્ધતિઓ દ્વારા પૃથકરણ, અર્થઘટન અને અંતે પ્રાપ્ત થયેલા પરિણામોની ચર્ચા કરવામાં આવી છે.

1.15.5 પ્રકરણ - 5 : અધ્યયનના તારણો અને સૂચનો

આ પ્રકરણમાં પૂર્વભૂમિકા બાંધ્યા પછી અધ્યયનનો સારાંશ, અધ્યયનના તારણો તથા આગળ અધ્યયન કરવા માટે સૂચનો કરવામાં આવ્યા છે.

અંતમાં સંદર્ભસૂચિ અને પરિશિષ્ટ રજુ કરવામાં આવ્યા છે.

પ્રકરણ 2
સંશોધન સાહિત્યની
સમીક્ષા

::: અનુક્રમણિકા :::

ક્રમ	વિગત	પૃષ્ઠ નં.
2.0	પ્રસ્તાવના :-	73
2.1	પૂર્વે થયેલા સંશોધન(સાહિત્ય)ની ઉપયોગીતા,મહત્વ	74
2.2	પૂર્વ સંશોધનને પડકાર :-	76
2.3	પૂર્વ સંશોધનમાં કાર્ય કરતી પ્રક્રિયાની વધુ સ્પષ્ટતા	77
2.4	પૂર્વ સંશોધનનું પુનરાવર્તન કરીને તેનું સમર્થન મેળવવું	78
2.5	એક ક્ષેત્રમાં જે પરિવર્ત્ય સંબંધો જોવા મળ્યા હોય તે સંબંધોની તપાસ કરવું સંશોધન :-	79
2.6	અનપેક્ષિત પરિણામોના કારણો જાણવા માટે થયેલા સંશોધનો:-	80
2.7	એક સમસ્યામાં વિકાસ પામેલી સંશોધનની પ્રચુકિત બીજી જુદી સમસ્યામાં ઉપયોગમાં લઈ શકાય :-	81
2.8	માનસિક સ્વાસ્થ્યનું સૈદ્ધાંતિક મહત્વ :-	82
2.9	સમાયોજનનું સૈદ્ધાંતિક મહત્વ :-	87
2.10	બુદ્ધિક્ષાનું સૈદ્ધાંતિક મહત્વ :-	90
2.11	માનસિક સ્વાસ્થ્યની સૈદ્ધાંતિક પૂર્વભૂમિકા :-	94
2.12	માનસિક સ્વાસ્થ્ય અંગે પૂર્વે થયેલા અભ્યાસો:-	95
2.12.1	રેડી.એસ.વિસ્વનાથ અને નાગર નથમ્મા (1995)	95
2.12.2	રાય વી. કે., યાદવ વી. સી. (1993)	96
2.12.3	કુલી કવીલ,મીકેલ,બોયડ,રોન્ડાસી, (2001)	97
2.12.4	પારથી ઉષા કે. અને વેગરમહિયા, (1992)	98
2.12.5	રંગ સ્વામી કે. (1995)	99
2.12.6	ભાર્ગવ, મહેશ, સકસેના, અંજુ (1995)	100
2.12.7	ઈલોગો, નિકોલસ એસ., એકલશન (2001)	101
2.12.8	સ્થેલ, લોરી જેનેટ, રિક્ઝ બી. (2000)	102
2.12.9	મીજ, રીચાર્ડ એલ. એન. (2000)	103
2.12.10	લેંગ, ફ્રેડ્રીક,ટી.એલ.,જેચર,પીટર (1999)	104

ક્રમ	વિગત	પૃષ્ઠ નં.
2.12.11	ચેન, લીસીન, ઈટોન, વિલિયમ ડબલ્યુ (2000)	105
2.12.12	લક્ષ્મી નારયરણન, ટી.આર.પ્રભાકરનપી. (1993)	106
2.12.13	એસ. કે. વર્મા, (1994)	107
2.12.14	મિશ્રા પી.સી., સોમેની એચ.આર. (1995)	108
2.12.15	વર્મા કિરણ, બાલા, આસ્થાના મધુ (1995)	109
2.12.16	ફેન એન્જેલા પી. ઈટોન (2001)	110
2.12.17	એ. એમ. વસાણી (1998)	111
2.12.18	એ. એમ. ચોયા (1995)	111
2.12.19	જે. બી. મોરી (2003)	112
2.13 માનસિક સ્વાસ્થ્યના પૂર્વીય અભ્યાસો સાથે		
	પ્રસ્તુત અધ્યયનની સરખામણી :-	113
2.14 સમાયોજનની સૈદ્ધાંતિક પૂર્વભૂમિકા :-		
		115
2.15 સમાયોજન અંગે પૂર્વે થયેલા અભ્યાસોની સમીક્ષા:-		
		116
2.15.1	અમીન, અમેલીયા હેરેલ (2001)	116
2.15.2	જુન વેન હેલ રેઝીના (2001)	117
2.15.3	સેલબી, ઝીન કોસ્ટેલો (2001)	119
2.15.4	ફેઈલ બીન રીગલ (2001)	120
2.15.5	સ્મીટલી, બુસલેડન (2001)	122
2.15.6	ચી. ઈલેઈન એફ. (2001)	123
2.15.7	સ્ટોર્ટ, મારસીયા, સીસેલ (2001)	124
2.15.8	કોન્ટી, રેઝીના (2000)	125
2.15.9	પોલ ઈલીઝાબેથ એલ. બ્રીચર, સીગલ (2001)	126
2.15.10	રોડરીગઝ, નોરમા, મીર્યસ, (2000)	127

ક્રમ	વિગત	પૃષ્ઠ નં.
2.15.11	સેટો, નોરીકો	(2000) 128
2.15.12	કલીયા લે	(2000) 129
2.15.13	કોચ રાજલી, અરબોના કેન્સ્યુલા	(2001) 130
2.15.14	મિરલી ફ્રાન્સીસ એમ. મોન્ટ ગોમરી	(2001) 131
2.15.15	કલીયસ ફર્ના લેનીઝ, સીલ્વા	(2000) 132
2.15.16	ચોઈ, કીમ, હિપોન	(2000) 133
2.15.17	વ્હાઈટ નોલની, જેની	(2000) 134
2.16.18	લીધરમેન, સેમરસ સ્યુ	(2000) 135
2.15.19	કેમ્બેલ, મિકેલ એચ.પ્રીચાર્ડ સોન-ટી	(2000) 136
2.15.20	બેન ડેવીડ, અમીથ લેઈચ, ટ્રેનટ્રીટ	(1999) 137
2.15.21	સ્ટ્રેજ, અમી, બ્રાન્ટ, ટેમરા, સ્વાનસન	(1999) 138
2.15.22	સ્પીટઝર એલ.એન. એમ. ગ્રીફીન	(1999) 139
2.15.23	ચોઈરી બીનય કે.અને સિન્હા રનબી	(1992) 140
2.15.24	રાજમણીકમ એમ. વસંથા એલ.આર.	(1993) 141
2.15.25	ઈરફાન, મોહમદ, ઈકબાલ, જવેદ	(1993) 142
2.15.26	કોચ ગવે, વિતિથા	(1993) 143
2.16	સમાયોજનના પૂર્વીય અભ્યાસો સાથે	
	પ્રસ્તુત અધ્યયનની સરખામણી :-	144
2.17	બુદ્ધિક્ષાની સૈદ્ધાંતિક પૂર્વભૂમિકા :-	146
2.18	બુદ્ધિ અંગે પૂર્વે થયેલા અભ્યાસો :-	147
2.18.1	અજદ, ગુલાબ એસ.	(1991) 147
2.18.2	ગૌતમ, શશીબાલા	(1992) 148
2.18.3	ગુપ્તા અને સુનિતા	(1991) 149
2.18.4	ભિસ્વાલ પી. એન.	(1992) 150
2.18.5	જસ્વાલ, સ્નેહલતા, જેરાત જે.એન.	(1991) 151

ક્રમ	વિગત	પૃષ્ઠ નં.
2.18.6	મલ્હોત્રા, શુભા અને બર્નસ બી.એલ. (1991)	152
2.18.7	શ્રીવાસ્તવ આર.કે., ચૌધરી કે.બી. (1991)	153
2.18.8	શ્રીવાસ્તવ, શુશીલા અને થોમસ (1991)	154
2.18.9	મુખરજી એમ., ચેટરજી એસ., ગુપ્તા (1991)	155
2.18.10	મુખરજી એમ., ચેટરજી એસ., ગુપ્તા (1992)	156
2.18.11	શર્મા, વંદના, અને કોર, કિરંજીત (1992)	157
2.18.12	પાંડે, સંગીતા (1992)	158
2.18.13	શ્રીવાસ્તવ અને સુશીલા (1992)	159
2.18.14	સિંગ, આર.ડી. અને વર્મા એસ.સી. (1992)	160
2.18.15	શ્રીવાસ્તવ નરેશ સી. (1992)	161
2.18.16	પરમેશ સી. આર., નારાયણ એસ. (1993)	162
2.18.17	મોના પી. કે., દાસ આઈ. (1993)	163
2.18.18	પંડા એસ. કે. નાથ કે. એસ. (1992)	164
2.18.19	સુધા બી.સી. અને પ્રવીણ તાજ (1992)	165
2.18.20	રાજ એચ. શેમ સુનંદા (1994)	166
2.18.21	બહેરી અને રુચી (1995)	167
2.18.22	રંગ સ્વામી કે. (1995)	168
2.18.23	ચેન (1995)	169
2.18.24	બુધોજ, અલજલ, મહોમદ (1993)	170
2.18.25	બાલ, આરતી, હીરીસેવ, ઉમા (1997)	171
2.18.26	જંગ ડેમુનલી, ઍંગલીન (2001)	172
2.18.27	લીયાંગ, નીગઝીયન, ઈન્ફેચીંગ (2000)	173
2.18.28	જહાવો, જુમ્બો, લીયાંગ, જુન લીન, (1999)	174
2.18.29	ચેંગ પુલાંન ચ્યુઈ, ઈવેઈ વુ, હેનરોંગ (1999)	175

2.19 બુદ્ધિક્ષાના પૂર્વીય અભ્યાસો સાથે

પસ્તુત અધ્યયનની સરખામણી :-

2.0 પ્રસ્તાવના :-

સંશોધનનું મુખ્ય પ્રયોજન પ્રશ્નોના ઉત્તર મેળવવાનું હોય છે. આ પ્રશ્નો પછી કુદરતી ઘટનાઓ કે સામાજિક ઘટનાઓ વિશે શા માટે? એવો પ્રશ્ન પુછે છે અને આજે જે પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે તે પ્રશ્નો વિષે માહિતી એકત્રિત કરવી પડે છે અને આ માટે અગાઉ થયેલા અભ્યાસો સંદર્ભ સાહિત્યની જરૂર પડે છે. કારણ કોઈપણ પ્રશ્ન કે સમસ્યાનું વૈજ્ઞાનિક ઢબે સંશોધન કરવા માટે તેમાં પૂર્વગ્રહ રહિત અને સાથે સાથે તેની તમામ માહિતી અને સૂક્ષ્મ બાબતને ધ્યાનમાં લેવી પડે છે. આ સમસ્યાઓનું નિરાકરણ, નીરિક્ષણ પ્રયોગ પદ્ધતિઓ દ્વારા થાય છે. એટલે કે વૈજ્ઞાનિક ઢબે જરૂરી બને છે.

સંશોધનને અંગ્રેજીમાં ' Research ' કહેવામાં આવે છે. 'Research' એટલે ફરીથી શોધવું. કોઈપણ એક બાબતમાં કંઈક શોધ થઈ ગઈ હોય તે બાબતમાં વારંવાર દ્રષ્ટિપાત કરવો તેને સંશોધન કહેવામાં આવે છે. અમુક બાબતમાં પહેલી દ્રષ્ટિએ કરેલું સંશોધન ખામીયુક્ત હોઈ શકે છે. તે બાબતને ફરીફરીને ચકાસવાની જરૂર હોય છે. આવી સંશોધનાત્મક વૃત્તિથી વિજ્ઞાનને તેના ક્ષેત્રમાં નવા-નવા સત્યો ઉપલબ્ધ થાય છે.

આમ, સંશોધનને વૈજ્ઞાનિક અર્થમાં સમજવું આવશ્યક છે. કોઈ નિશ્ચિત સમસ્યાનો વૈજ્ઞાનિક નિયમથી કે વસ્તુલક્ષી રીતે સમજવાનો વ્યવસ્થિત પ્રયાસ કરવામાં આવે તેને સંશોધન કહેવામાં આવે છે. જે સમસ્યા ઉપસ્થિત થાય તેને લગતી વ્યવસ્થિત તપાસ કરવી જરૂરી બને છે. અને આ માટે તેના પૂર્વે થયેલા અભ્યાસો એટલે કે સંદર્ભ સાહિત્યની આવશ્યકતા ઉભી થાય છે. અને આ સાહિત્ય દ્વારા સંશોધકને પોતાના સંશોધનનો સ્પષ્ટ ચિતાર મળી રહે છે. આથી જ કોઈપણ સંશોધન કાર્ય શરૂ કરતા પહેલા તેની સમસ્યા, પ્રશ્નને અનુરૂપ સાહિત્યની પરિચિતતા મેળવી લેવી આવશ્યક છે. જેથી આ જ્ઞાન સંશોધકને આશીર્વાદરૂપ બને છે.

2.1 પૂર્વે થયેલા સંશોધન (સાહિત્ય)ની ઉપયોગીતા,

મહત્વ:-

સંશોધનની જે સમસ્યા ઉપર અભ્યાસ હાથ ધરવાના હોય તેવા જ પ્રકારના ભૂતકાળના થયેલા સંશોધનનો અભ્યાસ કરી તેની વિગતો રજૂ કરી જોઈએ. ભૂતકાળના થયેલા સંશોધનોનું વર્ણન રજૂ કરી દેવાથી જ સંશોધનનું કાર્ય પૂર્ણ થતું નથી. પરંતુ સંશોધનમાં પૂર્વગામી સાહિત્યનું પુનરાવલોકન કરવામાં આવે છે. પૂર્વગામી સંશોધન સાહિત્ય સંશોધકને પ્રેરણા આપે છે જેમ કે :-

પૂર્વે થયેલા સંશોધનનાં નિષ્કર્ષમાં શંકા ઉભી થાય છે. તેથી સંશોધક તે ક્ષેત્રમાં નવું સંશોધન કરવા પ્રેરાય છે. પૂર્વગામી સંશોધનની વધુ ચકાસણી કરવા માટે કે તેના નિષ્કર્ષોની વધુ ખાતરી કરવા માટે નવા સંશોધનો કરી શકાય છે. મર્યાદિત ક્ષેત્રને લીધે અમુક ક્ષેત્રમાં જ અભ્યાસ થઈ શકે તે માટે બીજું નવું ક્ષેત્ર નક્કી કરી નવું 'નિદર્શ' લઈને નવું સંશોધન કરવામાં આવે તો નવા પ્રકારના નિષ્કર્ષો ફલિત કરી શકાય આ ઉપરાંત એક જ ક્ષેત્રમાં એકનું એક કાર્ય કરવું એ નિર્રથક બિનજરૂરી પ્રવૃત્તિ બની જાય છે. આથી સમય, શક્તિ અને નાણાનો વ્યય થતો અટકાવા પૂર્વીય અભ્યાસો તપાસવા જરૂરી બને છે. આ ઉપરાંત એક જ ક્ષેત્રમાં તેનું પુનરાવર્તન કરવું ફાયદાકારક છે કે નહિ તેનો ખ્યાલ પણ આવી શકે છે.

પૂર્વગામી સંશોધનમાં સંશોધકની ધારણા કરતા વિરોધી પરિણામ આવ્યું હોય ત્યારે તેનું સ્પષ્ટીકરણ કરવા માટે નવા સંશોધનો કરી શકાય. પૂર્વગામી સંશોધનોમાં સંશોધનની અમુક પદ્ધતિનો ઉપયોગ થયો હોય છે. આ પદ્ધતિ વડે નવા સંશોધનો કરીને જુદી સમસ્યાઓનું સ્પષ્ટીકરણ થઈ શકે છે. પૂર્વગામી સંશોધનના પરિણામોનું સયોજન કરીને તદ્દન નવો અભિગમ ધરાવતું સંશોધન કરી શકાય છે.

2.2 પૂર્વ સંશોધનને પડકાર :-

ઈ.સ. 1930 થી 1940 ના ગાળામાં સામાજિક ધોરણોની વર્તન પર થતી અસર વિષે ઘણા સંશોધનો થયા હતા. વ્યક્તિ સામાજિક ધોરણોને અનુરૂપ વર્તે છે. એવું સામાન્ય તારણ આવ્યું હતું. વ્યક્તિના નિર્ણયો પર પણ સામાજિક ધોરણોનો પ્રભાવ પડ્યો હોય છે. શેરિફ ના અભ્યાસમાં એવું તારણ આવ્યું હતું કે વ્યક્તિ જૂથમાં હોય ત્યારે તેના નિર્ણય પર જૂથની અસર પડે છે. એશ નામના સંશોધકને પડકાર ફેંક્યો એશે સંશોધનની પ્રાયોગિક પ્રક્રિયા વિષે શંકા કરી તેણે જણાવ્યું કે પ્રસ્તુત પ્રયોગમાં જૂથ કરતાં પ્રયોગ વિધિની અસર હતી. શેરીફના પ્રયોગમાં જે પરિવર્ત્યો રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા તે સંદિગ્ધ હતા. શેરીફે અંધકારમાં રાખેલ પ્રકાશ બિંદુઓની ગતિશિલતા વિષે પ્રયોગપાત્રોએ નિર્ણય આપવાનો હતો. " એશે " જણાવ્યું કે આ પરિવર્ત્યો સંદિગ્ધ હતા. તેથી વ્યક્તિને નિર્ણય કરવામાં મુશ્કેલી જણાતી હતી. વ્યક્તિ સમક્ષ સ્પષ્ટ પરિવર્ત્યો રજૂ કરવામાં આવે તો તે જૂથને અનુરૂપ નિર્ણય આપે નહિ. પરંતુ વ્યક્તિગત નિર્ણય આપી શકે છે. " શેરિફના " આ સંશોધન સામે એશે પડકાર ફેંક્યો હતો કે શેરિફના સંશોધનમાં પરિવર્ત્યો સ્પષ્ટ ન હતા. વસ્તુલક્ષી સંકેતો દ્વારા સંશોધન કરવામાં આવે તો પ્રયોગપાત્રો વ્યક્તિગત નિર્ણય આપી શકે. એશે વસ્તુલક્ષી સંકેતો આપીને ફલિત કર્યું કે 2/3 નિર્ણયો પર જૂથની અસર ન હતી. જ્યારે બાકીના 1/3 ના નિર્ણયો પર જૂથની અસર ચાલુ રહી હતી.

2.3 પૂર્વ સંશોધનમાં કાર્ય કરતી પ્રક્રિયાની વધુ સ્પષ્ટતા:-

પૂર્વેના સંશોધનની સમીક્ષા કરવાથી પરિણામોને પડકાર ફેંકવા કરતાં જે પ્રક્રિયાથી પરિણામો મેળવવામાં આવ્યા હોય તે પ્રક્રિયા સ્પષ્ટ હોતી નથી તે પ્રક્રિયાની વધુ સમજૂતિ આવશ્યક હોય છે. સંશોધનના પરિણામો પર વિવિધ ઘટકો એકબીજા સાથે સંકળાયેલા હોય છે. તેથી કયો ઘટક પરિણામ માટે જવાબદાર છે તે નક્કી થતું નથી. આ પ્રકારની અસ્પષ્ટતા હોય છે ત્યારે નવું સંશોધન કરીને પરિણામો પ્રાપ્ત કરવાથી કયો ઘટક પરિણામ માટે જવાબદાર છે તે શોધી શકાય છે.

2.4 પૂર્વ સંશોધનનું પુનરાવર્તન કરીને

તેનું સમર્થન મેળવવું :-

કોઈપણ સંશોધનનું પુનરાવર્તન થવું જોઈએ. સામાજિક સંશોધનનમાં પૂર્વગામી સંશોધનનું જે પુનરાવર્તન કરવામાં આવે છે તે એના એ જ સ્વરૂપમાં હોતું નથી. પરંતુ થોડા ઘણા સુધારા સાથે પુનરાવર્તન કરવામાં આવે છે. પૂર્વેના સંશોધનની પદ્ધતિ અને નિદર્શ કદ સમાન અથવા ફેરફાર કરી સામાજિક દ્રષ્ટિએ જે સમસ્યા વધારે મહત્વની ગણાય છે તેનું પુનરાવર્તન કરી ફરીથી સંશોધન કરી શકાય છે. અને ત્યારે તે પૂર્વેનું સંશોધન સાહિત્ય પછીના સંશોધનમાં ઉપયોગી બને છે. માટે પૂર્વ સંશોધનની સમીક્ષા કરવામાં આવે છે.

2.5 એક ક્ષેત્રમાં જે પરિવર્ત્ય સંબંધો જોવા મળ્યા

હોય તે સંબંધોની તપાસ કરવું સંશોધન :-

પૂનરાવર્તનમાં મૂળ સંશોધનને સમર્થન આપવાનો અથવા તેની ચકાસણી કરવાનો હેતુ હોય છે. અહિં સંશોધનનો હેતુ મૂળ સંશોધનને સમર્થન આપવાનો તેની સ્પષ્ટતા કરવાનો કે તેમાં સુધારા કરવાનો હોતો નથી. પરંતુ જુના સંશોધનના બંધારણમાં કે તેની વિગતોમાં પરિવર્તન લાવવામાં આવે તો તેની શી અસર થાય છે ? તે જાણવાનો હેતુ હોય છે. પહેલા સંશોધનમાં જે પરિવર્ત્ય સંબંધો જોવા મળ્યા હોય તે પરિવર્ત્ય સંબંધોની ચકાસણી કરવા માટે નવું સંશોધન કરવામાં આવે છે. ઈ.સ. 1950 માં વિદ્યાર્થીઓની આંતરરાષ્ટ્રીય હેરફેરના કાર્યક્રમનો અમલ થયો હતો.

સામાજિક વિજ્ઞાનોના સંશોધનોએ આ બાબતમાં રસ લીધો હતો અને આ પ્રકારની હેરફેર પારસ્પરિક વલણો પર અસર કરે છે કે નહિ તે જાણવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. એક સંશોધનમાં વિદેશી નાગરિકો અમેરિકામાં રહે તેથી તેમના અમેરિકનો પ્રત્યેના મનોવલણોમાં ફેર પડે છે કે નહિ તે તપાસવામાં આવ્યું હતું. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં એવું તારણ આવ્યું હતું કે આ પ્રકારના સંપર્કથી વિદેશીઓના અમેરિકનો પ્રત્યેના મનોવલણોમાં નોંધપાત્ર ફેર પડ્યો હતો.

2.6 અનપેક્ષિત પરિણામોના કારણો

જાણવા માટે થયેલા સંશોધનો:-

કોઈપણ સમસ્યા કે ઉત્કલપનાનું જે પરિણામની ધારણા કરેલી હોય તેમાં નિષ્ફળતા મળે છે. તેના પરિણામને લીધે નવા સંશોધનને પ્રેરણા આપે છે.

હાર્લો અને તેના સાથીદારોએ પ્રેમવંચિતતાની વાનરબાળ પર શી અસર થાય છે તે જાણવા માટે પ્રાયોગિક સંશોધન કર્યું હતું. પ્રસ્તુત સંશોધનની ધારણા એવી હતી કે વાનરબાળને માતાના પ્રેમથી વંચિત રાખવામાં આવે તો તેઓ સૌમ્ય મનોવિકૃતિનો ભોગ બનશે. બચ્ચાઓને બાલ્યકાળમાં પ્રેમ વિહોણી કૃત્રિમ માતા સાથે ઉછેરવામાં આવ્યા હતા. છતાં પણ હાર્લોની ધારણા પ્રમાણે તેઓ સૌમ્ય મનોવિકૃતિનો ભોગ બન્યા ન હતા. આ પરિણામ હાર્લોની અપેક્ષા કરતાં તદ્દન જુદું હતું. બીજા સંશોધનમાં વાનર બાળકોને જન્મથી જ અન્ય વાનરોના સંપર્કથી વિમુખ રાખવામાં આવ્યા હતા. આ સંશોધનની ધારણા એવી ન હતી કે તેઓમાં વિકૃત વર્તન વિકાસ પામશે. પરંતુ આ બચ્ચાઓ જ્યારે પુખ્ત બન્યા ત્યારે તેઓમાં સૌમ્ય મનોવિકૃતિના લક્ષણો જોવા મળ્યા હતા. આમ સંશોધનના આ બંને દ્રષ્ટાંતોમાં સંશોધકની અપેક્ષા કરતાં પરિણામ જુદું આવ્યું હતું. આ નિષ્ફળતા નવા સંશોધનની પ્રેરણા પૂરી પાડે છે. અને આ અંગે ઘણા નવા સંશોધનો પણ થયા છે.

2.7 એક સમસ્યામાં વિકાસ પામેલી સંશોધનની પ્રચુકિત બીજી જુદી સમસ્યામાં ઉપયોગમાં લઈ શકાય :-

કોઈપણ એક પૂર્વગામી સંશોધનમાં સંશોધનની વિશિષ્ટ પ્રચુકિતનો ઉપયોગ થયો હોય છે. આ પ્રચુકિતને બીજા સંશોધનમાં પ્રયોજી શકાય છે. " એશે " જૂથના દબાણની નિર્ણય પર શી અસર થાય છે તેનો અભ્યાસ કર્યો હતો. તે પછી એ પ્રચુકિતને ધ્યાનમાં લઈ અસંખ્ય અભ્યાસો થયા હતા.

આમ આદર્શ પરિસ્થિતિ તો એ છે કે સંશોધકે પોતાના કાર્યના આરંભે સંબંધિત સાહિત્યની સમીક્ષા તૈયાર કરી લેવી જોઈએ તો જ પોતાના કાર્યનો આધારભૂત રસ્તો તૈયાર થાય.

આ ઉપરાંત સંશોધક સંદર્ભ સાહિત્યનું અધ્યયન કરે છે ત્યારે તેને જે તે વિષય પર કેટલું ખેડાણ થયેલું છે ? કયા સામાજિક કાર્ય પર અભ્યાસ કરવાની જરૂર છે એ અંગેની સ્પષ્ટ દિશા મળી આવે છે. જેથી કરીને બિનજરૂરી મહેનત કરવાથી જે નિષ્ફળતા મળે તેનાથી અગાઉથી જ જાણ થઈ જાય છે. માટે જેની વ્યવહારમાં વધારે જરૂર છે તે પર વધારે ધ્યાન રાખી તે સમસ્યાને નક્કી કરી આગળ વધી શકાય છે. અને સફળતા મેળવી શકાય છે.

કોઈપણ સંશોધન શૂન્યમાંથી શરૂ થતું નથી. જે કંઈ સંશોધનો અગાઉ થયેલા છે તેનું ક્ષેત્ર સિમિત હોય છે. આથી બીજા ક્ષેત્રમાં પણ કરી શકાય. આ ઉપરાંત દેશ, કાળ પણ પરિસ્થિતિમાં સંશોધકો બદલાતા હોય છે. આથી સંદર્ભ સાહિત્ય આ માટેનું મોડલ (ક્રિયાત્મક માળખું) નક્કી કરવામાં મદદરૂપ બને છે. અને જે તે ક્ષેત્રમાં તે કાર્ય કરવું જરૂરી છે કે નહિ તે આ પૂર્વ સંબંધિત સાહિત્ય દ્વારા નક્કી કરી શકાય છે. અને જરૂર હોય તો ખૂટતી માહિતી માટે જે કંઈ કાર્ય કરીએ છીએ તે માટે તેનો કાર્ડિયોગ્રામ નક્કી કરવામાં મદદરૂપ બને છે.

2.8 માનસિક સ્વાસ્થ્યનું સૈદ્ધાંતિક મહત્વ :-

માનવજાત એ કુદરતનું એક લાડકું સર્જન છે. વિચાર શક્તિ અને લાગણી જેવી ઉચ્ચ પ્રકારની લાક્ષણિકતાઓ કુદરતે તેને બક્ષેલી છે. કુદરત જેમ માનવ જાતને લાડથી સર્જેલ છે તેમ જો માણસ કુદરતને અન્યોન્ય ચાહે તો ખૂબ આનંદ મળતો જ રહે કમનશીબે આજનો સમાજ કુદરતથી સતત દૂર જતો જાય છે. વૃક્ષ, ઝરણા, પર્વતો, સમુદ્ર, તારા, આકાશ વગેરે સ્વરૂપે કુદરતને પ્રત્યક્ષ નીરખવા અને માણવાને બદલે આજનો માનવી અંધાધૂતી, આંતક, લૂટફાટ, ઝઘડા, વ્યસનો અને સતત મનોભાર અને ચિંતામાં જીવે છે. શરીરની તંદુરસ્તી માટે તે સારો ખોરાક પાણી, દવા, સારવાર કરવી, કસરતો કરવી વગેરે પગલા લે છે. પરંતુ જો માનવીની માનસિક સ્વાસ્થ્ય માટે તે આવી કાળજી નહિ લેતો થાય, આ બાબતમાં જાગૃત નહિ બને તો માણસ શાંતિ ઝંખવા છતાં તેને શાંતિ મળશે નહિ. વળી સતત તનાવમાં જીવવું પડશે. આજે આ ક્ષેત્રે પણ મનોવિજ્ઞાન જાગૃત થયું છે. અને આ અંગે ધ્યાન દોરવા માટે જુદા-જુદા અભ્યાસો પણ કરે છે. અને જે તે ક્ષેત્રમાં તે ક્ષેત્રમાં માનસિક સ્વાસ્થ્ય જાળવવાના પગલા ભરે છે. આજના મોટાભાગના રોગો એવા છે જેના માટે ચિંતા, અસ્વસ્થતા જવાબદાર છે. વ્યક્તિનું જીવન અટપટું છે. જીવનમાં અનેકવિધ મુંઝવતા પ્રશ્નો ઉદ્ભવતા હોય છે. આવા પ્રશ્નોથી વ્યક્તિના મનમાં સંઘર્ષ ઉત્પન્ન થાય છે. માનસિક સંઘર્ષને દૂર કરવા માનસિક સ્વાસ્થ્ય ઉપયોગી છે.

બર્નહાર્ટ માનસિક સ્વાસ્થ્યની વ્યાખ્યા આપતા જણાવે છે કે " માનસિક સ્વાસ્થ્ય એટલે તમામ આવેગોને આત્મગૌરવના સ્થિરભાવમાં સંકલિત કરવા. "

બાળકો પોતાની મોટી ઉંમરના બાળકો સાથે રહે છે. ત્યારે તેઓમાં લઘુતાગ્રંથિ આવે છે. અને નાની ઉંમરના બાળકો સાથે સ્વભાવિક ગુરુતાગ્રંથિ ઉત્પન્ન થાય છે. આથી તેમને સમાન ઉંમરના બાળકો સાથે સ્વભાવિક તેનામાં આત્મગૌરવ અને સ્થિરભાવનો વ્યવસ્થિત વિકાસ થાય છે. બાળકમાં આત્મવિશ્વાસ આવે છે. દરેક કાર્યમાં ઉત્સાહ જણાય છે. પોતાનામાં કંઈક શક્તિ છે, આવડત છે, તેવી આત્મગૌરવની ભાવનાનો વિકાસ થાય છે. આમ બાળકમાં ઈચ્છાશક્તિ, અને આવેગોને સમજવાથી આત્મગૌરવના સ્થિરભાવનો વિકાસ થાય છે. તે અન્ય સાથે દરેક પ્રવૃત્તિમાં સમાયોજન સાધી શકે છે.

દુનિયાભરમાં કરોડો લોકો મૂળ કારણ નક્કી કરી ન શકાય તેવી માનસિક બિમારીઓથી પીડાય છે. કેટલાક લોકો નશાકારક દવાઓના વ્યસનથી અને મધપાનને કારણે ગંભીર રીતે પાંગળા બની ગયા હોય છે. આ પણ માનસિક ખેંચનું જ પરિણામ છે. સામાન્ય આરોગ્ય સંભાળ હેઠળ આવનાર લોકોમાંથી 20 % થી 30 % લોકોને એક યા બીજા પ્રકારની માનસિક તકલીફ હોય છે. એવો એક અંદાજ છે કે ભારતમાં દાખલ થયા વગર સારવાર લેનારમાંથી લગભગ 30 % રોગીઓના પ્રશ્નો લાગણીશીલતાના કારણે ઉદ્ભવતા હોય છે. અમેરિકાની 25 % વસ્તી ગંભીર લાગણીશીલતા અને માનસિક ખેંચથી પીડાય છે.

કેટલાયે વિદ્યાર્થીઓ અભ્યાસ કરવામાં મુશ્કેલી અનુભવે છે. એક કરોડ જેટલી આદેસ વચની વ્યક્તિઓ દારુની ચૂંગલમાં ફસાયેલી છે. અઘોં કરોડ લોકો હેરોઈનના વ્યસનમાં ફસાયેલા છે. આ યુગમાં જીવનના ઝડપી કદમથી ઉદ્ભવતી માનસિક ખેંચને કારણે યતાં માથાના દુઃખાવાની સારવાર માટે દર વર્ષે ખૂબ જ ધન ખર્ચાય છે. અમેરિકાની રાષ્ટ્રીય અરોગ્ય સંસ્થાના અહેવાલ પ્રમાણે 1976ની સાલમાં અમેરિકામાં લગભગ 50 કરોડ ચિંતાશામક એવી વેલીયમ ગોળીઓનો વપરાશ થયો હતો. ત્યાં દર વર્ષે હજારો લોકો નિદ્રાપ્રેરક બાર્બીચ્યુરેટ નામની દવાના અતિ સેવનથી મૃત્યુ પામે છે. છેલ્લા કેટલાક વર્ષમાં માનસિક ખેંચથી યતી કમજોરી અને શારીરિક બિમારીઓને કારણે અમેરિકાની ઓદોગિક ઉત્પાદકતામાં અબજો ડોલરનો ઘટાડો નોંધાયો છે. ઈંગ્લેન્ડમાં પાંચ લાખ જેટલા નિદ્રાની દવાના વ્યસની છે. દિવસના ત્રણ લેખે લોકો ત્યાં આ દવાના અતિસેવનથી મૃત્યુ પામે છે. યુરોપ અને અમેરિકામાં લગભગ 16.4 % લોકો એવી માનસિક તકલીફોથી પીડાય છે. જે તેમના જીવનનું કોઈને કોઈ રીતે અસર કરે છે. જેનું નિષ્ણાંત તબીબો નિદાન કરી શકે છે.

માનસિક અસ્વસ્થતા લોકોના મૃત્યુ માટે પ્રત્યક્ષ રીતે કારણભૂત ભલે ન જણાય પરંતુ તે હૃદયરોગના હુમલા જેવા ઘાતક રોગથી લોકોને મૃત્યુ તરફ હડસેલી શકવા શક્તિમાન હોય છે. માનસિક ખેંચ આધુનિક સમાજના દરેક સ્તરમાં પ્રસરેલ છે.

જો કે સમાજનો ઉપલો વર્ગ આ આધુનિક ચમદૂતનો વધુ પડતો શિકાર થતો જોવા મળે છે. માનસિક ખેંચ, માનવજાતના ચહેરા પરની ચમક અને જીવન પ્રત્યેનો પ્રેમ ઝૂંટવી લીધા છે. માનસિક માનવ જીવનના અમૂલ્ય સ્વરૂપને ઝૂંટવી લે છે. સ્વતંત્રતા બાદ ભારતમાં માનવતાના મૂલ્યોને પુષ્કળ ઘસારો પહોંચ્યો છે. કારકિંદીનું ગાંડપણ અને નીતિભ્રષ્ટતા એ સૌથી વધુ નુકશાન પહોંચાડ્યું છે. આ બાબતોથી આધુનિક સમાજમાં કોઈપણ વ્યક્તિ સુરક્ષિત નથી.

આથી તકનીકી કુશળતા જેટલી જ કદાચ તેનાથી પણ વધુ સામાજિક કુશળતા વિકસાવવાની આજે ખાસ જરૂર છે. જેથી માનસિક ખેંચનો સામનો સફળતા પૂર્વક કરી શકીએ. માનસિક ખેંચ સામેની આપણી પ્રતિક્રિયા ખરેખર તો અગત્યની છે. જે હાનિકારક હોઈ શકે એનો મતલબ એ નથી કે સાવ જીવનમાંથી કાઢવા માટે સમય વેડફવો તેને બદલે આપણા પ્રયત્નો માનસિક પ્રશ્નો સામે ખૂબ તાર્કિક રીતે ટક્કર જીલવા આપણી જાતને સજ્જ કરવા પર કેન્દ્રિત કરવાં જોઈએ અને પોતાની શક્તિ મને રચનાત્મક આનંદાયક અને ફળદાયી રસ્તે વળવા માટે પ્રયત્નો કરવા જોઈએ.

ડૉ. સર્વોપલ્લી રાધાકૃષ્ણે તેમની કવિતામાં કહ્યું છે કે
જીવન પાનાની રમત છે, નથી શોધી આ રમત તે,
નથી બનાવ્યા પાના નથી ગોઠવી બાજુ તે,
વહેંચણી ન તારે હાથ, પાના અપાઈ ગયા જ છે,
હૉં સારા કે ખરાબ પણ રમત તારા હાથમાં,
તું રમે સારું કે ખરાબ, કુશળ ખેલાડી જ જીતશે,
ભલે હોય પાના ખરાબ, નબળો ખેલાડી હારશે,
હોય પાના ભલે સરળ, જીવન પાનાની રમત છે.
પ્રારબ્ધને પુરુષાર્થ, પ્રસંગો બદલાયના
તુજ વલણ જરૂર જીતાડશે.

આમ 21 મી સદી એ ચિંતાનો યુગ છે. આ જીવનરૂપી
પાનાની રમત જીતવા માટે ભારતની કે વિશ્વની દરેક વ્યક્તિએ સ્વયંમ
જાગૃત બનવું પડશે. ભારતમાં જ્યાં માનવી શારીરિક બિમારી પ્રત્યે
જાગૃત નથી ત્યાં માનસિક બિમારી પ્રત્યે જાગૃત બનશે એ તો પ્રશ્ન જ.
આમ છતાં આજે આ અંગે ઘણાં સંશોધનો હાથ ધરાયા છે. તેનો
વ્યાવહારિક ઉકેલ મેળવી અને આ લોકો સુધી પહોંચાડી આ અંગે
જાગૃતિનો અભ્યાસ ચલાવવાનો છે. અને આ પ્રત્યે લોકોને તેનો
અહેસાસ કરાવી તે અંગે તેની સ્વયં શક્તિમાન બનાવવાનો છે.

2.9 સમાયોજનનું સૈદ્ધાંતિક મહત્વ :-

સમાયોજન એ જીવન જીવવાની કલા છે. કેમકે માણસ સમાજમાં રહે છે. અને વારંવાર દરેક ક્ષણે ક્ષણે પરિસ્થિતિ બદલાય છે. આ પરિસ્થિતિ અનુકૂળ પણ હોય અને પ્રતિકૂળ પણ હોય છે. આ દરેક પરિસ્થિતિ પ્રત્યે સમાધાનકારી વલણ દાખવવું તે સમાયોજન. આથી કહી શકાય કે ધ્યેય અને વાતાવરણ વચ્ચે જ્યારે સુમેળ સઘાય ત્યારે તેને સમાયોજન કહેવામાં આવે છે. માનવી એક સમાજિકપ્રાણી હોવાથી સમાજની વચ્ચે રહે છે. જો માનવીને માટે સમાજમાં રહેવું અનિવર્ય જ હોય તો અન્ય સાથે સમાયોજીત થઈને જ રહેવું આવશ્યક છે. તુલસીદાસે પણ કહ્યું છે કે સમાજમાં આપણે બધા સાથે હળીમળીને ચાલવું જોઈએ. જેથી માનસિક શાંતિ અને કાર્ય સિદ્ધિ બન્ને પ્રાપ્ત થાય છે.

વર્તમાન જગતમાં જીવતો માનવી જીવનમાં વિવિધ ક્ષેત્રોમાંથી પસાર થતો જોવા મળે છે. કુટુંબ, શાળા, કોલેજ, ભિન્ન-ભિન્ન વ્યવસાય, લગ્નજીવન, વૃદ્ધાવસ્થા વગેરે જેવા અનેક ક્ષેત્રોમાંથી પસાર થવું પડે છે. જીવન એ માત્ર ગુલાબની પથારી નથી. કાંટાડૂંપી સંઘર્ષો પણ આવે છે. આ દરેક પરિસ્થિતિમાં સફળતા જ મળે તેવું નથી. તેમાં માનસિક સંઘર્ષ અને હતાશાનો પણ સામનો કરવો પડે છે.

' લેહનર અને કચુબ ' સમાયોજનની વ્યાખ્યા આપતા જણાવે છે કે " સમાયોજન આંતરક્રિયાની એક પ્રક્રિયા છે કે એ સતત પ્રક્રિયા હોવાથી કદી પૂર્ણ થતી નથી. એ પ્રક્રિયામાં કાર્ય-કારણ સંબંધો જોઈ શકાય છે." આમ સમાયોજન એ સ્થિતિ નથી. પણ પ્રક્રિયા છે. સમાયોજન એ જીવનમાં ક્ષણ-ક્ષણે શીખવાની અને મેળવવાની બાબત છે. એ સમગ્ર જીવન સાથે સંકળાયેલું હોવાથી તેનો કદી અંત આવતો નથી. અને તે જરૂરિયાતની વૃદ્ધિ સરળ સ્થિતિમાં થાય તેવું પણ નથી. તેને અનુકૂળ પરિસ્થિતિ શોધવા માટે સતત પ્રયાસ કરવો પડે છે. અંતે માનવી તે શોધવા સફળ થાય છે. આમ વ્યક્તિ અને વાતાવરણ વચ્ચે સતત સંબંધ રચાય જાય છે.

સમાયોજનનો અર્થ એવો નથી થતો કે એમાં કોઈ કાચમના માટે સુખી જ હોય સમાયોજીત વ્યક્તિને પણ અકસ્માતો નડે છે. બીમારી આવે છે. નૈસર્ગિક વિપતિઓ સતાવે છે. તેની આશાઓ, ઝંખનાઓ કે યોજનાઓ બીજા સાથે ટકરાય છે. પરિણામે તેને નિરાશા પણ મળે છે. પરંતુ આ બાબતે સોરેન્સ અને મામે સાચુ જ કહ્યું છે કે " જો સમાયોજન સતત સુખની ખાતરી ન આપી શકતું હોય તો પણ સુખ મેળવવા માટેનો એ જ રાજમાર્ગ છે ઉત્તમ સાધન છે. "

19 મા સૈકાના ઉત્તરાધર્મમાં મનોવૈજ્ઞાનિકોએ માનવીના વર્તનનો તલસ્પર્શી વૈજ્ઞાનિક અભ્યાસ કરીને અકલ્પ્ય સમાયોજનની ટેકનીક શોધી કાઢી છે અને આજે તે અંગે ઘણા પ્રશ્નો ઉભા થાય છે.

તે અંગે સમસ્યાને હલ કરે છે અને માર્ગ દર્શન આપે છે. આમ, સમાયોજન અંગે ઘણા અભ્યાસો થયા છે. માનવીનું વર્તન એ તેના સમાયોજનની ગુણવત્તાનું પ્રતિબિંબ બતાવે છે અને સમાજમાં હે છે તેથી જુદી-જુદી આંતરક્રિયાઓ કરવી પડે છે. સુસમાયોજિત માર્ગે વળી જાય છે. આ જીવનની સમાયોજિત ઉકેલ મેળવવાની સાચી નથી. પરંતુ સુસમાયોજનના માર્ગો પર ગયેલી વ્યક્તિ સુસમાયોજનના માર્ગે રીતે ગતિ કરી શકે એ જાણવાથી વ્યક્તિને પોતાના જીવનમાં સુખ સંતોષ વધારવામાં મૂળભુત રીતે ફાયદો થાય છે. આ જ્ઞાન મેળવવાની ત્રણ પદ્ધતિઓ છે.

1. પોતાના વિશેનું જ્ઞાન વિસ્તારવું.
2. અન્ય વિશેનું જ્ઞાન કે સમજણ વધારીને.
3. સમસ્યાઓની સર્વગ્રાહી સમજ વિસ્તૃત કરીને.

આમ સમાયોજન સાધવા માટે આપણે શું ઈચ્છીએ એ એક વાત છે અને ઈચ્છીત વસ્તુ કેમ મેળવવી એ બીજી વાત છે. ઈચ્છાઓ કે જરૂરિયાતોને પ્રાપ્ત કરવા માટે એના માટે સુયોગ્ય સાધનોનું સંકલન કરવું જોઈએ ક્યારેય સમસ્યાને એક દ્રષ્ટિબિંદુથી વિચારણા કે સંકલન ક્ષતિવાળું હોય છે. સમાયોજન એ અનેક બાબતો સાથે સમગ્ર વ્યક્તિના જીવન સાથે સંકળાયેલું છે. તેથી ક્ષતિ રહિત માર્ગે સાચો ઉકેલ મેળવવો એ સમાયોજન તરફ દોરી જવાનો મહત્વનો ભાગ ભજવે છે. માટે જ યોગ્ય સાધન વડે જ કોઈ સાધ્ય કે સંબંધ સ્થાપિત કરવો જોઈએ આ રીતે સમાયોજન વિશ્વની તમામ વ્યક્તિ, પશુ, પક્ષી દરેકને સાથે સંકળાયેલું છે. તેના અસંખ્ય અભ્યાસો પણ થયા છે. અને થાય છે ને ભવિષ્યમાં પણ થતા પણ રહેશે. કારણકે સમાયોજન આજીવન ચાલતી પ્રક્રિયા છે.

2.10 બુદ્ધિક્ષાનું સૈદ્ધાંતિક મહત્વ :-

માનવી પોતાના શારીરિક અને માનસિક કલ્યાણને જાળવી રાખવા મથે છે. પણ તેનું જીવન ઘ્યેય તેના પુરતુ જ મર્યાદિત નથી. પોતાની ગર્ભિત શક્તિઓને વિકસાવવા, તેમને સાકાર કરી પૂર્ણ બનાવવાની તેમની ઈચ્છા હોય છે. આથી જ ખાવું, પીવું, આરામ કરવો, જીવવું અને અંત સમય આવ્યે મરી જવું તેવા પ્રાણી જીવન જેવી જીવનકથા માનવીને પૂરતી લાગતી નથી. તેનામાં રહેલો કલાકાર, રમતવીર, વિજ્ઞાની, સમાજ સુધારક, વગેરે બહાર આવવા થનગનતો હોય છે. તે થનગનાટ તેની ગર્ભિત શક્તિઓનો બહાર આવવાનો તલસાટ છે. આવી સફળતા માટે તેણે શીખવાની, સમસ્યાઓ ઉકેલવાની યોગ્ય નિર્ણય લેવાની અને સર્જનાત્મક વિચારણાની બૌદ્ધિક સજ્જનતા કેળવવી પડે છે, સમાયોજન સાધવા માટેના માનવી પાસેના સર્વ સાધનોમાં માનવીને મળેલી બૌદ્ધિક શક્તિને કારણે જ તે વાતાવરણના કેટલાય તત્વોને નાથી શક્યો છે. અને અન્ય પ્રાણીઓની તુલનામાં પરિસ્થિતિ ઉપર સરસાઈ સ્થાપી શક્યો છે. સમાયોજન સાધવા માટેના માનવી પાસેના સર્વ સાધનોમાં માનવીને મળેલી બૌદ્ધિક શક્તિને કારણે જ તે વાતાવરણના કેટલાય તત્વોને નાથી શક્યો છે. અને અન્ય પ્રાણીઓની તુલનામાં પરિસ્થિતિ ઉપર સરસાઈ સ્થાપી શક્યો છે.

પ્રાચીન કાળથી જ લોકોની એવી માન્યતા હોય છે કે આ વ્યક્તિ બુદ્ધિશાળી છે. આ વ્યક્તિ મંદબુદ્ધિનો છે. પરંતુ આ બુદ્ધિ શું છે તે બાબત વિષે બહુ ઉડાણમાં જ્ઞાન ધરાવતો ન હતો. એક વ્યક્તિ બીજી વ્યક્તિથી કેટલી વધુ બુદ્ધિશાળી હોઈ શકે ? બુદ્ધિ જન્મજાત છે કે સંપાદિત ? શું બુદ્ધિમાં સુધારણા લાવી શકાય ? વગેરે જેવા અનેક પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થયા હતા. પરંતુ વૈજ્ઞાનિક દ્રષ્ટિએ તેના અભ્યાસ ધીમે ધીમે હાથ ધરાતો રહ્યો છે. પરંતુ જ્યારથી ગાલ્ટન અને કેટલે વ્યક્તિગત ભિન્નતા અંગે સંશોધન કર્યા ત્યારથી લોકોમાં એ જાણવાની જીજ્ઞાસા થઈ કે એવી શક્તિ કઈ છે કે જેને આધારે કેટલાંક લોકો અમુક કાર્યક્ષેત્રમાં સફળતા પ્રાપ્ત કરે છે. જ્યારે કેટલાક લોકોને ગમે તેટલી સગવડ આપવામાં આવે છતાં તેઓ સારું કાર્ય કરી શકતા નથી. ફ્રાન્સના વતની **આલ્ફ્રેડ બીને**એ સૌપ્રથમ બુદ્ધિ વિષે જુદા-જુદા અભ્યાસો કરીને તેને સમજાવવા પ્રયત્ન કર્યા છે.

બુદ્ધિ શબ્દ બુધ્ પરથી આવેલો છે. બુધ્ એટલે જાણવું. બુદ્ધિ એટલે જ્ઞાનાત્મક-વ્યાપાર બુદ્ધિનો અંગ્રેજી અર્થ 'Intelligence' થાય છે. આ 'Intelligence' શબ્દ લેટીનમાંથી ઉતરી આવ્યો છે. તેનો અર્થ જ્ઞાનાત્મક વ્યાપાર એવો થાય છે. બુદ્ધિનો ખ્યાલ મેળવવા જુદા-જુદા વૈજ્ઞાનિકોએ પ્રયોગો સૌને સંમત એવી વ્યાખ્યા શોધી શકાઈ નથી. ઈ.સ. 1910 માં બ્રિટીશ મનોવૈજ્ઞાનિકોની ચર્ચા સભામાં કોઈ એક મત બુદ્ધિ વિષે લાવી શકાયો નહિ. ઈ.સ. 1921 માં 19 અગ્રગણ્ય મનોવૈજ્ઞાનિકો મળ્યા.

તેઓ જેટલા હતા તેટલા બુદ્ધિના મતો હતા. આમ છતાં બુદ્ધિ વિષે જુદા-જુદા વૈજ્ઞાનિકોએ અભ્યાસ કર્યો અને જુદા-જુદા ખ્યાલો આપી બુદ્ધિ વિશે અભ્યાસો કર્યા અને સમજાવ્યું જેમકે બિનેના મતે બુદ્ધિ વ્યક્તિની એવી શક્તિ છે જેને પરિણામે તે તેના વર્ણનને ઘ્યેયલક્ષી બનાવે છે.

ક્યારેક-ક્યારેક આપણી સમક્ષ એ પ્રશ્ન થાય છે કે બુદ્ધિ શું વારસામાં મળે છે ? એ બુદ્ધિમાં સુધારા-વધારા કરી શકાય ? કે બુદ્ધિ એકસરખી જ રહે છે. તો આ બાબતે કેટલાક મનોવૈજ્ઞાનિકોનું માનવું છે કે બુદ્ધિઆંકમાં કોઈપણ પ્રકારનું પરિવર્તન થતું નથી. અને થાય તો પણ તે પરિવર્તન કસોટીની ભૂલને પરિણામે બુદ્ધિ એ વારસાગત છે એમ જે માને છે અને વાતાવરણ કોઈપણ પ્રકારનો પ્રભાવ બુદ્ધિ પર પાડી શકતું નથી. પરંતુ આ વિચારણા યોગ્ય નથી. આજકાલના સંશોધનો દર્શાવે છે કે બુદ્ધિમાં સુધારો અમુક હદ સુધી લાવી શકાય છે.

રચે પોતાના પુસ્તક ' Psychology and Life ' સંશોધનના આધારે જણાવે છે કે, તદ્દન મંદબુદ્ધિ બાળકને પણ સારા વાતાવરણમાં મુકવામાં આવે એટલે કે તેનો ઉછેર સારા વાતાવરણમાં કરવામાં આવે તો તે બાળકની બુદ્ધિમતામાં સુધારો થાય છે. પરંતુ આ પ્રકારનો સુધારો 5 થી 10 આંક જેટલી મર્યાદાનો જ હોય છે. તેથી વધારે સુધારો કરી શકાતો નથી. 6 વર્ષથી નીચેના બાળકોને જે સુયોગ્ય વાતાવરણમાં ઉછેરવામાં આવે તો 15 આંક જેટલો સુધારો થઈ શકે છે.

નભળું વાતાવરણ બુદ્ધિ વિકાસને મંદ પાડે છે. જ્યારે આજ બાળકને નબળા વાતાવરણમાંથી બહાર કાઢી સારું વાતાવરણ આપવામાં આવ્યું તો બુદ્ધિમાં સુધારો જોવા મળ્યો. આ સંદર્ભમાં **કલાર્ક અને કલાર્કનું** 1960નું સંશોધન નોંધપાત્ર છે. ખૂબ પ્રતિકુળ વાતાવરણવાળા બાળકોને સારું વાતાવરણ મળે તો તેઓની બુદ્ધિપ્રતિભામાં સુધારણા જોવા મળે છે. પ્રતિકુળ વાતાવરણમાં બાળકોનો બૌદ્ધિક વિકાસ રૂંધાય છે. જો બાળકોને પ્રતિકુળ વાતાવરણમાંથી વહેલા મુક્ત કરવામાં આવે અને સારા વાતાવરણમાં લઈ જવામાં આવે તો નોંધપાત્ર સુધારો થાય છે. **કલાર્ક અને કલાર્કના** સંશોધનમાં 10 આંક જેટલો સુધારો જોવા મળે છે.

બુદ્ધિ કસોટી રચવા પાછળનો શરૂઆતનો આશય એ હતો કે જે બાળકો શાળાકીય સામાન્ય શિક્ષણમાંથી કંઈક ફાયદો મેળવી શકતા નથી તેઓને શોધી કાઢી વિશિષ્ટ તાલીમ આપવી જોઈએ. બુદ્ધિશાળી બાળકોને અલગ તારવી અને તેને યોગ્ય વાતાવરણ આપી તેનામાં રહેલી ગર્ભિત શક્તિને ખીલવી શકવાનો હેતુ હતો. આમ માનસિક શક્તિઓની બાબતમાં પણ તફાવતો જોવા મળે છે. આ તફાવતને કારણે તેનામાં રહેલી શક્તિ પણ જુદી-જુદી જોવા મળે છે. આથી બુદ્ધિ-માપન અને બુદ્ધિ વિષે મનોવિજ્ઞાનમાં એક મહત્વના અભ્યાસ થતા રહ્યા છે જેના દ્વારા પ્રવર્તમાન યુગમાં જ્યાં ત્યાં વિશિષ્ટીકરણ અને યાંત્રિકીકરણ ઇંધા અને વ્યવસાય પ્રવેશ્યુ છે ત્યાં કારકિર્દીનાં આયોજન કરવામાં બુદ્ધિનું માપન ઘણી જ મહત્વની ભૂમિકા પુરવાર કરી શકે છે. વાલી શિક્ષક અને સ્વયં વ્યક્તિને બુદ્ધિ વિશેની કેટલીક મુળભૂત બાબતોની જાણકારી હોવી જરૂરી છે. જેથી બુદ્ધિ વિશેના ખોટા ખ્યાલો દૂર કરી શકાય છે.

2.11 માનસિક સ્વાસ્થ્યની સૈદ્ધાંતિક પૂર્વભૂમિકા :-

કોલમેને કહ્યું છે કે, 21 મી સદી એ ચિંતાનો યુગ છે. માટે માણસને સતત તનાવ અને મુંઝવણમાં વધારો થતો જાય છે. એવા વાતાવરણમાંથી બહાર નીકળવું જરૂરી છે. અને તો જ એ માનસિક રીતે સ્વસ્થ રહી શકે. માત્ર જીવનમાં શરીરની તંદુરસ્તી જ મહત્વની નથી. મનની તંદુરસ્તી જાળવવી જરૂરી છે. એ માટે જાગૃત થવું પણ જરૂરી છે. માટે આજે થોડી જાગૃતિ આવી છે. અને એ માટે મનોવિજ્ઞાનમાં પણ જાગૃતિ આવી છે. એટલે જ આજે માનસિક સ્વાસ્થ્ય અંગે ઘણા સંશોધનો હાથ ધરવામાં આવ્યા છે. જે અંગેનો આધાર આપણને પૂર્વે થયેલા અભ્યાસોને આધારે નક્કી કરી શકાય છે.

આ અધ્યયનમાં આ અંગેનું સૈદ્ધાંતિક મહત્વ વધારે સરળ રીતે જાણી શકાય એ માટે આ અધ્યયનમાં હવે પછીની ચર્ચામાં માનસિક સ્વાસ્થ્ય અંગે થયેલા અભ્યાસો બતાવવાનો સંશોધકનો નમ્ર પ્રયાસ છે. જે વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય સાથે સંબંધિત છે.

2.12 માનસિક સ્વાસ્થ્ય અંગે પૂર્વે થયેલા અભ્યાસો:-

2.12.1

શીર્ષક :- શહેરી અને ગ્રામ્ય વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેના માનસિક સ્વાસ્થ્ય સ્તરનો તુલનાત્મક અભ્યાસ.

સંશોધકો :- રેડી. એસ. વિશ્વનાથ અને નાગર નથમ્મા બી.

સંસ્થા :- એસ. બી. યુનિ. તિરૂપતી.

સંશોધનપત્ર :- પ્રયોજિત મનોવિજ્ઞાનની ભારતીય શિક્ષણ સંસ્થા-1993
જાન્યુ. - જુલાઈ ગ્રંથ 19 (1-2) પેઈઝ નં. 2530

પ્રકાશનવર્ષ :- ઈન્ડિયન સાઈકોલોજીકલ એબ્સ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ
જાન્યુ.-જુલાઈ 1995 (001-319) પેઈઝ નં. 76(91)

ભાષા :- અંગ્રેજી

તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ શહેર અને ગ્રામીણ વિદ્યાર્થીઓના વચ્ચેના જે માનસિક સ્વાસ્થ્યની સમસ્યાનું વલણ ધરાવે છે, તે તપાસવાનો હતો. આ અભ્યાસ માટે હાઈસ્કૂલના 400 વિદ્યાર્થીઓને નમૂનામાં પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા. (જેમાં 200 છોકરા) અને (200 છોકરીઓ) જેનું પરિણામ જોતાં જણાય છે કે

(1) ગ્રામીણ અને શહેરી વિદ્યાર્થીઓનો માનસિક સ્વાસ્થ્યમાં કોઈ

મહત્વનો ફેરફાર નથી.

(2) છોકરાઓ અને છોકરીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય સ્તરમાં આ સાથે

મહત્વપૂર્ણ રીતે અલગ પાડ્યા હતા.

(3) સામાજિક આર્થિક સ્તરની માનસિક સ્તરમાં કોઈ અસર રહેલી

નહોતી.

2.12.2

- શીર્ષક** :- સામાજિક આર્થિક સ્તરના સંબંધિત ઉચ્ચ માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓનો માનસિક સ્વાસ્થ્યનો અભ્યાસ.
- સંશોધકો** :- રાય વી. કે., યાદવ વી. સી.
- સંસ્થા** :- બનારસ હિન્દુ યુનિ. વરાણસી
- સંશોધનપત્ર** :- મનોવિજ્ઞાનિક સંશોધન 1993 જાન્યુ. - મે ગ્રંથ 37 (1 અને 2) પેઈજ નં. 39 થી 46
- પ્રકાશનવર્ષ** :- ઈન્ડિયન સાઈકોલોજીકલ એબ્સ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જુલાઈ (001-329) પેઈજ નં. 144 (0255)
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ સામાજિક આર્થિક સ્તર સંબંધી હાઈસ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યને તપાસવાનો હતા. જેમાં 500નો નમૂનો પસંદ કરેલો. (જેમાં 250 છોકરા) અને (250 છોકરીઓ) ધો. 9 થી 12 ના વિદ્યાર્થીઓને પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા. અને ગ્રામ્ય અને શહેરી સ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓને પસંદ કર્યા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે છોકરાઓ કરતાં છોકરીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું જોવા મળે છે. ઉચ્ચ માધ્યમિક શાળાના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સામાજિક આર્થિક સ્તર હકારાત્મક અને અર્થપૂર્ણરિતે સુસંબંધિત હતું. આ ઉપરાંત માનસિક સ્વાસ્થ્યનો આંક દરજ્જા સાથે વધ્યો હતો.

2.12.3

- શીર્ષક** :- ઈન્ટરસીટી હાઈસ્કૂલના તરૂણોમાં સામાજિક હિંસાની લાગણીશીલ અને વાર્તાનિક અસર.
- સંશોધકો** :- કુલી કવીલ, મીકેલ, બોયડ, રોન્ડાસી, ફેન્ડજ, ઈરીકા, વાસ્ટ, જેમ્સ
- સંસ્થા** :- જોન હોફકીન્સ યુનિ. સ્કૂલ ઓફ હાઈજુંગ બેલ્ટીમોર એમ.ડી.
- સંશોધનપત્ર** :- ચિકિત્સક બાળ મનોવિજ્ઞાન 2001 મે ગ્રંથ 30(2) પેઈઝ નં. 199 - 206
- પ્રકાશનવર્ષ** :- 2001
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ સામાજિક હિંસાની લાગણીશીલતા અને વર્તન પરની અસર તપાસવાનો હતો. જેમાં ઈન્ટરસીટી હાઈસ્કૂલના 185 તરૂણોનો નમૂનો પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો. (જેમાં લઘુતમ ઉંમર 15.4 વર્ષ 42 % સ્ત્રીઓ અને 90 % આફ્રિકન અમેરિકન તરૂણો પસંદ કરાયેલા હતા.) જેનું પરિણામ બતાવે છે કે સામાજિક હિંસાને વધારે ખુલાસો કરનાર તરૂણો ઓછા ખુલાસો કરનાર તરૂણો કરતાં વધારે ડર અશાંત, આંતરિક વર્તન અને નકારાત્મક જીવનના અનુભવો દર્શાવે છે. અને બંને જૂથમાં કોઈ હતાશા કે બાહ્ય વર્તનમાં તફાવતો જોવા મળતા નથી. વધારે ખુલાસો કરનાર તરૂણો ઓછા ખુલાસો કરનાર તરૂણો કરતાં ઓછી લાગણી ધરાવતા હતા.

2.12.4

- શીર્ષક** :- બાળકોના માનસિક સ્વાસ્થ્ય સ્તરનો અભ્યાસ
- સંશોધકો** :- પારથી ઉષા કે. અને વેગરમહિયા, એસ. આર.
- સંસ્થા** :- આંધ્રપ્રદેશ એગ્રીકલ્ચરલ યુનિવર્સિટી કોલેજ ઓફ હોમ સાયન્સ હૈદરાબાદ
- સંશોધનપત્ર** :- સામાજિક કાર્ય 1992 LIII(1)પેઈઝ નં. 17-22
- પ્રકાશનવર્ષ** :- ઈન્ડિયન સાઈકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રિવ્યુ જાન્યુ.- જુન 1994 પેઈજ નં. 104 (0259)
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- ચોકકસ વ્યક્તિગત સામાજિક માતાના વ્યક્તિત્વ પરિવર્ત્યો જેવા કે વ્યાવસાયિક સ્તર, લગ્નનો વિસ્તાર, લગ્નને લગતો સંતોષ, વ્યક્તિત્વ લક્ષણો, કુટુંબનો પ્રકાર અને વિવિધ પીછેહઠ પૃથ્થકરણ દ્વારા સામાજિક વર્ગ બાળકના માનસિક સ્વાસ્થ્યને કેવી રીતે સંબંધિત છે તેનો અભ્યાસ કરવાનો હતો. મિલ્કત સાથે સામાજિક વર્ગનું હકારાત્મક જોડાણ બતાવે છે કે સામાજિક વર્ગ બાળકના માનસિક સ્વાસ્થ્ય સ્તરનું પ્રાથમિક નિર્ણાયક પરિબલ છે. માનસિક સ્વાસ્થ્ય હિંસા સાથે વધારે અનુવાદ જોડાણ બતાવે છે કે બાળકોને લાગણીશીલ સુદ્રઢતા વિષે યોગ્ય માર્ગદર્શન આપવામાં આવે તો તેઓની પરિપક્વતામાં વધારો કરવામાં મદદ કરે છે.

2.12.5

- શીર્ષક** :- શાળાનો અસ્વિકાર અને તેનું સંચાલન
- સંશોધકો** :- રંગ સ્વામી કે.
- સંસ્થા** :- ઈન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ મેન્ટરલ હેલ્થ મદ્રાસ
- સંશોધનપત્ર** :- ચિકિત્સક મનોવિજ્ઞાન 1995 સપ્ટેમ્બર
ગ્રંથ 22 (2) પેઈઝ નં. 54 - 57
- પ્રકાશનવર્ષ** :- ઈન્ડીયન સાઈકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રિવ્યુ
જાન્યુ.-જુન 1996 પેઈજ નં. 133 (231)
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- છ શાળાના અસ્વિકાર તરૂણો ઉંમર 13 થી 15
વર્ષનાં સંચાલનમાં વિવિધ નમૂના વર્તન પદ્ધતીની અસરનો અભ્યાસ
કરવાનો હતો. પરિણામ બતાવે છે કે બાળકો અશાંતિમાંથી સંપૂર્ણ
શોધને અનુસરીને ત્રણ અઠવાડિયાની અંદર શાળામાં પાછા ફરે છે
અને મહિનામાં અનુસરેલ અભ્યાસ દરમ્યાન કોઈ સુધર્યા પછી ખરાબ
માર્ગે જતા જ નથી.

2.12.6

- શીર્ષક** :- વંચિત તરૂણોનું મૂળ વ્યક્તિત્વ બંધારણ
- સંશોધકો** :- ભાર્ગવ, મહેશ, સકસેના, અંજુ
- સંસ્થા** :- નેશનલ સાયકોલોજીકલ કોર્પોરેશન આગ્રા
- સંશોધનપત્ર** :- પ્રોજેક્ટીવ સાયકોલોજી અને માનસિક સ્વાસ્થ્ય
1995 જુલાઈ ગ્રંથ 2(2) પેઈઝ નં. 159-164
- પ્રકાશનવર્ષ** :- ઈન્ડીયન સાઈકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રિવ્યુ
જાન્યુ.- જુન 1996 પેઈજ નં. 145-146 (265)
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ વંચિત તરૂણોનું મૂળ વ્યક્તિત્વ બંધારણનો છે. જેમાં 80 વધારે વંચિત અને 80 ઓછા વંચિત તરૂણો પસંદ કરાયા હતા. જેનું પરિણામ બતાવ છે કે વધારે વંચિતતાની સરખામણીમાં ઓછા વંચિત વિદ્યાર્થીઓ પર વર્તન પર વધારે સારો બંધ અને ખુલ્લું નિયમન ધરાવતાં હતું. વધારે વંચિત અને ઓછા વંચિત તરૂણો તેઓના વ્યક્તિત્વ બંધારણમા મહત્વનો ફેરફાર દર્શાવાયો હતો.

2.12.7

- શીર્ષક** :- નિરાશા યુવાન બાળકોની નોંધની ભવિષ્ય કથન શક્તિ પરની તપાસ
- સંશોધકો** :- ઈલોગો, નિકોલસ એસ., એકલશન, ગેઈન, કેલામ, સેપર્ડજી
- સંસ્થા** :- જોન હોફકિન્સ યુનિ. સ્કૂલ ઓફ હાઈજીંગ એન્ડ પબ્લિક હેલ્થ ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ મેન્ટલ હાઈજીંગ, બેલ્ટી મોર એમ.ડી. યુ.એસ.
- સંશોધનપત્ર** :- બાલવિકાસ 2001 મે - જુન ગ્રંથ 72 (3) પેઈઝ નં. 736 - 747
- પ્રકાશનવર્ષ** :- 2001
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ પ્રાથમિક હેતુ નિરાશાભાવ અને લાગણીનું પ્રથમ કક્ષા પોતાના અહેવાલની કાયદેસરતાનો નિર્ણય કર્યો હતો. જે અભ્યાસમાં શહેરી સ્કૂલના બાળકો 946 નો નમૂનો પસંદ કરાયો હતો. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે નિરાશાભાવ અને લાગણીની પ્રથમ કક્ષા સ્વનોંધ પહેલાના સંસ્થાકીય મહત્વ માનસિક સ્વાસ્થ્ય સેવાનો ઉપયોગ અને તેના માટેની જરૂરિયાતો આત્મઘાતક ચિંતન અને ચોંદ વર્ષના વધારે નિરાશાજનક અવસ્થા. લક્ષણોનું ભવિષ્ય કથન કરતું હતું. આ પૂર્વે સ્વનોંધની ભવિષ્ય કથન શક્તિ બતાવે છે કે 15 કે 16 વર્ષની ઉંમરના યુવાનો બાળકો જેવા નિરાશાભાવ અને લાગણીની વિષે અહેવાલ પૂરો પાડવા સામર્થ્ય ધરાવતા હતા.

2.12.8

- શીર્ષક** :- માનસિક દર્દ (બીમારી) તરફના પૂર્વ તરફના અભિપ્રાયો
- સંશોધકો** :- સ્થેલ, લોરી જેનેટ, રિક્ઝ બી.
- સંસ્થા** :- ટેક્સાસ હુમન્સ યુનિ., યુ. એસ.
- સંશોધનપત્ર** :- માનવતા અને સામાજિક વિજ્ઞાન 2000 એપ્રિલ ગ્રંથ 60 (9-A) પેઈઝ નં. 3284
- પ્રકાશનવર્ષ** :- 2000
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ પૂર્વ તરફના માનસિક બીમારી તરફના પૂર્વના તરફનો પ્રવર્તમાન અભિપ્રાયોનું વર્ણન અને માનસિક બીમારી તરફના અભિપ્રાયો પર શૈક્ષણિક અવરોધોની અસરકારકતાનો નિર્ણય કરવાનો હતો. આ અભ્યાસનો નમૂનો માધ્યમિક સ્કૂલના 141 વિદ્યાર્થીઓ પસંદ કરાયા હતા. આ અભ્યાસનું પરિણામ બતાવે છે કે આર્થિક રીતે નુકશાન ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓમાં માયાળુપણનું પ્રમાણ હતું. અને આર્થિક નુકશાન ન ધરાવતા તેવા વિદ્યાર્થીઓ કરતાં ઉચ્ચ સામાજિક મર્યાદાનું પ્રમાણ વધારે હતું. અવરોધક અને નિયામક જૂથ માટે પાછળની કસોટી પ્રમાણ મેનવિટનીયુના ઉપયોગ માટે સરખાવાયું હતું કે જે અભિપ્રાયોમાં તફાવત છે. માનસિક પ્રમાણ પાછળનો કસોટી પ્રમાણ પર નિયંત્રણ જૂથ કે પ્રાયોગિક જૂથ વચ્ચે કોઈ મહત્વનો ફેરફાર હતો નહિ. તેમ છતાં અમેરિકન વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે મહત્વના ફેરફાર જોવાયો છે. અવરોધક જૂથમાં અમેરિકન વિદ્યાર્થીઓ અંકુશિત જૂથમાં અમેરિકન આફ્રિકન કે જે માનસિક બીમારી તરફના અભિપ્રાયોમાં હકારાત્મક ફેરફાર બતાવતા હતા તેના કરતાં ગૌણ પ્રમાણ માનસિક સ્વાસ્થ્ય વિચાર શાસ્ત્ર માટે ઉચ્ચ પ્રમાણ હતું.

2.12.9

- શીર્ષક** :- સામાજિક આર્થિક સ્તર અને જીવન શૈલી પર હતાશાની અસરનો અભ્યાસ
- સંશોધકો** :- મીજ, રીચાર્ડ એલ. એન.
- સંસ્થા** :- જોન્સ હોફકિન્સ યુનિ. સ્કૂલ ઓફ હાઈજીંગ એન્ડ પબ્લિક હેલ્થ ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ મેન્ટલ હાઈજીંગ, બેલ્ટી મોર એમ.ડી. યુ.એસ.
- સંશોધનપત્ર** :- સ્વાસ્થ્ય અને માનસિક વર્તન 2000 જુલાઈ ગ્રંથ
- પ્રકાશનવર્ષ** :- 2000
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ સામાજિક, આર્થિક સ્તર અને જીવનશૈલી પર હતાશાની અસર તપાસવાનો હતો. જેમાં 2031 (18 થી 19 વર્ષના) યુવાનોનો નમૂનો પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો. પરિણામ બતાવે છે કે ઉંમર વધતાની સાથે શૈક્ષણિક પ્રબળતા અને હતાશા વચ્ચે જોડાણ બતાવે છે. નીચા શિક્ષણ સાથેના યુવાનો વચ્ચેની શારીરિક સ્વાસ્થ્ય સમસ્યા હતાશા સૌથી વધારે બદલાતા અંતર માટે જવાબદાર. આ પરિણામ બતાવે છે કે વિરોધી પરિબલ કોષ્ટકમાં ઊંડી સૂઝનું સંપૂર્ણ એકીકરણ અને જીવન રીત વિચારો સામાજિક આર્થિક અસમાનતા અને તેની મનોવિજ્ઞાનિક કાર્ય પર તેની અસરની પૂરી સમજ તરફ દોરે છે.

2.12.10

- શીર્ષક** :- જાતિ અને માનસિક અસ્વસ્થતા વિષેના અભિપ્રાયોનો અભ્યાસ
- સંશોધકો** :- લેંગ, ફેડ્રીક, ટી. એલ., જેચર, પીટર
- સંસ્થા** :- ઓહિયો સ્ટેટ યુનિ. ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ સાઈકોલોજી કોલંબસ ઓ. એચ. યુ.એસ.
- સંશોધનપત્ર** :- માર્ગદર્શન અને અભિપ્રાયો 1999 ફેબ્રુઆરી ગ્રંથ
- પ્રકાશનવર્ષ** :- 1999
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ જાતિ અને માનસિક બીમારી અને ઇંધાક્રિય મદદની શોધના તેઓના અભિપ્રાયોની તપાસનો છે. જેમાં 290 કૉલેજના વિદ્યાર્થીઓને નમૂના તરીકે પસંદ કરાયા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે સ્ત્રીઓ પુરુષો કરતાં શોધ તરફના વધારે હકારાત્મક અભિપ્રાયો હતા. અને લોકોના માનસિક બીમારી વિષેના અભિપ્રાયો ખાસ વધારે દયાળું ઓછા સત્તાવાર સામાજિક રીતે નિયમન કરનારા અને ઊંચા માનસિક સ્વાસ્થ્ય વિચાર પ્રવૃત્તિ વાળા જાતિ માટેની ટકાવારીના કારણો કરતાં વધારે હકારાત્મક સહાય શોધ અભિપ્રાયોની મહત્વની ટકાવારી માટે જવાબદાર હતા.

આ અભ્યાસમાં ઉંચું માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને નબળું માનસિક સ્વાસ્થ્ય વિષે વિદ્યાર્થીઓના પરિણામો તારવેલા છે.

2.12.11

- શીર્ષક** :- લોકોમાં પ્રવર્તમાન હતાશા પ્રમાણનો આનુભવિક અભ્યાસ.
- સંશોધકો** :- ચેન, લીસીન, ઈટોન, વિલિયમ ડબલ્યુ, ગેલો, જોસેફ જે નેસ્ટેસ જેરાલ્ડ, ફૂમ, રોગા એમ.
- સંસ્થા** :- જોન્સ હોફકિન્સ યુનિ. સ્કૂલ ઓફ હાઈજુંગ એન્ડ પબ્લિક હેલ્થ ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ મેડલ હાઈજુંગ, બેલ્ટી મોર એમ. ડી.યુ.એસ.
- સંશોધનપત્ર** :- માનસિક રોગ ચિકિત્સા 2000 એપ્રિલ ગ્રંથ 157(4) પેઈજ નં. 573 - 580
- પ્રકાશનવર્ષ** :- 2000 67(27) રેકોર્ડ
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- રોગ લક્ષણ, વર્તનરીત અને જોખમ ઘટકો, વચ્ચે વિષય સંક્રમણના અભ્યાસ દ્વારા ૪ પ્રવર્તમાન હતાશા પ્રમાણની ઉપયોગિતા અને કાયદેસરનો અભ્યાસ કરવાનો હતો. જેમાં (27 થી 36 વર્ષના) 1920 યુવાનોને નમૂના તરીકે પસંદ કરાયા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે 4 પ્રમાણ માટેની રોગલક્ષણ રૂપ રેખા સમાન હતી પણ કઠોરતામાં અલગ હતી. 4 પ્રમાણ વચ્ચે વર્તન લક્ષણો થોડાક જુદા હતા. જોખમ ઘટક રૂપરેખા મહત્વનો ફેરફાર બતાવતો હતો. કુટુંબ ઇતિહાસ બંને નિરાશાના લક્ષણો અને વધારે હતાશા અસ્વસ્થતા સાથે વધારે કડક રીતે જોડાયેલ હતું. દબાણ પૂર્વકનું જીવન ઘટનાઓ હતાશા લક્ષણો સાથે વધારે સપ્તાઈથી જોડાયેલા હતા. સ્ત્રી જાતિ નિરાશા પ્રમાણ સાથે વધારે સારી રીતે જોડાયેલી હતી.

2.12.12

- શીર્ષક** :- જુદી જુદી ઉમરની જૂથના ઔદ્યોગિક કામદારો વચ્ચેનો માનસિક સ્વાસ્થ્યનો તુલનાત્મક અભ્યાસ
- સંશોધકો** :- લક્ષ્મી નારયરણન, ટી. આર. પ્રભાકરન, પી.
- સંસ્થા** :- પી. એસ.જી. કૉલેજ ઓફ આર્ટસ એન્ડ સાયન્સ કોઈમ્બતુર
- સંશોધનપત્ર** :- મનોવિજ્ઞાનિક સંસોશધન 1993 સપ્ટેમ્બર
- પ્રકાશનવર્ષ** :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જાન્યુ-જુલાઈ 1995
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ જુદી-જુદી ઉમરના જૂથના ઔદ્યોગિક કામદારો વચ્ચેનો માનસિક સ્વાસ્થ્યનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કર્યો હતો. જેમાં કુલ 128 નો નમુનો પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો. જેમાં ચાર જુદા જુદા જૂથ કરવામાં આવ્યા હતા. આ નમુનો પબ્લિક સેક્ટરમાંથી પસંદ કરાયા હતા. (1) 38 - 20 થી 30 વર્ષ (2) 39 - 30 થી 40 વર્ષ (3) 33 - 30 થી 50 વર્ષ (4) 10 - 50 થી 60 વર્ષના હતા જેનું પરિણામ જોતા જણાય છે કે 20 - 30 વર્ષના જૂથમાં કામદારો વચ્ચેનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય નબળું બતાવે છે. જ્યારે 50 વર્ષ થી ઉપરની ઉમરનોનો માનસિક સ્વાસ્થ્ય સુધારો જોવા મળે છે. પણ પછી આ સમર્થનને ફરીથી નકારવામાં આવ્યું.

2.12.13

- શીર્ષક** :- માનસિક અસ્વસ્થતાનો ઈન્કબ્લોટ ટાઈપની વિકાસાત્મક કસોટી દ્વારા અભ્યાસ
- સંશોધકો** :- એસ. કે. વર્મા,
- સંસ્થા** :- પી.જી.આઈ.એમ.ઈ.આર. ચંદીગઢ
- સંશોધનપત્ર** :- માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને વિકાસાત્મક મનો વિજ્ઞાન 1994 જુલાઈ ગ્રંથ 1(1) પેઈજ નં.67 થી 71
- પ્રકાશનવર્ષ** :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જાન્યુ-જુલાઈ 1995
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ 'એસ.આઈ.એસ ટેસ્ટ ઈન્કબ્લોટ ટાઈપ' ની વિકાસાત્મક કસોટી દ્વારા માનસિક અસ્વસ્થતા માપવાનો હતો જેમા તંદુરસ્ત પુખ્ત તરૂણ અને હૃદય રોગ, ચક્કરની ખામી, જ્ઞાનતંતુની ખામી જાતિય વિકૃતિ વગેરેનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. પરિણામ બતાવે છે કે નિદાન અને ઉપચારશાસ્ત્ર અભ્યાસની ઉપયોગીતા ઉચી દર્શાવે છે.

2.12.14

- શીર્ષક** :- સુપરવાઈઝરના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સંબંધમાં વ્યવસાયિક ભારની અસરનો અભ્યાસ.
- સંશોધકો** :- મિશ્રા પી.સી., સોમેની એચ.આર.
- સંસ્થા** :- લખનઉ યુનિવર્સિટી - લખનઉ
- પ્રકાશનવર્ષ** :- ઈન્ડિયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જાન્યુ-જુલાઈ 1995
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ સુપરવાઈઝરના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને વ્યવસાયિક અવરોધક પરિબલો વચ્ચેના સંબંધની સમીક્ષા કરવામાં આવી છે. આ અભ્યાસમાં 62નો નમૂનો લેવામાં આવ્યો છે. જેમાં 31 ખાનગી વિભાગ અને 31 જહેર વિભાગમાંથી (34 વર્ષના) વ્યક્તિને નમૂના તરીકે પસંદ કરવામાં આવી છે. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે ખાનગી વિભાગના પરિક્ષકની બાબતમાં ઇંધાકીય વચ્ચેના નિષેધાત્મક સંબંધો વધારે જોવા મળે છે.

2.12.15

- શીર્ષક** :- તંદુરસ્ત અને કેન્સરના દર્દી વચ્ચેનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું સ્તર માપવું.
- સંશોધકો** :- વર્મા કિરણ, બાલા, આસ્થાના મધુ
- સંસ્થા** :- શ્રી અગ્રસેન કન્યા પી.જી.કોલેજ વારણસી
- સંશોધનપત્ર** :- વિકાસાત્મક મનોવિજ્ઞાન 1993 જાન્યુઆરી
- પ્રકાશનવર્ષ** :- ઈન્ડિયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જાન્યુ-જુલાઈ 1995
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ સામાન્ય તંદુરસ્ત અને કેન્સરના દર્દીઓ વચ્ચેનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સ્તર માપવાનું હતું. જેમાં 100 વ્યક્તિને નમૂના તરીકે પસંદ કર્યા હતા. તેમાં 50 તંદુરસ્ત અને 50 કેન્સરના દર્દીઓને પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે કેન્સરના દર્દીઓમાં નબળું માનસિક સ્વાસ્થ્ય જોવા મળ્યું હતું. જુદા જુદા માપના અભ્યાસો વડે આ દર્દીઓને સરખાવાયા હતા. આ દર્દીઓ આત્મકેન્દ્રી ભિન્ન લક્ષણો અભિવ્યક્તિ, લાગણીની અસ્થિરતા, કુસમાયોજન પર ઉંચા ગુણ મેળવ્યા હતા. શોધ બધાવે છે કે દર્દીઓ શંકાશીલ પૂર્ણપણે સંવેદનાશીલ સ્વાર્થી હતા. અને વિસંવાદીતતા હતી.

2.12.16

- શીર્ષક** :- પુખ્તની લાગણીશીલતા અને નબળી માનસિક સ્થિતિ પર જન્મ જોખમ અને સામાજિક આર્થિક સ્તરની જોડાયેલી અસરનું મુલ્યાંકન
- સંશોધકો** :- ફ્રેન એન્જેલા પી. ઇટોન વિલ્યમ ડબલ્યુ.
- સંસ્થા** :- જોન્સ હોફકિન્સ યુનિ. સ્કૂલ ઓફ હાઈજુંગ એન્ડ પબ્લિક હેલ્થ ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ મેન્ટલ હાઈજુંગ, બેલ્ટી મોર એમ.ડી. યુ.એસ.
- પ્રકાશનવર્ષ** :- 2001
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ સામાન્ય યુવાનોની લાગણીશીલતા અને નબળી માનસિક સ્થિતિ પર જન્મ જોખમ અને સામાજિક આર્થિક સ્તરની જોડાયેલી અસર તપાસવાનું હતું. જેમાં 1960 થી 1965 ની વચ્ચે જન્મેલા 1829 નો નમુનો પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો. જેમાં બે વિભાગ પાડવામાં આવ્યા હતા. ઓછી અને વધારે આવક પ્રમાણે જૂથ કરવામાં આવ્યા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે ઓછી આવક જૂથનાં બાળકોમાં 1.86 સમય ખુબ સારી રીતે પુખ્ત તરીકે લાગણીશીલ અને નબળા માનસિક સ્થિતિ હતી. 7 થી 8 વર્ષની ઉંમરના નીચી આવક જૂથના છોકરાઓમાં 3.2 સમય રીતેના કરી શકતા હતા. પુખ્તના માનસિક અસ્વસ્થતા માટેના જન્મમાં જોખમો ઓછા આવક જૂથમાં ભાર પૂર્વક બતાવાયા હતા. બાળકો કે જે જન્મ જોખમ અનુભવે તે પુખ્ત ઉંમરમાં માનસિક અસ્વસ્થતાનાં વિકાસનું જોખમ વધારે છે.

2.12.17

શીર્ષક :- જેતપુર શહેરના સાડી ઉદ્યોગમાં કામ કરતાં કર્મચારીના સમાયોજનની માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને કાર્યસંતોષનો અભ્યાસ.

સંશોધકો :- એ. એમ. વસાણી

પ્રકાશનવર્ષ :- 1998

ભાષા :- અંગ્રેજી

તારીખ :- કર્મચારીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે 0.01 નિષેધક સહસબંધ જોવા મળ્યો હતો. તેમજ કર્મચારીની ઉંમર અને નોકરીની બદલી બંનેમાં તફાવતની સાર્થકતા જોવા મળે છે.

2.12.18

શીર્ષક :- ધોરણ - 12 મા વિજ્ઞાન અને વાણિજ્ય પ્રવાહમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યનો અભ્યાસ

સંશોધકો :- એ. એમ. ચોયા

પ્રકાશનવર્ષ :- 2002

ભાષા :- ગુજરાતી

તારીખ :- 1. વિદ્યાર્થીઓની જાતિના મધ્યકો વચ્ચે સાર્થક તફાવત જોવા મળે છે.
2. વિદ્યાર્થીઓમાં પ્રવાહ, રહેઠાણ, અને કૌટુંબિક દરજ્જા વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત જોવા મળતો નથી.

2.12.19

- શીર્ષક** :- માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય, કૌટુંબિક સમાયોજન અને વ્યવસાયિક અભિરૂચિનો અભ્યાસ
- સંશોધકો** :- જે. બી. મોરી
- સંશોધન કાર્ય** :- પીએચ. ડી. અભ્યાસ
- ભાષા** :- ગુજરાતી
- તારીખ** :-
1. રેસીડેન્ટલ સ્કૂલ અને ડે સ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓ ના માનસિક સ્વાસ્થ્યની વચ્ચે કોઈ સાર્થક તથાવત નથી.
 2. માનસિક સ્વાસ્થ્યના રહેણાંક અને જાતિની કોઈ અસર જોવા મળતી નથી.
 3. માનસિક સ્વાસ્થ્યમાં, વ્યવસાય, જ્ઞાતિ પણ કોઈ અસર જોવા મળતી નથી.

2.13 માનસિક સ્વાસ્થ્યના પૂર્વીય અભ્યાસો સાથે પ્રસ્તુત અધ્યયનની સરખામણી :-

1. અભ્યાસ નં. 1 શહેરી અને ગ્રામ્ય વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેના માનસિક સ્તરનો તુલનાત્મક અભ્યાસનો છે. જેના પરિણામમાં કોઈ મહત્વનો ફેરફાર નથી. પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં પણ ગ્રામીણ અને શહેરીના પરિવર્ત્યોની દ્રષ્ટિએ સામ્યતા ધરાવે છે. Ho.25 માંથી Ho.15 માં કોઈ તફાવત જોવા મળતો નથી. જે બધા પરિવર્ત્યોનું પરિણામ છે. તે વિરોધાભાસ જોવા મળે છે.
2. અભ્યાસ નં. 12 માં માધ્યમિક સ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓના માનસિક દર્દના અભિપ્રાયનો છે. જેમનું એક પરિણામ માનસિક બીમારી તરફના અભિપ્રાયોમાં હકારાત્મક ફેરફાર બતાવતા હતા. તેના કરતા ગૌણ પ્રમાણ માનસિક સ્વાસ્થ્ય વિચારશાસ્ત્ર માટે ઉચ્ચ પ્રમાણ હતું. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં પણ માનસિક સ્વાસ્થ્ય માપનનું છે. તે દ્રષ્ટિએ સામ્યતા ધરાવે છે. અને મોટાભાગનાનું માનસિક સ્વાસ્થ્યમાં કોઈ તફાવત જોવા મળ્યો ન હતો.
3. અભ્યાસ નં. 2 માં સામાજિક આર્થિક સ્તર સંબંધી ઉચ્ચ માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યને તપાસવાનો છે. તેનું પરિણામ બતાવે છે કે, માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સામાજિક આર્થિક સ્તર હકારાત્મક અને અર્થપૂર્ણ રીતે સુસંબંધિત હતું. જ્યારે પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં માનસિક સ્વાસ્થ્યની સાથે સમાયોજન અને બુદ્ધિક્ષાનું પરિવર્ત્ય છે જે તફાવત જોવા મળે છે. Ho.10 માં સાર્થક તફાવત જોવા મળે છે.

4. અભ્યાસ નં. 18 જે ધોરણ 12 માં વિજ્ઞાન અને વાણિજ્ય પ્રવાહમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યનો અભ્યાસ છે. જ્યારે પ્રસ્તુત અભ્યાસ ધોરણ 11 અને 12 તથા વિનયનની કોલેજની વિદ્યાર્થીનીઓનો છે. જે ભિન્નતા દર્શાવે છે. જેનું પૂર્વીય અભ્યાસના પરિણામમાં રહેઠાણ અને કૌટુંબિક દરજ્જા વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત જોવા મળતો નથી. જ્યારે પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં પરિણામ જોતા જણાય છે કે રહેઠાણની અસર માનસિક સ્વાસ્થ્ય પર પડતી હોય તેવું સાર્થક પરિણામ જોવા મળતું નથી. Ho.25 માંથી માત્ર Ho. 10 માં સાર્થક તફાવત જોવા મળે છે.
5. આમાં કુલ 12 પૂર્વીય અભ્યાસોનો સમાવેશ કરાયો છે. તેમાંથી કુલ 4 અભ્યાસો એવા છે કે જેમાં પરિવર્ત્યોમાં થોડી સામ્યતા જોવા મળે છે. બાકીના 14 અભ્યાસો એવા છે જેમાં માનસિક સ્વાસ્થ્યના પરિવર્ત્યમાં સમાનતા છે. વિદ્યાર્થીના નમૂનામાં પણ સમાનતા જોવા મળે છે. પરંતુ બીજા અન્ય પરિવર્ત્યોમાં વિરોધાભાસ જોવા મળે છે.

2.14 સમાયોજનની સૈદ્ધાંતિક પૂર્વભૂમિકા :-

એરીસ્ટોટલે કહ્યું છે કે, માણસ એક સામાજિક પ્રાણી છે. માટે તેને હરપળે અને દરેક ક્ષેત્રમાં સમાયોજન સાધવું પડે છે. સમાજ વિના માનવી શક્ય નથી અને માનવી વિના સમાજ શક્ય નથી. આ બંને વચ્ચે કાર્ય કારણનો સંબંધ છે. સમાયોજન એ જન્મથી માંડીને મૃત્યુ સુધી ચાલતી પ્રક્રિયા છે. અને વ્યક્તિએ સમાજમાં રહેવા માટે દરેક પરિસ્થિતિ અને વાતાવરણ સાથે સમાયોજન સાધવું પડે છે. કમકે માણસને એકલા રહેવું ગમતું નથી.

માણસને કોઈ મુશ્કેલી કે પ્રશ્ન આવે છે ત્યારે સંઘર્ષ ઉત્પન્ન થાય છે. અને સમાયોજનમાં ખામી ઉત્પન્ન થાય છે. એટલે કે કુસમાયોજનનો ઉદ્ભવ થાય છે. જેની અસર માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બુદ્ધિ બંને પર પડે છે. માટે એ અંગે અભ્યાસો હાથ ધરવા જરૂરી છે. જે સમાજની દરેક વ્યક્તિને માર્ગદર્શનરૂપ બને છે. અને એટલે જ આજે મનોવિજ્ઞાનમાં સમાયોજન અંગે ઘણા અભ્યાસો થયા છે. જે અભ્યાસો આજની સ્થિતિ, પ્રશ્નો, સંઘર્ષોમાં માર્ગદર્શનરૂપ બને છે. જે અભ્યાસો અહિ સંશોધકે બતાવવાનો પ્રયાસ કર્યો છે અને તે અભ્યાસો વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના પ્રશ્નો અંગે સલાહ અને માર્ગદર્શકરૂપ બની રહેશે.

2.15 સમાયોજન અંગે પૂર્વે થયેલા અભ્યાસોની સમીક્ષા :-

2.15.1

શીર્ષક :- આરબ અમેરિકન કોલેજન વિદ્યાર્થીઓની સાંસ્કૃતિ અનુકુળતા અને મનોવૈજ્ઞાનિક સમાયોજન વચ્ચેનો અભ્યાસ

સંશોધકો :- અમીન, અમેલીયા હેરેલ

સંસ્થા :- ઉત્તર પિશ્ચિમ યુનિવર્સિટી યુ.એસ.

સંશોધન પત્ર :- વિજ્ઞાન પ્રવાહન અને એન્જિનીયરીંગ પ્રવાહ
2001 જાન્યુ. ગ્રંથ 61 (11-B) :- 6183

પ્રકાશન વર્ષ :- 2001

ભાષા :- અંગ્રેજી

તારીખ :- આ અભ્યાસ આરબ અમેરિકન કોલેજના વિદ્યાર્થીઓની સાંસ્કૃતિક અનુકુળતા અને મનોવૈજ્ઞાનિક સમાયોજન વચ્ચેના સબંધોનો અભ્યાસ કર્યો છે. તેમાં 108 ગોરા વિદ્યાર્થીઓ અને 91 આરબ અમેરિકન કોલેજના વિદ્યાર્થીઓનો નિદર્શને પસંદ કરેલો તેનું પરિણામ જોતા જણાય છે કે મનોવૈજ્ઞાનિક સમાયોજન સાધાવામાં આરબ અમેરિકન વિદ્યાર્થીઓને ગોરા વિદ્યાર્થીઓ કરતાં સાડા મનોવૈજ્ઞાનિક સમાયોજન સાધી શક્યા હતા. જ્યારે લાગણીશીલતાની બાબતમાં નીચું પ્રમાણ જોવા મળ્યું હતું. કારણ તે રૂઢિચુસ્તતામાં વધારે માનતા હતા. સાંસ્કૃતિક અનુકુલતામાં બંને જૂથની સરખામણી કરતાં થોડી જાતિય ભિન્નતા જોવા મળે છે. તથા વારસાની પ્રક્રિયા મનોવૈજ્ઞાનિક સમાયોજન અને સાંસ્કૃતિક અનુકુલતા વચ્ચેના સબંધનું નિયમન કરતું નથી. જેમના માતાપિતા સાંસ્કૃતિક અભિમુખતા ધરાવતા હતા. તેમનું વૈજ્ઞાનિક સમાયોજન નીચું જોવા મળ્યું હતું.

2.15.2

- શીર્ષક :- હિસ્પેનિ કોલેજના વિદ્યાર્થીઓના કૌટુંબિકતા, સાંસ્કૃતિ, સામાજિક આધારના સમાયોજનનો અભ્યાસ
- સંશોધકો :- જુન વેન હેલ રેગીના
- સંસ્થા :- બોસ્ટન કોલેજ યુ.એસ.
- સંશોધન પત્ર :- સાયન્સ અને એન્જિનીયરીંગ પ્રવાહ 2001 જાન્યુ. ગ્રંથ 61 (11-B) :- 6164
- પ્રકાશન વર્ષ :- 2001
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસ વિદ્યાર્થીઓના કોલેજના સમાયોજનના હિસ્પેનિક કોલેજના વિદ્યાર્થીઓના કૌટુંબિક મૂલ્ય સંસ્કૃતિ અને સામાજિક આધાર પર ચકાસણી કરવામાં આવી આવી હતી. તેમાં 91 હિસ્પેનિક કોલેજના વિદ્યાર્થીઓનો નમૂનો પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો. જેમાં 63 બે સંસ્કૃતિ ધરાવતા હતા અને 27 બે સંસ્કૃતિ ધરાવતા ન હતા. તેનું પરિણામ જોતા જણાય છે. કે હિસ્પેનિક કોલેજનાં વિદ્યાર્થીઓના કૌટુંબિક સબંધ સામાજિક આધાર સાથે સબંધીત નથી. એવી ધારણા કરવામાં આવે છે કે સામાજિક મૂલ્ય સામાજિક આધાર દર્શાવે છે. આ રીતે જુદી જુદી પેઢીમાં સામાજિક આધાર અને કૌટુંબિક મૂલ્યના પ્રશ્નો ઉભા થાય છે. કારણ કે કૌટુંબિક માતા પિતાને આજ્ઞાકિત અને મોટાને આદર આપવો તેમાં તે સહકાર ધરાવે છે. કૌટુંબિક આવક અને શિક્ષણ વચ્ચેનો સબંધ પણ શોધાવાનો હતો. તેનું પરિણામ બતાવે છે કે આ ત્રણ પરિવર્ત્યો

વચ્ચેનો સંબંધનું પ્રમાણ થોડું જોવા મળે છે. માતા અને પિતાનો અભ્યાસ આવક વચ્ચેના સંબંધનું પ્રમાણ મર્યાદિત રીતે સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો. માતાનો અને પિતાનો અભ્યાસ મર્યાદિત રીતે સહસંબંધ ધરાવે છે. અને જાતિય ભિન્નતા કૌટુંબિકતામાં જોવા મળતી નથી. સમાનતા અને નમૂનાનું કદ આ અભ્યાસના પરિણામને કદાચ અસર કરતું હતું.

2.15.3

- શીર્ષક :- પ્રથમ વર્ષનાં કોલેજના વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનનો વારસાની પ્રક્રિયા સમોવડીયાની સ્નેહ અને સ્વ-ખ્યાલના સબંધનો અભ્યાસ
- સંશોધકો :- સેલબી, ઝીન કોસ્ટેલો
- સંસ્થા :- ઉત્તર ટેક્સાસ, યુનિવર્સિટી, યુ.એસ.
- સંશોધન પત્ર :- સાયન્સ અને એન્જિનીયરીંગ પ્રવાહ 2001 મે ગ્રંથ 61 (10-B) :- 5601
- પ્રકાશન વર્ષ :- 2001
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસ કોલેજના પ્રથમ વર્ષના તરૂણો જે (18-20 વર્ષ વચ્ચેના) માતા-પિતાથી દૂર રહીને અભ્યાસ કરતા હતા. તેમના સમાયોજનનો વારસો સમવયસ્ક અને સ્વ-ખ્યાલના સબંધની ચકાસણી કરવાનો હતો તેનું પરિણામ જોતા જણાયા છે કે (1)સ્વ-ખ્યાલ અને સ્નેહ વચ્ચેનો સબંધ હયાત હતો. (2) કોલેજના સમાયોજન સાથે સ્નેહ જોડાયેલો હતો. (3) સ્વ-ખ્યાલ કોલેજ સમાયોજન અને સ્નેહ વચ્ચે મધ્યસ્થ પરિવર્ત્ય તરીકે ભાગ ભજવે છે. (4) માતા કે પિતાના સ્નેહના પ્રમાણમાં કોઈ જાતિય અસર જોવા મળતી નથી. અને સ્ત્રીઓ સમવયસ્ક સ્નેહનું પ્રમાણ ઉંચું બતાવે છે. (5) સ્વ-ખ્યાલના સમગ્ર સ્તરમાં કોઈ જાતિય અસર જોવા મળતી નથી. પણ સ્ત્રીઓ નૈતિક સ્વ-ખ્યાલના પ્રમાણમાં ઉંચું પ્રમાણ બતાવે છે.

2.15.4

શીર્ષક :- આફ્રિકન અમેરિકન વિદ્યાર્થીઓમાં વાસરસાની પ્રક્રિયા સ્નેહ પદ્ધતિ અને કોલેજ સમાયોજનનો અભ્યાસ

સંશોધકો :- ફેઈલ બીન રીગલ

સંસ્થા :- રઝરસ રાજ્ય યુનિ. ન્યુ જરસી ન્યુબ્રન સ્વિક યુ.એસ.

સંશોધન પત્ર :- માનવ અને સામાજિક વિજ્ઞાન 2001 મે ગ્રંથ 61 (10-A) :- 3892

પ્રકાશન વર્ષ :- 2001

ભાષા :- અંગ્રેજી

તારીજ :- આ અભ્યાસ અમેરિકન આફ્રિકન વિદ્યાર્થીઓમાં વાસરસા પ્રક્રિયા અને કોલેજ સમાયોજનનો અભ્યાસ કરાયો હતો. તેમાં 100 આફ્રિકન અમેરિકન છોકરાઓ અને છોકરીઓને નમૂના તરીકે પસંદ કરેલા હતા. જેમાં ગોરા વિદ્યાર્થી બહેનો અને ભાઈઓને પસંદ કરાયા હતા. તેનું પરિણામ જોતા જણાય છે કે સ્નેહ પ્રક્રિયા વાસરસા પ્રક્રિયા સાથે સબંધીત હતી. નિશ્ચિત વિદ્યાર્થીઓ માતા-પિતા સાથે વધોર સ્નેહ દર્શાવે છે. જ્યારે પૂર્વેના વિદ્યાર્થીઓ માતા-પિતા સાથેનો ઓછો સ્નેહ સબંધ દર્શાવે છે. અપૂર્ણ આધાર જોવાયો છે કે જે સ્નેહાળ પ્રક્રિયા કોલેજ સમાયોજન સાથે સબંધ હશે. સ્નેહાળ પ્રક્રિયાના બધા જ પાસાઓ હકારાત્મક રીતે અને અર્થપૂર્ણ રીતે કોલેજ સમાયોજન સાથે સબંધ બતાવે છે. ભવિષ્યવાણી બતાવે છે કે

સ્નેહાળ પ્રક્રિયા બંને સમગ્ર સંસ્થાકીય અને એકંદર કોલેજ સમાયોજનમાં પરિવત્તરોનો મહત્વનો ભાગ સમજાવે છે. સ્નેહાળ પ્રક્રિયા દ્વારા સમજાવાયું હતું તેના કરતા વધારે સંસ્થા સમાયોજનનું ભાવિનું સ્વ-નમૂનો મહત્વનો અને અનોખો ફાળો પ્રદાન કર્યો છે. આફ્રિકન અમેરિકન વિદ્યાર્થીઓના કોલેજ સમાયોજન અને સ્નેહાળ પ્રક્રિયામાં વારસા પ્રક્રિયા મહત્વનો ભાગ ભજવે છે આ અભ્યાસ અમેરિકન આફ્રિકન વિદ્યાર્થીઓના કોલેજ સમાયોજન વારસા પ્રક્રિયા વિશે નવી માહિતી પ્રદાન કરે છે. અમેરિકન આફ્રિકન વિદ્યાર્થીઓ કોલેજના સમાયોજન માટે આ માહિતી ઉપયોગી છે.

2.15.5

- શીર્ષક** :- શીખવવામાં અનઆવડત ધરાવતા કોલેજોના વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેનું શૈક્ષણિક સંસ્થા સમાયોજનની બાબતનું ભવિષ્ય કથન કરે છે.
- સંશોધકો** :- સ્મીટલી, બ્રુસલેડન
- સંસ્થા** :- યુનિ. મીથમી. યુ.એસ.
- સંશોધન પત્ર** :- માનવ અને સામાજિક વિજ્ઞાન 2001 મે ગ્રંથ 61 (10-A) :- 3922
- પ્રકાશન વર્ષ** :- 2001
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ એ બાબતો ઓળખાવનો હતો કે શીખવવામાં અનઆવડત ધરાવતા કોલેજના વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેનું શૈક્ષણિક સંસ્થાનાં સમાયોજનનું ભવિષ્યકથન કરવાનો છે. આ અભ્યાસ માટે 60 વિદ્યાર્થીઓનો નમૂનો પસંદ કરેલો છે. આનું પરિણામ બતાવે છે કે ભાવિ નમૂનો શીખવવામાં અસમર્થતા ધરાવતા કોલેજના વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેના શૈક્ષણિક સંસ્થા સમાયોજન સમજવા માટે પૂરવાર થઈ શકતું હતું. આ પરિવર્ત્યો જે જોખમકારક ઘટકો, આંતરિક રક્ષણાત્મક ઘટકો અને બાહ્ય રક્ષણાત્મક ઘટકોના લક્ષણો રજૂ કરે છે, કે જે શૈક્ષણિક સામાયોજન સમજાવવા અને ભાવિ નક્કી કરવા માટે ઉપયોગી છે.

2.15.6

- શીર્ષક :- ચાઇનીઝ અમેરિકન અને જાપાનીઝ અમેરિકન કોલેજના વિદ્યાર્થીઓનું મનોવેજ્ઞાનિક સમાયોજન
- સંશોધકો :- યી ઈલેઈન એફ.
- સંસ્થા :- યુનિ. સેન ફ્રાન્સીસકો યુ.એસ.
- સંશોધન પત્ર :- સાયન્સ અને એન્જિન્યરીંગ પ્રવાહ 2001 એપ્રિલ ગ્રંથ 61 (9-B) :- 5063
- પ્રકાશન વર્ષ :- 2001
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- વારસાની પ્રક્રિયા સંસ્કૃતિ અને માનવજાત ઓળખનાં સામાજિક સંસ્કૃતિના ઘટકો સામાજિક વ્યક્તિગત લાગણી અને સંસ્થાકીય સમાયોજનનાં સબધંકમાં સંશોધન કરાયું હતું. આ સંશોધનમાં 100 ચાઇનીઝ અમેરિકન અને જાપાનીઝ કોલેજ વિદ્યાર્થીઓનો નમૂનો પસંદ કરાયો હતો. પરિણામ બતાવે છે કે સંસ્કૃતિ અને માનવજાત ઓળખ આંકડાશાસ્ત્રીય રીતે મહત્વપૂર્ણ પણે કોલેજ વિદ્યાર્થીઓનું શૈક્ષણિક સંસ્થા સમાયોજન દર્શાવે છે. વારસાગત પ્રક્રિયા ચાઇનીઝ અમેરિકન અને જાપાનીઝ અમેરિકન કોલેજ વિદ્યાર્થીઓનું સામાજિક સમાયોજન વ્યક્તિગત લાગણીશીલ સમાયોજન કે સંસ્થાકીય સમાયોજનનું ભવિષ્ય કથન કરતું હતું.

2.15.7

- શીર્ષક :- કેરીબનમાંથી આંતર રાષ્ટ્રીય વિદ્યાર્થીઓ ખાનગીમાં નોંધાયેલા હિસ્ટોરીકલ બ્લેક યુનિ.ના વિદ્યાર્થીઓનું અંકુશિત કેન્દ્ર મનોવેજ્ઞાનિક સંશોધન
- સંશોધકો :- સ્ટોર્ટ, મારસીયા, સીસેલ
- સંસ્થા :- હોવાર્ડ યુનિ. યુ.એસ.
- સંશોધન પત્ર :- માનવતા અને સામાજિક વિજ્ઞાન 2001 માર્ચ ગ્રંથ 61 (8-A) :- 3071
- પ્રકાશન વર્ષ :- 2001
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ સંશોધન કેરીબનમાંથી પ્રાઈવેટમાં નોંધાયેલા હિસ્ટોરીકલી બ્લેક યુનિ. ના કોલેજના ઇંગ્લીશ બોલનારનું જૂથ લેવામાં આવેલું છે. આ અભ્યાસમાં 75 વિદ્યાર્થીઓ ભાગ લેનાર હતા. જેનું પરિણામ જોતા જણાય છે કે મનોવેજ્ઞાનિક સમાયોજન અને સમગ્ર કોલેજ સમાયોજન બાહ્ય અને આંતરિક અંકુશિત કેન્દ્ર જૂથ વચ્ચેનો તફાવત સ્વીકાર્યો નથી. ANOVA ધારણા માટે આધાર આપતો નથી કે જે સમગ્ર કોલેજ સમાયોજન પર જાતિયતા અને ઉંમર વચ્ચે કોઈ તફાવત જોવા મળતો નથી. આ જૂથના જે વિદ્યાર્થીઓ હતા જે સ્પેસ્ટ્રિક ભાગ લેતાતા તે વિદ્યાર્થીઓનું સમગ્ર સમાયોજન કરવાના દેખાવમાં વધારે સમાનતાનું પ્રદાન કરતા હતા.

2.15.8

- શીર્ષક** :- પ્રથમ સત્ર દરમ્યાન આવશ્યક હેતુઓ સંસ્થાકીય ફરજ અને સમાયોજનનું સ્વનિર્ણય અને કાળજી પૂર્વક સ્વીકારાયેલ લક્ષ્યનું ભવિષ્યકથન કરતું હતું.
- સંશોધકો** :- કોન્ટી, રેઝીના
- સંસ્થા** :- કોલગેટ યુનિ. મનોવિજ્ઞાન વિભાગ હેમિલ્ટનની
- સંશોધન પત્ર** :- સામાજિક અને શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન 2000
ગ્રંથ 4 (2) પેઈજ નં. :- 189-211
- પ્રકાશન વર્ષ** :- 2000
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ કોલેજ અભ્યાસના હેતુ માટે સ્વહેતુની પસંદગી અને એ હેતુઓ પર વિચાર કરે છે કે જે કોલેજના વધારાના સમયમાં સમાયોજન સુધારવું ઉચું દરજ્જો વિષય પ્રવૃત્તિ તરફ આવશ્યક હેતુઓ દર્શાવે છે. આ અભ્યાસમાં 382 વિદ્યાર્થીઓ (17-20 વર્ષના) ને નમૂના તરીકે પસંદ કરેલા હતા. આ અભ્યાસનું પરિણામ બતાવે છે કે જે બંને આંતરિક બાહ્ય હેતુનું ઉચુ સ્તર S_5 હતું જૂના લક્ષ્યો GPA ઉચ્ચ બાહ્ય નીચા આંતરિક લક્ષ્યો અને વધારના સમયમાં સામાજિક લાગણીશીલ સમાયોજનમાં સુધારાનું ભાવિ બતાવતું હતું. આ શોધ કોલેજ સંક્રાંતિ દરમ્યાન સારા વિચારો મેળવવાનું મહત્વ અને જૂથ હેતુ પુરવાર કરીને વ્યક્તિગત હેતુ પર સાહિત્યને પ્રદાન કરે છે.

2.15.9

- શીર્ષક :- પૂર્વ કોલેજના વિદ્યાર્થીઓ અને કોલેજના વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનનો સહસબંધ
- સંશોધકો :- પોલ ઈલીઝાબેથ એલ. ઢીયર, સીગલ
- સંસ્થા :- કોલેજ ઓફ ન્યુ જરસી ઈવીંગ યુ.એસ.
- સંશોધન પત્ર :- અભિપ્રાય અને વિકાસ 2001 WIN
ગ્રંથ 79 (1) પેઈજ નં. :- 77-89
- પ્રકાશન વર્ષ :- 2001
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ પૂર્વ કોલેજ અને કોલેજના વિદ્યાર્થીઓના નબળા મૈત્રી સબંધની ચકાસણી કરવાનો હતો. આ અભ્યાસમાં 70 વિદ્યાર્થીઓનો નમૂનો પસંદ કરવામાં આવ્યો છે. જે મિત્રતામાં નબળો સબંધ ધરાવે છે જેનું પરિણામ જોતા જણાય છે કે મિત્ર સબંધની ખામીનું કારણ પૂર્વ કોલેજ સામાજિક સબંધ પૂર્વ કોલેજ વિસંગતતા અને કોલેજમાં એકલતાના અહમમાં ખામી, આ સાથે જોડાયેલી હતી.

2.15.10

- શીર્ષક :- મૌજુદ ચીજ શાખાનો નીચો દરજ્જો અને સાંસ્કૃતિક ભારનો વધારો સાથે લેટીન કોલેજના વિદ્યાર્થી સમાયોજન સાધી શકશે ખરા ?
- સંશોધકો :- રોડરીગઝ, નોરમા, મીર્યસ, હેક્ટર -એફ. મોરીઝ મુલી કે. કોર્ડોઝા, ડેસ્ડીમોના
- સંસ્થા :- પીટ કોલેજ કલોમેન્ટ, સીએ. યુ.એસ.
- સંશોધન પત્ર :- પ્રયોજિત સામાજિક મનોવિજ્ઞાન 2000 જુલાઈ ગ્રંથ 30 (7) પેઈજ નં. :- 1523-1550
- પ્રકાશન વર્ષ :- 2000
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસ નીચા દરજ્જા પરનો ભાર અને સાંસ્કૃતિક ભાર લેટીનો યુનિ. લેટીનોએ મોટુ જૂથ રચાયું હતું. તેઓનું મનોવૈજ્ઞાનિક કુસમાયોજનનું પ્રમાણ વધારાની ચકાસણી થયેલ છે. તેના અભ્યાસ માટે 338 લેટીન વિદ્યાર્થીઓ (22 વર્ષના) નો નમૂનો પસંદ કરાયો હતો. તેનું પરિણામ જુદા-જુદા ભારમાં દર્શાવ્યું છે. જેવા કે મનોવૈજ્ઞાનિક ભાર, વ્યથા અને કલ્યાણનું ધાર્મિક નાસ્તિકતાનું પૃથકરણ, જનસંખ્યાનું નિયમન, સામાજિક સાંસ્કૃતિક કોલેજ ભૂમિકા વ્યક્તિગત અસર સંશોધક માટે અંશતઃ આધાર પૂરો પાડે છે. જે લેટીનો કોલેજના વિદ્યાર્થીઓ સારી રીતે અનુભવતા હતા.

2.15.11

- શીર્ષક** :- વિદ્યાર્થીઓને મ્યુઝીક કોલેજમાં પ્રવેશવા માટેના હેતુના વિચારો અને કોલેજનું સમાયોજન
- સંશોધકો** :- સેટો, નોરીકો
- સંસ્થા** :- વાસોડા, યુનિ. ટોકોરોઝાવા જાપાન
- સંશોધન પત્ર** :- શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન 2001 જાન્યુ.
ગ્રંથ 49 (2) પેઈજ નં. :- 175-185
- પ્રકાશન વર્ષ** :- 2001
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- વિદ્યાર્થીઓનો મ્યુઝીક કોલેજમાં પ્રવેશવા માટેના હેતુ વિષેના વિચારો અને તેઓના કોલેજ સમાયોજન પર આ વિચારોની અસરની ચકાસણી કરવામાં આવી છે. આ અભ્યાસ માટે 378 કેન્ટો વિસ્તારની જાપાનની સ્ત્રીઓનો નમૂનો પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો. તેનું પરિણામ બતાવે છે કે આ કારણને પાંચ ઘટકોમાં રચાયુ હતું. (1) ભવિષ્યનાં વિચારો, સામાર્થ્ય શક્તિનો ઉપયોગ તાદમ્યતા બીજા વ્યક્તિઓ દ્વારા ભલામણ અને વિધાયક અને નિષેધક હેતુઓ (2) વિધાયક હેતુ કોલેજના ઉચ્ચ સમાયોજન તરફ દોરે છે. તેવું તારણ જોવા મળેલું હતું.

2.15.12

શીર્ષક :- આફ્રિકન અમેરિકન અને યુરોપિયન અમેરિકન એથલેટીકના કોલેજના છોકરાઓના સમાયોજનનો અભ્યાસ.

સંશોધકો :- કલીયા લે

સંસ્થા :- રઝરસ યુનિ. એન. જે. યુ.એસ.

સંશોધન પત્ર :- કોલેજના વિદ્યાર્થી 2001 માર્ચ
ગ્રંથ 35 (1) પેઈજ નં. :- 87-95

પ્રકાશન વર્ષ :- 2001

ભાષા :- અંગ્રેજી

તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ આફ્રિકન અમેરિકન અને યુરોપિયન અમેરિકન એથલેટીક છોકરાઓના સમાયોજનની ચકાસણી કરવાનો હતો. જેમાં 14 યુરોપિયન અમેરિકન અને 15 આફ્રિકન અમેરિકન એથલેટીકના ભાઈઓનો નમૂનો પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો. જેનું પરિણામ જોતાં જણાય છે કે આફ્રિકન અમેરિકન એથલેટીક વિદ્યાર્થીઓ માટેનું સ્વમૂલ્યાંકન અને બંને જૂથ માટે માનસિક અસ્વસ્થતા GPA પણ સ્વમૂલ્યાંકન દ્રઢ રીતે સંબંધિત હતું. GPA અને આફ્રિકન અમેરિકન એથલેટીક વિદ્યાર્થીઓ માટેના સમાયોજન વચ્ચે સંબંધ નથી. સ્વખ્યાલ પ્રમાણે આફ્રિકન અમેરિકન અને યુરોપિયન અમેરિકન એથલેટીક વિદ્યાર્થીઓ બંનેના સમાયોજનમાં મહત્વનો ભાગ ભજવે છે.

2.15.13

- શીર્ષક :- યુનાઈટેડ સ્ટેટમાં અભ્યાસ કરતાં તૂર્કીઝ કોલેજના વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજન પરિણામનો અભ્યાસ
- સંશોધકો :- કોચ રાજલી, સેનેલ, અરબોના કેન્સ્યુલા, મુલીગટન રોબીન પીસેકો, પીવર્ટ
- સંસ્થા :- યુનિ. હોસ્ટન હોસ્ટન ટી-એકસ. જી-એકસ.
- સંશોધન પત્ર :- કોલેજ વિદ્યાર્થી 2001 માર્ચ
ગ્રંથ 35 (1) પેઈજ નં. :- 52-62
- પ્રકાશન વર્ષ :- 2001
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસ યુ.એસ. માં તૂર્કી કોલેજના વિદ્યાર્થીઓનું સમાયોજન પરિણામનો અભ્યાસ હતો જેનો વિદ્યાર્થીઓ (19-24 વર્ષના) 79 તૂર્કી કોલેજના નમૂના તરીકે પસંદ કરવામાં આવ્યા હતાં પરિણામ બતાવે છે કે લોકો ઈંગ્લીસ ભાષાની કુશળતા ધરાવે છે. તે ઉચ્ચ GPA તરીકે દર્શાવાય છે. અને જૂના વિદ્યાર્થીઓ ઉચ્ચ GPA તરીકે નોંધાય છે. નાના કે યુવાન વિદ્યાર્થીઓ વિદેશી ભાષાની પરીક્ષામાં ઈંગ્લીશની પરીક્ષામાં સારી રીતે કાર્ય કરે છે. બીજી શોધો બતાવે છે કે નવા વિદ્યાર્થીઓ કે જે ઈંગ્લીશમાં વાંચન અને લખાણ કુશળતા હતી જે વિદ્યાર્થીઓ તૂર્કીસ્તાનની શિષ્યવૃત્તિ મેળવતા હતા. વધારે સમાયોજનની સમસ્યા ધરાવતા હતા. પૃથ્થકરણ બતાવે છે કે, માત્ર અંગ્રેજી ભાષામાં વાંચન લખાણની કુશળતા અને ઉંમર સારા સમાયોજનમાં અસર કરે છે. પરિણામો પણ બતાવે છે કે ISAS ની આંતરિક સુમેળતા ઉચી છે.

2.15.14

- શીર્ષક :- કોલેજ ભૂમિકામાં પોતાને અપ્રગટ કરવું અને સમાયોજન
- સંશોધકો :- મિરલી ફ્રાન્સીસ એમ. મોન્ટ ગોમરી આર.એલ વિલ્યમ -એ. વીનબર્ન કે.એ.
- સંસ્થા :- યુનિ. મોસોરી મનોવિજ્ઞાન વિભાગ રોલા
- સંશોધન પત્ર :- મનોવિજ્ઞાન રીપોર્ટ 2001 એપ્રિલ ગ્રંથ 88 (2) પેઈજ નં. :- 587-594
- પ્રકાશન વર્ષ :- 2001
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ કોલેજની ભૂમિકામાં પોતાને અપ્રગટ કરવું અને સમાયોજનનો અભ્યાસ હતો. જેમાં મીડ વેસ્ટર્ન યુનિ. તરફથી 143 વિદ્યાર્થીઓ નમૂના તરીકે પસંદ કરાયા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે ડી.સી. જેક્સનનું 1991 નું પોતાની જાતને અપ્રગટ કરવાનું પ્રમાણ પર ઉચો સ્કોર બતાવે છે. અને તેના પરથી ત્રણ નવા પ્રમાણ આલેખાયા છે. સામાજિક જૂથ ગોઠવણમાં પોતાની જાતને અપ્રગટ કરવું તેનું પ્રમાણ બતાવે છે કે તેનું સમાયોજન નબળું બતાવે છે. જેક્સનનાં 1991 નું પ્રમાણ પર સ્ત્રીઓ કરતાં પુરૂષો ઉચો સ્કોર બતાવે છે અને જાતિ માટે કોઈ પારસ્પરિક અસર જોવા મળી નથી આ રીતે પોતાની જાતને અપ્રગટ કરવી તે કુસમાયોજનના સ્કોર સાથે સંકળાયેલી છે જે છોકરા અને છોકરી બન્નેમાં સરખું પ્રમાણ જોવા મળે છે.

2.15.15

- શીર્ષક :- અમેરિકન આફ્રિકન વિદ્યાર્થીઓના કોલેજ સમાયોજન પર આધ્યાત્મિકતાની અસર
- સંશોધકો :- કલીયસ ફર્ના લેનીઝ, સીલ્વા
- સંસ્થા :- બોસ્ટન કોલેજ યુ.એસ.
- સંશોધન પત્ર :- માનવતા અને સામાજિક વિજ્ઞાન 2000 ઓગસ્ટ ગ્રંથ 61 (2-A) પેઈજ નં. :- 527
- પ્રકાશન વર્ષ :- 2000
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ અમેરિકન આફ્રિકન ગોરાની સંસ્થાના કોલેજના વિદ્યાર્થીઓના કોલેજના સમાયોજન પર આધ્યાત્મિકતા અને ધાર્મિકતાની અસરનો હતો. જેમાં 115 કોલેજના વિદ્યાર્થીઓ નમૂના તરીકે પસંદ કરાયા જેમાં 53 છોકરા અને 62 છોકરીઓને નમૂના તરીકે કરેલ હતાં. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે આધ્યાત્મિકતાનો ફાળો આફ્રિકન અમેરિકન વિદ્યાર્થીઓને કોલેજ સમાયોજન પર ધાર્મિક આદતો રજૂ કરે છે. પરિણામ બતાવે છે કે, આધ્યાત્મિકતાને કોલેજ સમાયોજન સ્તર પરની કેટલી અસરો રહેલ છે. આધ્યાત્મિક ટેવની વારંવાર પુનરાવર્તન કોલેજ સમાયોજનને અસર કરે છે. અને કેટલીક ધાર્મિક સબંધ એકંદરે કોલેજ સમાયોજનમાં મદદ કરે છે. જાતિયતા ભિન્નતા, સંસ્થાકીય સમાયોજન અને કોલેજ પરિસ્થિતિના એકંદર સમાયોજનને આદર સાથે જોતા હતા બન્ને આફ્રિકન અમેરિકન છોકરા અને છોકરીઓ નમૂનાઓ માટે સુમેળનું ઉચ્ચ સ્તર સારી સંસ્થાકીય સરળતાનું પ્રદાન કરતું હતું.

2.15.16

- શીર્ષક :- મનોવૈજ્ઞાનિક વ્યક્તિગત ભિન્નતા અને કોરીયન અમેરિકન વિદ્યાર્થીઓનો કોલેજ સમાયોજન જેમાં સામૂહિકતા અને એકલતાની ભૂમિકાની અસર
- સંશોધકો :- ચોઈ, કીમ, હિપોન
- સંસ્થા :- બોયોલા યુનિ. શિકાગો યુ.એસ.
- સંશોધન પત્ર :- વિજ્ઞાન અને એન્જીનીયરીંગ 2000
ગ્રંથ 60 (12-B) પેઈજ નં. :- 6395
- પ્રકાશન વર્ષ :- 2000
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસ વ્યક્તિગત ભિન્નતા અને કોલેજ સમાયોજનમાં એકલાપણાની સામૂહિક અસર તપાસવાનો હતો જેના અભ્યાસ માટે 170 કોરીયન અમેરિકન વિદ્યાર્થીઓને નમૂના તરીકે પસંદ કરેલ હતા. પરિણામ બતાવે છે કે સામૂહિકતા નિષેધાત્મક રીતે એકલતા સાથે સહસબંધિત હતી અને કોલેજ સમાયોજન પર વિધાયક અસર હતી. કોલેજ સમાયોજનમાં માતાપિતામાંથી સામાન્ય એકલતા વચ્ચેના નિષેધાત્મક સબંધો તીવ્ર જોવા મળતા હતા જ્યારે વિદ્યાર્થીઓનું એકલતાપણું ઉચું હતું અને કોલેજ સમાયોજન અને સામૂહિકતા વચ્ચેનો સબંધ નિષેધાત્મક રીતે મજબૂત બનાવતો હતો ત્યારે વિદ્યાર્થીનું એકલતાપણું ઓછું હતું.

2.15.17

- શીર્ષક** :- કોલેજના સમાયોજન પર તાદાત્મ્યની અસરનો અભ્યાસ અને કોલેજ સ્વકુશળતા
- સંશોધકો** :- વ્હાઈટ નોલની, જેની
- સંસ્થા** :- સ્ટેટ યુનિ. ન્યુયોર્ક ઓ અલ્બની યુ.એસ.
- સંશોધન પત્ર** :- વિજ્ઞાન અને એન્જીનીયરીંગ પ્રવાહ 2000 માર્ચ ગ્રંથ 60 (8-B) પેઈજ નં. :- 42-59
- પ્રકાશન વર્ષ** :- 2000
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ કોલેજ સમાયોજન સ્વકુશળતા અને તાદાત્મ્યતા વચ્ચેનો સબંધ વિશેની ત્રણ ધારણા પર ચકાસણી કરી છે. જેમાં નોર્થન યુનિ. ના આફ્રિકન અમેરિકન 109 લેટીનો નમૂનો પસંદ કરાયો હતો. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે કોલેજ સમાયોજન અને સ્વકુશળતા વચ્ચેનો સબંધને આધાર આપે છે. અને સમાયોજન તાદાત્મ્યતા વચ્ચેનો સીધો સબંધને આધાર આપતો નથી. પરિણામ સૂચવે છે કે કોલેજ સમાયોજન અને તાદાત્મ્યતા વિકાસ વચ્ચેના સબંધને સ્વકુશળતા સમતોલ કરે છે.

2.15.18

- શીર્ષક** :- શારીરિક નબળાઈ ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓના કોલેજ સમાયોજન અને પ્રક્રિયા
- સંશોધકો** :- લીધરમેન, સેમરસ સ્યુ
- સંસ્થા** :- યુનિ. સાઉથ કેરલીન યુ.એસ.
- સંશોધન પત્ર** :- વિજ્ઞાન અને એન્જીનીયરીંગ પ્રવાહ 2000 ફેબ્રુઆરી ગ્રંથ 60 (7-B) પેઈજ નં. :- 35-70
- પ્રકાશન વર્ષ** :- 2000
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ શારીરિક નબળાઈ ધરાવતા પુખ્ત ઉંમરના કોલેજના વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજન અને તેની પ્રક્રિયાની ચકાસણીનો હતો. આ અભ્યાસ માટે કોલેજના 84 વિદ્યાર્થીઓને નમૂના તરીકે પસંદ કરાયા હતા જેનું પરિણામ બતાવે છે કે શારીરિક નબળા વિદ્યાર્થીઓ સમોવડીયા કરતા યોગ્ય શરીર બાંધામાં સમાયોજન નીચા પ્રમાણમાં હતું. ફેરફાર પ્રક્રિયા માતાપિતામાંથી સમોવડીયાના મહત્વ સાથે સંબંધિત છે છતાં બંને જૂથ માટે સારી રીતે સમાનતા હતી નમૂનામાં માતાનો સ્નેહ કોલેજ સમાયોજનને વિધાયક સંબંધિત હતો અને હળવા મળવાના આધાર સેવા પર કુશળતા ધરાવતું હતું. પુરૂષોમાં વ્યક્તિગત અને લાગણીશીલ સમાયોજન વધારે નોંધાયું હતું. જ્યારે સ્ત્રીઓમાં અસામર્થ્યપ્રક્રિયા વિશે વધારે જાણકારી હતી.

2.15.19

- શીર્ષક :- કોલેજ સમાયોજન પ્રમાણની રચનાના ઘટકો
- સંશોધકો :- કેમ્બેલ, મિકેલ એચ. પ્રીચાર્ડ સોન-ટી
- સંસ્થા :- ન્યુ કોલેજ / યુનિ. સાઉથ ફ્લોરીડા કાઉન્સેલીંગ
એન્ડ વેલનેસ સીટીઆર સરસોટા એફએલ યુએસ
- સંશોધન પત્ર :- મનોવૈજ્ઞાનિક નોંધો 2000 ફેબ્રુઆરી
ગ્રંથ 86 (1) પેઈજ નં. :- 79-84
- પ્રકાશન વર્ષ :- 2000
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસ કોલેજ સમાયોજન પ્રમાણની રચના
(બાંધાના ઘટકોનો) લક્ષણોનું નિરીક્ષણ થયું હતું. જેમાં 184
વિદ્યાર્થીઓને નમૂના તરીકે પસંદ કરાયા હતા જેનું પરિણામ બતાવે છે
કે કોલેજ સમાયોજન પ્રમાણ સમાન ભારપૂર્વક અર્થઘટનને કદાચ માપે
છે. અને તે સારવાર તફાવતો ગોણ પ્રમાણ દ્વારા દર્શાવાતા હતા.
નમૂનાનું કદ અને જનસંખ્યાના લગતા લક્ષણ દ્વારા નિર્ણયની ચકાસણી
કરવામાં આવી હતી. પણ પરિણામ બતાવે છે કે કોલેજ સમાયોજન
માટે સૈદ્ધાંતિક અમલ કરવાની હજુ વધુ જરૂર છે.

2.15.20

- શીર્ષક :- ઈથોપીયન અને ઈઝરાયેલ વિદ્યાર્થીઓનું કોલેજ સમાયોજન
- સંશોધકો :- બેન ડેવીડ, અમીથ લેઈચ, ટ્રેનટ્રીટ, રોનીટ
- સંસ્થા :- યુનિ. હાઈફા, સ્કૂલ ઓફ સોસાયલ વર્ક હાઈફા ઈઝરાઈલ
- સંશોધન પત્ર :- તુલનાત્મક કુટુંબ અભ્યાસો 1999 સપ્ટેમ્બર ગ્રંથ 30 (2) પેઈજ નં. :- 277-313
- પ્રકાશન વર્ષ :- 1999
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ ઈથોપીયન અને ઈઝરાયેલ વિદ્યાર્થીઓનું કોલેજ સમાયોજન જેમાં કુટુંબની અસર સામાજિક આધાર અને સ્વતંત્ર નકલની રીતની અસરો તપાસવાનો હતો. જે તપાસવા માટે 46 ઈઝરાઈલ અને 46 ઈથોપીયન (19-16વર્ષના) નમૂનો પસંદ કરાયો હતો. જેનું પરિણામ જોતા જણાય છે કે સમાયોજન માપવા માટે ત્રણ માપનો ઉપયોગ થયેલ છે. (1) વિદ્યાર્થીઓની કાર્યક્ષમતા અને સામર્થ્યતાનું મૂલ્યાંકન (2) તેના અભ્યાસમાં વિદ્યાર્થીઓનો સંતોષ (3) કોલેજનાં પ્રથમ વર્ષ દરમ્યાન વિદ્યાર્થીઓના પરિણામની અસર. તારણ બતાવે છે કે બે જુથો વચ્ચે કોઈ તફાવત જોવા મળતો નથી જે સમાયોજનને અસર કરતો હતો.

2.15.21

- શીર્ષક** :- માતાપિતા સાથેનો સબંધ અને કોલેજ વિદ્યાર્થીઓનું શૈક્ષણિક સમાયોજન અને સફળતા
- સંશોધકો** :- સ્ટ્રેજ, અમી, બ્રાન્ટ, ટેમરા, સ્વાનસન
- સંસ્થા** :- સાન જોસ સ્ટેટ યુનિ. કોલેજ ઓફ એગ્રીકલ્ચર, ચાર્લ્સ ડેવલોપમેન્ટ ડિપાર્ટમેન્ટ સાનજોસ યુ.એસ.
- સંશોધન પત્ર** :- શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન 1999 માર્ચ
ગ્રંથ 91 (1) પેઈજ નં. :- 146-156
- પ્રકાશન વર્ષ** :- 1999
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસ કોલેજ વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજન અને તેઓના માતાપિતા સાથેના સબંધ લક્ષણો વચ્ચેના સબંધ તપાસવાનો હતો. જે અભ્યાસ માટે 236 વિદ્યાર્થીઓનો નમૂનો પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે જેઓ માતાપિતા સાથે રહેતા હતા અને પોતાની રીતે રહેતા વિદ્યાર્થીઓનું સમાયોજનનું ભાવિ કથન કરેલું હતું તેઓ ફેસમેન સોફોમોર્સ અને નવા હતા તેના કરતા કેટલાક અંશે સિત્વર્સનું સમાયોજન અને સફળતા સાથે ઓછું ભવિષ્ય કથન હતું.

2.15.22

- શીર્ષક** :- આફ્રિકન અમેરિકન કોલેજના વિદ્યાર્થીઓના સામાજિક સમાયોજનના અનુભવો
- સંશોધકો** :- સ્વીટ્ઝર એલ.એન. એમ. ગ્રીફીન, ઓરીસ્ટી એન્સીસ જુલી આર. થોમસ સેલેસ્ટે આર.
- સંસ્થા** :- ઓલ્ડ એડોમીનીયન યુનિ. ડર્કન કોલેજ ઓફ એજ્યુકેશન, એજ્યુકેશનલ લીડર શીપ એન્ડ કાઉન્સેલીંગ નોરફોક વીએ, વીએસ
- સંશોધન પત્ર** :- કાઉન્સેલીંગ અને ડેવલોપમેન્ટ 1999 સપ્ટેમ્બર ગ્રંથ 77 (2) પેઈજ નં. :- 189-197
- પ્રકાશન વર્ષ** :- 1999
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસ આફ્રિકન કોલેજ વિદ્યાર્થીઓની સામાજિક વાતાવરણના અનુભવોની શોધ કરી હતી. જેમાં 22 વર્ષની ઉંમરના અમેરિકન આફ્રિકન વિદ્યાર્થીઓ કે જે કેન્દ્ર જૂથ ચર્ચામાં ભાગ લેતા હતા તેવા વિદ્યાર્થીઓને નમૂના તરીકે પસંદ કરેલા હતા જેનું પરિણામ બતાવે છે કે આ અભ્યાસ જે આધારે અમેરિકન આફ્રિકન વિદ્યાર્થીના સામાજિક સમાયોજનના ચાર વિશિષ્ટ લક્ષણો જેવા મળ્યા હતા. (1) રજૂઆત સમજ (2) જાતિયતાની સમજ (3) શારીરિક માનસિક સમજ (4) શારીરિક માનસિક સમજ શક્તિની અસર. અવરોધક યોજના માટેના સૂચનો, વિકાસ માટેના નિયંત્રણો અને આલોચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ અહીં રજૂ થયેલ છે. અમેરિકન વિદ્યાર્થીઓનો ગુણધર્મની દ્રષ્ટિએ પ્રયોજનના લાભો અને મર્યાદા તપાસ્યા હતા.

2.15.23

- શીર્ષક :- વ્યક્તિગત ઘટકના સબંધમાં સમાયોજનનો અભ્યાસ
- સંશોધકો :- ચૌધરી બીનય કે. અને સિન્હા રન બી.
- સંસ્થા :- પટણા યુનિ. કોર્મસ કોલેજ પટણા
- સંશોધન પત્ર :- મનોશાસ્ત્ર અને શિક્ષણ 1992 જાન્યુ. ગ્રંથ 23 (1) પેઈજ નં. :- 33-36
- પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જુલાઈ - ડીસેમ્બર 1995 પેઈજ નં. :- 343(502)
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ ઘર, સમાજ, સ્વાસ્થ્ય અને લાગણી ઘટકોનું જુદા જુદા ચાર વિસ્તારમાંથી સમાયોજન પર અસરનો અભ્યાસ જે માટે કોલેજના 100 વિદ્યાર્થી ભાઈઓનો નમૂનો પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો તેનું પરિણામ બતાવે છે કે સામાજિક સમાયોજન ક્ષેત્રમાં ઉચ્ચ બર્હિમુખી વ્યક્તિત્વ નીચા બર્હિમુખી વ્યક્તિત્વથી અલગ પડે છે. પછીના સમાયોજન કરતા પહેલાનું સમાયોજન વધારે સારૂ છે. S_s ઉચ્ચ અને નીચ લાગણીશીલતાને સમગ્રતામાં ચાર સમાયોજનમાં મહત્વની રીતના અલગ પડતા હતા.

2.15.24

- શીર્ષક :- તરૂણ બાળકોની સિદ્ધિનાં સબંધમાં સમાયોજન
- સંશોધકો :- રાજમણીકમ એમ. વસંથા એલ.આર.
- સંસ્થા :- અનમલય યુનિ. અનમલય નગર
- સંશોધન પત્ર :- સમાજ માર્ગદર્શન અને સંશોધન 1993 મે
ગ્રંથ 10 (2) પેઈજ નં. :- 153-158
- પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ
જુલાઈ - ડીસેમ્બર 1995 પેઈજ નં. :- 312(420)
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીજ :- આ અભ્યાસનો હેતુ તરૂણ બાળકોની સિદ્ધિના
સબંધમાં સમાયોજન સમસ્યા ચકાસવાનો હતો. અભ્યાસ માટે સ્કૂલની
(13-17 વર્ષની ઉંમરના) 300 વિદ્યાર્થીઓને નમૂના તરીકે પસંદ કરવામાં
આવ્યા હતા પરીક્ષાના આધારે સિદ્ધિ માપતા તેનું પરિણામ બતાવે છે
કે (A) વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજન આંક અને તેઓનો સિદ્ધિ આંક
વચ્ચેનો વિદેયાત્મક સંબંધ (B) શાળાની સિદ્ધિઓ અને વિદ્યાર્થીની
સમાયોજન પર અન્ય પરિબલોની અસર (D) વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજન
અને સિદ્ધિ પર માતા પિતાના વ્યવસાયની અસર. આ શોધ વિદ્યાર્થીના
જૂથો વચ્ચે ભરોસાપાત્ર તફાવત બતાવતા નથી.

2.15.25

- શીર્ષક** :- ખાનગી શાળામાં અભ્યાસ કરતા હાજર રહેનાર અને ગેરહાજર રહેનાર વિદ્યાર્થીઓની સિદ્ધિ, હેતુ અને સમાયોજનનો અભ્યાસ
- સંશોધકો** :- ઈરફાન, મોહમદ, ઈકબાલ, જાવેદ, સાધુ બલદેવ અને સિંધ પુનમ
- સંસ્થા** :- પોલિસ ટ્રેનિંગ કોલેજ ફીલીયર
- સંશોધન પત્ર** :- ચિકિત્સા મનોવિજ્ઞાના 1993 માર્ચ ગ્રંથ 20 (1) પેઈજ નં. :- 17-20
- પ્રકાશન વર્ષ** :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જુલાઈ - ડીસેમ્બર 1995 પેઈજ નં. :- 366(563)
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ જે વિદ્યાર્થીઓ ખાનગી શાળામાં અભ્યાસ કરે છે અને તેમાં જે હાજર રહેનારા અને ગેરહાજર રહેનારા વિદ્યાર્થીઓની સિદ્ધિ અને સમાયોજનને ચકાસવાનો હતો. જેમાં 72 હાજર રહેનારા અને 72 ગેરહાજર રહેનારા વિદ્યાર્થીઓ (12 થી 15 વર્ષના) છોકરાઓને નૂમના તરીકે પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે જે વિદ્યાર્થીઓ ગેરહાજર હતા તેમનો સિદ્ધિઆંક અને સમાયોજન આંક નીચો બતાવે છે અને જેઓ હાજર રહેલા હતા તેમનો સિદ્ધિઆંક ઉચો બતાવે છે અને સમાયોજન પણ ઉચું બતાવે છે. જેમણે ઉચા ગુણો મેળવ્યા હતા.

2.15.26

- શીર્ષક** :- સંસ્થાકીય અવ્યવસ્થા અને હાઈસ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેના સમાયોજનનો અભ્યાસ.
- સંશોધકો** :- કોચ ગવે, વિતિથા
- સંસ્થા** :- પટણા વુમન્સ કૉલેજ, પટણા
- સંશોધન પત્ર** :- વાર્તાનિક કે પ્રતિક્રિયા 1993 જાન્યુ.
ગ્રંથ 17 (1) પેઈજ નં. :- 16-21
- પ્રકાશન વર્ષ** :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ
જાન્યુઆરી - જુલાઈ 1995 (001 -329)
પેઈજ નં.:- 140(0245)
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ સંસ્થાકીય અવ્યવસ્થા અને હાઈસ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેના સમાયોજનના અભ્યાસનો હતો. આમાં હાઈસ્કૂલના 200 વિદ્યાર્થીઓને નમૂના તરીકે પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા. જેમાં બે જૂથ હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે વધારે શાંતિવાળા અને ઓછો શાંતિવાળા જૂથમાં સમાયોજનની સમસ્યા વધારે જોવા મળતી હતી. શૈક્ષણિક સંસ્થાકીય માનસિક અશાંતિ, સમગ્ર સમાયોજનને અર્થપૂર્ણ રીતે જોવા મળે છે.

2.16 સમાયોજનના પૂર્વીય અભ્યાસો સાથે પ્રસ્તુત

અધ્યયનની સરખામણી :-

1. અભ્યાસ નં. 1 છે તે કોલેજના વિદ્યાર્થીઓ પર છે. અને આ અધ્યયન પણ કોલેજની વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનનો છે જે સામ્યતા ધરાવે છે પરંતુ પરિવર્ત્યની દ્રષ્ટિએ તફાવત જોવા મળે છે. છતાં બન્નેનો તુલનાત્મક અભ્યાસ છે. અને તારણમાં બન્ને જૂથો વચ્ચે તફાવત જોવા મળે છે.
2. અભ્યાસ નં. 7 જે સમગ્ર કોલેજના વિદ્યાર્થીઓ સમાયોજનનો છે. જેમાં ઉંમર અને જાતિયતા વચ્ચે કોઈ પરિવર્ત્ય વચ્ચે તફાવત જોવા મળતો નથી. જ્યારે પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં ઉંમર પ્રમાણે સરખામણી કરતા Ho. 38, Ho.42, Ho.43, Ho.44, Ho.46, Ho.47, Ho.48, Ho.50 માં તફાવત જોવા મળે છે. કુલ Ho. 25 માંથી બાકીની બધી Ho. માં સામ્યતા જોવા મળે છે.
3. અભ્યાસ નં. 12 એથલેટિક છોકરાઓના સમાયોજનનો છે. સ્વપ્ચાલ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનમાં મહત્વનો ભાગ ભજવે છે. જ્યારે પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં વિદ્યાર્થીનીઓને નમૂના તરીકે લીધેલ છે. અને સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યમાં શોખમાં રમતગમતના વિદ્યાર્થીનીઓ હતી. આ બન્ને અભ્યાસમાં માત્ર અંશતઃ સામ્યતા જોવા મળે છે. છતાં આ વિદ્યાર્થીનીઓનું સમાયોજનમાં મહત્વનો ભાગ ભજવે છે.
4. અભ્યાસ નં. 20 માં કોલેજના સમાયોજનમાં તમેણે ત્રણ તારણો બતાવ્યા છે. એમાનું ત્રીજા નંબરનું તારણ તેમણે મેળવેલા પરિણામની સમાયોજન પર અસર જોવા મળતી નથી. જ્યારે પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં

પણ મેળવેલ પરિવર્ત્યની એક જ વર્ષના વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજન પર અસર જોવા મળતી નથી. જેમાં Ho. 28 સાથે સંબંધ ધરાવે છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક જોવા મળતો નથી.

5. અભ્યાસ નં. 21 એ માતાપિતા સાથે રહેતા અને પોતાની રીતે રહેતા કોલેજના વિદ્યાર્થીઓના શૈક્ષણિક સમાયોજનનો છે. જે પ્રસ્તુત અધ્યયનને મળતો આવે છે. જેના પરિણામ પ્રસ્તુત અધ્યયનના પરિણામમાં સામ્યતા ધરાવે છે. જેનું પરિણામ સમાયોજન અને સફળતા સાથે ઓછું ભવિષ્ય કથન કરતું હતું જ્યારે પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં છાત્રાલય અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે મોટાભાગમાં સામ્યતા ધરાવતી હતી. Ho. 25 માંથી Ho.8 માં સમાયોજનમાં તફાવત જોવા મળતો નથી.
6. અભ્યાસ નં.24 માં ત્રણ પરિવર્ત્યો લીધા છે. જેની તરુણ વિદ્યાર્થીઓની સિદ્ધિના સંબંધમાં સમાયોજનનો છે. પ્રસ્તુત અભ્યાસને મળતો આવે છે. જેમાં A અને D જે સિદ્ધિઆંક અને માતાપિતાના વ્યવસાયની સમાયોજન પર અસર. જેમનું પરિણામમાં ભરોષાપાત્ર તફાવત જોવા મળતો નથી. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં પણ માત્ર Ho.25 માંથી Ho.17 માં તફાવત જોવા મળતો નથી. માત્ર Ho.8 માં તફાવત જોવા મળે છે.
7. પૂર્વીય અભ્યાસો કુલ 26 લીધેલા છે. જેમાંથી 6 અભ્યાસોમાં થોડીઘણી સામ્યતા ધરાવે છે. બાકીના 20 અભ્યાસોમાં વિદ્યાર્થી કોલેજના કે તરુણ અને સમાયોજનનો અભ્યાસ તેમાં સામ્યતા ધરાવે છે. અને અન્ય પરિવર્ત્યોમાં વિરોધાભાસ જોવા મળે છે.

2.17 બુદ્ધિક્ષાની સૈદ્ધાંતિક પૂર્વભૂમિકા :-

ગાલ્લન અને કેટલે વ્યક્તિગત ભિન્નતા અંગે સંશોધનો કર્યા ત્યારથી લોકોમાં એ જાણવાની જીજ્ઞાસા થઈ કે વ્યક્તિમાં એવી કઈ બાબત છે કે જેનાથી તે સફળ થાય કે નિષ્ફળ જાય છે. અને તેમાં પણ અમુકને ગમે તેવું વાતાવરણ આપવામાં આવે તો પણ તે સફળ થતી નથી. આથી ફ્રાન્સના વતની આલ્ફ્રેડ બીનેએ સૌપ્રથમ બુદ્ધિ વિષે જુદા-જુદા અભ્યાસો કરી તેને સમજાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે.

બુદ્ધિ અંગે થયેલા આ અભ્યાસોને આધો એ પણ માર્ગદર્શન આપ્યું કે બાળકોને કયા ક્ષેત્રમાં આગળ મોકલવો કે તેમાં તેને સફળતા મળી શકે. આ સંશોધનના આધારે બુદ્ધિક્ષા નક્કી કરવામાં આવી અને તેને આધારે તેનું ક્ષેત્ર તેના અભ્યાસનું વાતાવરણ નક્કી કરી શકાય છે. આજે બુદ્ધિ અંગે ઘણા અભ્યાસો થયા છે. જે માર્ગદર્શન માટેની ભૂમિકા પૂરી પાડે છે. જે સંશોધકે અહિં પૂર્વે થયેલા અભ્યાસો બતાવવાનો નમ્ર પ્રયાસ કર્યો છે. જે વિદ્યાર્થીઓને ઘણી રીતે મદદરૂપ બની રહેશે.

2.18 બુદ્ધિ અંગે પૂર્વે થયેલા અભ્યાસો :-

2.18.1

- શીર્ષક :- જુદી-જુદી બુદ્ધિમત્તા સ્તરના બાળકો પર માનસિક કસોટી દ્વારા માપન.
- સંશોધકો :- અબદ, ગુલાબ એસ.
- સંસ્થા :- ગુજરાત વિદ્યાપીઠ રૂલર કેમ્પસ સી.ટી.આર ફોર રૂલર મેનેજમેન્ટ એન્ડ ડેવલોપમેન્ટ, અમદાવાદ
- સંશોધન પત્ર :- વ્યક્તિત્વ અને ચિકિત્સક અભ્યાસ 1991 માર્ચ ગ્રંથ 7 (1) પેઈજ નં. :- 103 - 107
- પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જાન્યુઆરી - જુન 1994 પેઈજ નં. :- 65 - 66 (0161)
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ ત્રણ અલગ બુદ્ધિમત્તા સ્તર સાથેના (12-14 વર્ષના) 24 બાળકોને નમૂના તરીકે પસંદ કરેલા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે, વિવિધ બુદ્ધિમત્તા સ્તર સાથેના આકાર અને પાટીયા પર સ્થિત સ્થાન માટે અને રંગ અને ભૂમિતિ આકાર માટે જુદી-જુદી પસંદગી અને નાપસંદગી હતી. બુદ્ધિમત્તા સ્તર અને કામની ગુણવત્તા હકારાત્મક રીતે સહસંબંધિત હતી.

2.18.2

- શીર્ષક** :- હિમાચલ પ્રદેશના નવોદય વિદ્યાલયના બાળકો વચ્ચે બૌદ્ધિક શક્તિના ચોક્કસ વ્યક્તિત્વ સહસંબંધનો અભ્યાસ.
- સંશોધકો** :- ગૌતમ, શશીબાલા અને સિંઘ કુલ વિન્ડર
- સંસ્થા** :- હિમાચલ પ્રદેશ યુનિ. એજ્યુકેશન ડિપાર્ટમેન્ટ સીમલા
- સંશોધન પત્ર** :- શિક્ષણ અને મનોવિજ્ઞાન 1992
ગ્રંથ 49 (3-4) પેઈજ નં. :- 40 - 44
- પ્રકાશન વર્ષ** :- ઈન્ડિયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જાન્યુઆરી - જુન 1994 પેઈજ નં. :- 69(0169)
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ હિમાચલ પ્રદેશ નવોદય વિદ્યાલયના બૌદ્ધિક શક્તિ સાથેના વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેના સ્વપ્ચાલ અને શૈક્ષણિક સંસ્થાકીય હેતુના વ્યક્તિત્વ સહસંબંધનો અભ્યાસનો હતો. જેમાં 150 છોકરા અને છોકરીઓનો નમૂનો પસંદ કરાયો હતો. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે, બૌદ્ધિક શક્તિ સાથેના વિદ્યાર્થીઓના સંસ્થાકીય શક્તિ સાથેના વિદ્યાર્થીઓના સંસ્થાકીય હેતુ અને સ્વપ્ચાલ તેઓના નીચા અને સરેરાશ સમોવડીયા જૂથની સરખામણીમાં મહત્વનો ફેરફાર બતાવતો નથી.

2.18.3

શીર્ષક :- બોદ્ધિક કસોટી આંક પર વ્યક્તિત્વ અને દિવસના સમયની અસરો.

સંશોધકો :- ગુપ્તા અને સુનિતા

સંસ્થા :- ગુરુનાનક દેવ યુનિ., અમૃતસર

સંશોધન પત્ર :- વ્યક્તિત્વ અને સ્વતંત્ર તફાવતો 1991

ગ્રંથ 12 (11) પેઈજ નં. :- 1217 - 1231

પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ

જાન્યુઆરી - જુન 1994 પેઈજ નં. :- 70

(0172)

ભાષા :- અંગ્રેજી

તારીખ :- બોદ્ધિક સિદ્ધિ કસોટી પર દિવસના સમયની

અસરનો અભ્યાસ. જેમાં નમૂનો કોલેજની 60 વિદ્યાર્થીનીઓ એટલે કે

છોકરીઓને (16 - 20 વર્ષની) લેવામાં આવી હતી. પરિણામ બતાવે છે

કે ભૂગોળની કસોટી, ગોણ કસોટી સિવાય બપોર અને સવાર કરતા

સાંજે S_s નું બોદ્ધિમતા સિદ્ધિઆંક વધારે સારું હતું. બુદ્ધિમતા સિદ્ધિ

કસોટી પર વ્યક્તિત્વની કોઈ અસર થયેલ નથી. વ્યક્તિત્વ અને

દિવસનો સમય બુદ્ધિમતા સિદ્ધિ કસોટી પર તેઓની અસરોમાં કોઈ

પારસ્પરિક અસર જોવા મળતી નથી.

2.18.4

- શીર્ષક** :- હિમાચલ પ્રદેશમાં કર સ્ટેઈજ પર સંસ્થાકીય ધારો અને સંયુક્ત વ્યવસાય વિદ્યાર્થીનું, સામાજિક, આર્થિક સ્તર, સંસ્થાકીય સિદ્ધિ, સ્વખ્યાલ અને બુદ્ધિમતાનો તુલનાત્મક અભ્યાસ.
- સંશોધકો** :- બિસ્વાલ પી. એન.
- સંસ્થા** :- હિમાચલ પ્રદેશ યુનિ. એજ્યુકેશન ડિપાર્ટમેન્ટ, સીમલા
- સંશોધન પત્ર** :- શૈક્ષણિક સંશોધન અને વિસ્તાર 1992
ગ્રંથ 23 (3) પેઈજ નં. :- 104 - 110
- પ્રકાશન વર્ષ** :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જાન્યુઆરી - જુન 1994 પેઈજ નં. :- 115
(0286)
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- બુદ્ધિમતા, સ્વખ્યાલ, સંસ્થાકીય સિદ્ધિના તફાવતો અને વિદ્યાર્થીના SES સંસ્થાકીય વ્યવસાયિક ધારોનું જોડાણ કરે છે, તેનો અભ્યાસ કરવાનો હતો. જેમાં નૂમના તરીકે 440 વિદ્યાર્થીઓને પસંદ કરાયા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે સંસ્થાકીય અને વ્યવસાયિક ધારોમાંથી વિદ્યાર્થીઓ સ્વખ્યાલ અને બુદ્ધિમતામાં મહત્વનો કોઈ ફેરફાર બતાવતો નથી.

2.18.5

- શીર્ષક** :- બુદ્ધિમતામાં બે સ્તરના પુરુષો વચ્ચેના સર્જનાત્મકતાના ભાવિ તરીકે અંકુશિતતાનું પદ અને સિદ્ધિ માટેની જરૂરિયાત
- સંશોધકો** :- જસ્વાલ, સ્નેહલતા અને જેરાત જે. એન.
- સંસ્થા** :- પંજાબ યુનિ., ચંદીગઢ
- સંશોધન પત્ર** :- વ્યક્તિત્વ અને ચિકિત્સક અભ્યાસ 1991
સપ્ટેમ્બર ગ્રંથ 7 (2) પેઈજ નં. :- 137 - 145
- પ્રકાશન વર્ષ** :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એસોસિએટ એન્ડ રીવ્યુ જાન્યુઆરી - જુન 1994 પેઈજ નં. :- 119
(0297)
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ અંકુશિતતાનું પદ અને સિદ્ધિ માટેની જરૂરિયાત દ્વારા સર્જનાત્મકતાનું ભાવિ દર્શાવી શકાય છે, તે તપાસવાનો હતો. જેમાં કુલ 103 છોકરાઓનો નમૂનો પસંદ કરાયો હતો. જેમાં 30 ઉચ્ચ બુદ્ધિ અને 73 મધ્યમ બુદ્ધિના પસંદ કરાયા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે બુદ્ધિમતાના જૂથમાં બુદ્ધિ અને સર્જનાત્મકતા વચ્ચે કોઈ તફાવત જોવા મળતો નથી.

2.18.6

- શીર્ષક** :- બુદ્ધિમત્તા કાર્ય પર જુદા-જુદા વિસ્તાર પર સર્જનાત્મક રીતે સમૃદ્ધ શક્તિની અસર.
- સંશોધકો** :- મલ્હોત્રા, શુષ્મા અને બર્નસ બી. એલ.
- સંસ્થા** :- S.M.D.T હ્યુમન્સ યુનિ., બોમ્બે
- સંશોધન પત્ર** :- સર્જનાત્મક મનોવિજ્ઞાન 1991
ગ્રંથ 3 (2) પેઈજ નં. :- 51 - 56
- પ્રકાશન વર્ષ** :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ
જાન્યુઆરી - જુન 1994 પેઈજ નં. :- 124
(0309)
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ નીચી સામાજિક આર્થિક પાસ્વભૂમિકામાંથી 4 થી કક્ષાના 52 બાળકોનો અભ્યાસ છે. પરિણામ બતાવે છે કે બુદ્ધિમત્તાના કાર્યના સ્થળો પર સર્જનાત્મક રીતે સમૃદ્ધ શક્તિની અસર જોવા મળી હતી.

2.18.7

- શીર્ષક :- બુદ્ધિમતાના વિવિધ સ્તર પર હાઈસ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે શાબ્દિક સર્જનાત્મકતા પર પ્રાદેશિક અસર.
- સંશોધકો :- શ્રીવાસ્તવ આર. કે. અને ચૌધરી કે. બી.
- સંસ્થા :- S.N.B. ગરવાલ યુનિ., એજ્યુકેશન ડિપાર્ટમેન્ટ તેહરી.
- સંશોધન પત્ર :- સાઈકો કેમેસ્ટ્રી 1991
ગ્રંથ 4 (1) પેઈજ નં. :- 28 - 36
- પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જાન્યુઆરી - જુન 1994 પેઈજ નં. :- 134
(0336)
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ જ્યારે ઉંમર, વર્ગ, જાતિ અને બુદ્ધિમતાનું નિયમન કરાય છે ત્યારે શહેરી અને ગ્રામ્ય સ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેની સર્જનાત્મકતામાં તફાવતનો અભ્યાસનો હતો. આ માટે 540 વિદ્યાર્થીઓનો નમૂનો પસંદ કરાયો હતો. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે શાબ્દિક સર્જનાત્મકતા અને તેના હિંસા પર ગ્રામીણ છોકરાઓ કરતાં શહેરી છોકરાઓનું ઉચ્ચ પ્રમાણ હતું. ગ્રામીણ છોકરાઓ અને શહેરી S₅ ની બાબત બુદ્ધિમતાના ઘટતા સ્તર સાથે સર્જનાત્મકતા સ્વીકારાયી હતી જ્યારે ગ્રામીણ છોકરાઓની બાબતમાં બુદ્ધિમતાનું નીચા સ્તર પર સર્જનાત્મતાનું ઉચ્ચ પ્રમાણ જોવા મળે છે.

2.18.8

- શીર્ષક** :- જાતિ, ઉંમર, જન્મઆદેશ અને બુદ્ધિમતાની પ્રાથમિક શાળાના બાળકોની સર્જનાત્મકતા પર અસર.
- સંશોધકો** :- શ્રીવાસ્તવ, શુશીલા અને થોમસ અનામા
- સંસ્થા** :- J.B.A.S હ્યુમન્સ કૉલેજ મદ્રાસ
- સંશોધન પત્ર** :- મનોવૈજ્ઞાનિક સંશોધનો 1991 મે - સપ્ટેમ્બર ગ્રંથ 35 (2-3) પેઈજ નં. :- 92 - 93
- પ્રકાશન વર્ષ** :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જાન્યુઆરી - જુન 1994 પેઈજ નં. :- 134 (0337)
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ પ્રાથમિક સ્કૂલના બાળકોની જાતિ, ઉંમર, જન્મઆદેશ અને બુદ્ધિમતાની અસર સર્જનાત્મકતા તપાસવાનો હતો. જેમાં પ્રાથમિક સ્કૂલના અઠી થી પાંચ વર્ષના 100 બાળકોને નમૂના તરીકે પસંદ કરાયા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે બાળકોની સર્જનાત્મક સામર્થ્ય પર બુદ્ધિમતાની અસર છે. જ્યારે છોકરા અને છોકરીઓ વચ્ચે કોઈ મહત્વનો તફાવત જોવા મળતો નથી.

2.18.9

- શીર્ષક :- લાંબાગાળાની વંચિતતા, બુદ્ધિમત્તા સ્તર અને સંસ્થાકીય સિદ્ધિના ઘટકોનો અભ્યાસ.
- સંશોધકો :- મુખરજી એમ., ચેટરજી એસ., ગુપ્તા આર.
- સંસ્થા :- ઈન્ડીયન સ્ટેટેસ્ટીકલ ઈન્સ્ટીટ્યુશન, કલકત્તા
- સંશોધન પત્ર :- મનોવૈજ્ઞાનિક અભ્યાસ 1991 માર્ચ
ગ્રંથ 36 (1) પેઈજ નં. :- 20 - 24
- પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ
જાન્યુઆરી - જુન 1994 પેઈજ નં. :- 141
(0353)
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ લાંબાગાળાની વંચિતતા બુદ્ધિમત્તા સ્તર અને સંસ્થાકીય સિદ્ધિના ઘટકોને તપાસવાનો છે. જેમાં નમૂના તરીકે જુદી-જુદી સ્કૂલના વર્ગ X ના 194 વિદ્યાર્થીઓને પસંદ કરાયા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે શારીરિક આર્થિક અને સાંસ્કૃતિક વંચિતતા S_5 ની કેળવણી સિદ્ધિ અને બુદ્ધિના વિકાસ પર અસર કરે છે.

2.18.10

- શીર્ષક** :- સ્કૂલે જતા તરુણોના બુદ્ધિ સ્તર પર
લાંબાગાળાની વંચિતતાની અસર
- સંશોધકો** :- મુખરજી એમ., ચેટરજી એસ., ગુપ્તા આર.
- સંસ્થા** :- ઈન્ડિયન સ્ટેટેસ્ટીકલ ઈન્સ્ટીટ્યુશન, કલકત્તા
- સંશોધન પત્ર** :- સાઈકો મેટ્રી 1992 માર્ચ
ગ્રંથ 5 (2) પેઈજ નં. :- 1 - 9
- પ્રકાશન વર્ષ** :- ઈન્ડિયન સાયકોલોજીકલ એસોસિએટ એન્ડ રીવ્યુ
જાન્યુઆરી - જુન 1994 પેઈજ નં. :- 142
(0354)
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ સ્કૂલે જતાં તરુણોના બુદ્ધિઆંક
પર લાંબી વંચિતતાની અસરોના અભ્યાસનો છે. આ મટે 1453
વિદ્યાર્થીઓને વર્ગ X ને નમૂના તરીકે પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા.
જેનું પરિણામ બતાવે છે કે લાંબી વંચિતતાની અસર ધર્મની બાબત
સાથે વિરોધ કરે છે. પણ જાતિની બાબત સાથે નહિ બુદ્ધિમત્તાનો
વિકાસ સામાજિક, આર્થિક બન્ને સામાજિક, સાંસ્કૃતિક વંચિતતાને
કારણે મર્યાદિત થયો છે.

2.18.11

- શીર્ષક :- બાળકની ઉંમર, જન્મ આદેશ અને બુદ્ધિમતા સિદ્ધિ તરીકે નૈતિક નિર્ણયની તપાસ.
- સંશોધકો :- શર્મા, વંદના, અને કોર, કિરંજીત
- સંસ્થા :- પંજાબ યુનિ. પટિયાલા
- સંશોધન પત્ર :- પૂર્વાભિમુખ મનોવિજ્ઞાન 1992 જુન ગ્રંથ 35 (2) પેઈજ નં. :- 121 - 124
- પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડિયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જુલાઈ - ડિસેમ્બર 1994 પેઈજ નં. :- 284 (0574)
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ બાળકની ઉંમર, જન્મ આદેશ અને બુદ્ધિમતા સિદ્ધિ તરીકે નૈતિક નિર્ણયનો હતો. જેમાં ત્રણ જૂથમાં વિભાજીત કરેલ છે.

(A) બુદ્ધિમતામાં ઉંચા અને નીચા.

(B) પહેલા જન્મેલા અને પછી જન્મેલા.

(C) 6 થી 7 વર્ષના અને 10 થી 11 વર્ષના.

આ બાળકોને ધ્યાનમાં રાખી 150 નો નમૂનો પસંદ કરાયો હતો. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે નૈતિક નિર્ણય અસર કરવામાં ત્રણ પરિવર્ત્યોની મુખ્ય અસર મહત્વની હતી.

2.18.12

શીર્ષક :- સામાજિક બુદ્ધિમતા, જાતિ અને શિસ્તની બાબત સાથે આંતરિક વ્યક્તિત્વનો અભ્યાસ.

સંશોધકો :- પાંડે, સંગીતા

સંસ્થા :- રવિશંકર યુનિ. રાયપુર

સંશોધન પત્ર :- મનોવૈજ્ઞાનિક સંશોધનમાં વિવિધ પાસના વિચારો 1992 એપ્રિલ ગ્રંથ 15 (1) પેઈજ નં. :- 23 - 25

પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જુલાઈ - ડિસેમ્બર 1994 પેઈજ નં. :- 253 (0488)

ભાષા :- અંગ્રેજી

તારીખ :- આંતર વ્યક્તિત્વ નિર્ણય પર સામાજિક બુદ્ધિમતા જાતિ અને શિસ્ત પાલનની એકલતા અને સામુહિતાની અસરનું મૂલ્યાંકન કરવાનું હતું. જેમાં કૉલેજના અને યુનિવર્સિટીના 100 20 થી 25 વર્ષના સારા અને નબળા એવા બે વર્ગના વિદ્યાર્થીઓને નમૂના તરીકે પસંદ કરાયા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે સામાજિક બુદ્ધિમતા પર સારા અને નબળા જૂથ વચ્ચે આંતરિક વ્યક્તિત્વ નિર્ણયની બાબત સાથેના વિજ્ઞાન પ્રવાહ અને વિનયન પ્રવાહના વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે મહત્વનો ફેરફાર નોંધાયો છે.

2.18.13

- શીર્ષક** :- વિદ્યાર્થીઓના જાતિય ભૂમિકા અનુકુલન પર ઉંમર, જાતિ, સામાજિક, આર્થિક સ્તર, બુદ્ધિમત્તા અને સર્જનાત્મતાની અસરોનો અભ્યાસ.
- સંશોધકો** :- શ્રીવાસ્તવ અને સુશીલા
- સંસ્થા** :- જે. એ. એસ. હ્યુમન્સ કૉલેજ, મદ્રાસ
- સંશોધન પત્ર** :- પ્રયોજિત મનોવિજ્ઞાન 1992
ગ્રંથ 30 (1) પેઈજ નં. :- 41 - 51
- પ્રકાશન વર્ષ** :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ
જુલાઈ - ડિસેમ્બર 1994 પેઈજ નં. :- 257
(0492)
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ વિદ્યાર્થીઓના જાતિય ભૂમિકા અનુકુલન પર ઉંમર, જાતિ, સામાજિક, આર્થિક સ્તર, બુદ્ધિમત્તા અને સર્જનાત્મકતાની અસરનો અભ્યાસ છે. જેમાં 14 પ્રાઈવેટ ગવર્નમેન્ટ અને કોર્પોરેશન સ્કૂલમાંથી 960 ભારતીય વિદ્યાર્થીઓને નમૂના તરીકે પસંદ કરાયા હતા. જેમાં 3 થી 9 વર્ષના બાળકોને લેવામાં આવ્યા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે જાતિય ભૂમિકા અનુકુલન પર જાતિ, સામાજિક, આર્થિક સ્તરની મહત્વની અસરો હતી. જ્યારે ઉંમર, બુદ્ધિમત્તા અને સર્જનાત્મકતાની કોઈપણ અસર હતી નહિ.

2.18.14

શીર્ષક :- ઉંમર, જાતિ અને બુદ્ધિમતાની સિદ્ધિ તરીકે તેના પર હાઈસ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓનો ગણિત વિષેના અભિપ્રાયોનો અભ્યાસ.

સંશોધકો :- સિંગ, આર. ડી. અને વર્મા એસ. સી.

સંસ્થા :- યુનિ. સૌગર, સૌગર

સંશોધન પત્ર :- ભારતિય શૈક્ષણિક સમીક્ષા 1992 જાન્યુઆરી ગ્રંથ 27 (1) પેઈજ નં. :- 47 - 55

પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડિયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જુલાઈ - ડિસેમ્બર 1994 પેઈજ નં. :- 347 (0729)

ભાષા :- અંગ્રેજી

તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ બુદ્ધિમતા, જાતિ અને ઉંમર સિદ્ધિ તરીકે ગણિત તરફના વિદ્યાર્થીઓનો અભિપ્રાયોનો અભ્યાસ હતો. જેમાં નમૂના તરીકે નવમા ધોરણના 140 છોકરાઓ અને 80 છોકરીઓ લેવામાં આવેલ હતી. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે

(A) નીચા અને સરેરાશ બુદ્ધિમતા જૂથની સરખામણીમાં ઉચ્ચ બુદ્ધિમતા જૂથનો ગણિત તરફનો માનીતો અભિપ્રાય હતો.

(B) છોકરીઓ અને છોકરાઓ તેઓના અભિપ્રાયમાં અલગ નથી.

(C) 14 અને 15 વર્ષના કરતાં 13 વર્ષને વધારે માનીતો અભિપ્રાય હતો.

2.18.15

- શીર્ષક :- હાઈસ્કૂલ પરીક્ષા પર સાહિત્યિક વિષયોમાં સફળતા માટે અશાબ્દિક બુદ્ધિમત્તા કસોટીનું ભવિષ્ય કથનની તપાસ.
- સંશોધકો :- શ્રીવાસ્તવ નરેશ સી.
- સંસ્થા :- R.H.S.P.G. કૉલેજ જોનપુર
- સંશોધન પત્ર :- સાઈકો મેટ્રી અને શિક્ષણ 1992 જુલાઈ ગ્રંથ 23 (2) પેઈજ નં. :- 61 - 68
- પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જુલાઈ - ડિસેમ્બર 1994 પેઈજ નં. :- 349 (0733)
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ સાહિત્યિક વિષયોની (હિન્દી, અંગ્રેજી, સંસ્કૃત) વિદ્યાર્થીઓની સિદ્ધિઓને તપાસવાનો છે. જેમાં 45 હાઈસ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓ (159 શહેરી છોકરીઓ, 239 શહેરી છોકરા અને 93 ગ્રામીણ છોકરા)ને નમૂના તરીકે લેવામાં આવ્યા છે. પરિણામ બતાવે છે કે, ગ્રામીણ છોકરાઓની બાબતમાં હિન્દી, સંસ્કૃત, અંગ્રેજીમાં ગુણ સાથે અર્થપૂર્ણ રીતે ગુણ સહસંબંધિત હતા. છતાં અશાબ્દિક કસોટી S_s સાહિત્યિક વિષયો માં સફળતાનું ભવિષ્ય કથન કર્યું હતું.

2.18.16

- શીર્ષક :- સર્જનાત્મકતા અને બુદ્ધિમતા વચ્ચેનાનો અભ્યાસ
- સંશોધકો :- પરમેશ સી. આર., નારાયણન એસ.
- સંસ્થા :- લાર્ડ સ્ટેટ હોસ્પિટલ, કન્સાસ
- સંશોધન પત્ર :- મનોવૈજ્ઞાનિક સંશોધનો 1993 જાન્યુઆરી - મે
ગ્રંથ 37 (1-2) પેઈજ નં. :- 11 - 15
- પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડિયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ
જાન્યુઆરી - જુન 1995 પેઈજ નં. :- 50
(0028)
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ સ્વતંત્ર માનસિક પ્રક્રિયાની
પદ્ધતિ તરીકે સર્જનાત્મકતા અને બુદ્ધિમતા વચ્ચેના તફાવતનો છે.
જેમાં મધ્યમ કક્ષાના 90 અને SES માંથી 10 છોકરાઓને નમૂના
તરીકે લેવામાં આવ્યા છે. પરિણામ બતાવે છે કે, તફાવતની કોઈ સ્પષ્ટ
અસર જોવા મળી નથી.

2.18.17

- શીર્ષક :- બુદ્ધિમત્તા પર જ્ઞાતિ અને જાતિની અસરોનો અભ્યાસ.
- સંશોધકો :- મોના પી. કે., દાસ આઈ.
- સંસ્થા :- ગ્યાલબાંગ એજ્યુકેશનલ ઈન્સ્ટીટ્યુટ આગ્રા
- સંશોધન પત્ર :- સાઈકો મેટ્રી 1993
ગ્રંથ 6 (1) પેઈજ નં. :- 8 - 13
- પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જાન્યુઆરી - જુન 1995 પેઈજ નં. :- 74
(0087)
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ ભાટિયાની "બુદ્ધિમત્તાની કૃત્વ કસોટી" દ્વારા મૂલ્યાંકન તરીકે બુદ્ધિમત્તા પર જ્ઞાતિ અને જાતિની અસરોનો અભ્યાસ હતો. જેમાં 280 વિદ્યાર્થીઓમાં ગ્રામીણ અને શહેરી વિસ્તારમાંથી 11 થી 16 વર્ષના S.T., B.C., O.B.C. જ્ઞાતિના નમૂના તરીકે પસંદ કરાયા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે, O.B.C. ના અને S.C. ના I.Q. પ્રમાણ મહત્વનો ફેરફાર દર્શાવે છે.

2.18.18

- શીર્ષક :- સાંસ્કૃતિકતા, બુદ્ધિમતા અને સિદ્ધિ વચ્ચેનો અભ્યાસ.
- સંશોધકો :- પંડા એસ. કે. નાથ કે. એસ.
- સંસ્થા :- ઈગ્નુ ડિસ્ટન્સ, ન્યુ દિલ્હી
- સંશોધન પત્ર :- શિક્ષણમાં વિવિધ પાસાના વિચારો 1992
ગ્રંથ 8 (2) પેઈજ નં. :- 83 - 90
- પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ
જુલાઈ - ડિસેમ્બર 1995 પેઈજ નં. :- 143
(0252)
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ હિન્દુ ઓરીયા વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેનો શૈક્ષણિક સંસ્થાકીય બુદ્ધિમતા પર દરજ્જો અને સાંસ્કૃતિકતાની અસરનો હતો. જેમાં 120 કોયા જાતિના (60 ઓછા સંસ્કારી અને 60 વધારે સંસ્કારી) 5, 7, 10 અને 12 કક્ષાના હિન્દુ ઓરીયા જાતિના વિદ્યાર્થીઓને નમૂના તરીકે પસંદ કરાયા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે, બધા પર દરજ્જો અને સાંસ્કૃતિકતાની મહત્વની અસર બતાવે છે. અને સંસ્થાકીય સિદ્ધિ અને બુદ્ધિમતાના ગુણ ગૌણ કસોટી પર મહત્વની અસર બતાવે છે.

2.18.19

- શીર્ષક :- હાઈસ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે અસલામતી :
બુદ્ધિમતા અને પંપરાગત, આધુનિકતાની અસરો.
- સંશોધકો :- સુધા બી.સી. અને પ્રવીન તાજ
- સંસ્થા :-
- સંશોધન પત્ર :- ભારતીય શૈક્ષણિક સમીક્ષા 1992 જાન્યુઆરી
ગ્રંથ 27 (1) પેઈજ નં. :- 86 - 93
- પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ
જાન્યુઆરી - જુન 1995 પેઈજ નં. :- 148
(0263)
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ પરંપરાગત, આધુનિકતા
અને બુદ્ધિમતાની સિદ્ધિ તરીકે હાઈસ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે અસલામતીનો
છે. જેમાં હાઈસ્કૂલના 300 વિદ્યાર્થીઓ ત્રણ કક્ષામાં 8, 9, 10 દરેકના
100 વિદ્યાર્થીઓને નમૂના તરીકે પસંદ કરાયા હતા. જેનું પરિણામ
બતાવે છે કે ઉચ્ચ બુદ્ધિમતા જૂથ વચ્ચેના પાંચ પ્રમાણમાં ઓછી
સલામતી બતાવે છે. પરંપરાગતતા આધુનિકતાનું કદ અસલામતીના
ચોક્કસ માપો પર બુદ્ધિમતા સાથે અકબ્રિત તેમજ સ્વતંત્ર અસર પર
હતા. વિદ્યાર્થીઓ શૈક્ષણિક બિનસલામતી અને ઓછી વ્યક્તિગત
અસલામતીનું ઉચ્ચ પ્રમાણ ધરાવે છે.

2.18.20

- શીર્ષક :- સર્જનાત્મકતાના હિસ્સા, વાક્યાતુર્ય પરિવર્તનશીલતા અને મૌલિકતા બુદ્ધિમતાની અસંબંધિત તરીકેનો અભ્યાસ.
- સંશોધકો :- રાજ એચ. શેમ સુનંદા
- સંસ્થા :- યુનિ. કેરાલા થીરુવંથપુરમ
- સંશોધન પત્ર :- સર્જનાત્મક મનોવેજ્ઞાનિકનો 1994 ગ્રંથ 6 (1-2) પેઈજ નં. :- 25 - 30
- પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જુલાઈ - ડિસેમ્બર 1995 પેઈજ નં. :- 387 (0619)
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- સર્જનાત્મકતાના ત્રણ હિસ્સા વાક્યાતુર્ય, પરિવર્તનશીલતા અને મૌલિકતાનો અભ્યાસ અને તેઓ બુદ્ધિ સાથે સહસંબંધિત છે, તેનો અભ્યાસ કરવાનો હતો. જેમાં માધ્યમિક શાળાના 488 બાળકો (13 વર્ષના) ને નમૂના તરીકે પસંદ કરાયા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે મહત્વના 0.01 લેવલ પર બધા પરિવર્ત્યો વચ્ચેનો હકારાત્મક સહસંબંધ બતાવાયેલ છે. એક બાજુ સર્જનાત્મકતાના પરિવર્ત્યો વચ્ચેના સહસંબંધોની વિસ્તાર અને બીજી બાજુ બુદ્ધિમતાના પરિવર્ત્યોનો + 0.219 અને + 0.287 વચ્ચેના હતા.

2.18.21

- શીર્ષક :- માનસિક રીતે મંદબુદ્ધિના બાળકો માટે માતાનો અભિપ્રાય બાળકની કેળવણી સાથે સંકળાયેલો છે.
- સંશોધકો :- બહેરી અને રુચી
- સંસ્થા :- યુનિ. દિલ્હી, દિલ્હી
- સંશોધન પત્ર :- અસામર્થ્ય અને ઘટાડો (નિર્બળતા) 1995
ગ્રંથ 9 (1) પેઈજ નં. :- 44 - 51
- પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જાન્યુઆરી - જુન 1996 પેઈજ નં. :- 63
(058)
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- મંદબુદ્ધિના બાળકો તરફના માતાના અભિપ્રાયો બાળકની કેળવણી સાથે સંકળાયેલા છે. તે તપાસવાનો છે. જે માટે સુશિક્ષિત ઉચ્ચ માધ્યમિક વર્ગની 30 માતાઓ અને ઓછી ભણેલી 30 માતાના અભિપ્રાયો નમૂના તરીકે લેવામાં આવ્યા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે 7 વિસ્તારના બાળકોની કેળવણી, પ્રેક્ટીસ, લગ્ન સંઘર્ષ, ઘર બનાવવાની ભૂમિતિનો અસ્વીકાર, માતાનો પ્રભાવ, માતાની આધારિતતા અતિક્રમણપણું કાર્યની પસંદગી અને સમાનતાપણાની બાબતમાં જૂથ 1 અને 2 વચ્ચેના મહત્વના તફાવતો બતાવેલ છે.

2.18.22

- શીર્ષક** :- મંદબુદ્ધિના બાળકો તરફ સ્નેહાળ અભિપ્રાયનો અભ્યાસ.
- સંશોધકો** :- રંગ સ્વામી કે.
- સંસ્થા** :- ઈન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ મેન્ટલ હેલ્થ, મદ્રાસ
- સંશોધન પત્ર** :- ચિકિત્સા મનોવિજ્ઞાન 1995 માર્ચ
ગ્રંથ 22 (1) પેઈજ નં. :- 20 - 23
- પ્રકાશન વર્ષ** :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ
જાન્યુઆરી - જુન 1996 પેઈજ નં. :- 73
(083)
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ સમસ્યારૂપ વર્તન અને સામાન્ય વર્તન સાથેના મંદબુદ્ધિના બાળકો તરફ માતાનો અભિપ્રાય તપાસવાનો છે. જેમાં 40 માતાઓને નમૂના તરીકે પસંદ કરાઈ હતી. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે વર્તન સમસ્યા સાથેના મંદબુદ્ધિના બાળકોની માતા તેઓના બાળકો તરફ સ્પીકાર શિક્ષણ ભવિષ્ય કથન અને શત્રુતાની બાબતમાં વધારે નકારાત્મક અભિપ્રાયો બતાવે છે.

2.18.23

- શીર્ષક :- બુદ્ધિમતા અંગેનો ચાઈનીઝનો ખ્યાલનો અભ્યાસ
- સંશોધકો :- ચેન
- સંસ્થા :- ઓસ્ટ્રેલીયન નેશનલ યુનિ. કેનબેસ
- સંશોધન પત્ર :- બૌદ્ધિક મનોવિજ્ઞાનનો ખ્યાલ એન સોસાયટીનો વિકાસ 1995 જુલાઈ ડિસેમ્બર ગ્રંથ 6(2) પેઈજ નં. 103-107
- પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જાન્યુઆરી - જુન 1995 પેઈજ નં. :- 169 (0312)
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ ચાઈનીઝના બુદ્ધિમતાનો ખ્યાલ સંબંધિ સ્પષ્ટ કરવો અને કારણો આપવા કે બુદ્ધિ સંબંધિત નક્કી થયેલા માપને પશ્ચિમના લોકોની કળા શા માટે સંતોષકારકતાથી દૂર કરે છે? આ તપાસવાનો હતો. આ અભ્યાસના નમૂનામાં ઓસ્ટ્રેલિયન અને થેવેનીઝ ના વિદ્યાર્થીઓને પસંદ કરાયા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે, મપાયેલ બુદ્ધિ એ જ રીતે તેઓના મુશ્કેલી સ્તરના ક્ષેત્રમાં તેઓને સુસંગત સાબિત થયા હતા.

2.18.24

- શીર્ષક :- ઉત્તરભારતીય મુસ્લિમ બાળકની બુદ્ધિમત્તા પર વારસાગત નિરાશાની અસરોનો અભ્યાસ
- સંશોધકો :- બુદ્ધોજ, અલખલ, મહોમદ
- સંસ્થા :- અલીગઝ મુસ્લીમ યુનિ., અલીગર
- સંશોધન પત્ર :- વર્તન અને પ્રજોત્પતિ શાસ્ત્ર 1993 જુલાઈ ગ્રંથ 23(4) પેઈજ નં. 343 - 347
- પ્રકાશન વર્ષ :- ઈન્ડીયન સાયકોલોજીકલ એબસ્ટ્રેક્ટ એન્ડ રીવ્યુ જાન્યુઆરી - જુલાઈ 1996 પેઈજ નં. :- 105 (0162)
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ ઉત્તર ભારતીય મુસ્લિમ બાળકોની બુદ્ધિ કક્ષા પર વારસાગત નિરાશાની અસર તપાસવાનો હતો. જેમાં 100 (1 થી 11 વર્ષ)ના બાળકોને નમૂના તરીકે પસંદ કરાયા છે. જેમાં S_s વારસો મળ્યા છે. તેવા બાળકો અને 50 બાળકો વારસો નથી મળ્યા તેવા બાળકો પસંદ કરી તુલના કરવામાં આવી હતી. પરિણામ બતાવે છે કે હલકી જાતમાં ફેરફાર એ પ્રજોત્પતિ શાસ્ત્રના મંતવ્યને અનુસરતુ હતુ. છતાં પરિવર્ત્યોમાં ફેરફારની લાક્ષણિકતામાં કંઈક જુદી જ જોવા મળે છે. I.Q. માં ભાગ લેનારાઓનું નબળું મૂલ્ય ઉછેરમાં બુદ્ધિમત્તા ઘટાડવાનું વલણ ધરાવતું હતું.

2.18.25

- શીર્ષક** :- કેળવણી કૌશલ્યમાં ખાસ અવ્યવસ્થા ધરાવતા સાથેના બાળકોમાં સમોવડિયા સંબંધ અને સામાજિક કાર્યક્ષમતાનો અભ્યાસ
- સંશોધકો** :- બાલ, આરતી, હીરીસેવ, ઉમા, કપુર, સભા, કિષ્ના
- સંસ્થા** :- નેશનલ ઈન્સ્ટીટ્યુશન ઓફ મેન્ટલ હેલ્થ એન્ડ ન્યુરો સાયન્સીસ, ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ ક્લિનીકલ સાઈકોલોજી, બેંગ્લોર, ઈન્ડિયા
- સંશોધન પત્ર** :- માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને જ્ઞાનતંતુ રોગ વિજ્ઞાનની રાષ્ટ્રીય સંસ્થા 1997 એપ્રિલ ગ્રંથ 15(2) પેઈજ નં. 133 - 137
- પ્રકાશન વર્ષ** :- 1997
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ કેળવણી કૌશલ્યનો ખાસ વિકાસાત્મક અવ્યવસ્થા સાથેના બાળકોમાં સામાજિક કાર્યક્ષમતા અને સમોવડિયા સંબંધ તપાસવાનો છે. આ અભ્યાસમાં 7 થી 12 વર્ષના કુલ 20 બાળકો કે જે કેળવણી કૌશલ્ય અને વાંચવા લખવા અને અંકગણિતમાં મુશ્કેલી ધરાવતા હતા. તેઓનો નમૂનો પસંદ કરાયો હતો. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે કેળવણી કૌશલ્ય, અવ્યવસ્થા સાથેના બાળકો હૃદય પૂર્વક સમોવડિયા સાથેના સંબંધો સમજાવાયા હતા. છતાં શિક્ષણમાં આ બાળકોને સંસ્થા પ્રસિદ્ધિ સમાગમ અને ખેલદીલી લક્ષણોના મહત્વના અને સામાજિક કાર્યક્ષમતામાં વધારે નબળા દેખાયા હતા.

2.18.26

- શીર્ષક :- હાઈસ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓની માનસિક લક્ષણો અને તેઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિઓના સહસંબંધનો અભ્યાસ
- સંશોધકો :- જંગ ડેગુનલી, ઍગલીન
- સંસ્થા :- સાઉથ વેસ્ટ નોર્મલ યુનિ. ઈન્સ્ટીટ્યુશન ઍજ્યુકેશન સાયન્સ યોગકીન ચાઈના
- સંશોધન પત્ર :- મનોવિજ્ઞાનિક વિજ્ઞાન ચાઈના 2001 જાન્યુઆરી ગ્રંથ 24(1) પેઈજ નં. 110 - 111
- પ્રકાશન વર્ષ :- 2001 13(3) રેકર્ડ
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ હાઈસ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિઓ અને માનસિક ગુણવત્તાના સંબંધને તપાસવાનો હતો. આ માટે ચાઈના ચીસ્યુન પ્રાંતમાંથી હાઈસ્કૂલના 713 વિદ્યાર્થીઓને નમૂના તરીકે પસંદ કરાયા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે અનુભૂતિ સીધી રીતે વ્યક્તિત્વ અને માનસિક સ્વાસ્થ્યને અસર કરે છે. આ વ્યક્તિત્વ અને માનસિક સ્વાસ્થ્ય પરોક્ષ રીતે શૈક્ષણિક સિદ્ધિને અસર કરે છે. અને આ માનસિક લક્ષણ બુદ્ધિસર્જનાત્મકતા આંતરિક વ્યક્તિત્વ અર્થ સાધકતા અભિલાષા આત્મસંયમ હકારાત્મક લાગણી અને દ્રઢભાવ શૈક્ષણિક સિદ્ધિઓને અસર કરે છે.

2.18.27

- શીર્ષક** :- નોર્મલ નામની યુનિવર્સિટીના વિદ્યાર્થીઓમાં માનસિક ગુણવત્તાની રીતના મૂલ્યાંકન પરની શોધ.
- સંશોધકો** :- લીયાંગ, નીગાઝીયન, ઈન્ફેચીંગ
- સંસ્થા** :- ઈસ્ટ ચાઈના નોર્મલ યુનિ., ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ એટલાઈડ સાઈકોલોજી, સંઘાઈ, ચાઈના
- સંશોધન પત્ર** :- મનોવિજ્ઞાનિક વિજ્ઞાન ચાઈના 2000 મે ગ્રંથ 23(3) પેઈજ નં. 315 - 318
- પ્રકાશન વર્ષ** :- 2000 13(6) રેકર્ડ
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ સામાન્ય યુનિ.ના વિદ્યાર્થીઓમાં માનસિક ગુણવત્તાની રીતના મૂલ્યાંકન પરની તપાસ કરવામાં આવી છે. જેમાં 307 વિદ્યાર્થીઓ ઈસ્ટ ચાઈના નોર્મલ યુનિ. સંઘાઈ ચાઈનામાંથી આ નમૂનો પસંદ કરાયો હતો. જેમાં સાત ગુણોનું માપન કરાયું હતું. જેવું કે વ્યક્તિગત, વિશિષ્ટતા, માનસિક સ્વાસ્થ્ય સ્તર, મધ્યમ અનુભૂતિ રીતો, બુદ્ધિ સ્તર અને ખાસ માપ શીખવાની તાલીમ પરિણામ બતાવે છે કે નોર્મલ યુનિવર્સિટીના વિદ્યાર્થીઓની માનસિક વિશિષ્ટતા મુખ્ય ભાગોની સાત પ્રશ્નાવલી બનાવેલી હતી કે જે મૂલ્યાંકન પદ્ધતિની રચના માટે સંતોષકારક શ્રદેયતા અને કાયદેસરતા ધરાવતી હતી.

2.18.28

- શીર્ષક** :- માધ્યમિક સ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓની બુદ્ધિમતા, જ્ઞાન, સિદ્ધિઓ અને તેઓના માતા પિતાની શૈક્ષણિક શૈલી
- સંશોધકો** :- જહાપો, જુમ્બો, લીયાંગ, જુન લીન, લીયુ, જેની કેન, ટોગમીગ, લી ગૅગ
- સંસ્થા** :- ગેઈ ગડોંગ યુબેઈ થર્ડોસ પીપલ્સ લુચાંગ ચાઈના
- સંશોધન પત્ર** :- ચાઈનીઝ માનસિક સ્વાસ્થ્ય 1999 મે ગ્રંથ 13(4) પેઈજ નં. 234
- પ્રકાશન વર્ષ** :- 1999 13(8) રેકર્ડ
- ભાષા** :- અંગ્રેજી
- તારીખ** :- આ અભ્યાસનો હેતુ માધ્યમિક સ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓમાં બુદ્ધિમતા, જ્ઞાન સિદ્ધિઓ અને તેઓના માતાપિતાની કેળવણી અને શિસ્ત પાલનના સંબંધોનો અભ્યાસ કરવાનો છે. 240 છોકરા અને છોકરીઓને નમૂના તરીકે પસંદ કરાયા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે જેમાં બે જૂથમાં વિભાજન કરેલ છે. "શ્રેષ્ઠ જ્ઞાન ધરાવતું જૂથ" અને "નબળું જ્ઞાન ધરાવતું જૂથ" બુદ્ધિમતા અને જ્ઞાન સિદ્ધિનો સહસંબંધ અને શ્રેષ્ઠ જ્ઞાન સિદ્ધિ અને નબળી જ્ઞાન સિદ્ધિની સાથે S_s વચ્ચે માતા-પિતાના અભિપ્રાયો અને કેળવણી અને શિસ્ત પાલન શૈલી તફાવતો ચર્ચાયા હતા.

2.18.29

- શીર્ષક :- જ્ઞાન અને અણઆવડતના સંદર્ભમાં બાળકોના મનોવૈજ્ઞાનિક લક્ષણોનો અભ્યાસ
- સંશોધકો :- ચૈંગ પુલાંન ચ્યુઈ, ઈવેઈ વુ, હેનરોગ
- સંસ્થા :- ઇન્સ્ટીટ્યુશન ઓફ ચાઈલ્ડ કેર બેઈજિંગ ચાઈના
- સંશોધન પત્ર :- ચાઈનીઝ માનસિક સ્વાસ્થ્ય 1999 મે ગ્રંથ 13(4) પેઈજ નં. 215 - 217
- પ્રકાશન વર્ષ :- 1999 13(10) રેકર્ડ
- ભાષા :- અંગ્રેજી
- તારીખ :- આ અભ્યાસનો હેતુ જ્ઞાન અને અણઆવડતના સંદર્ભમાં મનોવૈજ્ઞાનિક લાક્ષણિકતાનો અભ્યાસ કરાયો હતો. જેમાં અણઆવડતવાળા 109 બાળકો અને સાધારણ આવડતવાળા 125 બાળકોને પસંદ કરાયા હતા. કુલ 1117 વિદ્યાર્થીઓમાંથી આ વિદ્યાર્થીઓ પસંદ કરાયા હતા. જેનું પરિણામ બતાવે છે કે જ્ઞાન અને અણઆવડત તેમજ સાધારણ આવડત વચ્ચેના મનોવૈજ્ઞાનિક લાક્ષણિક તફાવતો અને બુદ્ધિમત્તા લક્ષણો અને અતિપ્રવૃત્તિની અસરો જણાય હતી.

2.19 બુદ્ધિક્ષાના પૂર્વીય અભ્યાસો સાથે

પ્રસ્તુત અધ્યયનની સરખામણી :-

1. અભ્યાસ નં. 3 માં વિદ્યાર્થીઓના સંસ્થાકીય સિદ્ધિ અને બુદ્ધિમતા એ બે પરિવર્ત્યો પ્રસ્તુત અભ્યાસને મળતા આવે છે બન્ને અભ્યાસમાં તુલના કરવામાં આવી છે તફાવત માત્ર એટલે કે પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં રહેઠાણ અને ધોરણ વચ્ચે તુલના કરવામાં આવી છે. પરિણામમાં પૂર્વીય અભ્યાસમાં મહત્વનો ફેરફાર બતાવતો નથી. જ્યારે પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં રહેઠાણ અને ધોરણ વચ્ચે Ho.17 માં સાર્થક તફાવત જોવા મળે છે.
2. અભ્યાસ નં. 15 માં હાઈસ્કૂલના પરીક્ષા પર સાહિત્ય વિષયમાં સફળતા માટે અશાબ્દિક કસોટી દ્વારા ભવિષ્ય કથનની તપાસનો છે. જેમાં ગ્રામ્ય અને શહેરી વચ્ચે તુલના કરે છે. તો પરિણામમાં અર્થપૂર્ણ રીતે ગુણ સહસંબંધિત હતા. જ્યારે પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં પણ સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય ગ્રામ્ય અને શહેરી લેવામાં આવ્યા છે. અને બુદ્ધિક્ષાની કસોટી પણ ગણિત, ગુજરાતી, અંગ્રેજી અને તર્કને લગતી કસોટી હતી જે થોડીઘણી સામ્યતા ધરાવે છે. જેનું પરિણામ જોતા જણાય છે કે Ho.25 માંથી Ho.17 માં સાર્થક તફાવત જોવા મળે છે. અને માત્ર Ho.8 માં સાર્થક તફાવત જોવા મળતો નથી.

3. અભ્યાસ નં. 17 માં બુદ્ધિમતા પર જ્ઞાતિ અને જાતિની અસરનો અભ્યાસ જેનું પરિણામ બતાવે છે કે, મહત્વનો ફેરફાર દર્શાવે છે. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં પણ જ્ઞાતિમાં પટેલ અને અન્યને સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યમાં લેવામાં આવે છે. જેના પરિણામ બુદ્ધિમતામાં મહત્વનો ફેરફાર દર્શાવે છે.
4. અભ્યાસ નં. 25 જે 7 થી 12 વર્ષના બાળકોની કેળવણીમાં ખાસ અવ્યવસ્થા ધરાવતા સાથેના બાળકોના સમોવડીયા સંબંધ અને સામાજિક કાર્યક્ષમતામાં નબળા દેખાયા હતા. જ્યારે પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં હાઈસ્કૂલ અને કોલેજની વિદ્યાર્થીનીઓની બૌદ્ધિકકક્ષાની સાથે સમાયોજનના પરિવર્ત્યોને પણ સરખાવવામાં આવ્યું છે. જેમાં 10 માંથી 2 જૂથમાં ઋણ સહસંબંધ જોવા મળ્યો બહુ જ થોડો કે નહિવત કે નિશ્ચિત સહસંબંધ જોવા મળ્યો અને 1 માં જ સાધારણ સહસંબંધ જોવા મળ્યો.
5. અભ્યાસ નં. 26 જે હાઈસ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિઓ અને માનસિક ગુણવત્તાના સંબંધને તપાસવાનો છે. જેનું પરિણામ માનસિક સ્વાસ્થ્ય શૈક્ષણિક સિદ્ધિ પર પરોક્ષ રીતે અસર કરે છે. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં પણ માનસિક સ્વાસ્થ્યની બુદ્ધિમતા સાથે સંબંધ તપાસવાનો છે. જેનું પરિણામ જોતા જણાય છે કે 10 માંથી એક જૂથમાં 3 ઋણ સહસંબંધ એકમાં ખૂબ જ વધારે સહસંબંધ ધરાવે છે. બાકીમાં બહુ થોડો નહિવત કે નિશ્ચિત સહસંબંધ ધરાવે છે. અને એકમાં સાધારણ સહસંબંધ ધરાવે છે.

6. અભ્યાસ નં. 27 માં નોર્મલ નામની યુનિવર્સિટી નામની વિદ્યાર્થીઓમાં માનસિક ગુણવત્તાની રીતના મૂલ્યાંકન પરથી તપાસનો હતો. જે પ્રસ્તુત અભ્યાસને પણ મળતો આવે છે. પૂર્વીય અભ્યાસનું પરિણામમાં મૂલ્યાંકનની પદ્ધતિની રચના માટે સંતોષકારક શ્રદ્ધેયતા અને કાયદેસરતા ધરાવતી હતી. જે પ્રસ્તુત અભ્યાસની સામ્યતા ધરાવે છે.
7. અભ્યાસ નં. 28 માં માધ્યમિક સ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓમાં બુદ્ધિમત્તા, જ્ઞાનસિદ્ધિઓ અને માતાપિતાની કેળવણી અને શિસ્ત પાલનના સંબંધોનો અભ્યાસ કરવાનો હતો. જેના પરિણામમાં મહત્વના તફાવતો ચર્ચાયા હતા. જે પરિવર્ત્યો પ્રસ્તુત અભ્યાસને પણ મળતા આવે છે. અને આ પરિણામોમાં પણ મહત્વનો તફાવત જોવા મળે છે.
8. 29 પૂર્વીય અભ્યાસોમાંથી 7 પૂર્વીય અભ્યાસોમાં પરિવર્ત્યોની દ્રષ્ટિએ પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં થોડી સામ્યતા જોવા મળે છે. બાકીના બાકીના 22 અભ્યાસોમાં બુદ્ધિમત્તાના પરિવર્ત્યોમાં સામ્યતા ધરાવે છે. અન્ય પરિવર્ત્યોમાં વિરોધાભાષ જોવા મળે છે.

પ્રકરણ - ૩
સંશોધન
યોજના - પ્રક્રિયા
અને
પૃથકરણની પદ્ધતિ

::: અનુક્રમણિકા :::

ક્રમ	વિગત	પૃષ્ઠ નં.
3.0	પ્રસ્તાવના	179
3.1	સામાજિક સંશોધનની વ્યાખ્યા :-	181
3.2	સંશોધન યોજના :-	182
3.3.	આયોજનની સફળતા :-	186
3.4.	સંશોધન યોજનાના પ્રકારો :-	188
3.4.1	રચનાત્મક અથવા અન્વેષણાત્મક અધ્યયન :-	188
3.4.2	વર્ણનાત્મક અને નિદાનાત્મક અધ્યયન	189
3.4.2.1.	વર્ણનાત્મક અધ્યયન :-	189
3.4.2.2.	ઉપયોગિતા :-	190
3.4.2.3.	યોજના :-	190
3.4.2.4.	વર્ણનાત્મક અધ્યયનો :-	191
3.4.2.5.	નિદાનાત્મક અથવા ચિકિત્સાત્મક અધ્યયન	191
3.4.2.6	ઉપયોગ :-	192
3.4.3.	પરિક્ષણાત્મક અથવા પ્રાયોગિક અધ્યયન :	192
3.5.	સંશોધનની યોજના :-	193
3.6.	સંશોધનની સમષ્ટિ :-	195
3.6.1.	સમષ્ટિ એટલે શું ? :-	195
3.6.1.1.	આંકડાશાસ્ત્રીય પરિભાષામાં :-	195
3.6.2.	સમષ્ટિના પરિણામો (ઘટકો, કારણો) :-	195
3.6.2.1.	ભૌગોલિક પરિણામ :-	195
3.6.2.2.	સમષ્ટિનું એકમ :-	195
3.6.2.3.	સમષ્ટિનું લક્ષણ :-	196
3.6.3.	સમષ્ટિના પ્રકારો :-	197
3.6.3.1.	ગુણાત્મક અને સંખ્યાત્મક સમષ્ટિ :-	197
3.6.3.2.	મર્યાદિત અને અમર્યાદિત સમષ્ટિ :-	197
3.6.3.3.	નિદર્શિત અને લક્ષ્ય સમષ્ટિ :-	197

ક્રમ	વિગત	પૃષ્ઠ નં.
3.7.	નિદર્શની પસંદગી :-	197
3.7.1.	નિદર્શ એટલે શું ? :-	197
3.7.2.	સારા નિદર્શનની લાક્ષણિકતા :-	198
3.7.2.1	સમષ્ટિનું પ્રતિનિધિત્વ :-	198
3.7.2.2.	પર્યાપ્ત કદ :-	199
3.7.3.	નિદર્શની જરૂરિયાત :-	199
3.7.4.	નિદર્શના પ્રકાર :-	200
3.7.4.1.	બિનચદ્ધ નિદર્શન :-	200
3.7.4.2.	ચદ્ધ નિદર્શન :-	201
3.7.5.	નિદર્શન ભૂલ :-	201
3.7.5.1.	નિદર્શ ભૂલના પ્રકાર :-	202
3.7.5.2.	નિદર્શ ભૂલના પરિભળો :-	202
3.7.5.3.	બિનનિદર્શ ભૂલોના પરિભળો :-	202
3.8.	પસ્તુત અભ્યાસની સમષ્ટિ :-	202
3.9.	પસ્તુત અભ્યાસમાં નમૂનાની પ્રક્રિયાનું પૃથકરણ:-	203
3.10.	સંશોધનના ઉપકરણો :-	206
3.10.1	સંશોધનના ઉપકરણોના પ્રકારો :-	207
3.11.	પસ્તુત અભ્યાસના સાધનો (ઉપકરણો) :-	208
3.11.1	વ્યક્તિગત માહિતીપત્રક :-	208
3.11.2	માનસિક સ્વાસ્થ્ય સંશોધનિકા(MHI) :-	209
3.11.2.1	માનસિક સ્વાસ્થ્યના ઘટકો :-	210
3.11.2.2.	ગણતરીની પદ્ધતિ :-	210
3.11.1.3	વિશ્વસનીયતા :-	211
3.11.1.4	માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રશ્નાવલીની વિશ્વસનીયતા:-	211
3.11.1.5	માનસિક સ્વાસ્થ્યના ઘટકો રજૂ કરતું કસોટી અને પુનઃ કસોટીનું કોષ્ટક	212
3.11.1.6	માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રશ્નોત્તરીના ઘટકો સહસંબંધોની ગણતરી.	213
3.11.1.7	માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રશ્નાવલી યથાર્થતા	213
3.11.1.8	માનસિક સ્વાસ્થ્ય યથાર્થતા દર્શાવતું કોષ્ટક	214

ક્રમ	વિગત	પૃષ્ઠ નં.
3.12.	રૂપાંતરિત સમાયોજન સંશોધનિકા :-	214
3.12.1.	સંશોધનિકા :-	215
3.12.2.	સંચાલન :-	215
3.12.3.	ગણતરીની પદ્ધતિ :-	215
3.12.4.	પ્રાપ્તાંકોનું વિશ્લેષણ :-	216
3.12.5.	વિશ્વસનીયતા :-	217
3.13.	સામાન્ય બૌદ્ધિક કક્ષા સંશોધનિકા :-	218
3.13.1.	બુદ્ધિ કસોટીના પેટા પ્રકારો :-	219
3.13.2.	સંશોધનિકા :-	219
3.13.3.	સંચાલન :-	221
3.13.4.	ગણતરીની પદ્ધતિ :-	222
3.13.5.	વિશ્વસનીયતા :-	222
3.13.6.	યથાર્થતા :-	223
3.13.7.	સર્વસામાન્ય ધોરણો :-	224
3.14.	પ્રસ્તુત અભ્યાસનું આયોજન :-	226
3.15.	સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યોનું વિશ્લેષણ :-	227
3.15.1.	શૈક્ષણિક લાયકાત :-	227
3.15.2.	પિતાનો અભ્યાસ :-	228
3.15.3.	માતાનો અભ્યાસ :-	228
3.15.4.	પિતાનો વ્યવસાય :-	229
3.15.5.	માતાનો વ્યવસાય :-	229
3.15.6.	પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાનું પરિણામ :-	229
3.15.7.	મેળવેલ સિદ્ધિ :-	230
3.15.8.	સ્કૂલ, કોલેજ અને વિદ્યાશાળા :-	230
3.15.9.	રહેઠાણ :-	230
3.15.10.	શોખ :-	231

ક્રમ	વિગત	પૃષ્ઠ નં.
3.16.	આંકડા શાસ્ત્રીય પ્રયુક્તિઓ :-	231
3.16.1.	ટકાવારી	231
3.16.2.	અર્થઘટન માટે વાપરેલા આંકડા શાસ્ત્રીય પ્રયુક્તિઓની સૂત્રાત્મક રજુઆત :-	232
3.16.3.	મધ્યક :- ટી કસોટી માટે	232
3.16.4.	સંયુક્ત પ્રમાણચૂક (ટી. કસોટી માટે):-	233
3.16.5.	ટી (t)કસોટી :-	233
3.16.6.	સહસંબંધ	235
3.16.6.1	સહસંબંધાંક એટલે શું ?	235
3.16.6.2.	સહસંબંધાંકનું અર્થઘટન :-	235
3.16.6.3.	સહસંબંધ શોધવાની રીતો :-	236
3.16.6.4.	સહસંબંધ શોધવાની કાર્લ પિયરસનની રીત	236
3.16.7.	F - કસોટી :-	239
3.16.7.1	F -કસોટી માટે વિચરણ પૃથ્થકરણ વિચરણ પૃથ્થકરણ એટલે શું ?	239
3.16.7.2	ઉપયોગ	239
3.16.7.3	મર્યાદા	240
3.16.7.4	' F ' કસોટીના સૂત્રનું પૃથ્થકરણ	240
3.16.7.5	ફેક્ટોરીયલ ડીઝાઇનના સૂત્રનું પૃથ્થકરણ	246
	→ $5 \times 3 \times 2$	
	→ $3 \times 3 \times 2$	
	→ $2 \times 3 \times 2$	
3.17.	પ્રસ્તુત અભ્યાસની માહિતીનું એકત્રીકરણ :-	247
3.18.	પ્રસ્તુત અભ્યાસની ગણતરી :-	248

પ્રકરણ - 3

સંશોધન યોજના-પ્રક્રિયા અને પૃથકરણની પદ્ધતિ

3.0 પ્રસ્તાવના

સંશોધન એક વૈજ્ઞાનિક પ્રક્રિયા છે. આ પ્રક્રિયા પ્રારંભથી માંડીને અંત સુધી વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ કરવાની હોય છે. જેમાં સૌપ્રથમ સંશોધન ક્ષેત્ર અંગે વિષયની પસંદગી કરવી. વિષયની પસંદગી પણ ચોક્કસાઈ પૂર્વક પસંદ કરવી જોઈએ.

પી.વી.ચંગ " વિષયની પસંદગીને વૈજ્ઞાનિક સંશોધનની પ્રાથમિક જરૂરિયાત તરીકે ઓળખાવે છે. કારણકે તેના વગર કોઈપણ સંશોધન કાર્યનો પ્રારંભ થઈ શકે નહિ. "

શ્રીમતી ચંગના તારણો.

- (1) વિષય ક્ષેત્રને સમજવાની સંશોધકની શક્તિ
- (2) સાધનોની મર્યાદા
- (3) પ્રચુક્તિની ઉપલબ્ધતા
- (4) પ્રમાણભૂત અને વિશ્વસનીય માહિત મળવાની સંભાવના
- (5) સંશોધન ક્ષેત્રની હદ મર્યાદા

ઉપરની બાબતોને ધ્યાનમાં રાખી સંશોધનનું વિષયવસ્તુ નક્કી કરવામાં આવે છે. આ વિષય પસંદ થઈ જાય પછી તેને લગતી વિગતો મેળવવી માહિતી એકઠી કરવી એ કદાચ પહોંચી જાય એ માત્ર એક ભૂલ છે. કારણ કે વિષયની પસંદગીને આધારે માહિતી એકઠી કરવી એ અવૈજ્ઞાનિક પ્રયાસો છે.

જ્યાં સુધી તેની યોજના ન કરવામાં આવે ત્યાં સુધી આંખો મીચીને તલવારના ઘા મારવા બરાબર છે. કોઈ મકાન બનાવવું હોય તો જમીન પાસે છે. છતાં એ જમીન પર સીધું મકાન બનાવવા નથી માંડતા પરંતુ મકાનનો નકશો પહેલા તૈયાર કરી, આયોજન પૂર્વક મકાન બનાવવામાં આવે છે. પછી વાસ્તવિક મકાન બનાવી શકાય છે. તેમ સંશોધનમાં પણ વિષયની પસંદગીથી સંશોધન કાર્ય આગળ ધપી શકવું નથી. સંશોધન કેવી રીતે કરવું તેનું વ્યવસ્થિત આયોજન એ જ સંશોધનને વાસ્તવિક તબક્કા તરફ દોરી જાય છે. સંશોધન કાર્ય હાથ ધરેલ હોય તો તેને અનુરૂપ માહિતી પણ ઘણી મેળવવી પડે છે. અને આ માહિતી મેળવવા માટેના પ્રકારો અથવા દિશાઓ ઘણી છે. એટલે કે સૌથ પ્રથમ માહિતી કયા પ્રકારની રીતથી મેળવવી તે નક્કી કર્યા પછી તેનું આયોજન કરવું અને સંશોધન કાર્ય આગળ ધપાવવું. અમુક પાઠ્યપુસ્તક વાંચવું કે લખવું એ સંશોધન નથી. અથવા વિગતો માટે અસંબંધ રીતે ગમે તેમ દોડા-દોડ કરવી એ પણ સંશોધન નથી. સંશોધન આવશ્યક રીતે એક વ્યવસ્થિત પ્રશ્નો પુછવા, સંશોધક યોગ્ય પદ્ધતિઓ મારફત વિગતો શોધે છે. જેથી તેમની વચ્ચેનો સંબંધ સાધી શકાય છે. અને એ સંબંધોમાંથી વ્યાપક સિદ્ધાંતો અથવા નિયમોનું તારણ થઈ શકે છે. વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિ દ્વારા પ્રવર્તમાન જ્ઞાનમાં વૃદ્ધિ કરવું મૌલિક પ્રદાન એટલે સંશોધન. સંશોધન ત્રણ રીતનું હોઈ શકે છે.

- (1) જ્ઞાનમાં વૃદ્ધિ કરતું મૌલિક પ્રદાન નવી હકિકતોની શોધ સ્વરૂપનું
- (2) જુની હકિકતોની ચકાસણી સ્વરૂપનું
- (3) હકિકતો વચ્ચેના કાર્યકારણની સમજૂતિ આપનારુ

પ્રો. કિલફોર્ડ મુડી કહે છે કે, " આખરે સંશોધન સ્વતઃ સત્યની શોધ માટેની એક પદ્ધતિ છે. જે વાસ્તવમાં સમીક્ષાત્મક વિચારણાની પદ્ધતિ છે. એમાં પ્રશ્નોની વારંવાર વ્યાખ્યા કરવામાં આવે છે, કાલ્પનિક સિદ્ધાંતોની રચના કરવામાં આવે છે. અથવા સુચિત ઉકેલો શોધવામાં આવે છે. સામગ્રીનો સંગ્રહ, વ્યવસ્થા તથા મૂલ્યાંકન કરવામાં આવે છે. અને અનુમાનો તથા પરિણામો તારવવામાં આવે છે, છેવટે પરિણામો બધાં રચિત કાલ્પનિક સિદ્ધાંતની સાથે કેટલેક અંશે બંધબેસતા છે."

3.1 સામાજિક સંશોધનની વ્યાખ્યા :-

- (1) **રેડમેન અને થોરી** :- નવું જ્ઞાન મેળવવાનો પદ્ધતિસરનો પ્રયાસ એટલે સંશોધન.
- (2) **જહોડા** :- " સંશોધનનો હેતુ વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિના ઉપયોગ દ્વારા પ્રશ્નોના ઉત્તરો શોધવાનો છે. "
- (3) **પ્રો. ગોપાલ** :- " વસ્તુલક્ષી અને ચકાસણીજન્ય પદ્ધતિઓ દ્વારા હકિકતો શોધવા માટેની હકિકતો વચ્ચેનો સબંધ શોધવા માટેની અને તેના આધારે સિદ્ધાંત કે નિયમો તારવવા માટેની વ્યવસ્થિત તપાસને સંશોધન કહેવાય. "

આમ ઉપર પ્રમાણે સંશોધન શું છે ? એ હકિકત જાણવી જેમ જરૂરી હતી તેમ સંશોધનના વિષય પસંદગી પછીનો તબક્કો છે. સંશોધન યોજના જે સંશોધન માટે રસ્તાઓ ખૂલ્લા કરે છે. માટે સંશોધન વિષય પસંદગી થઈ ગયા પછી તેને અનુરૂપ યોગ્ય આયોજન કરવું પડે છે. સંશોધનનું આયોજન કરવું એ ધારીએ તેટલી સરળ બાબત નથી. તે માટે ખૂબજ કાળજી રાખવી પડે છે. કેમકે સંશોધનનું આયોજન એ સંશોધનનો કાર્ડિયોગ્રામ બતાવે છે. આમ સંશોધનનો હેતુ સિદ્ધ કરવા માટે તેના વિષયને અનુરૂપ વ્યવસ્થિત, કાળજીપૂર્વક તેનું આયોજન કરવું પડે છે. આમ યોજના સંશોધન કાર્યને દિશાસૂચન આપવા માટેનું તાર્કિક અને આયોજીત સાધન છે.

3.2. સંશોધન યોજના :-

વૈજ્ઞાનિક સંશોધનનું આ બીજું સોપાન એ સંશોધન યોજના છે. જેનો સૌપ્રથમ અર્થ જાણવો જરૂરી છે.

સંશોધન યોજના એ સામાન્ય વૈજ્ઞાનિક નમૂનાને આધારે સંશોધન પ્રક્રિયાની કાર્યવિધિનું તેમાં આલેખન કરવાનું હોય છે.

ચંગ કહે છે કે, જેમાં બિલકુલ માર્ગાન્તર ન થાય એવી તદ્દન ચોક્કસ અને ચુસ્ત સંશોધન યોજના ભાગ્યેજ હોય છે. પરંતુ તેનો હેતુ સંશોધન કાર્યને દિશાસૂચન આપવાનો છે. સંશોધન યોજના એક કામચલાઉ યોજના છે. જેમ-જેમ સંશોધનકાર્ય આગળ વધતું જાય છે. સંશોધન વિષયના નવા-નવા પાસા ખુલતા જાય છે. નવી-નવી પરિસ્થિતિ ઉદ્ભવતી જાય છે, માહિતીની નવી કડીઓ પ્રકાશમાં આવતી જાય છે. તેમ-તેમ સંશોધન યોજનામાં ફેરફાર કરતા રહેવાનું જરૂરી બને છે.

" સંશોધન આયોજન એ સંશોધન કાર્ય પહેલાનું પૂર્વ આયોજન છે. જેમ સમસ્યાને અનુરૂપ માહિતીનું એકત્રીકરણ, અર્થઘટન અને કાળજીપૂર્વકની ગોઠવણી છે. "

આમ ઉપરની વ્યાખ્યાને આધારે એમ કહી શકાય છે સંશોધન યોજના એ સંશોધન કાર્ય પહેલાનો આયોજીત ટાંચો કે નકશો છે. જેમાં સમસ્યાની પસંદગીને આધારે તેને અનુરૂપ વ્યૂહની રચના કરવામાં આવે છે. અને કયા રસ્તે જાવું યોગ્ય છે ? કયા રસ્તુ જાવું યોગ્ય નથી ? એ બાબતોનું પહેલેથી જ આયોજન હોય છે. જેથી વ્યર્થ પ્રવૃત્તિમાં ખોટો સમય વેડફાતો નથી. અને યોગ્ય જગ્યાએ જ તીર લાગે છે. જો આવું આયોજન કરવામાં ન આવે તો આંધળુકીય પ્રયત્ન કરવા પડે છે. આને કારણે યોગ્ય સફળતા મળતી નથી. વધારે મહેનત કરવા છતાં સફળતાથી દૂર રહી જાય છે. અને પરિણામે કંટાળો આવતા અઘવચ્ચે જ સંશોધન કાર્ય છોડી દે છે. આને પરિણામે ખોટા સમય, શક્તિ અને નાણાંનો વ્યય થાય છે. આમ આયોજન વિના કોઈપણ સંશોધન કાર્ય હાથ ધરવામાં આવે તો ખોટી વધારાની માહિતી પણ ભરાવો ભેગો થઈ જાય છે. આને પરિણામે સંશોધનકર્તા વધારે ગુંચવણમાં મુકાય છે. અને તેને માટે તેને એવું લાગે છે કે, આગળ જવાના બધા રસ્તા બંધ થઈ ગયા હોય એવું લાગે છે. પરિણામે માનસિક રીતે હિંમત હારી જાય છે. અને સંશોધન કાર્ય અટકી જાય છે. આથી સંશોધનનું આયોજન ઓછા સમય વધુ સફળતા તરફ દોરી જાય છે. અને તેના કાર્યને વધુ વેગ, બળ, શક્તિ મળે છે. જે દિવામાં દિવેલ પૂર્યા બરાબર થાય છે.

સંશોધન યોજના ઘડવા માટે જે નિર્ણયો લેવાના હોય છે તેમાં શું ક્યાંથી, ક્યારે, કેટલું, કયા સાધનથી વગેરે પ્રશ્નો વિચારી લેવાના હોય છે.

- (1) માહિતીના સ્ત્રોત
- (2) સંશોધન અભ્યાસનું સ્વરૂપ
- (3) સંશોધન અભ્યાસના હેતુ
- (4) સામાજિક સાંસ્કૃતિક-ઐતિહાસિક સંદર્ભની સ્પષ્ટતા
- (5) ભૌગોલિક વિસ્તારની સ્પષ્ટતા
- (6) સમયનો અંદાજ
- (7) અભ્યાસના પરિણામો
- (8) માહિતી એકત્ર કરવા માટેની પ્રયુક્તિઓ
- (9) સંશોધન એકમોની વ્યાખ્યા
- (10) ગ્રંથાલયનો ઉપયોગ
- (11) સંદર્ભ સૂચિ

આમ, ઉપર પ્રમાણે સંશોધન યોજના ઘડતી વખતે ચંગના મતે જે બાબતો ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ તેની ચર્ચા કરી એ ઉપરથી ખ્યાલ આવે છે કે યોજનાનો અહેવાલ બનાવવામાં આવે છે. ત્યારે કઈ-કઈ બાબતો ધ્યાનમાં રાખવી જરૂરી છે. જે સંશોધનના અહેવાલને સફળતા તરફ લઈ જાય છે

સંશોધન ગૂંથણી એ સંશોધનની સાચી કસોટી કરે છે કેમ કે સંશોધનનું આયોજન એ સંશોધન કાર્યની શરૂઆતથી અંત સુધીની તમામ બાબતોની ઝાંખી કરે છે તેનો પરિચય અપાવે છે. માટે જ સંશોધન ગૂંથણી સંશોધનનું હાર્દ છે. તેની ગુણવત્તા નક્કી કરે છે. આમ સંશોધન ગૂંથણી દ્વારા સંશોધનમાં કઈ પદ્ધતિથી મેળવાશે, ઉદ્દેશો હેતુઓને સિદ્ધ કરવા માટે કઈ પ્રયુક્તિઓનો ઉપયોગ કરાશે સમસ્યા ઉભી થતાં તેમાંથી બહાર કેવી રીતે આવવું વગેરે બાબતોનો સમાવેશ થાય છે. આમ છતાં સંશોધન સંશોધનની ગુંથણી એ જ સંશોધન કાર્ય માટે પૂર્ણતઃ છે એવું માનવું ભૂલભરેલું છે. તેના પર અવલંબન રાખવું એ મૂર્ખતા છે. કારણ કોઈ બાબત સાવ પૂર્ણ હોતી નથી તેમાં કંઈક ખામી પણ હોય છે. જેવી રીતે સિક્કાની બે બાજુ છે તેમ ફાયદા કારક પણ છે અને ક્યારેક પૂર્ણ વિગતો તેમાંથી ન પણ મળે એટલે આયોજનને પૂર્ણ સાવ માની લેવું જોઈએ નહિ. તે કદી પૂર્ણ હોતુ નથી.

જેમ સંશોધન ને પોતાના ક્રમ પ્રમાણે તબક્કા છે. સોપાનો છે.

તેમ સંશોધન આયોજનને પણ પોતાના સોપાનો છે, તબક્કા છે. જેવા કે:-

- (1) સંશોધન વિષય અંગે વિચારણા અને પસંદગી
- (2) વિષયક્ષેત્રને સમજવાની સંશોધકની શક્તિ
- (3) સંશોધનની મર્યાદા
- (4) પ્રયુક્તિની ઉપલબ્ધતા
- (5) પ્રમાણભૂત અને વિશ્વસનિય માહિતી મળવાની સંભાવના
- (6) સંશોધનની હદ મર્યાદા નક્કી કરવી.

આમ, ઉપર પ્રમાણે સોપાનોને ધ્યાનમાં રાખી સંશોધનનું આયોજન કરવામાં આવે તો તેના દ્વારા પ્રાપ્ત થતી માહિતીની વિશ્વસનીયતા અને ચથાર્થતાની કક્ષા પણ ઊંચી રહે છે. આમ અપૂરતી માહિતી સાચી હકિકત તરફ લઈ જતી નથી. આથી આયોજન કરતી વખતે કઈ પ્રયુક્તિ દ્વારા કેવી રીતે માહિતી મળશે તેનું પણ આયોજન કરવું જોઈએ જેથી માહિતી સાચી મળે અને અંત સફળદાયક બને.

3.3. આયોજનની સફળતા :-

સંશોધનકાર્ય કરવા માટે સંશોધનનું આયોજન કરવું જરૂરી છે. આયોજન એ સંશોધન માટેની ગાઈડ લાઈન પૂરી પાડે છે. જેવી રીતે મકાન બનાવનાર મકાન બનાવતા પહેલા તેનો નકશો તૈયાર કરે છે. નકશા વિના મકાનનું આયોજન સફળ નીવડતું નથી. તેમાં પાડવું અને ચણવું એવું થાય છે. આથી સમય શક્તિ અને નાણાંનો વ્યય થાય છે. વેડફાય છે. આજ રીતે સંશોધનનું કાર્યનું આયોજન કરવું પણ આવશ્યક છે. આયોજન વિના અંધારામાં તલવાર ફેરવ્યા બરાબર છે. વધારાની બિનજરૂરી માહિતી એકઠી થઈ જાય છે. વિચાર, આયોજન વગરનું સંશોધન કાર્ય ઘણી વખત સંશોધકને મૂકાવી દે છે. આને પરિણામે ઘણી વખત એવું બને છે કે સંશોધનકાર્ય અધવચ્ચે જ છોડી દેવું પડે છે.

કહેવાય છે કે, સારા કાર્યમાં સો વિઘ્નો આવે. આ વિઘ્નોનો સામનો પણ કરવો પડે છે. જો સંશોધનની ગૂંથણી કરીને આયોજન કરીને કાર્ય કરવામાં આવે તો આવતા રસ્તાના વિઘ્નો થોડા સરળ બને છે. અને તેનો સામનો કરવાની હિંમતમાં વધારો થાય છે. આત્મવિશ્વાસ દ્રઢ બને છે. અને રસ્તામાં આવતા કાંટારૂપી વિઘ્નો દૂર કરી શકાય છે. પરંતુ જો આયોજન ન કરેલું હોય તો આવા વિઘ્નો, સંઘર્ષોને દૂર કરવા મુશ્કેલ બને છે.

- આયોજન દ્વારા માહિતી વધારે વિશ્વસનીય મેળવી શકાય છે.
- આયોજન દ્વારા આવતા સંઘર્ષો, અથડામણોનો સામનો કરવો સરળ બને છે.
- આયોજનથી અધિકચરી કે ઉણી માહિતી મેળવવાથી દૂર રહી શકાય છે.
- સમય, શક્તિ અને નાણાંનો વ્યય, બગાડ થતો અટકાવી શકાય છે.
- આયોજન દ્વારા રસ્તાઓ આપોઆપ ખુલ્લા થતાં જાય છે.
- સંશોધન કાર્ય વધુ સરળ, સુઘડ બને છે.

આમ, ઉપરની વગેરે બાબતો માટે સંશોધનનું આયોજન કરવું આવશ્યક છે.

3.4. સંશોધન યોજનાના પ્રકારો :-

સંશોધન યોજનાના ત્રણ પ્રકારો હોય છે. જેના પ્રકારોની ચર્ચા નીચે મુજબ છે.

3.4.1 રચનાત્મક અથવા અન્વેષણાત્મક અધ્યયન :-

બે પરિવત્યો વચ્ચે કારણાત્મક સંબંધ ધરાવતી પરિકલ્પનાની ચકાસણી કરવી નવી અંતર દ્રષ્ટિ મેળવવી જે અધ્યયનોમાં પહેલું પ્રયોજન હોય છે તે સામાન્ય રીતે રચનાત્મક અથવા અન્વેષણાત્મક અધ્યયનો કહેવાય છે. કારણ કે એમાં મોટે ભાગે વિચારો તથા અંતરદ્રષ્ટિઓની શોધખોળ ઉપર ભાર મૂકવામાં આવે છે.

આમ રચનાત્મક અભ્યાસો એવા છે જેમાં અજ્ઞાત તત્વો અને હકિકતોની શોધ સાથે સંબંધ ધરાવે છે.

અનેક અન્વેષણાત્મક કે રચનાત્મક અધ્યયનોનું પ્રયોજન વધારે ચોક્કસ અન્વેષણાત્મક માટે અથવા પરિકલ્પિત ખ્યાલના કાર્યો પણ હોઈ શકે છે. સંશોધક જે ઘટનાનું અન્વેષણ કરવા ઈચ્છે છે તે ઘટના સાથે પાછળ આવતા વધારે સુરચિત અધ્યયનમાં સંશોધકે પરિચયનો વધારો કરવો અથવા જે માળખામાં તેનું અધ્યયન કરવાની યોજના ઘડે છે તેની સાથે પરિચય વધારવો, પ્રત્યયોના સ્પષ્ટતા કરવી, સંશોધન આગળ ચલાવવા માટે પહેલી કઈ બાબત લેવી અને પછી કઈ બાબત લેવી તે નક્કી કરવું, વાસ્તવિક જીવનમાં સંશોધન કરી શકાય તેટલા ખાતર વ્યવહારિક શક્યતાઓ વિષે માહિતી એકત્રીત કરવી અને છેવટે અમુક સામાજિક સંબંધોમાં કામ કરતા લોકો જે સમસ્યાઓની અગત્યતા ગણે છે તે સમસ્યાઓની ગણતરી કરવી.

જોકે આપણે અન્વેષણાત્મક અધ્યયનોની એક અસ્તિત્વ તરીકે ચર્ચા કરીએ છીએ. છતાં એને સંશોધન પ્રક્રિયાના પ્રારંભિક સોપાન તરીકે માનવું ઉચિત છે. ખરું જોતા કોઈપણ પુછપરછનો સૌથી વધારે મુશ્કેલ ભાગ તેનો આરંભ છે. અન્વેષણની પાછળની કક્ષાઓમાં પૂષ્કળ કાળજી પૂર્વકની પદ્ધતિઓનું ખાસ મૂલ્ય નથી.

અન્વેષણાત્મક અધ્યયન ગમે તે પ્રયોજન માટે આદરવામાં આવે એની ઉત્પાદકતા કે ઉપયોગિતામાં બુદ્ધિમતા અને સારા પ્રયત્નોનો અનિવાર્ય ફાળો છે. છતાં અગત્યના પરિવર્ત્યો અને સાર્થક પરિકલ્પિત ખ્યાલો માટે કેટલીક ઉપયોગી પદ્ધતિઓ સૂચવી શકાય છે.

- (1) સંબંધ ધરાવતા સામાજિક અને બીજા સાહિત્યનું અવલોકન
- (2) અધ્યયન યોગ્ય અવલોકનો વ્યવહારિક અનુભવ મેળવ્યો હોય એવી વ્યક્તિઓની મોજણી
- (3) સવાલની અંતઃ દ્રષ્ટિને ઉત્તેજન આપનાર ઉદાહરણનું પૃથકરણ

ઘણાં અન્વેષણાત્મક અધ્યયનો આમાંથી એક અથવા એકથી વધુ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરે છે.

3.4.2 વર્ણનાત્મક અને નિદાનાત્મક અધ્યયન

3.4.2.1.વર્ણનાત્મક અધ્યયન :-

વર્ણનાત્મક પદ્ધતિ પરિસ્થિતિઓનો અભ્યાસ કરવાની વિધાયક યા માપન પદ્ધતિ તરીકે ઓળખાય છે. એ જાણવું જેટલું જરૂરી છે.

તેટલું જ તે કયા સુધી પહોંચ્યો છે એ જાણવાનું જેટલું જાણવું જરૂરી છે. વર્ણનાત્મક અધ્યયનો આવી સમજનાં વિકાસ માટે પણ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે.

વર્ણનાત્મક સંશોધનમાં કોઈ પણ વસ્તુના પ્રકાર અને દરજ્જાની વિગતનો માણસોના સમૂહોની અનેક પદાર્થોનો, પરિસ્થિતિઓના સમૂહની વિગતોના વર્ગનો વિચાર શાખાઓનો અથવા બીજી કોઈ ઘટનાનો જેનું વ્યક્તિ અધ્યયન કરવા માટે છે. તેનો સમાવેશ થાય છે. કેટલીક વખત આ સંશોધનો દરજ્જાના અધ્યયનો તરીકે ઓળખાય છે.

3.4.2.2. ઉપયોગિતા :-

- ધંધાકીય નિર્ણયો કરવા માટે કિંમતી હકિકતો પૂરી પાડે છે.
- માણસ જે કોઈ બાબતોનું અધ્યયન કરવા માટે છે તેને માટે અંતઃદ્રષ્ટિ મળે છે.
- વર્ણનાત્મક નિરક્ષણોનો અમુક બીજી પરિસ્થિતિઓની હાજરી કે ગેર હાજરી સાથે સંબંધ જોડવાથી આપને કારણાત્મક સંબંધોનું જ્ઞાન મળે છે.
- પદાર્થો અને માણસોનાં સ્વભાવનું અવશ્યક જ્ઞાન મેળવી શકાય છે.
- સંશોધનના ઘણા સાધનો પુરા પાડવામાં મદદ કરે છે.

3.4.2.3. યોજના :-

વર્ણનાત્મક અધ્યયનોની રજૂઆતની યોજનાના અમુક પ્રકારો પાડવામાં આવે છે જેમ કે :-

(1) સામાન્ય	(2) વિશ્લેષણ	(3) વર્ગીકરણ
(4) ગણના	(5) માપન	(6) મૂલ્યાંકન

3.4.2.4.વર્ણનાત્મક અધ્યયનો :-

વર્ણનાત્મક અધ્યયનો ખાસ કરીને સમાજમાં પ્રવર્તતા પ્રશ્નો સાથે છે જેની નોંધ બહુજ લાંબી છે. છતાં અમુક દર્શાવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે.

- સમાજની લાક્ષણિકતા જેમ કે સમાજના લોકોનો, વય વિસ્તારનો, તેમની રાષ્ટ્રીયતા, શારીરિક, માનસિક સ્વાસ્થ્ય, શિક્ષણના પ્રમાણો, ગુણાઓનું અમુક વિસ્તારમાં પ્રમાણ, ઘરોની દશાઓ વગેરે બાબતોનું અધ્યયન થઈ શકે.
- સંબંધિત પરિવર્તોની ચકાસણી કે શોધમાં રસ છે જેમ કે સ્ત્રીઓ કરતાં પુરૂષો લોકશાહીમાં વધારે મત આપે છે.

3.4.2.5. નિદાનાત્મક અથવા ચિકિત્સાત્મક અધ્યયન :-

આ સંશોધન યોજનામાં ચિકિત્સા વિષય સમીક્ષા અને ચિકિત્સા કાર્યની વિશિષ્ટ પ્રક્રિયાઓ અને પ્રક્રિયાઓની સમીક્ષા અને ચિકિત્સા વિષય કાર્યમાં પાંચ મુખ્ય પાસાઓનું વિગતવાર પૃથક્કરણ કરવામાં આવ્યું છે જે નીચે મુજબ છે.

- (1) પરિસ્થિતિ દરજ્જો અથવા ધ્યાનનું એકમ
- (2) સામગ્રીનો સંગ્રહ, પરીક્ષા અને ઇતિહાસ
- (3) આકસ્મિક ઘટકોની ચિકિત્સા અને પરખ
- (4) સમાયોજન, ઇલાજ અને ઉપચાર
- (5) સમાયોજન કાર્યક્રમનું અનુસરણ

3.4.2.6 ઉપયોગ :- ઇંધામાં પડેલા કાર્યકરોના સવાલોના પ્રકારોનો ખ્યાલ આપવા કુટુંબમાં, વર્ગોમાં, શાળાઓમાં, સમાજમાં, હાલના, પ્રશ્નોનું અધ્યયન ઇંધાકીય અભ્યાસક્રમો માટે શિક્ષણ આપવાના પ્રયોજનથી વિશિષ્ટ પ્રકારના ચિકિત્સા વિષયોના પ્રકાશિત અહેવાલના સંગ્રહથી પરિણમતા જ્ઞાન સમૂહના આધારે સામાન્યીકરણની રચના, સંખ્યાત્મક પરિણામોનું ઉદાહરણ રજૂ કરવું અને પ્રમાણિત કરવું.

આમ ચિકિત્સા વિષય કાર્ય એટલે એવી વિકાસત્માક સમાયોજન અને ઉપચારાત્મક અથવા સુધારાની પ્રક્રિયાઓ જેમના કુમેળ અથવા સુમેળના કારણોનું વિશ્લેષણ કર્યાબાદ અનુસરણ કરવામાં આવે છે.

3.4.3. પરિક્ષણાત્મક અથવા પ્રાયોગિક અધ્યયન :

આ પ્રકારના સંશોધન યોજના ના પ્રકારમાં પ્રયોગો કરવામાં આવે છે. પ્રયોગ એટલે હેતુપૂર્વક નક્કી કરેલી શરતોને આધારે વિશિષ્ટ પરિસ્થિતિ ઉપસ્થિત કરવામાં આવે છે. અને આ વિશિષ્ટ પરિસ્થિતિનું નિયંત્રણ કરીને નિરિક્ષણ કરવામાં આવે છે. પ્રકારો જેના પ્રકારો આ પ્રમાણે છે.

- (1) પ્રશ્ન્યાત પ્રયોગ
- (2) પૂર્વ અને પ્રશ્ન્યાત સંશોધન આયોજન
- (3) ચોકકસ હકીકતોનું સંશોધન

3.5. સંશોધનની યોજના :- સંશોધનનો મુખ્ય હેતુ ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળા અને કોલેજના વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષાનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવાનો હતો. આ ત્રણ પરિવર્ત્યો ઉપર વિદ્યાર્થીનીઓનું ધોરણ, ઉંમર, પિતાનો અભ્યાસ, માતાનો અભ્યાસ, પિતાનો વ્યવસાય, માતાનો વ્યવસાય, રહેણાંક, શોખ, પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાનું પરિણામ, મેળવેલ સિદ્ધિ વગેરે ઘટકોની અસર તપાસવાનો હતો. આ સાથે કેટલાંક ગૌણ હેતુઓ પણ નક્કી કરવામાં આવ્યા હતા.

અહીં મુખ્ય અને ગૌણ હેતુઓને ધ્યાનમાં રાખીને કેટલીક શૂન્ય ઉત્કલ્પનાઓ રચી હતી. તેની ચકાસણી કરવા માટે સમગ્ર યોજના તૈયાર કરવામાં આવી હતી.

3 ધોરણ :- પ્રસ્તુત અભ્યાસ ક્ષેત્રમાં ધોરણની દ્રષ્ટિએ બે વિભાગ પાડવામાં આવ્યા હતા.

વિભાગ 1 :- ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાની ધોરણ 11 અને 12 વિનયન શાળાની 240 વિદ્યાર્થીનીઓ

વિભાગ 2 :- કોલેજ F.Y./S.Y./T.Y. વિનયન શાખાની 240 વિદ્યાર્થીનીઓ

વિભાગ 1 :- ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ

વિભાગ 2 :- છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ

અહીં 75 શૂન્ય ઉત્કલ્પનાઓ રચી હતી. અને તેની ચર્ચા સાબિત કરવા માટે 't' કસોટી દ્વારા ગણતરી કરવામાં આવી છે. જેમાં 25 માનસિક સ્વાસ્થ્ય, 25 સમાયોજન અને 25 બૌદ્ધિકકક્ષાની શૂન્ય અટકળો હતી જેમાં ધોરણના વિભાગ અને તેમનું રહેઠાણ એ સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યની અને માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા એ અવલંબિત પરિવર્ત્યો હતા.

છાત્રાલયમાં રહેતી એન ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની તુલના માટે શૂન્ય ઉત્કલ્પનાઓ રચી ને 't' કસોટી દ્વારા તફાવત સાર્થક છે કે નહીં તે ચકાસણી કરવામાં આવી હતી.

અહીં 10 વિભાગ ધોરણ પ્રમાણે નક્કી કરવામાં આવ્યા છે. આ પ્રત્યેક જૂથના રહેઠાણને આધારે બે અવલંબીત પરિવર્ત્યોને નક્કી કરી તેમનો સહસંબંધ છે કે નહીં તે તપાસવામાં આવ્યો છે. (1) જેમ કે પ્રથમ માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચેના સહસંબંધ આ રીતે દસેય વિભાગનો છાત્રાલય અને ઘર દરેકનો બે પરિવર્ત્યોને આધારે સહસંબંધ તાપસ્થો. (2) એ જ રીતે માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેનો સહસંબંધ તપાસવામાં આવ્યો છે. અને તે પણ પ્રત્યેક વિભાગ અને રહેઠાણ ને ધ્યાનમાં રાખી તે અવલંબીત બંને પરિવર્ત્યો વચ્ચેનો સહસંબંધ તપાસવામાં આવ્યો હતો. (3) ત્રીજા વિભાગમાં સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેનો પ્રત્યેક જૂથ વચ્ચેનો રહેઠાણ ને અધારે સહસંબંધ શોધવામાં આવ્યો હતો.

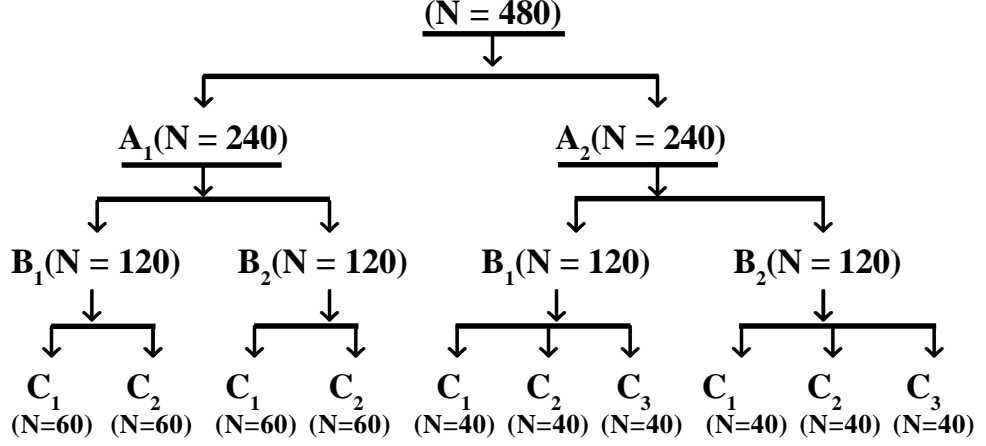
આમ કુલ પ્રત્યેક જૂથ 10 એવી રીતે વિભાગ પ્રમાણે જોતાં કુલ 30 રીતે સહસંબંધ તપાસવામાં આવ્યો હતો.

'F' કસોટી દ્વારા પણ પૃથક્કરણ કરવામાં આવ્યું છે. જેમાં પરિવર્ત્ય તરીકે પાછલી વાર્ષિક પરિક્ષાની ટકાવારીનું પ્રમાણ અને અવલંબિત પરિવર્ત્યો તરીકે માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષાનાં મેળવેલ પ્રાપ્તાંકો દ્વારા તેમની વચ્ચેના તફાવતની સાર્થકતા તપાસવામાં આવી છે. આમાં પ્રત્યેક જૂથ ના 10 વિભાગને (1) સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય તરીકે વિદ્યાર્થીઓની પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાના પરિણામ અને અવલંબિત પરિવર્ત્ય તરીકે માનસિક સ્વાસ્થ્ય. (2) સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય તરીકે વિદ્યાર્થીઓની પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાના પરિણામ અને અવલંબિત પરિવર્ત્ય તરીકે સમાયોજન (3) સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય તરીકે વિદ્યાર્થીઓની પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાના પરિણામ અને અવલંબિત પરિવર્ત્ય તરીકે બૌદ્ધિકકક્ષા

આમ કુલ 30 રીતને સાર્થક તફાવત છે કે નહીં તે શોધવામાં આવ્યો હતો. આંકડાશાસ્ત્રીય પ્રયુક્તિ પ્રમાણે 't' કસોટી દ્વારા, સહસંબંધ દ્વારા, અને 'F' કસોટી દ્વારા તુલનાત્મક અધ્યયન કરીને અભ્યાસ કરવાની યોજના બનાવવામાં આવી હતી.

ફેક્ટોરીયલ ડીઝાઇન પ્રમાણે પણ પૃથક્કરણ કરવામાં આવ્યું છે. જેમાં ત્રણ ડીઝાઇન નક્કી કરવામાં આવી છે.

પ્રત્યેક જૂથમાં સમાવિષ્ટ થતાં વિદ્યાર્થીનીઓની સંખ્યા

(I) 5×3×2 આવયવિક યોજના - 1

(ઘોરણ, પિતાનો વ્યવસાય, રહેઠાણ)

અહીં વિદ્યાર્થીનીઓની ઘોરણ, પિતાનો વ્યવસાય, અને રહેઠાણ પર થતી અસરનો અભ્યાસ કરવા માટે 5×3×2 યોજના પસંદ કરવામાં આવી છે.

પરિવર્ત્યોના નામ	સંજ્ઞા	પરિવર્ત્યોનું સ્વરૂપ	કક્ષાની સંખ્યા	કક્ષાનું નામ
ઘોરણ	A	સ્વતંત્ર	5	A ₁ ઘોરણ 11 ની વિદ્યાર્થીનીઓ
				A ₂ ઘોરણ 12 ની વિદ્યાર્થીનીઓ
				A ₃ F.Y.B.A ની વિદ્યાર્થીનીઓ
				A ₄ S.Y.B.A ની વિદ્યાર્થીનીઓ
				A ₅ T.Y.B.A ની વિદ્યાર્થીનીઓ
પિતાનો વ્યવસાય	B	સ્વતંત્ર	3	B ₁ ખેતી
				B ₂ નોકરી
				B ₃ ધંધો
રહેઠાણ	C	સ્વતંત્ર	2	C ₁ છાત્રાલય
				C ₂ બિનછાત્રાલય

સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય તરીકે વિદ્યાર્થીનીઓની કક્ષા અને તેના પિતાનો વ્યવસાય જ્યારે પરતંત્ર પરિવર્ત્ય તરીકે માનસિક સ્વાસ્થ્ય લેવામાં આવ્યું છે.

(II) 3×3×2 આવચવિક્ક યોજના - 2

(ઘોરણ, પિતાનો વ્યવસાય, રહેઠાણ)

અહીં વિઢાર્થીનીઓની ઘોરણ, પિતાનો વ્યવસાય, અને રહેઠાણ પર થતી અસરનો અભ્યાસ કરવા માટે 3×3×2 યોજના પસંદ કરવામાં આવી છે.

પરિવર્ત્યોના નામ	સંજ્ઞા	પરિવર્ત્યો નું સ્વરૂપ	કક્ષાની સંખ્યા	કક્ષાનું નામ
ઘોરણ	A	સ્વતંત્ર	3	A ₁ F.Y.B.A ની વિઢાર્થીનીઓ
				A ₂ S.Y.B.A ની વિઢાર્થીનીઓ
				A ₃ T.Y.B.A ની વિઢાર્થીનીઓ
પિતાનો વ્યવસાય	B	સ્વતંત્ર	3	B ₁ ખેતી
				B ₂ નોકરી
				B ₃ ઘંઘો
રહેઠાણ	C	સ્વતંત્ર	2	C ₁ છાત્રાલય
				C ₂ બિનછાત્રાલય

સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય તરીકે વિઢાર્થીનીઓની કક્ષા અને તેના પિતાનો વ્યવસાય જ્યારે પરતંત્ર પરિવર્ત્ય તરીકે સમાયોજન લેવામાં આવ્યું છે.

(III) 2×3×2 આવચવિક્ક યોજના - 3

(ઘોરણ, પિતાનો વ્યવસાય, રહેઠાણ)

અહીં વિઢાર્થીનીઓની ઘોરણ, પિતાનો વ્યવસાય, અને રહેઠાણ પર થતી અસરનો અભ્યાસ કરવા માટે 3×3×2 યોજના પસંદ કરવામાં આવી છે.

પરિવર્ત્યોના નામ	સંજ્ઞા	પરિવર્ત્યો નું સ્વરૂપ	કક્ષાની સંખ્યા	કક્ષાનું નામ
ઘોરણ	A	સ્વતંત્ર	2	A ₁ ઘોરણ 11 ની વિઢાર્થીનીઓ
				A ₂ ઘોરણ 12 ની વિઢાર્થીનીઓ
પિતાનો વ્યવસાય	B	સ્વતંત્ર	3	B ₁ ખેતી
				B ₂ નોકરી
				B ₃ ઘંઘો
રહેઠાણ	C	સ્વતંત્ર	2	C ₁ છાત્રાલય
				C ₂ બિનછાત્રાલય

સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય તરીકે વિઢાર્થીનીઓની કક્ષા અને તેના પિતાનો વ્યવસાય જ્યારે પરતંત્ર પરિવર્ત્ય તરીકે બોલ્લિકકક્ષા લેવામાં આવી છે.

3.6. સંશોધનની સમષ્ટિ :- નિદર્શ એ સમષ્ટિનો ભાગ છે. આથી સમષ્ટિ એટલે શું ? એ જાણવું જરૂરી છે. સમષ્ટિની સ્પષ્ટ વ્યાખ્યા વિના પ્રતિનિધિત્વરૂપ પૂર્ણ અને પર્યાપ્ત નિદર્શ નક્કી કરવો મુશ્કેલ છે. સમષ્ટિ એટલે સમગ્ર સૃષ્ટિ કે કુદરતી સર્જન એવો અર્થ કરવાનો નથી. તેનો આંકડાશાસ્ત્રીય અર્થ લક્ષમાં રાખવાનો છે.

3.6.1. સમષ્ટિ એટલે શું ? :-

3.6.1.1. આંકડાશાસ્ત્રીય પરિભાષામાં :-

- " સમષ્ટિ એટલે જે ક્ષેત્રની ઘટનાનો અભ્યાસ કરવાનો હોય તે ક્ષેત્રમાં સમાવિષ્ટ થતી બધી જ ઘટનાઓનો સમગ્ર જથ્થો" અથવા
- " જે જૂથમાંથી નિદર્શની પસંદગી કરવામાં આવી હોય તે સમગ્ર જૂથને સમષ્ટિ કહેવામાં આવે છે. "
- સમષ્ટિનો પર્યાય જથ્થો, વ્યાપ-વિશ્વ અંગ્રેજીમાં UNIVERSE વગેરે છે.

3.6.2. સમષ્ટિના પરિણામો (ઘટકો, કારણો) :-

3.6.2.1. ભૌગોલિક પરિણામ :-

સમષ્ટિનું પ્રથમ પરિણામ એ એનું ભૌગોલિક પરિણામ છે. જે તે ક્ષેત્રમાં સંશોધન કાર્ય કરવું એ તેનું ભૌગોલિક પરિણામ છે. દા.ત. અહિં સંશોધકનો અભ્યાસ જામકંડોરણાની વિદ્યાર્થીનીઓનો અભ્યાસ કરવાનો છે. જામકંડોરણાએ ભૌગોલિક પરિણામ અને આ પરિણામ સંશોધન ક્ષેત્રની હદ મર્યાદા નક્કી કરે છે.

3.6.2.2. સમષ્ટિનું એકમ :- સમષ્ટિનું બીજું પરિણામ એ સમષ્ટિનું એકમ છે. સમષ્ટિના ઘણા એકમોનો કુલ જથ્થો છે. એટલે કે સમષ્ટિ એકમોનું બનેલું છે. તેમાં સમાવિષ્ટ થતાં બધા એકમોને નિદર્શન એકમો કે સમષ્ટિના સભ્યો કહેવામાં આવે છે. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં વિદ્યાર્થીનીઓ સમષ્ટિના એકમો છે.

3.6.2.3. સમષ્ટિનું લક્ષણ :- સમષ્ટિના એકમોનું લક્ષણ એ સમષ્ટિનું ત્રીજું મહત્વનું પરિણામ છે. દા.ત. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બુદ્ધિક્ષણની તુલનાએ સમષ્ટિનું ત્રીજું પરિણામ છે. આ પરિણામને લક્ષમાં રાખીને જોઈએ તો સમષ્ટિ વ્યક્તિઓની બનેલી નથી. પરંતુ વ્યક્તિઓ કે એકમોના લક્ષણની બનેલી છે.

આમ ઉપરના પરિણામોને જાણતા અને વ્યાખ્યાઓને જાણતા એવું જોવા મળે છે કે, સમષ્ટિ એ જે તે ક્ષેત્રનો જથ્થો છે. જે બહુ જ વિશાળ હોય છે. દા.ત. રાજકોટ જિલ્લામાં ધો. ૧૨ માં ભણતી વિદ્યાર્થી ભાઈ બહેનોના કુટુંબ પ્રત્યેના મનોવલણોનો અભ્યાસ. તો સમગ્ર રાજકોટ જિલ્લો એ સમષ્ટિ છે. જે ખૂબજ વિશાળ છે. આ સમગ્ર ઉપર ધ્યાન આપવું મુશ્કેલ બને છે. એ માટે તેના એકમો એટલે કે નિદર્શ નક્કી કરી તેનો અભ્યાસ કરવામાં આવે છે. આમ સમષ્ટિનો એક-એક સભ્ય એ એનું એકમ છે. અને તેના લક્ષણ તરીકે તેના કુટુંબ પ્રત્યેના વલણને ગણાવી શકાય.

આમ પૂર્ણ ગણતરીએ ' નિદર્શ ' થી વિરૂદ્ધનો પર્યાય છે. સમષ્ટિના બધા એકમોની સંપૂર્ણ ગણતરી સૂચવવા માટે ' સેન્સસ ' શબ્દ પ્રયોજવામાં આવે છે. સમષ્ટિના બધા એકમોની સંપૂર્ણ ગણતરી એટલે પૂર્ણ ગણતરી. અર્થાત જ્યારે અભ્યાસમાં સમષ્ટિના બધા એકમોને આવરી લેવામાં આવે ત્યારે તેને પૂર્ણ ગણતરી કહેવામાં આવે છે. દા.ત. વિશ્વમાં જુદા-જુદા દેશોમાં અમુક વર્ષના અંતરગાળે જે વસ્તી ગણતરી કરવામાં આવે છે. તે આનું સુંદર ઉદાહરણ છે.

3.6.3.સમષ્ટિના પ્રકારો :-

3.6.3.1. ગુણાત્મક અને સંખ્યાત્મક સમષ્ટિ :- સમષ્ટિના એકમનું લક્ષણ ગુણાત્મક સ્વરૂપનું હોય તેવી સમષ્ટિને ગુણાત્મક સમષ્ટિ કહેવાય. દા.ત. વલણ, અભિપ્રાય, વ્યવસાય વગેરે. જે સમષ્ટિના એકમનું લક્ષણ સંખ્યાત્મક સ્વરૂપનું હોય તે સમષ્ટિને સંખ્યાત્મક સમષ્ટિ કહેવાય છે. દા.ત. ઉંમર, વય, બુદ્ધિઆંક વગેરે

3.6.3.2. મર્યાદિત અને અમર્યાદિત સમષ્ટિ :- સમષ્ટિના એકમોની સંખ્યા મર્યાદિત હોય, ગણી શકાય તેમ હોય, જાણી શકાય તેમ હોય ત્યારે તેવી સમષ્ટિને મર્યાદિત સમષ્ટિ કહેવાય. સમષ્ટિના એકમોની સંખ્યા અમર્યાદિત હોય એટલે કે તેમાં અસંખ્ય એકમો હોય ત્યારે તેવી સમષ્ટિને અમર્યાદિત સમષ્ટિ કહેવાય.

3.6.3.3. નિદર્શિત અને લક્ષ્ય સમષ્ટિ :- જે સમષ્ટિમાંથી નિદર્શ નક્કી કરવામાં આવ્યું હોય તે સમષ્ટિને નિદર્શ સમષ્ટિ કહેવાય. દા.ત. યુનિવર્સિટી. જે પ્રદેશ વિશે સામાન્યીકરણ કરવાનું હોય તે પ્રદેશને સૂચિત કરે છે. તેને લક્ષ્ય સમષ્ટિ કહે છે. દા.ત. ગુજરાત

3.7. નિદર્શની પસંદગી :- સમગ્ર વિશ્વમાંથી પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતા પાત્રોનો નમૂનો પસંદ કરી તેના પર સંશોધન કરવામાં આવે છે. અને જે પરિણામ આવે તે સમગ્ર વ્યાપ વિશ્વને લાગુ પાડવામાં આવે છે. તે તેનો મુખ્ય હેતુ છે. આપણા રોજુંદા જીવનમાં પણ જાણ્યે અજાણ્યે આપણે અનેક વખતે નિદર્શોનો ઉપયોગ કરતા હોઈએ છીએ. દા.ત. લોહીનું ગ્રુપ તપસવામાં માત્ર ટીપુ લોહીનો ઉપયોગ, રાંધેલ ખીચડી, ચણા, બટેટા, વટાણા તપાસવા અમુક જ લઈને ચેક કરવા વગેરે નિદર્શનો નમૂનો છે.

3.7.1. નિદર્શ એટલે શું ? :- ' નિદર્શ ' એટલે સમષ્ટિના અમુક એકમનો ભાગ નિદર્શ પસંદ કરવાની સમગ્ર કાર્ય પ્રણાલીને ' નિદર્શન ' કહેવામાં આવે છે.

મુલર અને શુસલર :- સમષ્ટિનો ગમે તે ભાગ એ નિદર્શ નથી. પરંતુ સમષ્ટિના જે ભાગને સમષ્ટિની લાક્ષણિકતાઓ દર્શાવવા માટે ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે. તે ભાગને નિદર્શ કહેવાય છે. સમષ્ટિની નાની આવૃત્તિ એટલે નિદર્શ.

પોલીન ચુંગ :- નિદર્શ જે જૂથમાંથી લેવામાં આવ્યું હોય તે લઘુ ચિત્ર હોય છે.

ગુડ અને હટ :- સમષ્ટિનો પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતો નાનો નમૂનો એટલે નિદર્શ

વોકર અને લેવ :- સમષ્ટિ વિશેની માહિતી મેળવવાના હેતુથી એ સમષ્ટિમાંથી પસંદ કરેલા એકમના સમૂહને નિદર્શ કહેવાય છે.

3.7.2. સારા નિદર્શનની લાક્ષણિકતા :-

3.7.2.1 સમષ્ટિનું પ્રતિનિધિત્વ :-

જે નિદર્શમાં સમષ્ટિનું એકંદરે બધી લાક્ષણિકતાઓ આવરી લેવામાં આવી હોય તેવા નિદર્શને પ્રતિનિધિ ધરાવતું નિદર્શ કહેવાય છે. સમષ્ટિનું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતું હોવું જોઈએ તેનો અર્થ એ નહિ કે તેમાં સમષ્ટિની જ લાક્ષણિકતાઓ પ્રતિબિંબિત થવી જોઈએ. અહિં કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે સમષ્ટિના વિભિન્ન ભાગોને તેમાં યોગ્ય રીતે પ્રતિનિધિત્વ મળે તે આવશ્યક છે. પક્ષપાતભર્યા નિદર્શની પસંદગી યોગ્ય અને વિશ્વસનીય પરિણામ આપતું નથી. તે ભૂલ ભરેલું ગણાય છે. આવું ન બને તે યોગ્ય નિદર્શની પસંદગી કહેવાય. જે પરિણામ સમગ્ર સમષ્ટિ પર લાગુ પાડી શકાય છે.

3.7.2.2. પચાપ્ત કદ :-

જે નિદર્શમાં વિશ્વસનીય પરિણામ મેળવી શકાય તેટલા પુરતા પ્રમાણમાં એકમોને આવરી લેવાયા હોય તો તેવા નિદર્શને પચાપ્ત કદનું નિદર્શ કહેવાય. પચાપ્ત કદ માટે કુલ સમષ્ટિના એકમના ટકાને આધારે તે ટકા સો, પચાસ, દશ, પાંચ ટકા વગેરે હોઈ શકે છે. આમ છતાં નિદર્શનો આધાર સમષ્ટિના કદ, સ્વરૂપ, પ્રકાર ઉપરાંત અન્ય પરિબલો ઉપર રહેલો છે. જો સમષ્ટિ એકવિધતા ધરાવતી હોય તો નાના કદનું નિદર્શ વધુ વિશ્વસનીય પરિણામો આપી શકે છે. જ્યારે અનેકવિધતામાં મોટા કદનું નિદર્શ પસંદ કરવું પડે છે. આમ છતાં કદ માટે એકમની ચોક્કસ સંખ્યા કે ટકાનો નિયમ આપી શકાય નહિ. ચાંગ કહે છે તેમ "વિવિધ પદ્ધતિઓથી ચકાસણી કરેલો નિદર્શ અમુક સંજોગોમાં મોટા નિદર્શ કરતાં વધુ ચોક્કસ અને વધુ વિશ્વસનીય માહિતી પુરી પાડી શકે છે. તપાસનો વિસ્તાર જેમ મોટો તેમ ટકાવારીની દ્રષ્ટિએ નિદર્શ ચાલી શકે પરંતુ તે કાળજીપૂર્વક પસંદ કરેલો હોવો જોઈએ."

3.7.3. નિદર્શની જરૂરિયાત :-

- (1) માહિતીનું પૃથક્કરણ કરવામાં ઓછો સમય લાગે છે.
- (2) અભ્યાસ કરવા પાછળ પ્રમાણમાં ઓછો ખર્ચ થાય છે.
- (3) સમય અને ખર્ચની દ્રષ્ટિએ લાભપ્રદ છે.

- (4) આર્થિક રીતે તેમજ સમય અને શ્રમની દ્રષ્ટિએ નિદર્શન કરકસર ભરી પધ્ધતિ છે
- (5) ઉડાણપૂર્વક અને અનેક દ્રષ્ટિકોણથી અભ્યાસ કરવો શક્ય બને છે.
- (6) ઓછા એકમને લગતી માહિતી મેળવવાની હોવાથી પ્રત્યેક એકમોને લગતી વિસ્તૃત માહિતી મેળવવી શક્ય બને છે.

3.7.4. નિદર્શના પ્રકાર :-

નમૂના પસંદગીની વિવિધ રીતો છે. તેમાંથી કોઈપણ એક રીતે નમૂનો પસંદ કરી શકાય. નમૂના પસંદગીની કઈ રીત વધુ યોગ્ય છે તેનો આધાર સમસ્યાના પ્રકાર અને સ્વરૂપ ઉપર છે. નિદર્શ પસંદ કરવાની કાર્યપ્રણાલીના આધારે વિભિન્ન નિદર્શોનો એ મુખ્યત્વે બિનચદ્ધ નિદર્શ અને ચદ્ધ નિદર્શ એવા બે વિભાગોમાં વહેંચવામાં આવે છે.

3.7.4.1. બિનચદ્ધ નિદર્શન :-

- (1) આકસ્મિક નિદર્શન
- (2) ઉપલબ્ધ નિદર્શન
- (3) હેતુલક્ષી નિદર્શન
- (4) નિર્દેશિત નિદર્શન

3.7.4.2. યદ્ય નિદર્શન :-

- (1) સાદો યદ્ય નિદર્શન
- (2) પદ્ધતિસરનું યદ્ય નિદર્શન
- (3) સ્તરિત યદ્ય નિદર્શન
- (4) ગુમખા યદ્ય નિદર્શન

યદ્ય નિદર્શન મેળવવાની પ્રયુક્તિઓ :-

- (1) સમાન સ્વરૂપની ચીઢીઓનો ઉપયોગ
- (2) યદ્ય નંબરવાળા ટેબલનો ઉપયોગ
- (3) નિશ્ચિત અંતરની પ્રયુક્તિ

3.7.5. નિદર્શન ભૂલ :-

સમષ્ટિના વિશાળ સમૂહ પર અભ્યાસ અશક્ય છે. માટે યદ્ય રીતે નમૂનો પસંદ કરી આંકડા શાસ્ત્રીય અનુમાનને આધારે મર્યાદિત કદને આધારે અમર્યાદિત કદ પર સામાન્યી કરણો કરવાના હોય છે. પરિણામે માહિતી એકત્રીત કરવામાં થોડી ઘણી ભૂલ-ખામી કે ક્ષતિ રહી જાય તે સ્વભાવિક છે. આને નિદર્શ ભૂલ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. નિદર્શભૂલ અને નિદર્શ કદ વચ્ચે વ્યસ્ત સંબંધ પ્રવર્તતો જોવા મળે છે. જેમ નિદર્શ મોટું તેમ નિદર્શન ભૂલનું પ્રમાણ ઘટે છે. તેથી વિરૂદ્ધ નિદર્શ કદ જેમ ઓછું તેમ નિદર્શન ભૂલ વધે છે. નિદર્શ ભૂલ બે વિભાગમાં વહેંચી શકાય.

3.7.5.1.નિદર્શ ભૂલના પ્રકાર :-

(1) પૂર્વગ્રહિત ભૂલ

(2) પૂર્વગ્રહ રહિત ભૂલ

બીજી રીતના પ્રકાર

(1) નિદર્શન ભૂલો

(2) બિનનિદર્શન ભૂલો

3.7.5.2.નિદર્શ ભૂલના પરિબળો :-

(1) સમષ્ટિ અને એકમની અપર્યાપ્ત વ્યાખ્યા

(2) સમષ્ટિની અપર્યાપ્ત યાદી

(3) નિદર્શનું અપર્યાપ્ત કદ

3.7.5.3.બિનનિદર્શ ભૂલોના પરિબળો :-

(1) ક્ષેત્રકાર્યના તબક્કામાં પક્ષપાત

(2) મુલાકાત લેનાર કે ક્ષેત્રકાર્યની ખામી

3.8. પ્રસ્તુત અભ્યાસની સમષ્ટિ :-

આપણે આગળ ચર્ચા કરી તે પ્રમાણે સમષ્ટી એ મોટો સમૂહ છે. જે ક્ષેત્ર નક્કી કરવામાં આવે તે ક્ષેત્રના તમામ એકમો એ તેની સમષ્ટિ છે. પ્રસ્તુત સંશોધનની સમષ્ટિ જામકંડોરણાની છાત્રાલયમાં રહીને અને ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓને પસંદ કરવામાં આવી છે. આ જામકંડોરણા એ તાલુકો છે. તેનું ક્ષેત્ર બહુ જ વિશાળ છે. આ વિસ્તારની વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બુદ્ધિક્ષાની તુલના કરવાનો છે. જે તુલના છાત્રાલયમાં રહેતી અને ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચેની તુલનાનો છે.

આ વિસ્તાર પસંદ કરવાનું મુખ્ય ધ્યેય એ છે કે જે વિસ્તારમાં સંશોધક રહે છે અને આ વિસ્તારની શૈક્ષણિક ક્ષેત્રમાં અધ્યાપક તરીકે સેવા આપે છે. આથી એ ભૂમિનું ઋણ અદા કરવા માટે અને બીજું ધ્યેય એ છે કે આ અભ્યાસના તારણો ત્યાંના વિદ્યાર્થીઓના ભવિષ્યમાં મદદરૂપ થાય તે માટેનો છે.

3.9. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં નમૂનાની પ્રક્રિયાનું પૃથક્કરણ:-

પ્રસ્તુત અભ્યાસનો નમૂનો જમકંડોરણા વિસ્તારમાં ભણતી વિદ્યાર્થીનીઓને લેવામાં આવી છે. અહિં કુમાર અને કન્યા છાત્રાલય એવા બે સંકુલો છે. જેમાં આજે હાલમાં કુલ 10,000 વિદ્યાર્થી ભાઈઓ અને બહેનો અભ્યાસ કરી રહ્યા છે. કુમાર વિદ્યાલયમાં, છાત્રાલયમાં રહીને અને ઘેર રહીને એવી રીતે 6,000 વિદ્યાર્થી ભાઈઓ અભ્યાસ કરે છે. અને કન્યા વિદ્યાલયમાં, છાત્રાલયમાં અને ઘરે રહીને એવી રીતના 4,000 બહેનો અભ્યાસ કરી રહી છે.

આ અભ્યાસ માટે આ બંને સંકુલના બાધ જ વિદ્યાર્થી ભાઈઓ અને બહેનોને જે લેવામાં આવે તો સમૂહ બહુજ વિશાળ બની જાય અને પરિણામે બધા પર સંપૂર્ણ ધ્યાન આપવું મુશ્કેલ બની જાય. આ માટે પ્રસ્તુત અભ્યાસના વિષયમાં નમૂનો નાનો લીધો છે. તેથી પરિણામ વધારે વિશ્વશનિય અને યથાર્થ આવે.

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં માત્ર વિદ્યાર્થીનીઓને જ પસંદ કરવામાં આવી છે. અહિં તો ઘો. 5 થી કોલેજ સુધીની અને એમાં પણ આટર્સ, કોમર્સ, સાયન્સ, કોમ્પ્યુટર વગેરે જેવા જુદા-જુદા પ્રવાહો છે.

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં માત્ર વિનયન પ્રવાહમાં અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓને જ પસંદ કરવામાં આવી છે. જેમાં માત્ર ધો. 11, 12 અને આટર્સ કોલેજ માં અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓમાં બે વિભાગમાં પસંદ કરવામાં આવી છે. જે છાત્રાલયમાં રહીને અને ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓને પસંદ કરવામાં આવી છે. જેનું કોષ્ટક નીચે મુજબ છે. જેમાં પસંદ કરેલ વિદ્યાર્થીનીઓને અને સામે કુલ વિદ્યાર્થીનીઓ છે. તેનું પ્રમાણ બતાવવામાં આવ્યું છે.

પ્રસ્તુત અભ્યાસ ક્ષેત્રમાં માત્ર ધો. 11, 12, કોલેજમાં F.Y.B.A., S.Y.B.A., T.Y.B.A. એવા આટર્સમાં પાંચ વિભાગમાં વહેંચણી કરવામાં આવી છે. જેમાં હાલમાં કુલ 1,500 વિદ્યાર્થીની છે. જેમાંથી સંશોધનમાં કુલ 480 વિદ્યાર્થીનીઓને પસંદ કરેલ છે. અને 480 માંથી 240 ધો. 11 અને 12 માં અભ્યાસ કરે છે. અને 240 કોલેજમાં અભ્યાસ કરે છે. એવા ભાગ પાડી નાખવામાં આવ્યા. તેમાંથી પણ છાત્રાલયમાં રહીને અને ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓ એવા વિભાગ કરેલ છે. આ રીતે 480 વિદ્યાર્થીનીઓનો અભ્યાસ કુલ પાંચ વિભાગમાં કરવામાં આવેલ છે.

કોષ્ટક નં. 3.1.

પ્રસ્તુત અભ્યાસનો નિદર્શ દર્શાવતું કોષ્ટક :-

ક્રમ નં.	વિદ્યાર્થીનીઓ અભ્યાસ પ્રમાણે પ્રકાર	કુલ વિદ્યાર્થીનીઓ	ટકા %	પસંદ કરેલ વિદ્યાર્થીનીઓ	ટકા %
1.	ધો. 11 છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી	314	20.93	60	12.50
2.	ધો. 11 ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી.	186	12.40	60	12.50
3.	ધો. ૧૨ છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી	324	21.60	60	12.50
4.	ધો. ૧૨ ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી.	176	11.73	60	12.50
5.	F.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી	108	07.20	40	08.33
6.	F.Y.B.A. ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી.	080	05.33	40	08.33
7.	S.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી	092	06.13	40	08.33
8.	S.Y.B.A. ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી.	070	04.67	40	08.33
9.	T.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી	088	05.87	40	08.33
10.	T.Y.B.A. ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી.	062	04.14	40	08.35
	કુલ	1500	100	480	100

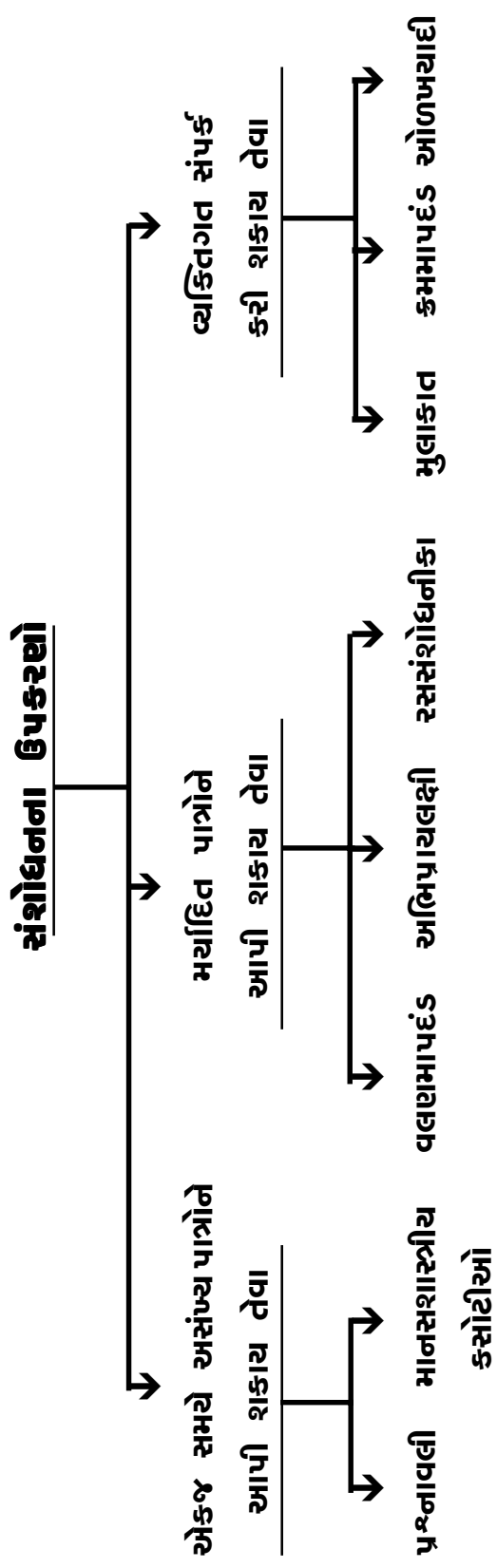
3.10. સંશોધનના ઉપકરણો :-

નમૂનાની પસંદગી એ સંશોધનમાં આવશ્યક પરિબલ છે. મહત્વની બાબત છે. તેમ પસંદ થયેલા પાત્રો પાસેથી માહિતી શી રીતે પ્રાપ્ત કરવી એ માટે સંશોધનના ઉપકરણો વિશે માહિતી મેળવવી એટલી જ જરૂરી છે.

સંશોધનના ઉપકરણો વિના માહિતી પ્રાપ્ત થઈ શકતી નથી. એ નિર્વિવાદ છે. અને તેથી જ સંશોધક પોતાના સંશોધન માટે યોજનાનો વિચાર કરે છે. ત્યારે સાથે-સાથે ઉપકરણોનો પણ વિચાર કરે છે. અને વિષયને અનુરૂપ બાંધેલી ઉત્કલ્પનાને અનુરૂપ યોગ્ય ઉપકરણની પસંદગી કરે છે. ઘણીવાર તૈયાર ઉપકરણો નહિ મળે તો ઉપકરણોની રચના પણ કરે છે.

સામાન્ય રીતે ઉપકરણોની પસંદગીનો આધાર સંશોધનનો વિષય અને બાંધેલી ઉત્કલ્પનાના પ્રકાર ઉપર છે. સંશોધક ઉપકરણની રચનાનું, ઉપયોગનું અને તેને જાળવવાનું કૌશલ્ય ધરાવતી વ્યક્તિ હોવી જોઈએ. એટલું જ નહિ ઉપકરણથી સંપૂર્ણ પરિચિત પણ આ વ્યક્તિ હોવી જોઈએ. બિનજરૂરી ઉપકરણોનો ઉપયોગ કરી તે પોતાના સંશોધનને અવિશ્વશનિય બનાવી દે તેવું બને.

3.11.સંશોધનના ઉપકરણોના પ્રકારો :-

આમ ઉપર પ્રમાણે મુખ્ય ત્રણ પ્રકાર અને તેના પેટા પ્રકારો જોયા જેમાંથી સંશોધનકર્તા કોઈને કોઈ પ્રકારના ઉપકરણો દ્વારા માહિતી મેળવવા માટે તેનો ઉપયોગ કરે છે. અને પોતાના સંશોધન માટે યોગ્ય માહિતી મેળવે છે.

3.11. પ્રસ્તુત અભ્યાસના સાધનો (ઉપકરણો) :-

પ્રસ્તુત અભ્યાસ માટે ધો. 11, 12 અને કોલેજની છાત્રાલયમાં રહેતી અને ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની યોગ્ય કસોટી માટે જે સાધનોનો (ઉપકરણોનો) ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. તેને અહિં પ્રસ્તુત કરી છે. જે માટે ત્રણ કસોટી જે વિશ્વસનીય અને પ્રમાણિત થયેલી પસંદ કરવામાં આવી છે. આ ઉપરાંત વિદ્યાર્થીનીઓની અંગત માહિતી પણ એટલી જ જરૂરી છે. આ માટે નીચેના ચાર સાધનોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

- (1) વ્યક્તિગત માહિતીપત્રક
- (2) માનસિક સ્વાસ્થ્ય સંશોધનિકા
- (3) રૂપાંતરિત સમાયોજન સંશોધનિકા
- (4) સામાન્ય બૌદ્ધિક કક્ષાની સંશોધનિકા

3.11.1 વ્યક્તિગત માહિતીપત્રક :-

વ્યક્તિગત માહિતીપત્રક માં પંદર બાબતોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. જે વિદ્યાર્થીનીઓની અંગત માહિતી ચરિતાર્થ કરે છે. જે માહિતી સંશોધન માટે કિંમતી અને મહત્વની છે. મૂળભૂત રીતે આ માહિતીપત્રક હેતુઓ ઉપરથી તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે. આથી જરૂરી

સ્વતંત્ર પરિવત્યો જેનો અભ્યાસ કરવાની સંશોધકની આશા હોય છે. આમ પંદર બાબતોમાંથી સ્વતંત્ર અને બાકીની ગોણ પરિવત્યોનો ઉલ્લેખ આમાં કરે છે. જેમાં દશ સ્વતંત્ર અને બીજી ઘણી બાબતો ગોણ પરિવત્યોનો ઉલ્લેખ પણ કરે છે. આ વ્યક્તિગત માહિતીપત્રક માંથી જે માહિતી એકઠી થાય છે. તેના વર્ગીકરણ માટે ત્રણ કસોટી દ્વારા ચકાસણી કરવામાં આવી છે.

3.11.2 માનસિક સ્વાસ્થ્ય સંશોધનિકા(MHI) :-

માનસિક સ્વાસ્થ્ય માટેની સંશોધનિકા માપન માટે (BCW) માનસિક સ્વાસ્થ્યની પ્રશ્નાવલીનું વર્ગીકરણ કર્યું છે. અને તેને ડૉ. ભદ્ર સાહેબ તથા કુમારી ગીડાએ 1992 માં પ્રમાણિત કરેલ છે. પ્રસ્તુત કસોટીની વિશ્વશનિયતા 0.94 (0.01) કક્ષા અને ચતુર્થતા 0.71 (0.01) કક્ષા જેવા મળે છે.

3.11.2.1 માનસિક સ્વાસ્થ્યના ઘટકો :-

આ પ્રશ્નાવલી મુખ્ય પાંચ વિભાગમાં જેવા મળે છે.

- (1) વાસ્તવિકતાનું પ્રત્યક્ષીકરણ
- (2) સુગ્રથિત વ્યક્તિત્વ
- (3) વિધાયક સ્વમૂલ્યાંકન
- (4) જૂથ અભિમુખ વલણો
- (5) પર્યાવરણ ઉપર પ્રભુત્વ

3.11.2.2. ગણતરીની પદ્ધતિ :-

પ્રસ્તુત પ્રશ્નાવલીમાં ચાલીસ બાબતો હોય છે. અને દરેકને ગોણ આઠ બાબતો હોય છે. માહિતીદાતા તેની સાથે સહમત છે કે અસહમત તે ફક્ત તપાસવાનું હોય છે. જે કોઈપણ તે બાબત સાથે સહમત થાય તેને બે ગુણ મળે તથા અસહમત થાય તેને એક ગુણ મળે તેના પરથી બે પ્રકારના પ્રાપ્તાંક મળે છે.

વિધાન :-1, 3, 7, 9, 14, 19, 20, 22, 24, 25, 26, 28, 33, 35,

37, 38, આ નંબરની કલમમાં વિધાન સામે અસહમતમાં ખરાની નિશાની કરેલ હોય તો એક ગુણ આપવા અને સહમત સામે ખરાની નિશાની કરેલ હોય તો 0 ગુણ આપવો.

વિધાન :-2, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17,18, 21, 23,

27, 29, 30, 31, 32, 34, 36, 39, 40 આ વિધાનોમાં સહમત સામે ખરાની નિશાની કરેલી હોય તો એક ગુણ આપવા અને અસહમત સામે ખરાની નિશાની કરેલી હોય તો 0 ગુણ આપવામાં આવે છે.

આ રીતે ઉત્તરદાતાના મળેલા પ્રાપ્તાંકોને આધારે નીચે પંખાણે અર્થઘટન કરવામાં આવે છે.

બે પ્રકારના પ્રાપ્તાંક :-

- (1) સમગ્ર પ્રાપ્તાંક
- (2) દરેક ઘટકનો અલગ-અલગ પ્રાપ્તાંક

દરેક પ્રશ્નનો પ્રાપ્તાંક ગણીને તેના પરથી દરેક ઘટકનો અલગ પ્રાપ્તાંક આપવામાં આવ્યો છે. અને તેના પરથી સમગ્ર પ્રાપ્તાંક મેળવવામાં આવેલ છે. વધુમાં વધુ 80 મળે અને ઓછામાં ઓછા 40 પ્રાપ્તાંક મળે.

3.11.1.3 વિશ્વસનીયતા :-

માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રશ્નાવલીની વિશ્વસનીયતા ત્રણ રીત દ્વારા મળે છે.

- (1) સ્પીયરમેન બ્રાઉન પદ્ધતિની સ્પીટ હાફ પદ્ધતિ
- (2) કસોટી અને પુનઃ કસોટીની પદ્ધતિ
- (3) બુદ્ધિ તુલ્યાંકની પદ્ધતિ

r ની કિંમત અને વિશ્વસનીયતા નીચેના ટેબલમાં એક સાથે રજૂ કરવામાં આવ્યા છે.

3.11.1.4 માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રશ્નાવલીની વિશ્વસનીયતા

કોષ્ટક નં. 3.2

ક્રમ પદ્ધતિની વિશ્વસનીયતા	નંબર	rનીકિંમત	વિશ્વસનીયતાના પ્રાપ્તાંક
(1) સ્પીયરમેન બ્રાઉન પદ્ધતિની સ્પીટ હાફ	100	0.90	0.94
(2) કસોટી અને પુનઃકસોટીની પદ્ધતિ	100	0.75	0.87
(3) બુદ્ધિ તુલ્યાંકની પદ્ધતિ	100	0.65	0.81

0.01 કક્ષા r નીકિંમતની સાર્થકતા

અડધી પુનઃ કસોટી વચ્ચેનો સમયગાળો એક મહિનાનો હતો. આ કોષ્ટક બતાવે છે કે, આંતરિક વિશ્વસનીયતા ખૂબ જ સંતોષકારક છે. આ ઉપરાંત સંપૂર્ણ વિશ્વસનીયતા પુનઃ કસોટીની વિશ્વસનીયતા દરેક ઘટક માટે અલગ રીતે ગણવામાં આવી છે. અને તેને કસોટી પુનઃ કસોટીની પદ્ધતિ દ્વારા સ્થાપવામાં આવી છે. બે કસોટી આપ્યા બાદ એક મહિનાનો ગાળો રાખવામાં આવ્યો હતો. નીચેનું કોષ્ટક પરિણામો દર્શાવે છે કે :-

3.11.1.5 માનસિક સ્વાસ્થ્યના ઘટકો રજૂ કરતું કસોટી અને પુનઃ કસોટીનું કોષ્ટક નં. 3.3

ક્રમ	ઘટક	સંખ્યા	r નીકિંમત	વિશ્વશનિયતા
(1)	વાસ્તવિકતાનું પ્રત્યક્ષીકરણ	100	0.93	0.96
(2)	સુગ્રથિત વ્યક્તિત્વ	100	0.83	0.91
(3)	વિધાયક સ્વમુલ્યાંકન	100	0.64	0.80
(4)	જુથ અભિમુખ વલણો	100	0.94	0.97
(5)	પર્યાવરણ પર પ્રભુત્વ	100	0.76	0.87

0.01 કક્ષા r નીકિંમતની સાર્થકતા

આંતરિક સહસબંધ ઉપરાંત દરેક ઘટક વચ્ચે સહસબંધની ગણતરી સમાન હોય છે. અને તે નીચેના કોષ્ટકમાં રજૂ કરવામાં આવી છે.

3.11.1.6 માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રશ્નોત્તરીના ઘટકો

સહસંબંધોની ગણતરી.

કોષ્ટક નં. 3.4

ક્રમ	માનસિક સ્વાસ્થ્યના ઘટકો	વાસ્તવિકતાનું પ્રત્યક્ષીકરણ	સુગ્રથિત વ્યક્તિત્વ	વિદ્યાચક્ર સ્વમુલ્યાંકન	જુથઅભિમુખ વલણ	પર્યાવરણ પર પ્રભુત્વ
(1)	વાસ્તવિકતાનું પ્રત્યક્ષી કરણ	--	0.27	0.22	0.36	0.20
(2)	સુગ્રથિત વ્યક્તિત્વ	0.27	--	0.32	0.04	0.28
(3)	વિદ્યાચક્ર સ્વમુલ્યાંકન	0.22	0.32	--	0.21	0.48
(4)	જુથ અભિમુખ વલણો	0.36	0.04	0.21	--	0.44
(5)	પર્યાવરણ પર પ્રભુત્વ	0.20	0.28	0.48	0.44	--

આ સહસંબંધ માટેના આંકડાઓ બતાવે છે કે આંતરિક સહસંબંધોની માત્રા 0.04 થી 0.48 છે. તેમાંની આંકડાકીય માહિતી અલગ-અલગ તેમજ સંપૂર્ણ રીતે સાથે બતાવે છે. આ પાંચ ઘટકો માનસિક સ્વાસ્થ્યનું માપન સંતોષકારક રીતે કરે છે.

3.11.1.7 માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રશ્નાવલી યથાર્થતા

માનસિક સ્વાસ્થ્યની યથાર્થતાની કસોટી માટે છ પદ્ધતિઓ છે.

- (1) ચહેરાની યથાર્થતા
- (2) આવચવિક યથાર્થતા
- (3) માળખાકીય યથાર્થતા
- (4) સર્જનાત્મક યથાર્થતા
- (5) સહસંબંધ યથાર્થતા
- (6) વિરોધાભાષી યથાર્થતા

ડૉ. ભટ્ટ અને કુમારી ગીડાએ જે યથાર્થતાને સ્થાપી છે. તેને પ્રમાણિત કરી છે. તે સહસંબંધ યથાર્થ હતો. જેના માટે ડૉ. ભટ્ટના રચિત વ્યક્તિત્વ માપન પ્રશ્નાવલીનો ઉપયોગ કર્યો હતો. માનસિક સ્વાસ્થ્યની પ્રશ્નાવલી અને વ્યક્તિત્વ માપન પ્રશ્નાવલીનો પ્રયોગ જુદી-જુદી કૉલેજના 75 શિક્ષકો ઉપર થયો હતો.

3.11.1.8 માનસિક સ્વાસ્થ્ય યથાર્થતા દર્શાવતું કોષ્ટક કોષ્ટક નં. 3.5

ક્રમ	કસોટીનું નામ	સંખ્યા	કિંમત	સાર્થકતાનો નિર્ણય	સાર્થકતાનું પ્રમાણ
(1)	13 વિભાગવાળી વ્યક્તિત્વ પ્રશ્નાવલી	75	0.63	સાર્થક	0.01
(2)	માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રશ્નાવલી	75			

યથાર્થતા 0.63 છે. તેના પરથી કહી શકાય કે તે માનસિક સ્વાસ્થ્યના માપન માટેની યથાર્થ પ્રશ્નાવલી છે.

3.12. રૂપાંતરિત સમાયોજન સંશોધનિકા :-

ડૉ. પ્રમોદકુમારની રૂપાંતરિત સમાયોજન સંશોધનિકા કૉલેજના નબળા સમાયોજનવાળા વિદ્યાર્થીના વર્ગીકરણ કરવા માટે વિકસાવવામાં આવી છે. જેઓને સલાહ અને મનોનિદાન માટે વધારાની જરૂર છે તેને માટે વાપરી શકાય છે. જુદા-જુદા મનોવિકૃતિ જન્ય નિદાન માટે સંશોધનિકાનો ઉપયોગ કઈ રીતે થયો નથી તે પ્રયોજનથી સામાન્ય પ્રયોજન કક્ષા પુરી પાડે છે. તેની વિશ્વશનિયતા 0.86 (0.01) કક્ષા અને યથાર્થતા 0.71 (0.01) કક્ષા જેવા મળે છે.

3.12.1. સંશોધનિકા :- રૂપાંતરિત સમાયોજન સંશોધનિકા ઉચ્ચ પ્રકારની ભેદ-ભાવવાળી ' હા ' અને ' ના ' પ્રકારની 40 કલમોની બનેલી છે. કે જે અસ્થાન વુડવર્થ અને સેન્ડલરની પ્રખ્યાત વ્યક્તિત્વ સંશોધનિકામાંથી લેવામાં આવી હતી. આ સંશોધનિકા હિન્દી અને અંગ્રેજી બન્ને ભાષામાં તૈયાર કરવામાં આવી છે. તેમાં જવાબ આપવા માટે લગભગ 20-25 મિનિટનો સમય આપવામાં આવે છે.

3.11.2. સંચાલન :-

રૂપાંતરિત સમાયોજન સંશોધનિકા સ્વયં સંચાલિત સંશોધનિકા છે. પ્રયોજ્યને સંશોધનિકાનો હેતુ પ્રમાણિકપણે સમજાવીને ખાત્રી આપવામાં આવે તેવો છે. જવાબો ખાનગી રખાશે. પ્રયોજ્યને વિનંતી કરવામાં આવી કે સૂચન વાંચો અને ન સમજાય તેવું હોય તો પ્રશ્ન પુછો. તે બાબત પર ખાસ ભાર મૂકવામાં આવ્યો કે કોઈ કલમનો જવાબ દેવાનો રહી ન જાય.

3.12.3. ગણતરીની પદ્ધતિ :-

(1) જવાબ ચાવી :- સંશોધનિકાની કલમ 33 સિવાયની બધી જ કલમોમાં "ના"પ્રતિક્રિયાને એક પ્રાપ્તાંક આપેલ છે. જ્યારે કલમ 33 માં " હા " પ્રતિક્રિયાને એક પ્રાપ્તાંક આપવો. બધી કલમોના પ્રાપ્તાંકોનો સરવાળો સમાયોજનના પ્રાપ્તાંક પ્રયોજવાને માટે આવે છે. આ સંશોધનિકા પર ઊંચા પ્રાપ્તાંકો પ્રયોજવાનું સારું માનસિક સમાયોજન સૂચવે છે. આ સંશોધનિકા પર પ્રાપ્તાંકનો વિસ્તાર 0 થી 40 સોથી ઓછો અને સોથી વધુ સૂચવે છે.

(2) નિદર્શ :- અલ્હાબાદ યુનિવર્સિટીના 186 વિદ્યાર્થીનીઓ અને ખડગપુર એન્જિનિયરિંગ શાખાના 229 પુખ્ત પુરુષ વિદ્યાર્થીઓ નિદર્શ તરીકે પસંદ કરેલા. ઊંચે જૂથનો મધ્યક અનુક્રમે 20.5 અને 18.3 વર્ષનો હતો.

3.12.4 પ્રાપ્તિકોનું વિશ્લેષણ :-

મધ્યક, મધ્યસ્થ અને પ્રમાણ વિચલન ઊંચે જૂથોમાં આવૃત્તિ વિતરણના આધારે આપેલ સ્ત્રી જુથ જરા વિધાયક વિરૂપતા 11 દર્શાવે છે. તે એ સૂચવે છે કે વિદ્યાર્થીનીઓ સમાયોજન તુલા પર નિમ્ન ઊંચુ પર છે. જે નીચેના કોષ્ટકમાં જોવા મળે છે.

સમાયોજન સંશોધનિકાનો મધ્યક, મધ્યસ્થ અને પ્રમાણ વિચલન ઊંચે જૂથો માટે

કોષ્ટક નં. 3.6

નિદર્શ	સંખ્યા	મધ્યક	મધ્યસ્થ	પ્રમાણ વિચલન
પુરુષ	229	27.41	28.41	7.34
સ્ત્રીઓ	186	25.39	25.15	6.26

વિરૂપતાની કદ પુરુષો માટે 0.64 છે. અને સ્ત્રીઓ માટે 0.17 છે. જે 0.17ની મર્યાદા 5 % વિશ્વાસ કક્ષાની અંદર પડે છે. આથી તારણ કાઢવામાં આવે છે કે ઊંચે જૂથો સામાન્ય, સાધારણ વકર રેખાથી જુદા નથી.

3.12.5. વિશ્વસનીયતા :-

કોષ્ટક નં. 3.7

ક્રમ	પદ્ધતિ	સંખ્યા	r નીકિંમત	વિશ્વસનીયતા આંક
1.	અર્ધ વિભાજન પદ્ધતિ (સ્પીયરમેન બ્રાઉન સૂત્ર વડે)	108	0.88	0.93
2.	કસોટી પુનઃ કસોટી (પુરુષ નિદર્શ)	063	0.81	0.90
3.	કસોટી પુનઃ કસોટી (સ્ત્રી નિદર્શ)	051	0.74	0.86

પુરુષ નિદર્શ કસોટી, પુનઃ કસોટી સમય મર્યાદા એક અઠવાડિયું અને સ્ત્રી નિદર્શ કસોટી, પુનઃ કસોટી સમય મર્યાદા બે અઠવાડિયા.

3.12.6. યથાર્થતા :-

- (1) કલમ પૃથકરણમાં માત્ર નિદાનાત્મક કલમનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.
- (2) ઉચ્ચ કક્ષાના અને નિમ્ન કક્ષાના રપ ટકા પ્રતિચારને ધોરણ જૂથો તરીકે ઉપયોગમાં લેવામાં આવ્યા હતા.
- (3) સહસામયિક યથાર્થતા માટે આ નવા સાધનને અસ્થાનાની હિન્દુસ્તાની સમાયોજન સંશોધનિકા સાથે સહસંબંધિત કરવામાં આવી જેમાં કુલ 108 નો નિદર્શ લઈને તેના સહસંબંધાંક 0.71 પ્રાપ્ત થયો હતો. ટૂંકમાં આ સહસંબંધાંકને આધારે ફલિત થાય છે કે, આ સંશોધનિકા યથાર્થ સાધન છે.

પુરુષ-સ્ત્રી વિદ્યાર્થીઓ માટે અલગ-અલગ પ્રતિશતાંક ધોરણો રજૂ કરવામાં આવ્યા છે. જે નીચે મુજબ છે.

સમાયોજનના બંને જૂથો માટે અલગ પ્રતિશતાંક ધોરણો

કોષ્ટક નં. 3.8

પ્રતિશતાંક	પુરુષો N(536)	સ્ત્રીઓ N(494)	સંયુક્ત N(1034)	સમાયોજનની કક્ષાઓ
90	36.50	33.46	34.81	ઘણું સરસ સમાયોજન
80	33.90	30.92	32.71	
75	33.00	30.06	31.65	સારું સમાયોજન
70	32.00	29.10	30.12	
60	30.24	28.09	28.94	સરેરાશ સમાયોજન
50	28.11	26.78	27.30	
40	25.99	25.46	25.66	
30	23.83	23.85	23.67	નબળું સમાયોજન
25	22.75	22.64	22.66	
20	21.67	21.69	21.65	ઘણું નબળું સમાયોજન
10	18.46	19.82	18.13	
મધ્યસ્થ	28.11	26.78	27.30	

3.13. સામાન્ય બૌદ્ધિક કક્ષા સંશોધનિકા :-

પ્રસ્તુત સામાન્ય બૌદ્ધિક કસોટી એસ. કે. પાલ (અલ્હાબાદ) અને કે. એસ. મિશ્રા (અલ્હાબાદ) રચિત છે. જે કસોટી આગ્રાથી મંગાવવામાં આવી હતી. તે અંગ્રેજીમાં હોવાથી તેનું ગુજરાતીમાં

રૂપાંતર કરવામાં આવ્યું આમાં કુલ 6 કસોટી છે. જેમાં કુલ 60 પ્રશ્નો છે. એક કસોટીમાં કુલ પ્રશ્નો 10 એવા 6 કસોટીઓના દરેકના 10 પ્રશ્નો મળીને કુલ 60 પ્રશ્નોવાળી આ કસોટી છે. જેના પેટા પ્રકારો નીચે પ્રમાણે છે.

3.13.1. બુદ્ધિ કસોટીના પેટા પ્રકારો :-

- (1) અર્થ સામર્થ્ય સાથે સંબંધ ધરાવે છે.
- (2) પૃથક્કરણાત્મક વિચાર સાથે સંબંધ ધરાવે છે.
- (3) વર્ગીકરણ સાથે સામર્થ્ય સાથે સંબંધ ધરાવે છે.
- (4) સંખ્યા સૂચક સામર્થ્ય સાથે સંબંધ ધરાવે છે.
- (5) પ્રતિક સમાંતર સામર્થ્ય સાથે સંબંધ ધરાવે છે.
- (6) બે વિધાનોના એક અનુમાન સાથે સંબંધ ધરાવે છે.

આ કસોટીની વિશ્વસનીયતા અને યથાર્થતા પણ શોધવામાં આવી છે.

3.13.2. સંશોધનિકા :-

બુદ્ધિ એ એકજ એકમનું બનેલ નથી. પણ તે ક્ષમતાનું બનેલ છે. આ માટે બૌદ્ધિક કસોટીની વિશ્વસનીયતા અને યથાર્થતા ઊંચી રહેલ તે માટે જુદી-જુદી મનોવૈજ્ઞાનિકોની કસોટીઓ છે. જેમાં કેટલી બાબતોનું માપન કરવા માટે હિન્દી સંશોધક વિદ્યાર્થીઓ માટેની બુદ્ધિનું પ્રમાણ માપવાં મૌખિક કસોટીઓની રચના કરી છે.

1- એમ.સી.જોષીની સાત પ્રકારની કસોટીઓ રચના જેમાં સમાનાર્થી સારા જવાબોનું વિરૂદ્ધાર્થી, સંખ્યાસૂચક, વર્ગીકરણ, તર્ક અને વિચાર પ્રક્રિયાની સમાનતા આ કસોટીઓ ધોરણ 9 અને 12 ના વિદ્યાર્થીઓ માટે હતી.

2- પ્રયાગ મહેતાની કસોટીઓ અર્થાત દસ પ્રકારની સાઈઠ બાબતો હતી જેમાં તાર્કિક પસંદગી નંબરની હરોળ વિચાર પ્રક્રિયા સમાનતાનું વર્ગીકરણ, સારા જવાબ માહિતિઓ, ગોઠવાયા વગરના વાક્યો, મૂર્ખાઈ, અનુમાન અંકગણિત અને તર્ક આ ટેસ્ટ 12 થી 14 વર્ષના વિદ્યાર્થીઓ માટે હતી.

3- જલોટાની કસોટી સાત પ્રકારનાં નામની 100 બાબતો ની બનેલી વર્ગીકરણ અને વિરોધ તેનો અર્થ ધોરણ 8 અને 10 ના વિદ્યાર્થીઓ માટે હતી.

4- પી. એન. મહેરોતરા જેમાં પાંચ મૌખિક કસોટી રચવું અર્થાત વિચાર પ્રક્રિયા સમાનતા કસોટી નંબરની હરોળ કસોટી વર્ગીકરણ કસોટી, શબ્દ કોષ કસોટી અને તાર્કિક કસોટી જે 11 થી 17 વર્ષના વિદ્યાર્થીઓ માટે હતી.

5- પટેલની કસોટી જે 14 થી 16 વર્ષના વિદ્યાર્થીઓ માટે હતી જેમાં હરોળને સંબંધિત બાબતો, વિચાર પ્રક્રિયા સમાનતા, સમન્વય અને વર્ગીકરણની હતી. આ કસોટી લેખકો, પોસ્ટ ગ્રેજ્યુએટ અને ડીગ્રીના અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓની ભુદ્ધિનાં પ્રમાણ માટે યોગ્ય કસોટી લેખકને જરૂર પડે છે.

આ કસોટીમાં થોડા ઘણા ફેરફાર કરી કૉલેજનાં વિદ્યાર્થીઓ પર પણ અજમાવવામાંઆવી અને તેનું પરિણામ પણ મળ્યું જેમાં ફેરફાર જોઈએ તો 25 શબ્દ અર્થ, 27 વિચાર પ્રક્રિયા, સમાનતા, 30 વર્ગીકરણ, 25 નંબરની હરોળો, 19 અનુમાનિત તર્ક, 25 કોડ ફેરબદલી પ્રશ્નો વગેરેનો સમાવેશ આ કસોટીમાં છે.

આ અભ્યાસ અલ્હાબાદમાં બે યુનિવર્સિટી વિભાગો અને બે ડીગ્રી અભ્યાસ કરતા 16 એમ.એ. ના વિદ્યાર્થીઓ 28 બી.એસસી. અને 66 બી.એ. વિદ્યાર્થીઓ પર કરવામાં આવ્યો જેનું પરિણામ જોઈએ તો ગોણ કસોટીમાં તેની તફાવતની કિંમત 20 થી 73 માં હતી જ્યારે ગુણદોષની પરીક્ષાની અનુક્રમણિકા 20 થી 95 માં હતી.

3.13.3. સંચાલન :-

સંશોધનિકામાં આગળ છાપેલી સૂચના પહેલા તો પરીક્ષક મોટેથી વાંચશે. અને પરિક્ષાર્થીને પણ સૂચના વાંચવાનું કહેશે. ત્યાર બાદ પરિક્ષક તેમનું કાર્ય શરૂ કરે તે પહેલા મળેલી માહિતી અને સૂચનામાં કોઈ મુશ્કેલી હશે તો તેનો ઉકેલ મેળવશે. અર્થાત મુશ્કેલી દૂર કરવા પરિક્ષાર્થીઓને કહેશે.

દરેક કસોટીમાં ચાર મિનીટનો સમય મર્યાદિત છે તેથી તે મર્યાદાને ધ્યાનમાં રાખી કુલ છ કસોટી આ રીતે પ્રત્યેક પાસે ભરાવવામાં આવશે એક કસોટી માં 10 પ્રશ્નો હોય છે. એવી દરેક એટલે કે 1 કસોટી નો ચાર મિનીટનો સમય એવી છ કસોટીનો અલગ અલગ ચાર મિનીટનો સમય આપવામાં આવશે. જેને કારણે પરીક્ષાર્થી તે કસોટીના પ્રશ્નો ઉકેલમાં સખત એકાગ્ર રહેશે. આ કસોટી દરમ્યાન બોલવાની પરવાનગી આપવામાં આવશે નહીં, અને એ સમય દરમ્યાન પરીક્ષક તથા આસપાસ આટા મારશે ચાલશે અને પરીક્ષાર્થી ગંભીરરીતે કસોટી ભરશે.

જુદી જુદી કસોટી માં તેને સાચા જવાબ સામે ખરાની નિશાની ✓ આમ આ નિશાની ને આધારે તેના ગુણોનું આંકન કરવામાં આવશે અને તેની બુદ્ધિનું માપન કરવામાં આવશે.

3.13.4. ગણતરીની પદ્ધતિ :-

આ કસોટી 60 પ્રશ્નોની કુલ છે. આ દરેક પ્રશ્નો 1 ગુણ આપવામાં આવશે. આથી ઓછામાં ઓછા 0 ગુણ અને વધારેમાં વધારે 60 ગુણ મળશે. આ સંશોધનિકામાં 6 પ્રકારની અલગ અલગ ગુણવત્તાવાળી કસોટી હોય છે. જેમાં સાચા જવાબ સામે ખરાની નિશાની કરવાની હોય છે. જો જવાબ સાચો હોય તો 1 ગુણ આપવામાં આવે છે. અને જવાબ ખોટ હોય તો 0 ગુણ આપવામાં આવે છે. આ રીતે પરીક્ષાર્થી પોતાની શક્તિ પ્રમાણે 0 થી 60 ગુણ કે વચ્ચેના ગુણ મેળવે છે.

3.13.5. વિશ્વસનીયતા :-

148 વિદ્યાર્થીઓ જેઓ પોસ્ટ ગ્રેજ્યુએટ અને ડિગ્રીમાં અભ્યાસ કરતાં વિદ્યાર્થીઓ પર અભ્યાસ કરી તેની ગુણની ગણતરીને આધારે બે પ્રકારની વિશ્વસનીયતા તપાસવામાં આવી હતી.

- (1) કસોટી પુનઃ કસોટી વિશ્વસનીયતા
- (2) અર્ધવિભાજન પદ્ધતિની વિશ્વસનીયતા

આ બંને પ્રકારની વિશ્વાસનિયતા દર્શાવતું કોષ્ટક નીચે પ્રમાણે છે.

કોષ્ટક નં. 3.9

ક્રમ	ટેસ્ટ	અર્ધવિભાજન પદ્ધતિની વિશ્વસનિયતા	કસોટી પુનઃકસોટીની વિશ્વસનિયતા
1	શબ્દ અર્થ	58	68
2	વિચાર પ્રક્રિયા	80	74
3	વર્ગીકરણ	72	71
4	નંબરની હારો	84	76
5	કોડ ફેરબદલી	93	82
6	અનુમેય	51	50
7	કુલ કસોટી	95	81

3.13.6. યથાર્થતા :-

પરિણામ યથાર્થતા સાથે સંબંધ રાખે છે કે જે કેટેલસની ભુદ્ધિમતાની સાંસ્કૃતિક મેળાની કસોટી પરનાં ગુણો અને ટી.જી.આઈ. ના ગુણો વચ્ચેના ઉપાદકની ક્ષણિક પારસ્પરિકની સહાય શોધ દ્વારા ગણતરી થાય છે 3 ફોર્મ એ ની પારસ્પરિકની કિંમત 0.68 (એમ = 36) ટી.જી.આઈ. ના વિવિધ વિષયો વચ્ચેની પારસ્પરિકતાની પણ ગણતરી હતી જે નીચે કોષ્ટકમાં દર્શાવવામાં આવી છે.

ગોણ કસોટીના ગુણોની વચ્ચેની પારસ્પરિકતા

કોષ્ટક નં. 3.10

ક્રમ	ગોણ કસોટી	1	2	3	4	5	6
1	શબ્દ અર્થ	-	.34	.59	.40	.38	.45
2	વિચાર પ્રક્રિયા સમાનતા	-	--	.69	.67	.33	.26
3	વર્ગીકરણ	-	--	--	.34	.67	.38
4	નંબરની હરોળ	-	--	--	--	.70	.32
5	કોડ ફેરબદલી	-	--	--	--	--	.35
6	ગોઠવણ	-	--	--	--	--	--

આમ ઉપરના કોષ્ટકમાં નિરીક્ષણ બતાવે છે કે ગોણ કસોટી પરના ગુણ અર્થપૂર્ણ રીતે અને સ્પષ્ટ રીતે એકબીજાને સંબંધ ધરાવે છે. આમ આ છ ગોણ કસોટી ના ગુણો સ્પષ્ટ કરે છે જે છ કસોટીના નામ ઉપર પ્રમાણે ક્રમમાં આપેલ છે.

3.13.7. સર્વસામાન્ય ધોરણો :-

384 વિદ્યાર્થીઓ જેમાં બી. એ., બી.એસ.સી., બી.કોમ., એમ.એસ.સી., એલ.ટી. (બી.ઈ.ડી.) એમ.ઈ.ડી. નાં વિદ્યાર્થીઓ પર અભ્યાસની કરી સર્વસામાન્ય સ્વિકૃત ધોરણો નક્કી કરવામાં આવ્યા. જે નીચેના કોષ્ટકમાં દર્શાવવામાં આવ્યા છે.

ડી.આઈ.જી.ગુણોમાટેના પ્રત્યેક સ્વિકૃત ધોરણો

કોષ્ટક નં. 3.11

સર્વ સ્વિકૃત ધોરણો	ગુણો	સર્વ સ્વિકૃત ધોરણો	ગુણો
1	11	25	25
5	15	35	27.5
10	18	40	29
15	21	45	30
20	23	50	31.5

ડી.આઈ.જી.ગુણોમાટેના પ્રત્યેક સ્વિકૃત ધોરણો

કોષ્ટક નં. 3.12

સર્વ સ્વિકૃત ધોરણો	ગુણો	સર્વ સ્વિકૃત ધોરણો	ગુણો
55	33	80	40
60	34	85	42
65	35.5	90	42
70	37	95	44.5
75	38.5	99	55.5

ઉપરના ઉપયોગમાં લેવામાં આવેલ સાધનોની આટલી સાબિતી આપ્યા પછી એટલુ તો નક્કી કરી શકાય કે ઉપયોગમાં લેવામાં આવેલી પ્રશ્નાવલી એટલે કે સંશોધનિકા સાચી જ છે. એટલે કે દરેકની વિશ્વાસનીયતા અને યથાથતા ઉચી છે. જેથી આવી પ્રમાણિત સંશોધનિકા દ્વારા જે માપન મળે ગુણાંકન મળે તે પ્રમાણિત જ મળી શકે જેમાં કોઈ શંકા ને સ્થાન આપી શકાય નહીં.

3.14. પ્રસ્તુત અભ્યાસનું આયોજન :-

પ્રસ્તુત અભ્યાસ જમકંડોણામાં કન્યા વિદ્યાલયમાં અને કોલેજમાં અભ્યાસ કરતી જેમાં છાત્રાલયમાં રહેતી અને ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બુદ્ધિક્ષાનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવા અંગેનો છે. આ વિષય નક્કી કર્યા પહેલા તો માર્ગદર્શક સાથે અનેક મુલાકાતો લેવામાં આવી અને પછી વિષય અને વિષય માટેની સમષ્ટિ (નિદર્શ) નક્કી કરવામાં આવી.

નિદર્શ જે વિસ્તારમાં નક્કી કર્યો જે સ્થળ પસંદ કરવામાં આવ્યું તેમા જ સંશોધક સેવા આપતી હોવાથી ત્યાંનાં આચાર્ય, સંસ્થાના પ્રમુખ વગેરેનો સાથ સહકાર મેળવી અને તેની મુલાકાત લઈ તેની માહિતી એકઠી કરી અને નવેમ્બર મહિનામાં વ્યક્તિગત માહિતી પ્રત્રક તૈયાર કરવામાં આવ્યું. અને પ્રશ્નાવલી નક્કી કરી ત્યાર બાદ ડિસેમ્બર 2001 થી તા. 15/3/2002 સુધી અવિરત પ્રમાણે પ્રશ્નાવલી ભરાવવાનું ચાલુ રાખ્યું જેમાં વિદ્યાર્થીઓનો અભ્યાસ પણ ન બગડે એ રીતે નવરાશના સમયમાં આ પ્રશ્નવલીઓ ભરાવવામાં આવી. પ્રસ્તુત અભ્યાસ માટે એકજ સંસ્થામાં અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓને પસંદ કરવામાં આવી છે.

હાલમાં એકજ સંસ્થામાં 10,000 વિદ્યાર્થી ભાઈઓ અને બહેનો ધોરણ 5 થી કોલેજ સુધીમાં અભ્યાસ કરે છે. અહીં માત્ર ધોરણ 11 અને 12 અને કોલેજની માત્ર વિદ્યાર્થીનીઓમાં પણ વિનયન પ્રવાહની વિદ્યાર્થીનીઓને જ પસંદ કરવામાં આવી છે. જેની સંખ્યા કુલ 1500 છે. જે માત્ર કાલેજ અને ધોરણ 11 અને 12 ની છાત્રાલયમાં રહેતી અને ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની સંખ્યા છે. જેનાથી 480 નો નમૂનો પસંદ કરવામાં આવ્યો છે. જેમાંથી પણ વિભાજન કરીએતો છાત્રાલયની કુલ 926 અને ઘરેથી 574 વિદ્યાર્થી બહેનો આવે છે. અને તેમાંથી પણ આગળની ચર્ચા પ્રમાણે વિભાજન કરીએ એ પ્રમાણે પ્રશ્નાવલીઓ ભરાવવામાં આવી. જેમાં કુલ પાંચ અને તેમાંથી પણ છાત્રાલય અને ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી એ રીતે કુલ 10 વિભાગમાં વિભાજન કરવામાં આવ્યું છે. અને એ પ્રમાણે પ્રશ્નાવલીઓ ભરાવવામાં આવી. ત્યાર બાદ સંપૂર્ણ પૂર્વીય સંશોધન અહેવાલ (પ્રોજેક્ટ રીપોર્ટ) તૈયાર કરી યુનિવર્સિટીને મોકલ્યો સાથે સાથે મહાશોધ નિબંધના પ્રકરણની તૈયારી ચાલુ રાખી.

3.15. સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યોનું વિશ્લેષણ :-

3.15.1. શૈક્ષણિક લાયકાત :-

શૈક્ષણિક લાયકાત એટલે કે ધોરણ કેટલામું છે ? તેની અસર માનસિક સ્વાસ્થ્ય સમાયોજન અને સામાન્ય બુદ્ધિઆંક પર પડે છે. અહીં પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં કુલ પાંચ ધોરણના ફ્રમ લેવામાં આવ્યા છે. જેમ કે,

- ઘોરણ - 11 - છાત્રાલયમાં - ઘેરરહીને અભ્યાસ કરતી
- ઘોરણ - 12 - છાત્રાલયમાં- ઘેરરહીને અભ્યાસ કરતી
- કોલેજ એફ.વાય.બી.એ. - છાત્રાલયમાં- ઘેરરહીને અભ્યાસ કરતી
- કોલેજ એસ.વાય.બી.એ. - છાત્રાલયમાં- ઘેરરહીને અભ્યાસ કરતી
- કોલેજ ટી.વાય.બી.એ. - છાત્રાલયમાં- ઘેરરહીને અભ્યાસ કરતી

આમ ઉપર પ્રમાણે પાંચમાં બે ભાગ છાત્રાલયમાં રહેતી અને ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને સામાન્ય બુદ્ધિક્ષામાં શો તફાવત છે તેન અભ્યાસ કરવાનો છે.

3.15.2. પિતાનો અભ્યાસ :-

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં પિતાના અભ્યાસને પણ લેવામાં આવ્યો છે. જેમાં પિતાના અભ્યાસની અસર તેના સંતાનના માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બુદ્ધિક્ષા પર કેટલી છે, આ અભ્યાસ એ એક અસર કરનાર પરિબલ તરીકે લેવામાં આવેલ છે. જેની અસર જાણવાનો અહીં પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે.

3.15.3. માતાનો અભ્યાસ :-

પિતાના અભ્યાસની જેમ માતાનો અભ્યાસ પણ જાણી તેની અસર તપાસવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. છોકરીનો ઉછેર ખાસ કરીને માતા દ્વારા જ થાય છે. સંસ્કારોનું સિંચનમાં માતાનો ફાળો મહત્વનો છે. તેને અનુલક્ષીને માતા, અભણ 1 થી 10 કે પછી તેથી ઉપરની છે અને તેની અભ્યાસની અસર તેની છોકરી પર કેવી છે ? તેનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બુદ્ધિક્ષા પર શી અસર પડે છે તે જાણવાનો પ્રયાસ અહીં કરવામાં આવ્યો છે.

3.15.4. પિતાનો વ્યવસાય :-

જાણવા મળ્યું કે પિતાનો વ્યવસાય એ પણ અસર કરનાર એક પરિવર્ત્ય છે. તેથી પિતાના વ્યવસાયમાં ખાસ કરીને ખેતી, ધંધો કે નોકરી એ ત્રણ બાબતને ધ્યાનમાં લેવામાં આવી છે. અને માનસિક સ્વસ્થ્ય, સમાયોજન, અને બુદ્ધિક્ષાની અસર તપાસવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે.

3.15.5. માતાનો વ્યવસાય :-

માતાના વ્યવસાયની પણ અસર તેની છોકરીના માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન, અને બુદ્ધિક્ષા પર પડે છે. તે તપાસવા માટે માતા ખાસ કરીને ગૃહિણી કે નોકરી કરતી એવા બે ભાગ પાડવામાં આવ્યા અને તેની અસર તપાસવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે.

3.15.6. પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાનું પરિણામ :-

પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાનું પરિણામ શું આવ્યું છે એ પરિવર્ત્યો પણ તેના માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન, અને બુદ્ધિક્ષા પર અસર કરે છે. તેથી મેળવેલ પાછલી પરીક્ષાના ટકા એ પરિવર્ત્યોને પણ તપાસવામાં આવ્યું છે. જેમાં મેળવેલ ટકાનું પ્રમાણ એ ત્રણ ભાગમાં વહેંચણી કરવામાં આવી છે. જેમ કે 40 % થી નીચે 40 % થી 60 % ની વચ્ચે અને 60 % થી ઉપર એ રીતે વિભાજન કરી અસર તપાસવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે.

3.15.7. મેળવેલ સિદ્ધિ :-

વિદ્યાર્થીને પ્રમાણપત્ર કે ઈનામ મળેલ હોય તો તે અને ન મળેલ હોય તો તે આ બધી બાબત પર પણઅસર કરતા છે તેથી તેનું આ પ્રમાણે વિશ્લેષણ કરી બે ભાગ પાડ્યા પ્રમાણપત્ર મળ્યા હોય તો તેમાં ખરાની નિશાની અને ઈનામો મળ્યા હોય તો ત્યાં ખરાની નિશાની અને બેમાંથી કઈ નથી તો કરવાની જરૂર જ નહીં એ પ્રમાણે તેની અભ્યાસની ત્રણ પરિવર્ત્યોની અસર જાણવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે.

3.15.8. સ્કૂલ, કોલેજ અને વિદ્યાશાખા :-

ત્રણ પરિવર્ત્યોની અસર તપાસવા માટે અલગ અલગ વિદ્યાશાખાઓ પસંદ કરવામાં આવી છે તેથી તે જાણવું જરૂરી છે કે તે સ્કૂલમાં ભણે છે કે કોલેજમાં આ માટે બે વિદ્યાશાખા પસંદ કરવામાં આવી છે તેથીતું નામ લખવાનું કહેવામાં આવ્યું અને તેનાં અલગ વિભાગ પાડવામાં આવ્યા જેથી તપાસવા માટે સરળતા રહે તે વિદ્યાશાખા છે આ પ્રમાણે (1) કન્યા વિદ્યાલય જામકંડોરણા (2) શ્રી મહિલા આર્ટ્સ એન્ડ હોમસાયન્સ કોલેજ જામકંડોરણા

3.15.9. રહેઠાણ :-

જે ત્રણ પરિવર્ત્યોની અસર તપાસવાની છે તે વિદ્યાર્થીનીઓ ગામડાની છે કે શહેરની રહેવાસી છે કેમ કે છાત્રાલયમાં રહેતી ગામડાની અને શહેરની એમ બન્ને મળે છે. જામકંડોરણા એ અર્ધ શહેરી છે તેથી બે પ્રકારની રહેવાસી વિદ્યાર્થીનીઓ જોવા મળે છે. જેની અસર પણ તેના માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન, અને બુદ્ધિક્ષા પર પડે છે. તેથી આ પરિવર્ત્યોની અસર તપાસવામાં આવી છે.

3.15.10. શોખ :-

શોખ એ પણ જે પરિવર્ત્યોની અસર તપાસવાની છે તેના પર અસર કરનાર છે. તેથી આ પરિવર્ત્યોની પણ અસર તપાસવામાં આવી છે. શોખ તો દરેક વ્યક્તિને ઘણા પ્રકારના હોય છે. તેનો અંત હોતો નથી. પરંતુ આમાં ત્રણ બાબતોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવી છે. જેમ કે વાંચન, મનોરંજન અને પ્રવાસ પર્યટન આ માનસિક શોખ છે. રમતગમત એ શારીરિક શોખ છે. એટલે કે માનસિક પ્રક્રિયા દ્વારા થતા શોખને માનસિક શોખ કહેવાય અને શારીરિક પ્રવૃત્તિ એટલે કે રમતગમતને શારીરિક શોખ એમ બે પ્રકારમાં ગણાવી શકાય.

3.16. આંકડા શાસ્ત્રીય પ્રયુક્તિઓ :-

1 ટકાવારી	2 મધ્યક (M)
3 સંયુક્ત પ્રમાણ ચુક (S)	4 ટી કસોટી (t)
5 સહસબંધ (r)	6 એફ. કસોટી (F)

3.16.1. ટકાવારી

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં વિદ્યાર્થીનીઓના પરિવર્ત્યો મુજબ માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બુદ્ધિક્ષાના મેળવેલ પ્રાપ્તાંકોને આધારે ટકાવારી દર્શાવવામાં આવી છે.

$$\text{ટકાવારી} = \frac{\text{પ્રાપ્તાંકોનો સરવાળો}}{\text{કુલ પ્રાપ્તાંક}} \times 100$$

3.16.2. અર્થઘટન માટે વાપરેલા આંકડા શાસ્ત્રીય

પ્રયુક્તિઓની સૂત્રાત્મક રજુઆત :-

માહિતીનું પૃથક્કરણ એ અર્થઘટન માટેની ભૂમિકા બાંધી આપે છે. એટલે કે માહિતીનું વર્ગીકરણ કે પૃથક્કરણ એ સ્વયં અર્થઘટન નથી પૃથક્કરણ વગરનું અર્થઘટન એ દિવાસ્વપ્ન છે. એટલે કે પૃથક્કરણ જ અર્થઘટન રૂપી ઈમારતનો પાયો છે. એ પાયા વિના આ અર્થઘટનરૂપી ઈમારત ઊભી રહી શકતી નથી. પૃથક્કરણરૂપી પાયો એ અર્થઘટન માટે વૈજ્ઞાનિક આધાર પૂરો પાડે છે. એટલે કે સંશોધકે સંશોધન શરૂ કરતાં પહેલાં અર્થઘટનરૂપી પાયાનો વિચાર કરવો જરૂરી બને છે. સંશોધનરૂપી અટકળની પરીક્ષા માટે અને માહિતીના મર્મને તારવવા માટે આ કિસ્સામાં આંકડાશાસ્ત્રીય મધ્યક, સંયુક્ત પ્રમાણચૂક, ટી કસોટી દ્વારા ઉત્કલ્પનાની સાર્થકતા નક્કી કરવી પ્રમાણ વિચલન, સહસંબંધનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે અને F કસોટી દ્વારા પરિવર્ત્યોની અસર તપાસવામાં આવી છે.

3.16.3. મધ્યક :- ટી કસોટી માટે

મધ્યકને અંકગણિતીક સરાસરી પણ કહેવામાં આવે છે. મધ્યક એ મધ્યવર્તી સ્થિતિનું સૌથી વધુ પ્રચલિત માપ છે.

વ્યાખ્યા :-

" પ્રાપ્તાંકોના સરવાળાને પ્રાપ્તાંકોની કુલ સંખ્યા વડે ભાગવાથી જે સંખ્યા - આંક પ્રાપ્ત થાય છે તેને મધ્યક કહેવામાં આવે છે. "

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં મધ્યકની ગણતરી માટે નીચેના સૂત્રનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. ટી કસોટી માટે. જયા. . .

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

\bar{X} = (એક્સ બાર) મધ્યક $\sum X$ = પ્રાપ્તાંકોનો સરવાળો

X = પ્રાપ્તાંકો N = પ્રાપ્તાંકોનો કુલ સંખ્યા

\sum = મોટો સીગમા = સરવાળો

3.16.4. સંયુક્ત પ્રમાણચૂક (ટી. કસોટી માટે):-

સંયુક્ત પ્રમાણચૂક એ બે જૂથના કુલ પ્રાપ્તાંકો વચ્ચેનો તફાવત છે. જે t શોધવા માટે જરૂર પડે છે એટલે અહીં તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં જે સૂત્રનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે તે નીચે પ્રમાણે છે.

$$S = \frac{\sqrt{(n_1 + 1) S_1^2 + (n_2 + 1) S_2^2}}{N_1 + N_2 - 2}$$

જ્યાં

S = સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક

S_1^2 = $n_1 + 1$ ની કિંમત એટલે કે કુલ એક જૂથના પ્રાપ્તાંકોનો સરવાળો

S_2^2 = $n_2 + 1$ ની કિંમત એટલે કે કુલ બીજા જૂથના પ્રાપ્તાંકોનો સરવાળો

N = કુલ પ્રાપ્તાંકોની સંખ્યા

$\sqrt{\quad}$ = વર્ગમૂળ

3.16.5. ટી (t) કસોટી :-

પરિકલ્પના પરીક્ષણના નાના નિદર્શો માટે t અને x^2 t પરીક્ષણનો ઉપયોગ થાય છે.

ગો સેટ આ વિતરણ શોધી કાઢ્યું હતું અને તેનું ઉપનામ સ્ટુડન્ટ t વિતરણ તરીકે ઓળખાય છે.

t વિતરણ સમષ્ટિ પ્રચલો n (સમષ્ટિનો મધ્યક) અને σ^2 (સમષ્ટિ વિચરણ) પર આધાર રાખતું નહિ હોવાથી સમષ્ટિ પ્રમાણિત વિચલન σ ભણવાની જરૂર પડતી નથી. આ એક તેનો મુખ્ય ફાયદો છે.

ચલની આપેલી કિમંતો માટે પરિકલ્પના ધાર્યા પછી તે સ્વિકૃત છે કે અસ્વિકૃત છે તે માટે તેનું પ્રયોગિક પરીક્ષણ કરવું પડે છે. એક નિદર્શ ઉપરથી સમષ્ટિના મધ્યકની યથાર્થતા સિદ્ધ કરવા માટે અને બે સમષ્ટિના બે નિદર્શો ઉપરથી બંને વચ્ચેની સમાનતા કે અસમાનતાની યથાર્થતા સિદ્ધ કરવા માટે t પરિક્ષણનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. જેનું સૂત્ર નીચે પ્રમાણે છે.

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{S \sqrt{1/n_1 + 1/n_2}}$$

જ્યાં t = માપનની પદ્ધતિ

\bar{X}_1 = પ્રથમ જૂથનો મધ્યક

\bar{X}_2 = બીજા જૂથનો મધ્યક

S = સંયુક્ત પ્રમાણચૂક

n_1 = પ્રથમ જૂથના પ્રાપ્તાંકોની સંખ્યા

n_2 = બીજા જૂથના પ્રાપ્તાંકોની સંખ્યા

$\sqrt{\quad}$ = વર્ગમૂળ

આ ઉપરાંત ઉલ્કલ્પનાની સાર્થકતા તપાસવા માટે સ્વાતંત્ર્યની માત્રા પણ તપાસવી પડે છે જેનું સૂત્ર નીચે પ્રમાણે છે.

$$df = N_1 + N_2 - 2$$

જ્યાં df = સ્વાતંત્ર્યની માત્રા

N_1 = પ્રથમ જૂથના કુલ પ્રાપ્તાંકોની સંખ્યા

N_2 = બીજા જૂથના કુલ પ્રાપ્તાંકોની સંખ્યા

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં સ્વાતંત્ર્યની માત્રાને આધારે સાર્થકતા નિર્ધારણ માટેના t કોષ્ટકમાં તેની કિંમત 0.05 કદાચે તપાસવામાં આવી છે. અને તેને આધારે પરિકલ્પના સ્વિકૃત છે કે અસ્વિકૃત તે નક્કી કરવામાં આવ્યું.

3.16.6. સહસંબંધ :-

પ્રમાણ વિચલન એ નિરપેક્ષ માપ હોવાથી કોઈપણ બે કે તેથી વધુ શ્રેણીનાં વિચલનને સરખાવી શકાય નહીં. સરખાવવા માટે સાપેક્ષ માપ શોધવું જોઈએ. સહસંબંધાંક શોધવામાં આ પ્રમાણિત વિચલનનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

3.16.6.1 સહસંબંધાંક એટલે શું ? :-

'' જો કોઈ બે વસ્તુ વચ્ચેનાં સહસંબંધનું ચોક્કસ આકડામાં માપ ગણાવવામાં આવે તો તે સહસંબંધાંક કહેવાય છે.''

3.16.6.2. સહસંબંધાંકનું અર્થઘટન :-

0.20 થી ઓછો	-	બહુ થોડો નહિવત સંબંધ
0.20 થી 0.40	-	સહસંબંધ ઓછો થોડો પણ નિશ્ચિત સંબંધ
0.40 થી 0.70	-	સાધારણ સહસંબંધ ઠીક-ઠીક સંબંધ
0.70 થી 0.90	-	સારો સહસંબંધ નોંધપાત્ર સંબંધ
0.90 થી 0.99	-	ખૂબ જ વધારે સહસંબંધ પરસ્પર આધારિત સંબંધ
1.00	-	સંપૂર્ણ સહસંબંધ

3.16.6.3. સહસંબંધ શોધવાની રીતો :-

- (1) આલેખની રીત
- (2) વિકર્ણ આકૃતિની રીત
- (3) કાર્લ પિયરસનની રીત
- (4) સ્પિયરમેનની ફમાંક સહસંબંધની રીત
- (5) સહસંબંધ તફાવતોની રીત

3.16.6.4. સહસંબંધ શોધવાની કાર્લ સ્પિસરનની રીત :-

સહસંબંધાંક શોધવાની શ્રેષ્ઠ પદ્ધતિ તો પ્રો. કાર્લ સ્પિયરસનની પદ્ધતિ છે. મૂળ તો સર ફ્રાન્સિસ ગાલ્ટને જ આ પદ્ધતિની શરૂઆત કરી હતી પણ પ્રો સ્પિયરસને એનો વિકાસ કરી એને હાલનું રૂપ આપ્યું હોય એ સ્પિયરસનની પદ્ધતિ તરીકે ઓળખાય છે. એનાથી શોધાએલો સહસંબંધાંક (r) કહેવાય છે.

રીત :-

આ રીતમા આપેલ બે શ્રેણીમાંથી પ્રત્યેક શ્રેણીનો મધ્યક શોધી તેને પ્રત્યે પ્રાપ્તાંકમાંથી બાદ કરી તફાવત શોધી તે બંને શ્રેણીના તવાયતનો ગુણાકાર કરી તેના સરવાળાને બંને શ્રેણીમાં પ્રમાણિત વિચલનો અને કુલ જોડકાંની સંખ્યા વડે ભાગવાથી સહસંબંધાંક મળે છે.

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં થોડો ઘણો ફેરફાર કરી આ બંને પ્રમાણ વિચલન દ્વારા જ સહસંબંધાંક શોધવામાં આવ્યો છે. જેમાં બંને જુથનો પેહલા આવૃત્તિ વિતરણ દ્વારા તાળો મેળવવામાં આવ્યો અને પછી બંને જુથોના $C_x C_y$ શોધી તેનો વર્ગ મેળવી પછી બંને જુથનાં પ્રમાણ વિચલન શોધી અને સહસંબંધ શોધવામાં આવ્યો છે. $C_x C_y$ તેનો વર્ગ તપ્રમાણ વિચલન આ સૂત્રોની સમજ વિશ્લેષણ ઉપર પ્રમાણ છે અને હવે સહસંબંધાંકનું સૂત્રનું વિશ્લેષણ નીચે પ્રમાણે છે.

$$C_x = \frac{(\sum f_x x')}{N}$$

જ્યાં \sum = સરવાળો

f_x = આવૃત્તિ પ્રથમ જુથની

x' = જે ધારેલ કિંમત છે.

$f_x x'$ = જે આવૃત્તિ અને ધારેલ કિંમતનો ગુણાકાર છે.

$$\sigma_x = \frac{\sqrt{\sum f_x x'^2}}{N} - C_x^2$$

જ્યાં σ_x = પ્રથમ જૂથનું પ્રમાણ વિચલન

\sum = સરવાળો

f_x = આવૃત્તિ પ્રથમ જૂથની

x'^2 = ધારેલ કિંમત અને આવૃત્તિના ગુણાકારનો વર્ગ છે.

$$C_y = \frac{(\sum f_y y')}{N}$$

જ્યાં Σ = સરવાળો

f_y = આવૃત્તિ પ્રથમ જૂથની

y' = જે ધારેલ કિંમત છે.

$f_y y'$ = જે આવૃત્તિ અને ધારેલ કિંમતનો ગુણાકાર છે.

$$\sigma_y = \frac{\sqrt{\sum f_y y'^2}}{N} - C_y^2$$

σ_y = પ્રથમ જૂથનું પ્રમાણ વિચલન

Σ = સરવાળો

f_y = આવૃત્તિ બીજા જૂથની

y^2 = ધારેલ કિંમત અને આવૃત્તિના ગુણાકારનો વર્ગ છે.

$$r = \frac{\frac{(\sum x' y')}{N} - C_x C_y}{\sigma_x \sigma_y}$$

જ્યાં

r = સહસંબંધાંક

Σ = સરવાળો

$x' y'$ = અવૃત્તિ વિતરણ દ્વારા તેનો મળેલો તાળો છે.

N = કુલ સંખ્યા

C_x = પ્રથમ જૂથની મળેલ કિંમત છે જે સુત્રનું વિશ્લેષણ આગળ પ્રમાણે છે.

C_y = બીજા જૂથની મળેલ કિંમત છે જે સુત્રનું વિશ્લેષણ આગળ પ્રમાણે છે.

σ_x = પ્રથમ જૂથનું પ્રમાણ વિચલન છે.

σ_y = બીજા જૂથનું પ્રમાણ વિચલન છે.

3.16.7.F - કસોટી :-

3.16.7.1 F - કસોટી માટે વિચરણ પૃથક્કરણ :-

વિચરણ પૃથક્કરણ એટલે શું ?

વિચરણના પૃથક્કરણમાં માહિતીમાં રહેલા કુલ વિચરણને બે ભાગમાં વહેંચવામાં આવે છે. (૧) જુદી-જુદી પદ્ધતિનું (જૂથોની સરેરાશ વચ્ચેનું) વિચરણ = B_{ss} (૨) જૂથની અંદરના એકમો વચ્ચેની ભિન્નતામાંથી નિપજતું વિચરણ = W_{ss} અને ત્યારબાદ બન્ને વિચરણોનો ગુણોતર લેવામાં આવે છે.

વિચરણના પૃથક્કરણની પૂર્વધારણાઓ :-

- (1) સમધારણ વિતીરત સમષ્ટિમાંથી પેટા જૂથ માટે ચદચ્છ રીતે નિદર્શો મેળવેલા હોવા જોઈએ.
- (2) પેટા જૂથો વચ્ચેનું વિતરણ સમરૂપ હોવું જોઈએ.
($H_0 : \sigma_1^2 = \sigma_2^2 = \sigma n^2$) પેટા જૂથોના વિચરણની સમરૂપતા માટે બાર્ટલોટની કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.
- (3) જૂથમાં પસંદગી પામેલા નિદર્શો નિરપેક્ષ સ્વતંત્ર હોવા જોઈએ.
નહિતો ' B_{ss} ' અને ' W_{ss} ' ના ગુણોતરમાંથી ' F ' વિસ્તરણ પ્રાપ્ત થતું નથી.

3.16.7.2 ઉપયોગ

જ્યારે બે કે તેથી વધારે જૂથોની સરાસરીનાં તફાવતની સાર્થકતા ચકાસવી હોય અને ખાસ કરીને આ ચકાસણીમાં જૂથમાં સમાયેલ એકમોની પરસ્પર આંતરક્રિયા પણ ધ્યાનમાં લેવાની હોય ત્યાર ' F ' પરીક્ષણનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

3.16.7.3 મચદા

અભ્યાસ હેઠળના જૂથોની સરાસરીમાં કોઈ સાર્થક તફાવત છે કે નહિ તે જાણી શકાય છે. પણ તે જૂથોમાંથી કયુ જૂથજ શ્રેષ્ઠ છે. તે જાણી શકાતું નથી.

3.16.7.4 'F' કસોટીના સૂત્રનું પૃથકરણ

અહિં વિદ્યાર્થીઓના સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય તરીકે વિદ્યાર્થીનીની પાછલી વાર્ષિક ટકાવારીનું કરેલું છે. જેમાં માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બુદ્ધિક કક્ષામાં મેળવેલા પ્રાપ્તાંકને લેવામાં આવ્યા છે.

$$N_1 = \text{જેમાં 35 \% થી 40 \% મેળવેલની સંખ્યા}$$

$$N_2 = \text{જેમાં 40 \% થી 60 \% મેળવેલની સંખ્યા}$$

$$N_3 = \text{જેમાં 60 \% થી ઉપર મેળવેલી સંખ્યા}$$

$$x_1 = 35 \% \text{ થી } 40 \% \text{ મેળવેલની સંખ્યાએ માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બુદ્ધિકક્ષામાં મેળવેલ પ્રાપ્તાંકો}$$

$$x_2 = 40 \% \text{ થી } 60 \% \text{ મેળવેલની સંખ્યાએ માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બુદ્ધિકક્ષામાં મેળવેલ પ્રાપ્તાંકો}$$

$$x_3 = 60 \% \text{ થી ઉપર મેળવેલની સંખ્યાએ માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બુદ્ધિકક્ષામાં મેળવેલ પ્રાપ્તાંકો}$$

$x_1^2 = 35\%$ થી 40% મેળવેલની સંખ્યાએ માનસિક સ્વાસ્થ્ય,

સમાયોજન અને બુદ્ધિક્ષામાં મેળવેલ પ્રાપ્તાંકોનો વર્ગ

$x_2^2 = 40\%$ થી 60% મેળવેલની સંખ્યાએ માનસિક સ્વાસ્થ્ય,

સમાયોજન અને બુદ્ધિક્ષામાં મેળવેલ પ્રાપ્તાંકોનો વર્ગ

$x_3^2 = 60\%$ થી ઉપર મેળવેલની સંખ્યાએ માનસિક સ્વાસ્થ્ય,

સમાયોજન અને બુદ્ધિક્ષામાં મેળવેલ પ્રાપ્તાંકોનો વર્ગ

$N =$ દરેક જૂથ પ્રમાણેની કુલ સંખ્યા (નોંધ :- જે ધોરણ

પ્રમાણેના જૂથ પાડેલા છે. તેવા 10 જૂથની સંખ્યા)

સમાયોજન અને બુદ્ધિક્ષામાં મેળવેલ પ્રાપ્તાંકો

$\Sigma X =$ દરેક જૂથ પ્રમાણે માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને

બુદ્ધિક્ષામાં મેળવેલ કુલ પ્રાપ્તાંકોનો સરવાળો

$\Sigma X^2 =$ દરેક જૂથ પ્રમાણે માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને

બુદ્ધિક્ષામાં મેળવેલ કુલ પ્રાપ્તાંકોના વર્ગોનો સરવાળો

$$* C = \frac{(\Sigma X)^2}{N}$$

જ્યાં $C =$ Correction term

$\Sigma X =$ દરેક જૂથ પ્રમાણે માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને

બુદ્ધિક્ષામાં મેળવેલ કુલ પ્રાપ્તાંકોનો સરવાળો

$N =$ દરેક જૂથ પ્રમાણેની કુલ સંખ્યા

અહિં કુલ પ્રાપ્તાંકોના સરવાળાનો વર્ગ કરો અને તે 'N' વડે ભાગતા 'C' મળશે.

$T_{ss} =$ કુલ વર્ગોનો સરવાળો

$$T_{ss} = \Sigma x^2 - C$$

જ્યાં $T_{ss} =$ Total sum of squares

$\Sigma x^2 =$ દરેક જૂથ પ્રમાણે માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બુદ્ધિક્ષામાં મેળવેલ કુલ પ્રાપ્તાંકના વર્ગનો કુલ સરવાળો

$C =$ Correction term

અહિં પ્રત્યેક પ્રાપ્તાંકોના વર્ગનો સરવાળો કરી તેમાંથી 'C' બાદ કરવાથી કુલ વર્ગોનો સરવાળો ' T_{ss} ' મળશે.

$B_{ss} =$ પદ્ધતિઓના વર્ગોનો સરવાળો

$$C = \frac{(\Sigma x_1)^2}{N_1} + \frac{(\Sigma x_2)^2}{N_2} + \frac{(\Sigma x_3)^2}{N_3}$$

જ્યાં $B_{ss} =$ Between sum of squares

- $\Sigma x_1 = 35\%$ થી 40% મેળવેલની સંખ્યાએ માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બુદ્ધિક્ષામાં મેળવેલ પ્રાપ્તાંકોનો સરવાળો
- $\Sigma x_2 = 40\%$ થી 60% મેળવેલની સંખ્યાએ માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બુદ્ધિક્ષામાં મેળવેલ પ્રાપ્તાંકોનો સરવાળો
- $\Sigma x_3 = 60\%$ થી ઉપર મેળવેલની સંખ્યાએ માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બુદ્ધિક્ષામાં મેળવેલ પ્રાપ્તાંકોનો સરવાળો
- $N_1 =$ જેમાં 35% થી 40% મેળવેલની સંખ્યા
- $N_2 =$ જેમાં 40% થી 60% મેળવેલની સંખ્યા
- $N_3 =$ જેમાં 60% થી ઉપર મેળવેલી સંખ્યા
- $C =$ Correction term

અહિં દરેક જૂથ પ્રમાણે મેળવેલ ' Σx_1 ', ' Σx_2 ', ' Σx_3 ' નો વર્ગ કરી તે જૂથમાં સમાયેલ પ્રાપ્તાંકોની સંખ્યા (N) વડે ભાગતા મળેલ સંખ્યાનો સરવાળો કરી તેમાં ' C ' બાદ કરતા ' B_{ss} ' મળશે.

$W_{ss} =$ જૂથની અંદરના તફાવતોના વર્ગોનો સરવાળો

$$W_{ss} = T_{ss} - B_{ss}$$

જ્યાં $W_{ss} =$ Within sum of squares જેને (Among sum of square) કહે છે.

$T_{ss} =$ Total sum squares

$B_{ss} =$ Between sum squares

* વિચરણના પૃથકરણનું કોષ્ટક ANOVA

- (1) ચલનનો ઉદભવ (Source of Variation) જેમાં પ્રથમ હરોળમાં 'Bss', બીજી હરોળમાં 'Wss' અને ત્રીજી હરોળમાં 'Tss' મુકવું.
- (2) વર્ગોનો સરવાળો (Sum of Squares) જેમાં પ્રથમ હરોળમાં 'Bss' ની મેળવેલ કિંમત, બીજી હરોળમાં 'Wss' ની મેળવેલ કિંમત અને ત્રીજી હરોળમાં 'Tss' ની મેળવેલ કિંમત મુકવી.
- (3) સ્વાતંત્ર્ય માત્રા 'df' જેમાં પ્રથમ હરોળમાં કુલ ત્રણ પરિસ્થિતિ છે તેમાંથી એક બાદ કરતા બે મળશે. જે 'Bss' સામે લખવી, ત્રીજી હરોળમાં 'Tss' ની સ્વાતંત્ર્ય માત્રા શોધવા માટેનું સૂત્ર.

$$\begin{aligned} df &= (N - 1) \text{ જેમાં } N = \text{દરેક જૂથની કુલ સંખ્યા} \\ &= (60 - 1) \\ &= 59 \end{aligned}$$

આ કિંમત ત્રીજી હરોળમાં 'Tss' સામે સ્તંભ નં.'3' માં મૂકવી, અને બીજી હરોળની 'Wss' ની સ્વાતંત્ર્ય માત્રા માટે 'Tss' ની df માંથી 'Bss' ની 'df' બાદ કરતા 'Wss' ની 'df' મળશે.

જેમકે Tss ની df = 59

Bss ની df = 2

Wss ની df = 57

અહિ 'Wss' ની df = 57 મળશે જે 'Wss' ની સામે સ્તંભ નં. '3' માં મૂકવી.

(4) વિચરણ (Mean sum of squares)

☆ 'Bss' ની કિંમતને 'Bss' ની સ્વાતંત્ર્ય માત્રા વડે ભાગતા 'Bss'નો Mean sum of squares મળશે જે સ્તંભ નં.'4' માં 'Bss' સામે મૂકવી.

☆ તે રીતે 'Wss' ની કિંમતને 'Wss' ની સ્વાતંત્ર્ય માત્રા વડે ભાગતા 'Wss' ની Mean some of squares મળશે. જે સ્તંભ નં. '4' માં 'Wss' ની સામે મૂકવી.

(5) ગુણોતર - 'F' જે શોધવા માટેનું સૂત્ર

$$F = \frac{MS_B}{MS_W}$$

જ્યાં MS_B = Mean Square for Between Group

MS_W = Mean Square for Within Group

(6) નિર્ણય :-

અહિં 'F' ના સારણી કોઠામાં મળેલ 'F' ની કિંમતને 'df' ને આધારે જોતા ગણેલ 'F' ની કિંમત કોઠાના 'F' નાની હોય તો તફાવત સાર્થક નથી. અને ગણેલ 'F' ની કિંમત કોઠાના 'F' ની કિંમત કરતા મોટી હોય તો તફાવત સાર્થક છે.

નોંધ :- 'F' ગુણોતરની કિંમત હંમેશા ' + 1.00 ' કે તેથી વધુજ આવે છે. જેની Means Square for 'Between' Groups અને Means Square for ' Within ' Groups આ બે કિંમતોમાંથી જે કિંમત મોટી હોય તેને નાની કિંમત વડે ભાગવી.

3.16.7.5 ફેક્ટોરીયલ ડીઝાઇનના સૂત્રનું પૃથ્થકરણ :-

$$(i) \quad C = \frac{(\sum X)^2}{N}$$

જ્યાં $\sum X$ = કુલ પ્રાપ્તાંકના મધ્યકના વર્ગનો સરવાળો
 N = મધ્યકોની સંખ્યા

$$(ii) \quad SS_T = (X_1^2 + X_2^2 + \dots + X_{15}^2) - \frac{(\sum X)^2}{N}$$

જ્યાં SS_T = પ્રાપ્તાંકના મધ્યકના વર્ગનો સરવાળો
 X = કુલ પ્રાપ્તાંકનો મધ્યક
 $\frac{(\sum X)^2}{N}$ = સુધારણાની મળેલી કિંમત

$$(iii) \quad SS_{MSB} = n (m_1^2 + m_2^2 + m_3^2) - \frac{(\sum X)^2}{N}$$

જ્યાં SS_{MSB} = પરિવર્ત્યોના મધ્યકના વર્ગનો સરવાળો
 n = ધોરણની સંખ્યા
 m = પરિવર્ત્યોના મધ્યકના સરવાળોનો મધ્યક
 $\frac{(\sum X)^2}{N}$ = સુધારણાની મળેલી કિંમત

$$(iv) \quad SS_{MSW} = n (m_1^2 + m_2^2 + m_3^2 + m_4^2 + m_5^2) - \frac{(\sum X)^2}{N}$$

જ્યાં SS_{MSW} = ધોરણના મધ્યકના વર્ગનો સરવાળો
 n = પરિવર્ત્યોની સંખ્યા
 m = ધોરણના મધ્યકના સરવાળોનો મધ્યક
 $\frac{(\sum X)^2}{N}$ = સુધારણાની મળેલી કિંમત

(v) $SS = SS_T - SS_{MSB} - SS_{MSW}$

જ્યાં SS = શેષની મળેલ કિંમત

SS_T = પ્રાપ્તાંકના મધ્યકના વર્ગનો સરવાળો

SS_{MSB} = પરિવર્ત્યોના મધ્યકના વર્ગનો સરવાળો

SS_{MSW} = ધોરણના મધ્યકના વર્ગનો સરવાળો

(vi) સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા (df)

(1) પરિવર્ત્ય માટે સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા $df = n_1 - 1$

જ્યાં n_1 = ધોરણની સંખ્યા

(2) ધોરણ માટે સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા $df = n_2 - 1$

જ્યાં n_2 = પરિવર્ત્યની સંખ્યા

(3) કુલ માટે સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા $df = n_3 - 1$

જ્યાં n_3 = કુલ મધ્યકોની સંખ્યા

(4) શેષ માટે સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા $df = n_3 - n_1 - n_2$

જ્યાં n_1 = ધોરણની સંખ્યા

n_2 = પરિવર્ત્યની સંખ્યા

n_3 = કુલ મધ્યકોની સંખ્યા

(vii)

(1) $F = \frac{V_{MSB} \text{ (પરિવર્ત્ય)}}{V \text{ (શેષ)}}$

જ્યાં F = ગુણોત્તર

V_{MSB} = પરિવર્ત્યના વર્ગના સરવાળાની કિંમત

V = શેષ મળેલ કિંમત

(2) $F = \frac{V_{MSW} \text{ (ધોરણ)}}{V \text{ (શેષ)}}$

જ્યાં F = ગુણોત્તર

V_{MSW} = ધોરણના વર્ગના સરવાળાની કિંમત

V = શેષ મળેલ કિંમત

3.17. પ્રસ્તુત અભ્યાસની માહિતીનું એકત્રીકરણ :-

પ્રસ્તુત મહાશોધ નિબંધનું આયોજન નીચે મુજબ કરવામાં આવ્યું હતું. શોધિકાએ સૌ પ્રથમ તા. 10-6-99 ના રોજ પીએચ.ડી. માટે તેમના માર્ગદર્શક વિષે ચર્ચા કરી અને તેની સંપૂર્ણ પ્રાથમિક માહિતી મેળવી પીએચ.ડી. ક્યારે શરૂ કરવું, કયો વિસ્તાર પસંદ કરવો, કોન્ફરન્સમાં પેપર રજૂ કરવું, સંસ્થાની મૂલાકાત લેવી, કેટલી તૈયારી કરવી વગેરે બાબતોની ચર્ચા કરી તેના માટે જમકંડોરણાના વિદ્યાર્થીનીઓના અભિરૂચિનો અભ્યાસ શબ્દબદ્ધ કરી પેપર રજૂ કરવા પ્રશ્નાવલી માટે વ્યક્તિગત માહિતી પત્રક તૈયાર કર્યું. અને કુલ 80 નો નમૂનો લઈ અને પેપર સંપૂર્ણ તૈયાર કરી રાજકોટ કોન્ફરન્સમાં પુપર રજૂ કર્યું.

ત્યાર બાદ તા. 20-7-2000 ના રોજ માર્ગદર્શક સાથે શોધિકાએ પીએચ.ડી. માટેની તૈયાર ચાલુ કરી અને યુનિવર્સિટીમાં રજીસ્ટ્રેશન કરવાની તૈયાર કરી તેના માટે સૌથ પ્રથમ વિષય પસંદ કરી અને સમસ્યા શબ્દબદ્ધ કરવામાં આવી ત્યાર બાદ વ્યક્તિગત માહિતી પત્રક તૈયાર કર્યું. અને સંશોધનના હેતુઓ તેમજ ઉત્કલ્પના વિષે વિચાર્યું. અને પ્રશ્નાવલી ભરાવ્યા પહેલા સંસ્થાના પ્રમુખ આચાર્ય અને વિદ્યાર્થીનીઓને મળીને પ્રાથમિક માહિતી એકઠી કરવામાં આવી. ત્યાર બાદ તા. 15-11-2000 ના રોજ પ્રશ્નાવલી સંપૂર્ણ પણે તૈયાર કરી અને છપાવી. તેમાં ડૉ. ડી. જે. ભટ્ટ અને કુ. ગીડા રચિત માનસિક સ્વાસ્થ્યતુલા, ડૉ. પ્રમોદકુમાર રચિત સમાયોજન સંશોધનિકા અને, એસ. કે. પાલ અને કે.એસ. મિશ્રા અલ્લાબાદ રચિત સામાન્ય બૌદ્ધિક કક્ષા સંશોધનિકા પસંદગી કરી. વ્યક્તિગત માહિતી પત્રક બનાવી પ્રશ્નાવલી તૈયાર કરી આ સમય દરમિયાન રાજકોટ સંશોધન વિષેનું અધિવેશન હતું. તેમાં હાજરી આપી માનસિક તૈયારી કરી પછી શોધિકાએ આ તા. 10-12-2000 થી તા. 5-3-2001 સુધી અવિરત

ભરાવવાનું તેમજ જેમ જેમ પ્રશ્નાવલી આવતી જાય તેમ તેમ ઘરે પ્રાપ્તાંકની ગણતરી કરી. કુલ 480 વિદ્યાર્થીનીઓને જે 10 વિભાગ કર્યા હતા તે મુજબ પ્રાપ્તાંકની ગણતરીની ચાવી બનાવી. મળેલ પ્રાપ્તાંકનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન પણ સાથે સાથે ચાલુ રાખ્યું આ બધી જ કાચી માહિતી તા. 10-6-2001 સુધીમાં સંપૂર્ણ પણે તૈયાર કરી શોધીકાએ આંકડાશાસ્ત્ર માટે માર્ગદર્શકને મળી તેની તૈયારી ચાલુ કરી ત્યાર બાદ તા. 16-7-2001 સુધીમાં સંપૂર્ણ આંકડાકીય માહિતી તૈયાર કરી અને તા. 26-8-2001 સુધીમાં અમદાવાદ જઈ ઈન્ફલિબેટ ઓફિસમાંથી પૂર્વે થયેલા અભ્યાસો લઈ સંશોધન સાહિત્યની સમીક્ષાનું બીજું પ્રકરણ તૈયાર કર્યું. અને તા. 25-8-2003 સુધીમાં બધા જ પ્રકરણો તૈયાર કરીને શોધીકાએ પોતાનાં માર્ગદર્શક સાથેની મૌખિક ચર્ચા કરી અને તેમાં ખૂટતી વિગતો પૂરવા માટે આગળ તૈયારી ચાલુ રાખી.

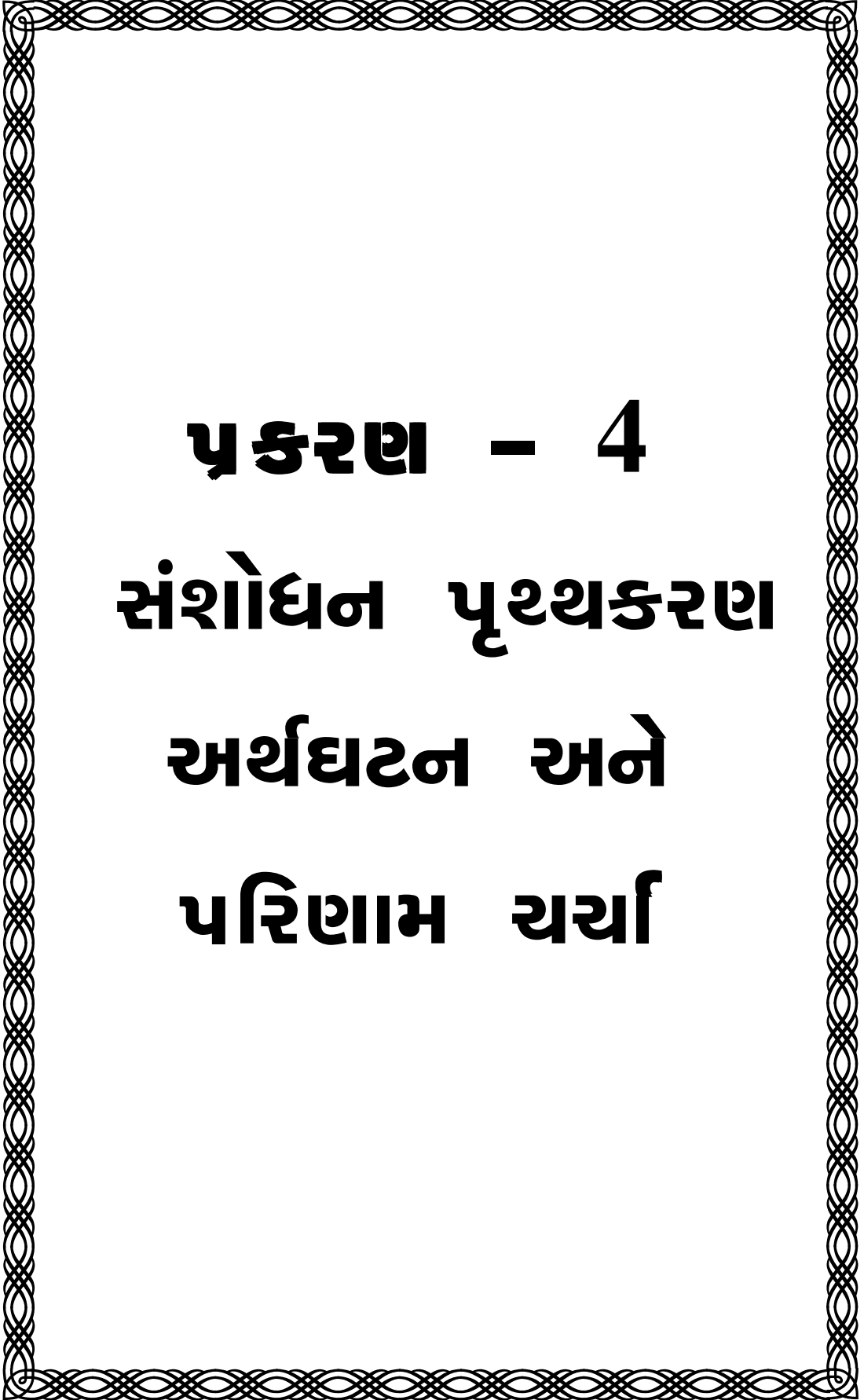
ત્યાર બાદ તા. 31-10-2003 ના રોજ શોધીકાએ સંપૂર્ણ અભ્યાસની સીનોપસીઝ તૈયાર કરી તા. 13-11-2003 નારોજ યુનિવર્સિટીમાં રજુ કરી ત્યાર બાદ મહાશોધ નિબંધમાં પાંચ પ્રકરણો ક્રમમાં તૈયાર કરી માર્ગદર્શક સાથે ચર્ચા વિચારણા કરી સુધારા-વધારા સાથે કોમ્પ્યુટરમાં છાપવા માટે આપ્યું.

3.18. પ્રસ્તુત અભ્યાસની ગણતરી :-

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં પ્રાપ્તાંકને મેળવવા માટે કાર્યસૂચિમાં બતાવ્યા પ્રમાણે ડૉ. ભટ્ટ અને ગીડા રચિત માનસિક સ્વાસ્થ્ય સંશોધનિકા, ડૉ. પ્રમોદકુમાર રચિત રૂપાંતરિત સમાયોજન સંશોધનિકા અને એસ. કે. પાલ અને કે.એસ.મિશ્રા અલ્હાબાદ રચિત સામાન્ય બૌદ્ધિક કક્ષા સંશોધનિકાનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. માનસિક સ્વાસ્થ્ય સંશોધનિકામાં કુલ 40 વિધાનો છે. અને પેટા 5 ઘટકો

સમાયોજન સંશોધનિ છે. જેમાં કુલ 8 બાબત હોય છે. પ્રયોગપાત્ર જો વિધાન સાથે સહમત હોય તો એક પ્રાપ્તાંક અને અસહમત હોય તે તેને 0 પ્રાપ્તાંક મળે છે. તેના પરથી બે પ્રાપ્તાંક મળે છે (1) સમગ્ર પ્રાપ્તાંક (2) દરેક ઘટકનો અલગ અલગ પ્રાપ્તાંક આ સંશોધનિકામાં વધારે 40 પ્રાપ્તાંક મળે છે. અને ઓછા 0 પ્રાપ્તાંકો મળે છે. કામાં કુલ 40 વિધાનો છે. સંશોધનિકામાં કલમ 33 સિવાય બધી જ કલમોના ' ના ' પ્રતિક્રિયા ને 1 પ્રાપ્તાંક આપવો જ્યારે કલમ 33 માં ' હા ' પ્રતિક્રિયાને 1 પ્રાપ્તાંક આપવો આ સંશોધનિકામાં ઉચા પ્રાપ્તાંકો સારૂ સમાયોજન સૂચવે છે. આ સંશોધનિકામાં 0 થી 40 સૌથી ઓછા અને સૌથી વધારે સૂચવે છે. તેવી જ રીતે સામાન્ય બૌદ્ધિકકક્ષા સંશોધનિકામાં કુલ 6 કસોટીઓમાં કુલ 60 પ્રશ્નો છે. જેમાં એક કસોટીમાં 10 પ્રશ્નો છે. જેમાં સાચા જવાબ બદલ 1 અને ખોટા બદલ 0 આમ કુલ 0 થી 60 નું ગુણાંકન વિસ્તૃતિકરણ છે. આમાં 6 કસોટીઓ છે. તે જુદા જુદા વિભાગમાં વિભાજિત છે. અને એ પ્રમાણે પ્રશ્નોનાં વિકલ્પ રૂપે જવાબમાં ખરાની નિશાની કરવાની છે. અને આંકડા પણ લખવાના છે. ખરા ખોટા પણ છે. આ જુદા જુદા પ્રકાર અને સૂચના પ્રમાણે આ બધી કસોટીઓની ગણતરી કરવામાં આવી છે. દરેક પ્રશ્નોનો 1 ગુણ છે. જેમાં સૌથી ઓછા ગુણ 0 અને સૌથી વધુ ગુણ 60 મેળવે છે.

વ્યક્તિગત માહિતી પત્રકની કુલ 15 બાબતોની લાગુ પડતી બાબતો સાથે આંકડાકીય ગણતરી કરી માહિતી મેળવવામાં આવી છે. જેમાં મધ્યક, સંચુકત પ્રમાણચૂક, ટી કસોટી, પ્રમાણ વિચાલન, સહસબંધ અને એફ કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. તેના પરથી પરિણામનું પૃથકરણ અને અર્થઘટન કરવામાં આવેલ છે. આ બધી પ્રક્રિયા પ્રકરણ - 4 તરફ દોરી જાય છે.

પ્રકરણ - 4
સંશોધન પૃથકરણ
અર્થઘટન અને
પરિણામ ચર્ચા

-: અનુક્રમણિકા :-

ક્રમ	વિગત	પૃષ્ઠ નંબર
4.0	પસ્તાવના	250
4.1	પૃથકરણ એટલે શું ?	250
	4.1.1વર્ણનાત્મક આંકડાશાસ્ત્રીય પદ્ધતિઓ	251
	4.1.2આંકડાશાસ્ત્રીય અનુમાન પદ્ધતિ	251
4.2	વિદ્યાર્થીઓની સામાન્ય માહિતી	251
4.3	ધોરણ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીઓની ટકાવારી	252
4.4	રહેઠાણ આધારે વિદ્યાર્થીઓની ટકાવારી	253
4.5	શૈક્ષણિક વિભાગને આધારે વિદ્યાર્થીઓની ટકાવારી	254
4.6	પરિવર્ત્યોને આધારે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	255
	4.6.1 પિતાના અભ્યાસ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	255
	4.6.2 માતાના અભ્યાસ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	258
	4.6.3 પિતાનો વ્યવસાય પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	261
	4.6.4 માતાનો વ્યવસાય પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	264
	4.6.5 વિસ્તાર પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	267
	4.6.6 શોખ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	269
	4.6.7 પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાના પરિણામ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	273
	4.6.8 મેળવેલ સિદ્ધિ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી	276
4.7.	આવૃત્તિ વિતરણના આધારે પૃથકરણ	279
	4.7.1 સમગ્ર નિદર્શનું માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકના આધારે આવૃત્તિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક	279
	4.7.2 સમગ્ર નિદર્શનું સમાયોજનનાંકને આધારે આવૃત્તિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક	285
	4.7.3 સમગ્ર નિદર્શનું ભૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકોને આધારે આવૃત્તિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક	290

4.8 પરિવર્ત્યોના મધ્યક પ્રમાણે પૃથકરણ	295
4.8.1 માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકોને આધારે મધ્યક	295
4.8.2 સમાયોજનનાંકોને આધારે મધ્યક	305
4.8.3 બૌદ્ધિકકક્ષાનાં પ્રાપ્તાંકોને આધારે મધ્યક	315
4.9. t - કસોટીનું પૃથકરણ અને પરિણામની ચર્ચા	325
4.9.1 માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકોનું 't' - કસોટી દ્વારા પૃથકરણ અને પરિણામની ચર્ચા	325
4.9.2 સમાયોજનાંકનું 't' - કસોટી દ્વારા પૃથકરણ અને પરિણામની ચર્ચા	345
4.9.3 બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકોનું 't' - કસોટી દ્વારા પૃથકરણ અને પરિણામની ચર્ચા	366
4.10 સહસંબંધનું પૃથકરણ અને અર્થઘટન	387
4.10.1 માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથકરણ અને પરિણામ ચર્ચા	389
4.10.2 માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથકરણ અને પરિણામ ચર્ચા	395
4.10.3 સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથકરણ અને પરિણામ ચર્ચા	402
4.11. F-કસોટી દ્વારા પૃથકરણ અને પરિણામ ચર્ચા	408
4.11.1 માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું 'F' કસોટી દ્વારા પૃથકરણ અને પરિણામની ચર્ચા	410
4.11.2 સમાયોજનાંકોનું F-કસોટી દ્વારા પૃથકરણ અને પરિણામ ચર્ચા	418
4.11.3 બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકોનું F-કસોટી દ્વારા પૃથકરણ અને પરિણામ ચર્ચા	426
4.12. ફેક્ટોરિયલ ડિઝાઇન પ્રમાણે પૃથકરણ અને પરિણામ ચર્ચા	434
4.12.1 - 5 × 3 આવયવિક યોજના - 1	435
4.12.2 - 3 × 3 આવયવિક યોજના - 2	437
4.12.3 - 2 × 3 આવયવિક યોજના - 3	439
4.13 નબળા માનસિક સ્વાસ્થ્યના કારણો	441
4.14 નબળા સમાયોજન પાછળના કારણો	443
4.15 નબળી બૌદ્ધિકકક્ષા પાછળના કારણો	434

પ્રકરણ - 4

પરિણામોનું પૃથકરણ અને અર્થઘટન

4.0 પ્રસ્તાવના :-

સંશોધન પ્રક્રિયા ચોક્કસ સોપાનોને અનુસરીને હાથ ધરાતી પ્રક્રિયા છે. આ પ્રક્રિયામાં માહિતીના સોપાનો દરમ્યાન સંશોધક વિશાળ જથ્થામાં માહિતી એકત્રિત કરે છે. પ્રાથમિક સ્વરૂપે મેળવેલી આ માહિતીનું અર્થઘટનાત્મક મૂલ્ય હોતું નથી.

અથી પ્રાપ્ત માહિતીનું વર્ગીકરણ, પૃથકરણ કરવામાં આવે છે. અર્થઘટનોની રજૂઆત આ તબક્કો ખૂબ નાજુક છે. પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં થયેલ અભ્યાસમાં મળેલી માહિતીને આધારે તેનું વર્ગીકરણ, પૃથકરણ અને અર્થઘટનનો અહેવાલ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે. એ પહેલા પૃથકરણ એટલે શું ? તે સમજવું જરૂરી છે.

4.1 પૃથકરણ એટલે શું ? :-

મળેલી વિસ્તૃત અને અવ્યવસ્થિત માહિતીની વ્યવસ્થિત અને સંક્ષિપ્તરૂપમાં જુદા-જુદા પરિવર્ત્યોને આધારે ગોઠવણી કરવી જરૂરી બને છે. આમ પ્રાપ્ત માહિતીની વ્યવસ્થિત સ્વરૂપમાં ગોઠવણી કરવી તેને પૃથકરણ કે વિશ્લેષણ કહેવામાં આવે છે.

આ મળેલી સંખ્યાત્મક માહિતી અમૂર્ત સ્વરૂપે હોય છે. આ અમૂર્ત માહિતીને અર્થસભર અને તુલનાક્ષમ બનાવવા માટે વિવિધ આંકડાશાસ્ત્રીય પ્રયુક્તિઓનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. આ આંકડાશાસ્ત્રીય પદ્ધતિના મુખ્ય બે પ્રકાર પડે છે.

- (1) વર્ણનાત્મક આંકડાશાસ્ત્રીય પદ્ધતિઓ
- (2) આંકડાશાસ્ત્રીય અનુમાન પદ્ધતિઓ

4.1.1. વર્ણનાત્મક આંકડાશાસ્ત્રીય પદ્ધતિઓ :-

આ પદ્ધતિ દ્વારા થતું પૃથક્કરણ મર્યાદિત રીતે જૂથના પાત્રોનું સામાન્યીકરણ કરે છે. સંબંધિત જૂથોને જ તેના તારણો લાગુ પડે છે. અન્ય જૂથ માટે સામ્ય પરિણામોની ધારણા કરી શકાતી નથી. માહિતી માત્ર એક જ જૂથનું વર્ણન કરે છે.

4.1.2. આંકડાશાસ્ત્રીય અનુમાન પદ્ધતિઓ :-

સંશોધન માહિતીનો આંકડાકીય જથ્થો એટલો વિશાળ હોય છે કે મળેલી માહિતીને આધારે અનુમાનો કાઢવા મુશ્કેલ બને છે. આ ઉપરાંત તારવેલા અનુમાનો વિશ્વસનીય, યથાર્થ હોવા જરૂરી છે. જો આંકડાશાસ્ત્રીય પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવામાં આવે તો તેનું પરિણામ એકબીજા પરિવર્ત્યોની અસર, એકબીજા સાથેની આંતર ક્રિયા દર્શાવેલ છે. તેથી તેનું મહત્વ અને મૂલ્ય વધી જાય છે. માટે સંશોધનમાં આંકડાશાસ્ત્રીય પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. તેના પરથી અર્થઘટન કરવામાં આવે છે.

અર્થઘટન એ સંશોધનમાંથી મેળવેલા તારણોના વિશાળ અર્થ શોધવા માટેની એક તપાસ છે. આ તપાસના મુખ્ય બે પાસા છે.

- (1) સામાજિક સંશોધનમાં સાતત્ય સ્થાપવું.
- (2) તપાસ આપણને ચોક્કસ તારણ તરફ દોરી જાય છે.

4.2 વિદ્યાર્થીનીઓની સામાન્ય માહિતી :-

આ સંશોધનના અભ્યાસમાં જે નિદર્શ લેવામાં આવ્યો છે તે બધી જ વિદ્યાર્થીનીઓ રાજકોટ જિલ્લાના જમકંડોરણા તાલુકામાં આવેલ કન્યા છાત્રાલય સંકુલ અને કોલેજમાંથી પસંદ કરવામાં આવી. છાત્રાલયમાં રહીને અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓ

કુલ 10,000 છે. જેમાં કુમાર અને કન્યા એમ બે શૈક્ષણિક સંકુલો છે. આ અભ્યાસમાં માત્ર કન્યા સંકુલમાંથી વિદ્યાર્થીનીઓ પસંદ કરવામાં આવી છે. જેમાં હાલમાં કુલ 5,0000 વિદ્યાર્થીનીઓ અભ્યાસ કરી રહી છે. હાલમાં માત્ર છાત્રાલયમાં 2,500 વિદ્યાર્થીનીઓ રહીને અભ્યાસ કરે છે. અને બાકીની આજુબાજુના વિસ્તારમાંથી ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે. અહિં ધોરણ 5 થી માંડી, કૉલેજ સુધી વિનયન, વાણિજ્ય અને વિજ્ઞાન પ્રવાહ છે. આ બધાનો અભ્યાસ બહુ જ વિશાળ ક્ષેત્ર થાય માટે તેમાંથી માત્ર ધોરણ 11, 12 અને કૉલેજ આર્ટ્સ વિભાગમાંથી વિદ્યાર્થીનીઓ પસંદ કરવામાં આવી છે. જેના નિદર્શની સંખ્યા 480 છે. તેમાં પણ પેટા ભાગ પાડવામાં આવ્યા છે. જેમાં મુખ્ય બે વિભાગ છે.

(A) ધોરણ 11 અને 12 માં અભ્યાસ કરતી 240 વિદ્યાર્થીનીઓ

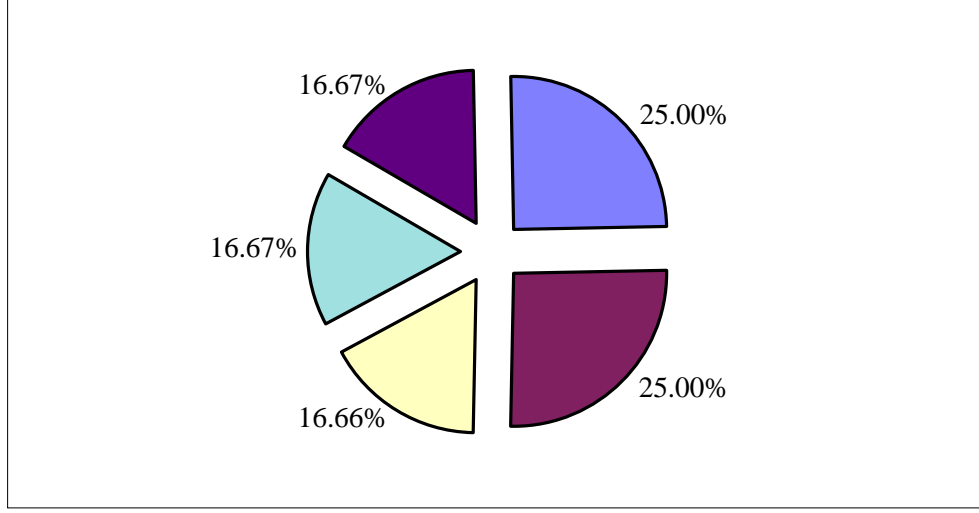
(B) F.Y., S.Y., T.Y. વિનયનમાં અભ્યાસ કરતી 240 વિદ્યાર્થીનીઓ

છાત્રાલયમાં અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચેનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવાનો હોવાથી નક્કી કરેલા પરિવર્ત્યોને આધારે પ્રશ્નાવલી બનાવીને બંનેને સમાન સંખ્યામાં રાખી જુદા-જુદા પરિવર્ત્યોનું માપન કરવામાં આવેલ છે.

4.3 ધોરણ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી :-

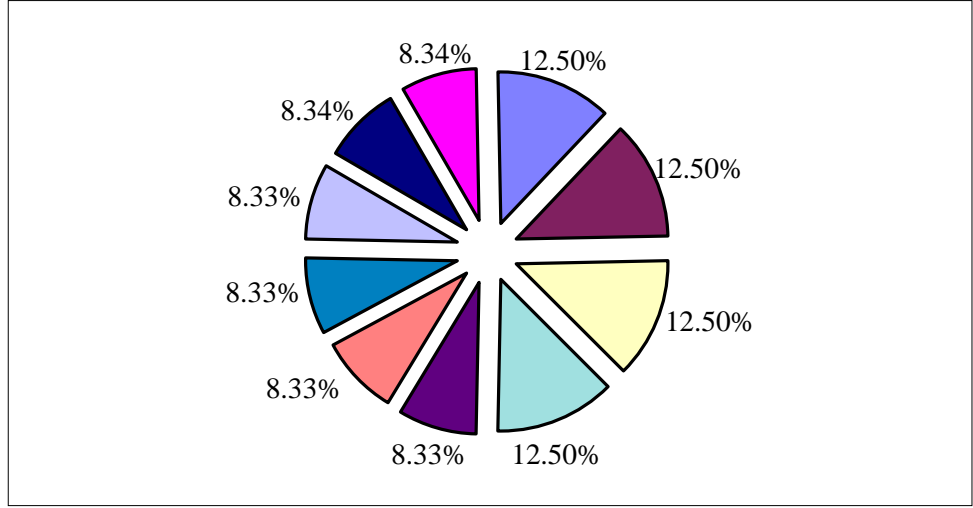
કોષ્ટક નં. 4.1.

ક્રમ	શૈક્ષણિક લાયકાત જૂથ	સંખ્યા	ટકાવારી
(1)	ધોરણ 11	120	25.00 %
(2)	ધોરણ 12	120	25.00 %
(3)	F.Y.B.A.	080	16.67 %
(4)	S.Y.B.A.	080	16.67 %
(5)	T.Y.B.A.	080	16.66 %
	કુલ	480	

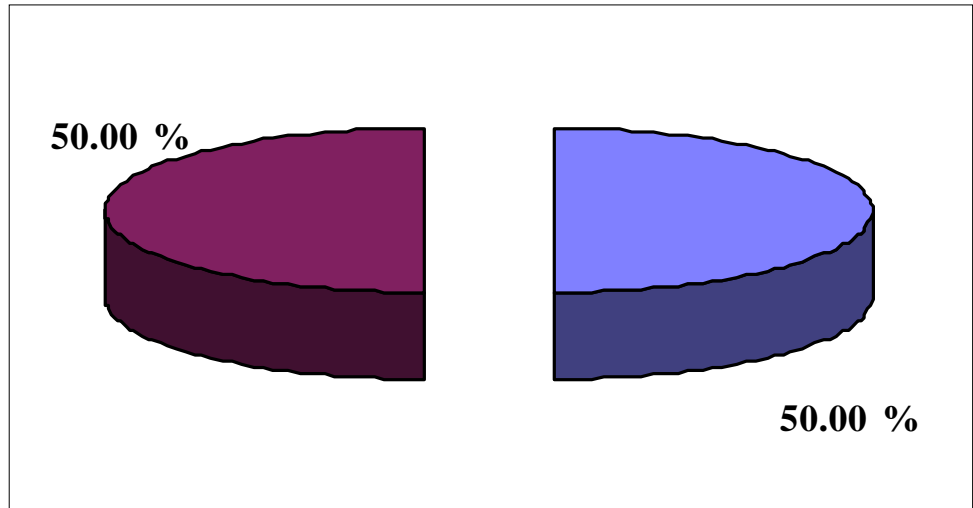
4.4 રહેઠાણના આધારે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી :-
કોષ્ટક નં. 4.2.

ક્રમ	ધોરણ	રહેઠાણ	સંખ્યા	ટકાવારી
(1)	ધોરણ 11	છાત્રાલય	60	12.50 %
(2)	ધોરણ 11	ઘર	60	12.50 %
(3)	ધોરણ 12	છાત્રાલય	60	12.50 %
(4)	ધોરણ 12	ઘર	60	12.50 %
(5)	F.Y.B.A	છાત્રાલય	40	08.33 %
(6)	F.Y.B.A	ઘર	40	08.33 %
(7)	S.Y.B.A	છાત્રાલય	40	08.33 %
(8)	S.Y.B.A	ઘર	40	08.33 %
(9)	T.Y.B.A	છાત્રાલય	40	08.34 %
(10)	T.Y.B.A	ઘર	40	08.34 %
	કુલ		480	100 %

4.5 શૈક્ષણિક વિભાગના પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી :-
કોષ્ટક નં. 4.3.

ક્રમ	શૈક્ષણિક વિભાગ	સંખ્યા	ટકાવારી
(1)	ધોરણ 11-12	240	50.00 %
(2)	F.Y./S.Y./T.Y.	240	50.00 %
	કુલ	480	100.00 %

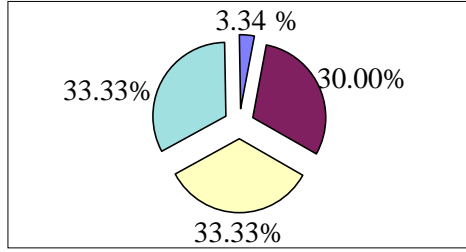
4.6 પરિવર્ત્યોને આધારે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી :-

4.6.1 પિતાના અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી :-

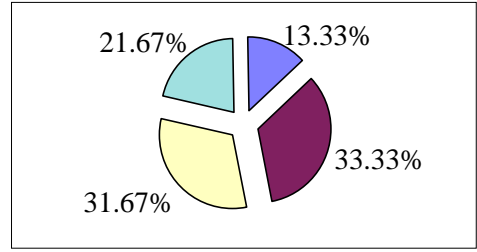
ધોરણ 11 છાત્રાલય અને ઘેર રહેતી અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી

કોષ્ટક નં. 4.4.

ક્રમ	શૈક્ષણિક લાયકાત	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	અભણ	02	03.34 %	08	13.33 %
(2)	પ્રાથમિક	18	30.00 %	20	33.33 %
(3)	માધ્યમિક	20	33.33 %	19	31.67 %
(4)	ઉચ્ચતર	20	33.33 %	13	21.67 %
	કુલ	60	100.00 %	60	100.00 %

ધેર રહેતી

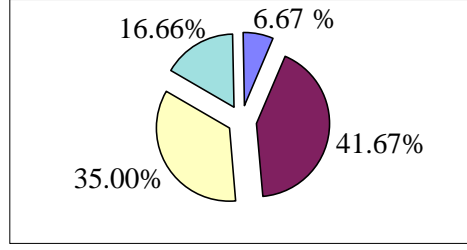

છાત્રાલયમાં રહેતી

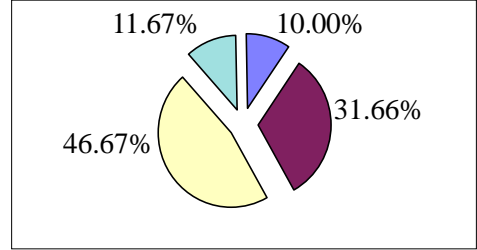
કોષ્ટક નં. 4.5.

ધોરણ 12 છાત્રાલય અને ઘેર રહેતી અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	શૈક્ષણિક લાયકાત	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	અભણ	04	06.67 %	06	10.00 %
(2)	પ્રાથમિક	25	41.67 %	19	31.66 %
(3)	માધ્યમિક	21	35.00 %	28	46.67 %
(4)	ઉચ્ચતર	10	16.66 %	07	11.67 %
	કુલ	60	100.00 %	60	100.00 %

ઘેર રહેતી

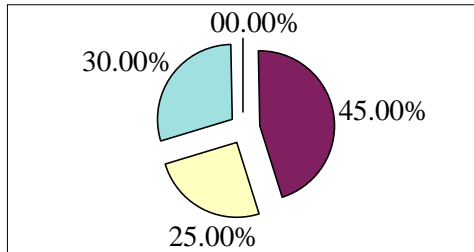

છાત્રાલયમાં રહેતી

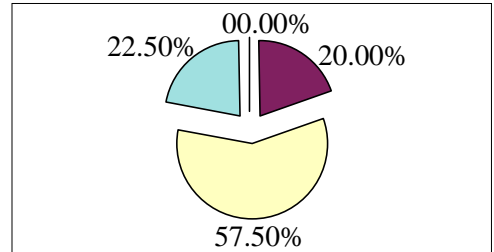
કોષ્ટક નં. 4.6.

F.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહેતીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	શૈક્ષણિક લાયકાત	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	અભણ	00	00.00 %	00	00.00 %
(2)	પ્રાથમિક	18	45.00 %	08	20.00 %
(3)	માધ્યમિક	10	25.00 %	23	57.50 %
(4)	ઉચ્ચતર	12	30.00 %	09	22.50 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

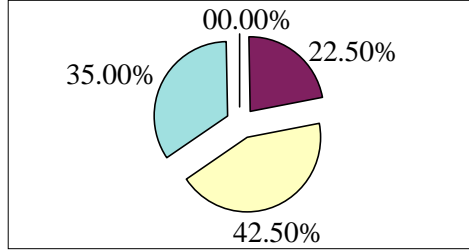

છાત્રાલયમાં રહેતી

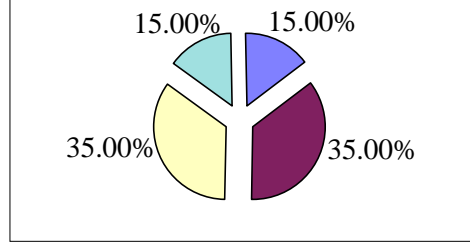
કોષ્ટક નં. 4.7.

S.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહેતીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	શૈક્ષણિક લાયકાત	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	અભણ	00	00.00 %	06	15.00 %
(2)	પ્રાથમિક	09	22.50 %	14	35.00 %
(3)	માધ્યમિક	17	42.50 %	14	35.00 %
(4)	ઉચ્ચતર	14	35.00 %	06	15.00 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘર રહેતી

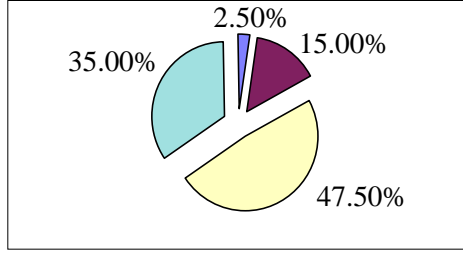

છાત્રાલયમાં રહેતી

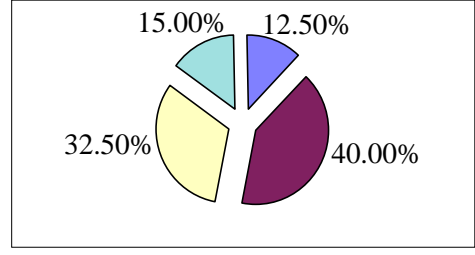
કોષ્ટક નં. 4.8.

T.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	શૈક્ષણિક લાયકાત	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	અભણ	01	02.50 %	05	12.50 %
(2)	પ્રાથમિક	06	15.00 %	16	40.00 %
(3)	માધ્યમિક	19	47.50 %	13	32.50 %
(4)	ઉચ્ચતર	14	35.00 %	06	15.00 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

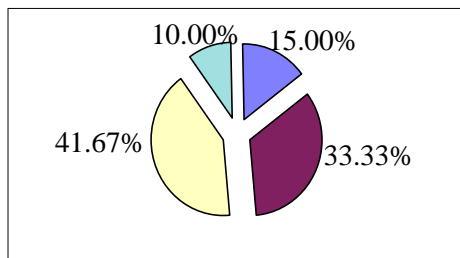
છાત્રાલયમાં રહેતી

4.6.2. માતાના અભ્યાસ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી:-

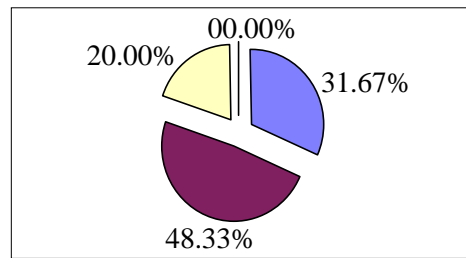
કોષ્ટક નં. 4.9.

ધોરણ 11 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	શૈક્ષણિક લાયકાત	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	અભણ	09	15.00 %	19	31.67 %
(2)	પ્રાથમિક	20	33.33 %	29	48.33 %
(3)	માધ્યમિક	25	41.67 %	12	20.00 %
(4)	ઉચ્ચતર	06	10.00 %	00	00.00 %
	કુલ	60	100.00 %	60	100.00 %

ઘેર રહેતી

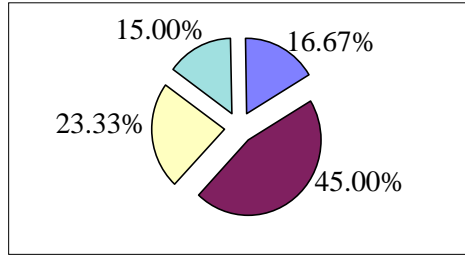

છાત્રાલયમાં રહેતી

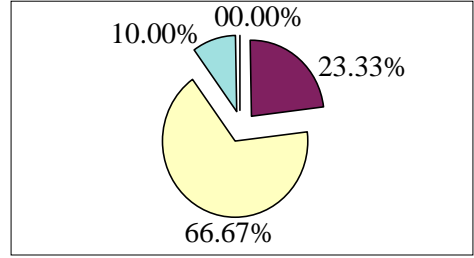
કોષ્ટક નં. 4.10.

ઘોરણ 12 છાત્રાલય અને ઘેર રહેને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	શૈક્ષણિક લાયકાત	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	અભણ	10	16.67 %	00	00.00 %
(2)	પ્રાથમિક	27	45.00 %	14	23.33 %
(3)	માધ્યમિક	14	23.33 %	40	66.67 %
(4)	ઉચ્ચતર	09	15.00 %	06	10.00 %
	કુલ	60	100.00 %	60	100.00 %

ઘેર રહેતી

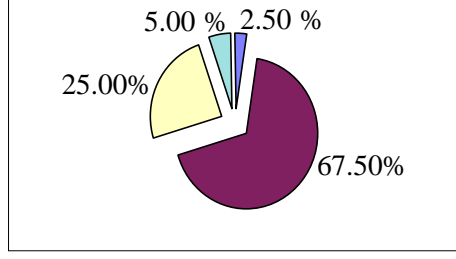

છાત્રાલયમાં રહેતી

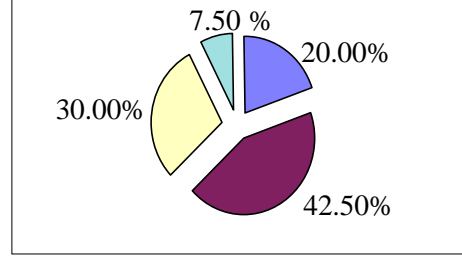
કોષ્ટક નં. 4.11.

F.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહેને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	શૈક્ષણિક લાયકાત	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	અભણ	01	02.50 %	08	20.00 %
(2)	પ્રાથમિક	27	67.50 %	17	42.50 %
(3)	માધ્યમિક	10	25.00 %	12	30.00 %
(4)	ઉચ્ચતર	02	05.00 %	03	07.50 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

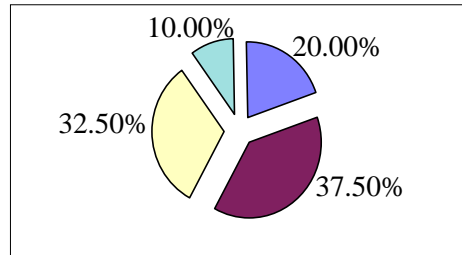

છાત્રાલયમાં રહેતી

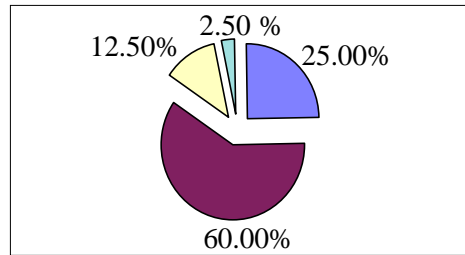
કોષ્ટક નં. 4.12.

S.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	શૈક્ષણિક લાયકાત	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	અભણ	08	20.00 %	10	25.00 %
(2)	પ્રાથમિક	15	37.50 %	24	60.00 %
(3)	માધ્યમિક	13	32.50 %	05	12.50 %
(4)	ઉચ્ચતર	04	10.00 %	01	02.50 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

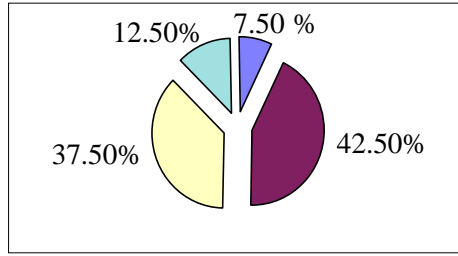

છાત્રાલયમાં રહેતી

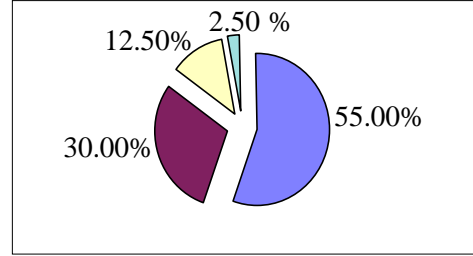
કોષ્ટક નં. 4.13.

T.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના અભ્યાસ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	શૈક્ષણિક લાયકાત	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	અભણ	03	07.50 %	22	55.00 %
(2)	પ્રાથમિક	17	42.50 %	12	30.00 %
(3)	માધ્યમિક	15	37.50 %	05	12.50 %
(4)	ઉચ્ચતર	05	12.50 %	01	02.50 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘર રહેતી

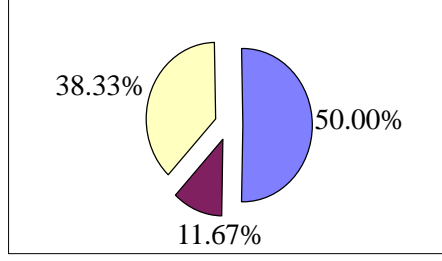
છાત્રાલયમાં રહેતી

4.6.3. પિતાના વ્યવસાય પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી:-

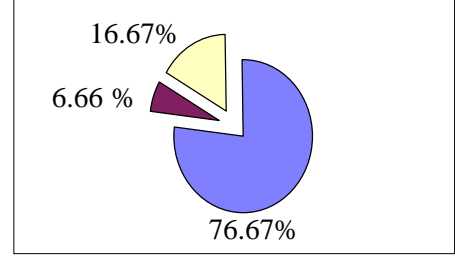
કોષ્ટક નં. 4.14.

ઘોરણ 11 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	વ્યવસાય	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	ખેતી	30	50.00 %	46	76.67 %
(2)	નોકરી	07	11.67 %	04	06.66 %
(3)	દંધો	23	38.33 %	10	16.67 %
	કુલ	60	100.00 %	60	100.00 %

ઘેર રહેતી

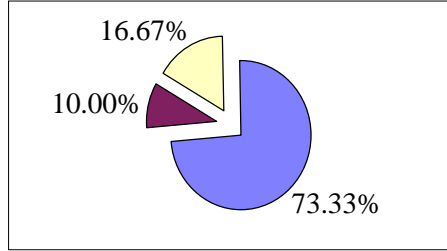

છાત્રાલયમાં રહેતી

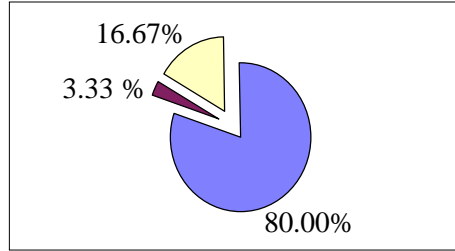
કોષ્ટક નં. 4.15.

ધોરણ 12 છાત્રાલય અને ઘેર રહેતીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	વ્યવસાય	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	ખેતી	44	73.33 %	48	80.00 %
(2)	નોકરી	06	10.00 %	02	03.33 %
(3)	ઘંધો	10	16.67 %	10	16.67 %
	કુલ	60	100.00 %	60	100.00 %

ઘેર રહેતી

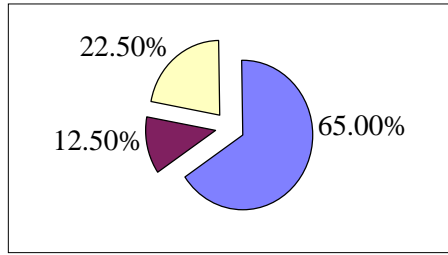

છાત્રાલયમાં રહેતી

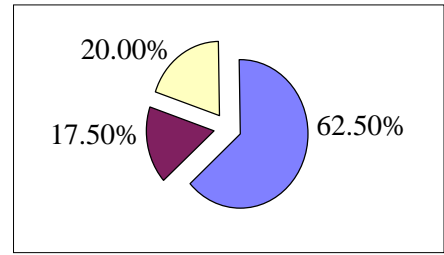
કોષ્ટક નં. 4.16.

F.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહેતીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	વ્યવસાય	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	ખેતી	26	65.00 %	25	62.50 %
(2)	નોકરી	05	12.50 %	07	17.50 %
(3)	ઘંધો	09	22.50 %	08	20.00 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

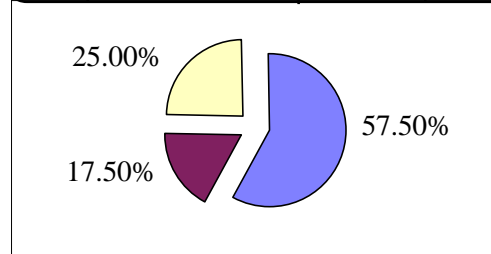

છાત્રાલયમાં રહેતી

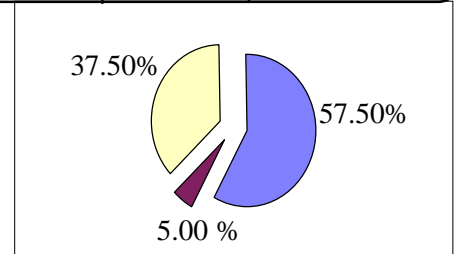
કોષ્ટક નં. 4.17.

S.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહેતીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	વ્યવસાય	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	ખેતી	23	57.50 %	23	57.50 %
(2)	નોકરી	07	17.50 %	02	05.00 %
(3)	ઘંધો	10	25.00 %	15	37.50 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

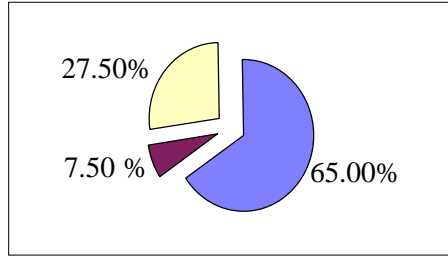

છાત્રાલયમાં રહેતી

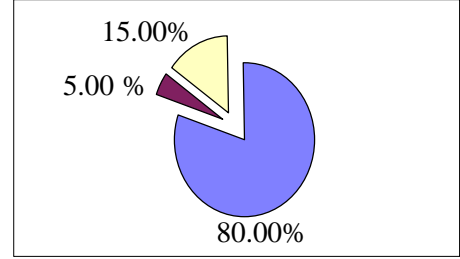
કોષ્ટક નં. 4.18.

T.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહેતી અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	વ્યવસાય	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	ખેતી	26	65.00 %	32	80.00 %
(2)	નોકરી	03	07.50 %	02	05.00 %
(3)	ધંધો	11	27.50 %	06	15.00 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

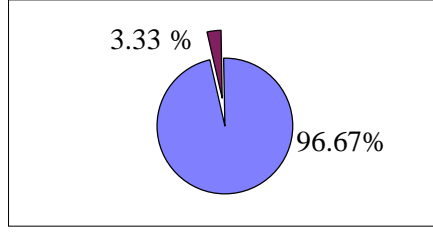
છાત્રાલયમાં રહેતી

4.6.4. માતાના વ્યવસાય પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી:-

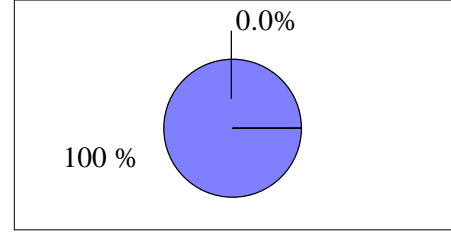
કોષ્ટક નં. 4.19.

ધોરણ 11 છાત્રાલય અને ઘેર રહેતી અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	વ્યવસાય	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	ગૃહિણી	58	96.67 %	60	100.00 %
(2)	નોકરી	02	03.33 %	00	000.00 %
	કુલ	60	100.00 %	60	100.00 %

ઘેર રહેતી

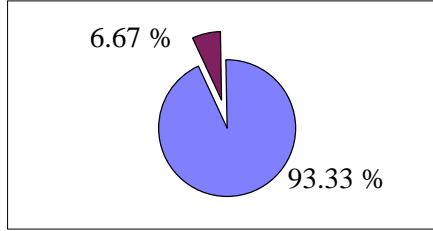

છાત્રાલયમાં રહેતી

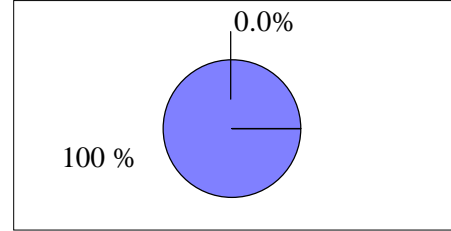
કોષ્ટક નં. 4.20.

ધોરણ 12 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	વ્યવસાય	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	ગૃહિણી	56	93.33 %	60	100.00 %
(2)	નોકરી	04	06.67 %	00	000.00 %
	કુલ	60	100.00 %	60	100.00 %

ઘેર રહેતી

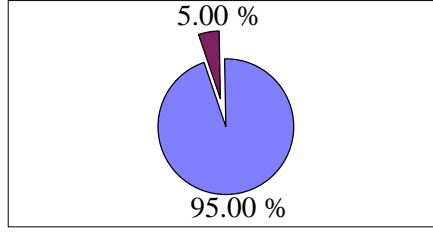

છાત્રાલયમાં રહેતી

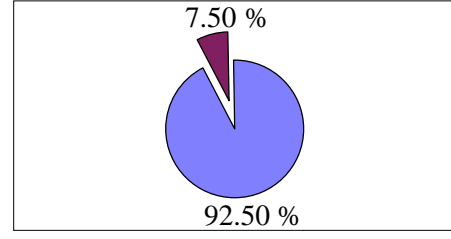
કોષ્ટક નં. 4.21.

F.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	વ્યવસાય	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	ગૃહિણી	38	95.00 %	37	92.50 %
(2)	નોકરી	02	05.00 %	03	07.50 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

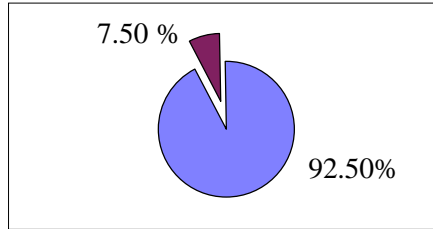

છાત્રાલયમાં રહેતી

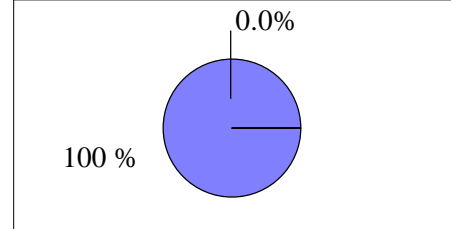
કોષ્ટક નં. 4.22.

S.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહેતીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	વ્યવસાય	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	ગૃહિણી	37	92.50 %	40	100.00 %
(2)	નોકરી	03	07.50 %	00	000.00 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

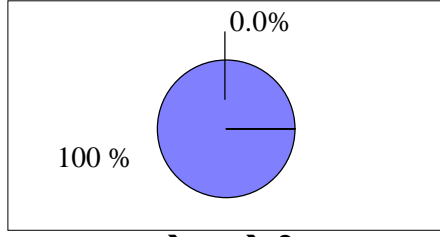

છાત્રાલયમાં રહેતી

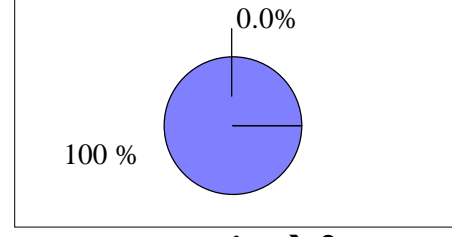
કોષ્ટક નં. 4.23.

T.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહેતીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માતાના વ્યવસાય પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	વ્યવસાય	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	ગૃહિણી	40	100.00 %	40	100.00 %
(2)	નોકરી	00	00.00 %	00	000.00 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

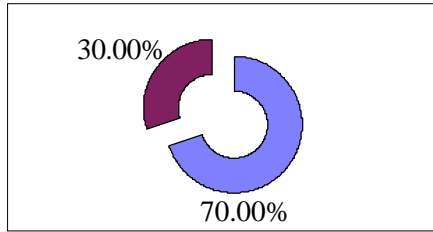
છાત્રાલયમાં રહેતી

4.6.5. વિસ્તાર પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી :-

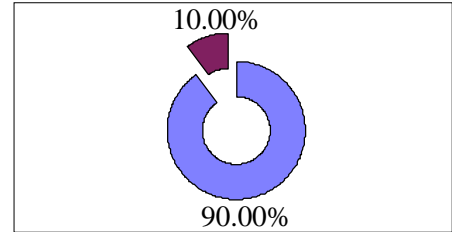
કોષ્ટક નં. 4.24.

ધોરણ 11 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના વિસ્તાર પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	વિસ્તાર	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	ગ્રામ્ય	42	70.00 %	54	90.00 %
(2)	શહેરી	18	30.00 %	06	10.00 %
	કુલ	60	100.00 %	60	100.00 %

ઘેર રહેતી

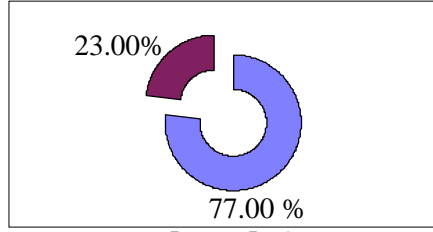

છાત્રાલયમાં રહેતી

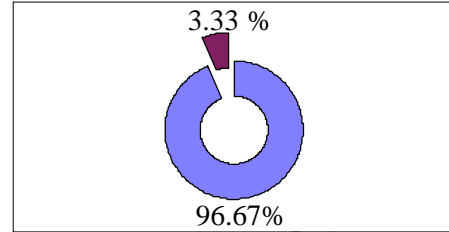
કોષ્ટક નં. 4.25.

ધોરણ 12 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના વિસ્તાર પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	વિસ્તાર	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	ગ્રામ્ય	46	77.00 %	58	96.67 %
(2)	શહેરી	14	23.00 %	02	03.33 %
	કુલ	60	100.00 %	60	100.00 %

ઘેર રહેતી

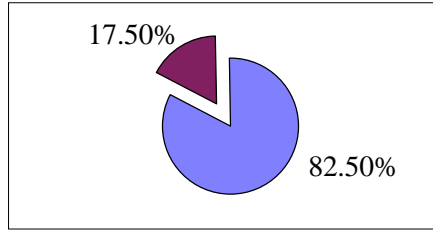

છાત્રાલયમાં રહેતી

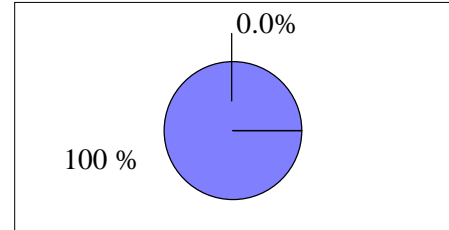
કોષ્ટક નં. 4.26.

F.Y.B.A છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના વિસ્તાર પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	વિસ્તાર	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	ગ્રામ્ય	33	82.50 %	40	100.00 %
(2)	શહેરી	07	17.50 %	00	000.00 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

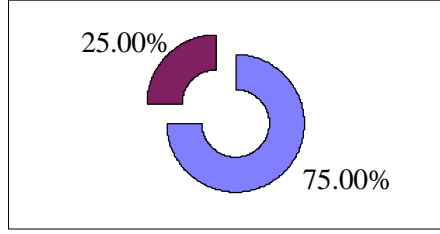

છાત્રાલયમાં રહેતી

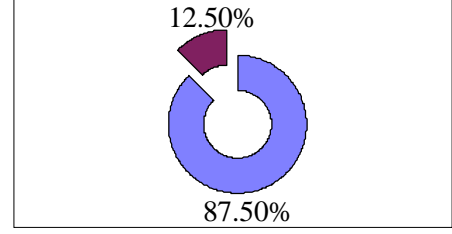
કોષ્ટક નં. 4.27.

S.Y.B.A છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના વિસ્તાર પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	વિસ્તાર	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	ગ્રામ્ય	30	75.00 %	35	87.50 %
(2)	શહેરી	10	25.00 %	05	12.50 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

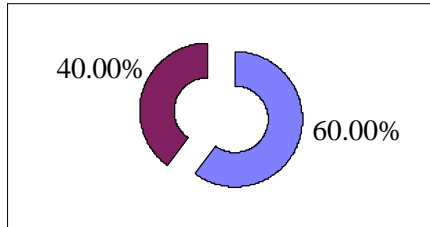

છાત્રાલયમાં રહેતી

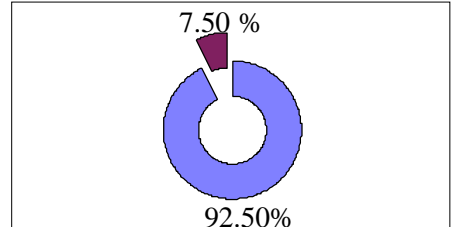
કોષ્ટક નં. 4.28.

T.Y.B.A છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના વિસ્તાર પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	વિસ્તાર	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	ગ્રામ્ય	24	60.00 %	37	92.50 %
(2)	શહેરી	16	40.00 %	03	07.50 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

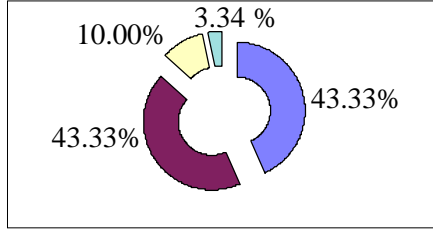
છાત્રાલયમાં રહેતી

4.6.6. શોખ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી :-

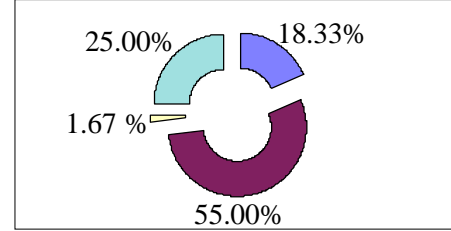
કોષ્ટક નં. 4.29.

ધોરણ 11 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના શોખ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	શોખ	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	વાંચન	26	43.33 %	11	18.33 %
(2)	મનોરંજન	26	43.33 %	33	55.00 %
(3)	પ્રવાસ	06	10.00 %	01	01.67 %
(4)	રમતગમત	02	03.34 %	15	25.00 %
	કુલ	60	100.00 %	60	100.00 %

ઘેર રહેતી

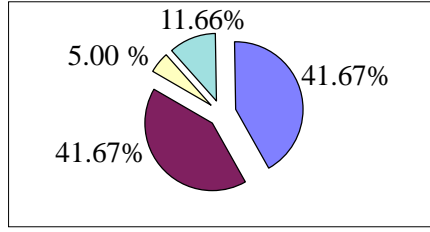

છાત્રાલયમાં રહેતી

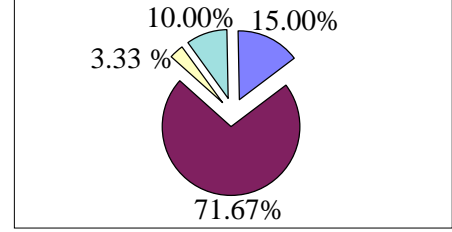
કોષ્ટક નં. 4.30.

ધોરણ 12 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના શોખ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	શોખ	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	વાંચન	25	41.67 %	09	15.00 %
(2)	મનોરંજન	25	41.67 %	43	71.67 %
(3)	પ્રવાસ	03	05.00 %	02	03.33 %
(4)	રમતગમત	07	11.66 %	06	10.00 %
	કુલ	60	100.00 %	60	100.00 %

ઘેર રહેતી

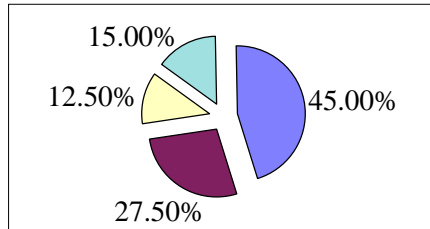

છાત્રાલયમાં રહેતી

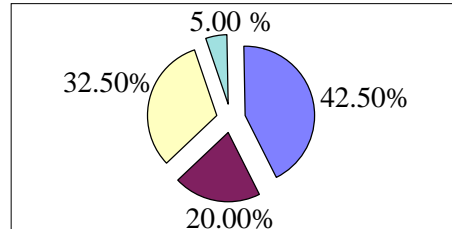
કોષ્ટક નં. 4.31.

F.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના શોખ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	શોખ	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	વાંચન	18	45.00 %	17	42.50 %
(2)	મનોરંજન	11	27.50 %	08	20.00 %
(3)	પ્રવાસ	05	12.50 %	13	32.50 %
(4)	રમતગમત	06	15.00 %	02	05.00 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

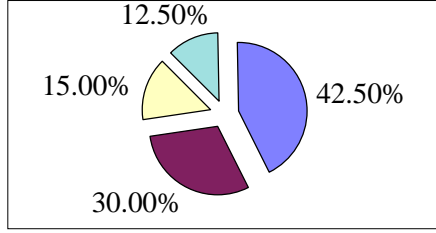

છાત્રાલયમાં રહેતી

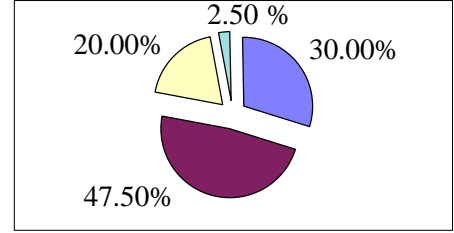
કોષ્ટક નં. 4.32.

S.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના શોખ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	શોખ	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	વાંચન	17	42.50 %	12	30.00 %
(2)	મનોરંજન	12	30.00 %	19	47.50 %
(3)	પ્રવાસ	06	15.00 %	08	20.00 %
(4)	રમતગમત	05	12.50 %	01	02.50 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

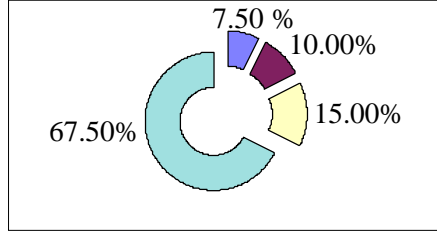

છાત્રાલયમાં રહેતી

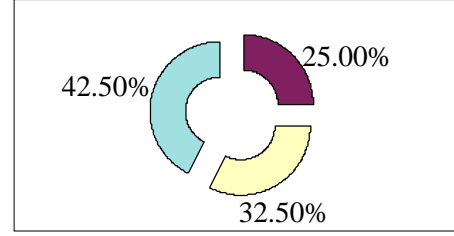
કોષ્ટક નં. 4.33.

T.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહેને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના શોખ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	શોખ	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	વાંચન	27	67.50 %	13	32.50 %
(2)	મનોરંજન	06	15.00 %	10	25.00 %
(3)	પ્રવાસ	04	10.00 %	17	42.50 %
(4)	રમતગમત	03	07.50 %	00	00.00 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

છાત્રાલયમાં રહેતી

4.6.7. પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાના પરિણામના આધારે

વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી :-

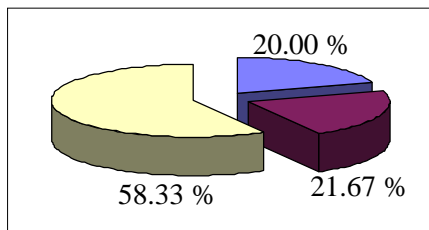
કોષ્ટક નં. 4.34.

ઘોરણ 11 છાત્રાલય અને ઘેર રહેતીને અભ્યાસ કરતી

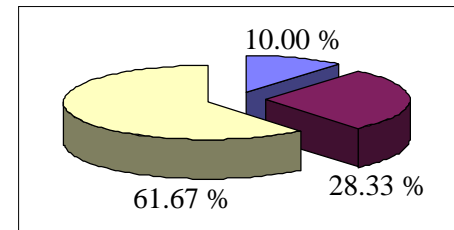
વિદ્યાર્થીનીઓની પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાના પરિણામ

પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	ટકાવારી %	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	35 થી 40	12	20.00 %	17	28.33 %
(2)	40 થી 60	35	58.33 %	37	61.67 %
(3)	60 કે તેથી વધુ	13	21.67 %	06	10.00 %
	કુલ	60	100.00 %	60	100.00 %

ઘેર રહેતી

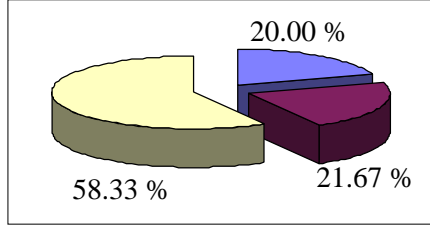

છાત્રાલયમાં રહેતી

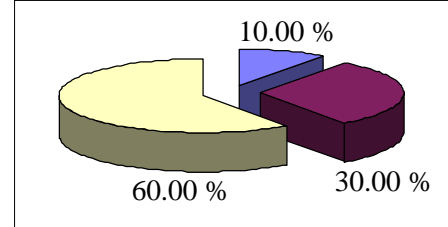
કોષ્ટક નં. 4.35.

ઘોરણ 12 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાના પરિણામ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	ટકાવારી %	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	35 થી 40	13	21.67 %	18	30.00 %
(2)	40 થી 60	35	58.33 %	36	60.00 %
(3)	60 કેતેથીવધુ	12	20.00 %	06	10.00 %
	કુલ	60	100.00 %	60	100.00 %

ઘેર રહેતી

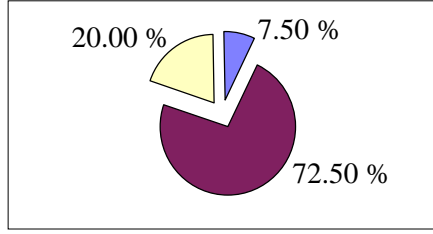

છાત્રાલયમાં રહેતી

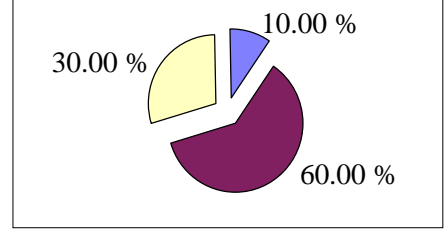
કોષ્ટક નં. 4.36.

F.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાના પરિણામ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	ટકાવારી %	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	35 થી 40	03	07.50 %	04	10.00 %
(2)	40 થી 60	29	72.50 %	24	60.00 %
(3)	60 કેતેથીવધુ	08	20.00 %	12	30.00 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

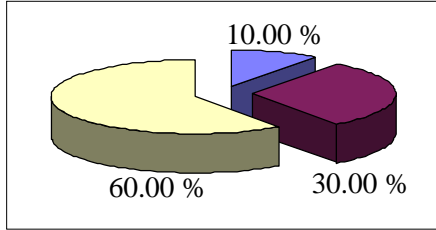

છાત્રાલયમાં રહેતી

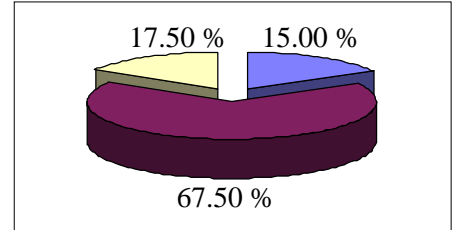
કોષ્ટક નં. 4.37.

s.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાના પરિણામ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	ટકાવારી %	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	35 થી 40	04	10.00 %	06	15.00 %
(2)	40 થી 60	24	60.00 %	27	67.50 %
(3)	60 કે તેથી વધુ	12	30.00 %	07	17.50 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

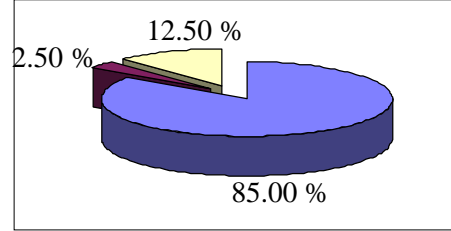
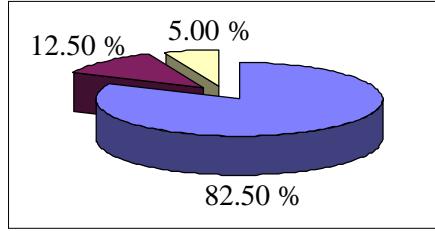

છાત્રાલયમાં રહેતી

કોષ્ટક નં. 4.38.

T.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાના પરિણામ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	ટકાવારી %	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	35 થી 40	02	05.00 %	05	12.50 %
(2)	40 થી 60	33	82.50 %	34	85.00 %
(3)	60 કે તેથી વધુ	05	12.50 %	01	02.50 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

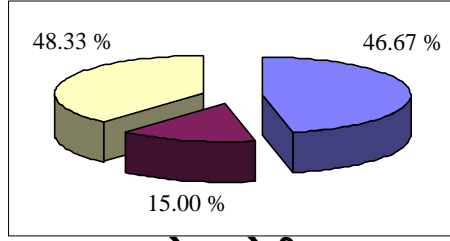
છાત્રાલયમાં રહેતી

4.6.8. મેળવેલ સિદ્ધિ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની ટકાવારી :-

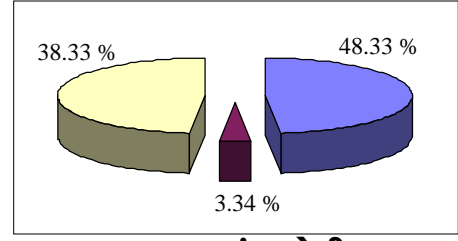
કોષ્ટક નં. 4.39.

ધોરણ 11 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓએ મેળવેલ સિદ્ધિ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	મેળવેલ સિદ્ધિ	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	પ્રમાણપત્રો	28	46.67 %	29	48.33 %
(2)	પ્રમાણપત્રો-ઈનામો	09	15.00 %	02	03.34 %
(3)	કંઈપણ નહિ	23	38.33 %	29	48.33 %
	કુલ	60	100.00 %	60	100.00 %

ઘેર રહેતી

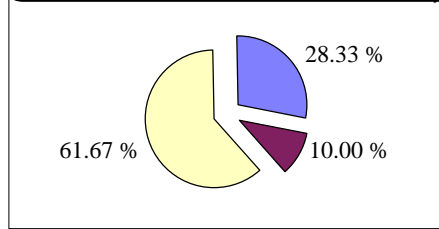

છાત્રાલયમાં રહેતી

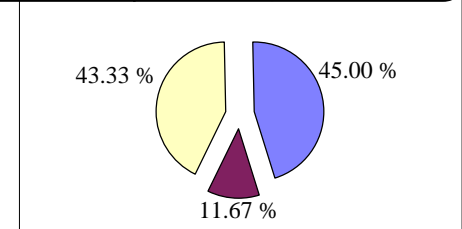
કોષ્ટક નં. 4.40.

ધોરણ 12 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓએ મેળવેલ સિદ્ધિ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	મેળવેલસિદ્ધિ	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	પ્રમાણપત્રો	17	28.33 %	27	45.00 %
(2)	પ્રમાણપત્રો-ઈનામો	06	10.00 %	07	11.67 %
(3)	કંઈપણ નહિ	37	61.67 %	26	43.33 %
	કુલ	60	100.00 %	60	100.00 %

ઘેર રહેતી

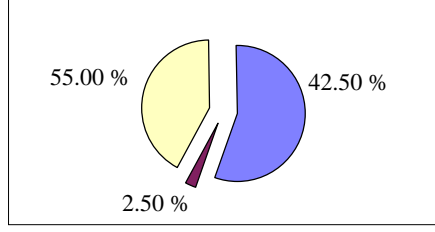

છાત્રાલયમાં રહેતી

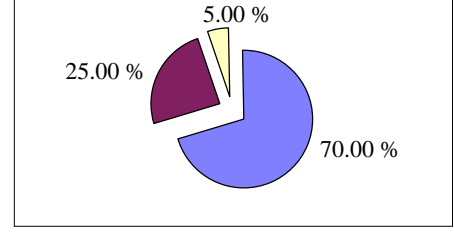
કોષ્ટક નં. 4.41.

F.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓએ મેળવેલ સિદ્ધિ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	મેળવેલસિદ્ધિ	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	પ્રમાણપત્રો	22	55.00 %	28	70.00 %
(2)	પ્રમાણપત્રો-ઈનામો	01	02.50 %	10	25.00 %
(3)	કંઈપણ નહિ	17	42.50 %	02	05.00 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

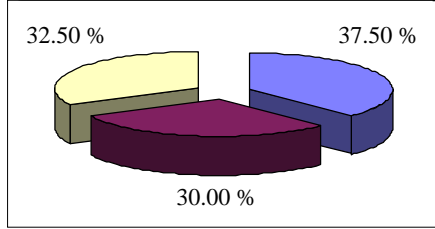

છાત્રાલયમાં રહેતી

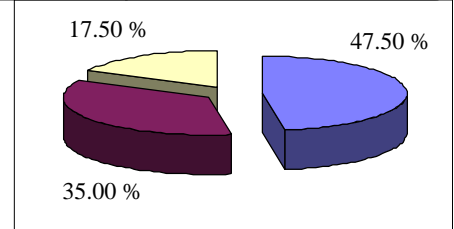
કોષ્ટક નં. 4.42.

S.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓએ મેળવેલ સિદ્ધિ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	મેળવેલસિદ્ધિ	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	પ્રમાણપત્રો	15	37.50 %	19	47.50 %
(2)	પ્રમાણપત્રો-ઈનામો	12	30.00 %	14	35.00 %
(3)	કંઈપણ નહિ	13	32.50 %	07	17.50 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

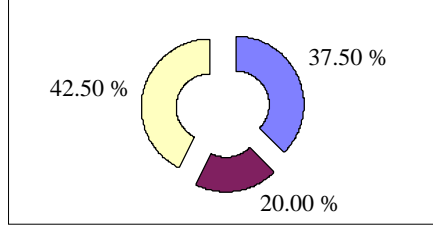

છાત્રાલયમાં રહેતી

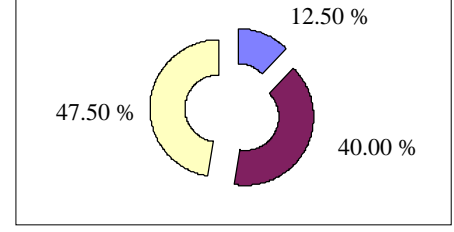
કોષ્ટક નં. 4.43.

T.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓએ મેળવેલ સિદ્ધિ પ્રમાણે ટકાવારી

ક્રમ	મેળવેલસિદ્ધિ	ઘર સંખ્યા	ઘર ટકાવારી	છાત્રાલય સંખ્યા	છાત્રાલય ટકાવારી
(1)	પ્રમાણપત્રો	15	37.50 %	05	12.50 %
(2)	પ્રમાણપત્રો-ઈનામો	08	20.00 %	16	40.00 %
(3)	કંઈપણ નહિ	17	42.50 %	19	47.50 %
	કુલ	40	100.00 %	40	100.00 %

ઘેર રહેતી

છાત્રાલયમાં રહેતી

4.7. આવૃતિ વિતરણને આધારે પૃથકરણ

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં શૈક્ષણિક વિભાગ પ્રમાણે માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બુદ્ધિક્કક્ષાની પ્રશ્નાવલી ભરાવવાથી મળેલ પ્રાપ્તાંકોને આધારે તેનું આવૃતિ વિતરણ અને તેમના મધ્યક અને પ્રમાણચૂકની છણાવટ કરવામાં આવી છે.

4.7.1 સમગ્ર નિદર્શનો માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકને આધારે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં માનસિક સ્વાસ્થ્યની કસોટી દ્વારા મેળવેલ પ્રાપ્તાંકને આધારે જુદા-જુદા જૂથનું આવૃતિ વિતરણ કરવામાં આવ્યું છે. અને સાથે તેની આવૃતિની સંખ્યા, મધ્યક, અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક પણ દર્શાવવામાં આવી છે. જે વિગતવાર નીચે પ્રમાણે છે.

કોષ્ટક નં. 4.44.

**ધોરણ 11 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના
માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે આવૃત્તિ વિતરણ, મધ્યક
અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક**

છાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃત્તિની સંખ્યા
30 - 34	02
35 - 39	03
40 - 44	06
45 - 49	13
50 - 54	16
55 - 59	09
60 - 64	08
65 - 69	03
કુલ	60
મધ્યક	51.15
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 5.57	

બિનછાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃત્તિની સંખ્યા
30 - 34	02
35 - 39	01
40 - 44	05
45 - 49	12
50 - 54	19
55 - 59	10
60 - 64	08
65 - 69	03
કુલ	60
મધ્યક	52.00
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 5.57	

કોષ્ટક નં. 4.45.

**ઘોરણ 12 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વધાર્થીનીઓના
માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે આવૃત્તિ વિતરણ, મધ્યક
અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક**

છાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃત્તિની સંખ્યા
30 - 34	02
35 - 39	02
40 - 44	09
45 - 49	11
50 - 54	18
55 - 59	10
60 - 64	07
65 - 69	01
કુલ	60
મધ્યક	50.90
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 4.95	

બિનછાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃત્તિની સંખ્યા
35 - 39	01
40 - 44	07
45 - 49	11
50 - 54	20
55 - 59	13
60 - 64	07
65 - 69	01
કુલ	60
મધ્યક	51.87
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 4.95	

કોષ્ટક નં. 4.46.

**F.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વધાર્થીનીઓના
માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક
અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક**

છાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
40 - 44	02
45 - 49	05
50 - 54	17
55 - 59	04
60 - 64	11
65 - 69	01
કુલ	40
મધ્યક	54.10
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 5.18	

બિનછાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
25 - 29	01
30 - 34	01
35 - 39	01
40 - 44	07
45 - 49	05
50 - 54	13
55 - 59	06
60 - 64	05
65 - 69	01
કુલ	40
મધ્યક	50.75
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 5.18	

કોષ્ટક નં. 4.47.

**S.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વધાર્થીનીઓના
માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક
અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક**

છાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
25 - 29	02
30 - 34	00
35 - 39	01
40 - 44	04
45 - 49	08
50 - 54	09
55 - 59	07
60 - 64	06
65 - 69	01
70 - 74	02
કુલ	40
મધ્યક	52.65
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 5.56	

બિનછાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
40 - 44	03
45 - 49	03
50 - 54	12
55 - 59	11
60 - 64	09
65 - 69	01
70 - 74	01
કુલ	40
મધ્યક	55.05
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 5.56	

કોષ્ટક નં. 4.48.

**T.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વધાર્થીનીઓના
માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક
અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક**

છાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
40 - 44	03
45 - 49	05
50 - 54	15
55 - 59	12
60 - 64	05
કુલ	40
મધ્યક	53.45
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 4.75	

બિનછાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
40 - 44	03
45 - 49	02
50 - 54	09
55 - 59	14
60 - 64	04
65 - 69	05
70 - 74	03
કુલ	40
મધ્યક	57.40
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 4.75	

**4.7.2 સમગ્ર નિદર્શના સમાયોજનાંકને આધારે આવૃત્તિ
વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક:-**

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં સમાયોજન કસોટી દ્વારા મેળવેલ પ્રાપ્તાંકને આધારે જુદા-જુદા જૂથનું આવૃત્તિ વિતરણ કરવામાં આવ્યું છે. જે નીચેના કોઠામાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે. અને સાથે તેની આવૃત્તિ સંખ્યા, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક પણ દર્શાવવામાં આવી છે. જે વિગતવાર નીચે પ્રમાણે છે.

કોષ્ટક નં. 4.49.

**ધોરણ 11 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વધાર્થીનીઓના સમાયોજનાંક
પ્રમાણે આવૃત્તિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક**

છાત્રાલયી		બિનછાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃત્તિની સંખ્યા	પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃત્તિની સંખ્યા
01 - 04	01	10 - 14	08
05 - 09	02	15 - 19	12
10 - 14	04	20 - 24	16
15 - 19	05	25 - 29	11
20 - 24	11	30 - 34	11
25 - 29	25	35 - 39	02
30 - 34	11	કુલ	60
35 - 39	01		
કુલ	60		
મધ્યક	24.75	મધ્યક	22.61
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 7.03		સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 7.03	

કોષ્ટક નં. 4.50.

**ઘોરણ 12 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વધાર્થીનીઓના
સમાયોજનાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને
સંયુક્ત પ્રમાણચૂક**

છાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
05 - 09	01
10 - 14	03
15 - 19	13
20 - 24	24
25 - 29	15
30 - 34	04
કુલ	60
મધ્યક	24.45
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક	3.50

બિનછાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
05 - 09	02
10 - 14	04
15 - 19	17
20 - 24	11
25 - 29	21
30 - 34	05
કુલ	60
મધ્યક	25.93
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક	3.50

કોષ્ટક નં. 4.51.

**F.Y.B.A છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વધાર્થીનીઓના
સમાયોજનાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને
સંયુક્ત પ્રમાણચૂક**

છાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
10 - 14	06
15 - 19	05
20 - 24	11
25 - 29	12
30 - 34	06
કુલ	40
મધ્યક	23.03
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 0.71	

બિનછાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
05 - 09	01
10 - 14	02
15 - 19	13
20 - 24	11
25 - 29	08
30 - 34	05
કુલ	40
મધ્યક	21.85
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 0.71	

કોષ્ટક નં. 4.52.

**S.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વધાર્થીનીઓના
સમાયોજનાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને
સંયુક્ત પ્રમાણચૂક**

છાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
05 - 09	01
10 - 14	02
15 - 19	04
20 - 24	14
25 - 29	08
30 - 34	10
35 - 39	01
કુલ	40
મધ્યક	24.25
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 7.09	

બિનછાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
05 - 09	01
10 - 14	02
15 - 19	06
20 - 24	06
25 - 29	11
30 - 34	09
35 - 39	05
કુલ	40
મધ્યક	25.53
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 7.09	

કોષ્ટક નં. 4.53.

**T.Y.B.A છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વધાર્થીનીઓના
સમાયોજનાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક અને
સંયુક્ત પ્રમાણચૂક**

છાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
10 - 14	01
15 - 19	04
20 - 24	13
25 - 29	08
30 - 34	11
35 - 39	03
કુલ	40
મધ્યક	26.45
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 5.57	

બિનછાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
10 - 14	02
15 - 19	01
20 - 24	07
25 - 29	17
30 - 34	10
35 - 39	03
કુલ	40
મધ્યક	27.55
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 5.57	

4.7.3 સમગ્ર નિદર્શનું બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકને આધારે આવૃત્તિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્તપ્રમાણચૂક :-

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં બુદ્ધિઆંકની કસોટી દ્વારા મેળવેલ પ્રાપ્તાંકોના જુદા-જુદા જૂથનું આવૃત્તિ વિતરણ કરવામાં આવ્યું છે. જે નીચેના કોઠામાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે. અને સાથે તેની આવૃત્તિ સંખ્યા, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક પણ દર્શાવવામાં આવી છે. જે વિગતવાર નીચે પ્રમાણે છે.

કોષ્ટક નં. 4.54.

ધોરણ 11છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વધાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે આવૃત્તિ વિતરણ, મધ્યક અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક

છાત્રાલયી		બિનછાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃત્તિની સંખ્યા	પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃત્તિની સંખ્યા
10 - 14	01	15 - 19	02
15 - 19	05	20 - 24	10
20 - 24	07	25 - 29	18
25 - 29	19	30 - 34	23
30 - 34	25	35 - 39	07
35 - 39	03	કુલ	60
કુલ	60	મધ્યક	28.85
મધ્યક	27.85	સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક	4.86
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક	4.86		

કોષ્ટક નં. 4.55.

**ઘોરણ 12 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વધાર્થીનીઓના
બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે આવૃત્તિ વિતરણ, મધ્યક
અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક**

છાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃત્તિની સંખ્યા
10 - 14	02
15 - 19	04
20 - 24	19
25 - 29	28
30 - 34	07
કુલ	60
મધ્યક	24.90
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 4.60	

બિનછાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃત્તિની સંખ્યા
15 - 19	02
20 - 24	13
25 - 29	23
30 - 34	19
35 - 39	03
કુલ	60
મધ્યક	27.90
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 4.60	

કોષ્ટક નં. 4.56.

**F.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વધાર્થીનીઓના
બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક
અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક**

છાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
20 - 24	08
25 - 29	27
30 - 34	05
કુલ	40
મધ્યક	26.60
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 3.00	

બિનછાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
20 - 24	05
25 - 29	18
30 - 34	14
35 - 39	03
કુલ	40
મધ્યક	28.55
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 3.00	

કોષ્ટક નં. 4.57.

**S.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વધાર્થીનીઓના
બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક
અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક**

છાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
20 - 24	01
25 - 29	17
30 - 34	15
35 - 39	07
કુલ	40
મધ્યક	30.05
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 3.85	

બિનછાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
20 - 24	01
25 - 29	12
30 - 34	19
35 - 39	05
40 - 44	03
કુલ	40
મધ્યક	31.23
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક 3.85	

કોષ્ટક નં. 4.58.

**T.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વધાર્થીનીઓના
બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે આવૃતિ વિતરણ, મધ્યક
અને સંયુક્ત પ્રમાણચૂક**

છાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
25 - 29	07
30 - 34	09
35 - 39	18
40 - 44	06
કુલ	40
મધ્યક	34.58
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક	4.18

બિનછાત્રાલયી	
પ્રાપ્તાંક વર્ગ	આવૃતિની સંખ્યા
20 - 24	02
25 - 29	08
30 - 34	17
35 - 39	13
કુલ	40
મધ્યક	32.18
સંયુક્ત પ્રમાણ ચૂક	4.18

4.8. પરિવર્ત્યોના મધ્યક પ્રમાણે પૃથકરણ:-

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં જે સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો છે. તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષાનો મધ્યક દર્શાવવામાં આવ્યો છે. જેની વિસ્તુત માહિતી જુદા-જુદા વિભાગના આધારે નીચે પ્રમાણે છે.

4.8.1. માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકોને આધારે મધ્યક કોષ્ટક નં. 4.59.

ધોરણ 11 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે મધ્યક

ક્રમ	પરિવર્ત્ય	વિભાજન	છાત્રાલયી			બિનછાત્રાલયી		
			સંખ્યા	માન. સ્વા. પ્રાપ્તાંક	મધ્યક	સંખ્યા	માન. સ્વા. પ્રાપ્તાંક	મધ્યક
1.	પિતાનો અભ્યાસ	અભણ	08	0406	50.75	02	0120	60.00
		પ્રાથમિક	20	1002	50.10	18	0898	49.89
		માધ્યમિક	19	0994	52.32	20	0982	49.10
		ઉચ્ચતર	13	0688	52.92	20	1120	56.00
2.	માતાનો અભ્યાસ	અભણ	19	0998	52.53	09	0470	52.22
		પ્રાથમિક	29	1458	50.28	20	1030	51.50
		માધ્યમિક	12	0634	52.83	25	1290	51.60
		ઉચ્ચતર	00	0000	00.00	06	0330	55.00
3.	પિતાનો વ્યવસાય	ખેતી	46	2400	52.17	30	1486	49.53
		નોકરી	04	0154	38.50	07	0414	59.14
		ઘંઘો	10	0536	53.60	23	1222	53.13

4.	માતાનો	ગૃહિણી	60	3090	51.50	58	3010	51.89
	વ્યવસાય	નોકરી	00	0000	00.00	02	0110	55.00
5.	રહેણાંક	ગ્રામ્ય	54	2788	51.63	42	2198	52.33
		શહેરી	06	0302	50.33	18	0922	51.22
6.	શોખ	વાંચન	11	0560	50.91	26	1380	53.08
		મનોરંજન	33	1648	49.94	26	1330	51.15
		પ્રવાસ	01	0052	52.00	06	0306	51.00
		સ્મતગમત	15	0830	55.33	02	0104	52.00
7.	જ્ઞાતિ	પટેલ	60	3090	51.50	49	2526	51.55
		અન્ય	00	0000	00.00	11	0594	54.00
8.	પાછલી વાર્ષિક	35-40%	17	0814	47.88	12	0596	49.67
		40-60%	37	1990	53.78	35	1824	52.11
	પરીક્ષાનું પરિણામ	60% કે તેથી વધુ	06	0286	47.67	13	0700	53.85
9.	મેળવેલ સિદ્ધિ	પ્રમાણપત્ર	29	1474	50.83	28	1436	51.29
		પ્રમાણપત્ર ને ઈનામ	02	0082	41.00	09	0508	56.44
		કંઈપણનહિ	29	1534	52.90	23	1176	51.13

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં ધોરણ 11 માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનોઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના મધ્યકો દર્શાવેલા છે. સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો પ્રમાણે આ બંને વિદ્યાર્થીનીઓના મધ્યકોનો તફાવત જાણી શકાય છે.

કોષ્ટક નં. 4.60

**ઘોરણ 12 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી
વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે મધ્યક**

ક્રમ	પરિવર્ત્ય	વિભાજન	સંખ્યા	છાત્રાલયી		બિનછાત્રાલયી		
				માન. સ્વા. પ્રાપ્તાંક	મધ્યક	સંખ્યા	માન. સ્વા. પ્રાપ્તાંક	મધ્યક
1.	પિતાનો	અભણ	06	0302	50.33	04	0194	48.50
		અભ્યાસ	પ્રાથમિક	17	1008	59.29	25	1268
		માધ્યમિક	28	1388	49.57	21	1228	53.71
		ઉચ્ચતર	09	0356	39.56	10	0522	52.20
2.	માતાનો	અભણ	14	0746	53.29	10	0496	49.60
		અભ્યાસ	પ્રાથમિક	40	2002	50.05	27	1392
		માધ્યમિક	06	0306	51.00	14	0734	52.43
		ઉચ્ચતર	00	0000	00.00	09	0490	54.44
3.	પિતાનો	ખેતી	48	2440	50.83	44	2234	50.77
		વ્યવસાય	નોકરી	02	0108	54.00	06	0342
		ધંધો	10	0506	50.60	10	0536	53.60
4.	માતાનો	ગૃહિણી	60	3054	50.90	56	2882	51.46
		વ્યવસાય	નોકરી	00	0000	00.00	04	0230
5.	રહેણાંક	ગ્રામ્ય	58	2956	50.97	46	2346	51.00
		શહેરી	02	0098	49.00	14	0766	54.71
6.	શોખ	વાંચન	09	0464	51.56	25	1430	57.20
		મનોરંજન	43	2168	50.42	25	1182	47.28
		પ્રવાસ	02	0108	54.00	03	0142	47.33
		રમતગમત	06	0314	52.33	07	0358	51.14

7.	જ્ઞાતિ	પટેલ	60	3054	50.90	54	2780	51.48
		અન્ય	00	0000	00.00	06	0332	55.33
8.	પાછલી	35-40%	18	0892	49.56	13	0646	49.69
	વાર્ષિક	40-60%	36	1856	51.56	35	1780	50.86
	પરીક્ષાનું પરિણામ	60% કે તેથી વધુ	06	0306	51.00	12	0686	57.17
9.	મેળવેલ સિદ્ધિ	પ્રમાણપત્ર	29	1420	48.97	17	0904	53.18
		પ્રમાણપત્ર નો ઈનામ	05	0370	74.00	06	0334	55.67
		કંઈપણનહિ	26	1264	48.62	37	1874	50.65

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં ધોરણ 12 માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનોઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના મધ્યકો દર્શાવેલા છે. સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો પ્રમાણે આ બન્ને વિદ્યાર્થીનીઓના મધ્યકોનો તફાવત જાણી શકાય છે.

કોષ્ટક નં. 4.61

**F.Y.B.A. છાત્રાલયી અને ઊનિછાત્રાલયી
વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે મધ્યક**

ક્રમ	પરિવર્ત્ય	વિભાજન	સંખ્યા	છાત્રાલયી		ઊનિછાત્રાલયી		
				માન. સ્વા. પ્રાપ્તાંક	મધ્યક	સંખ્યા	માન. સ્વા. પ્રાપ્તાંક	મધ્યક
1.	પિતાનો અભ્યાસ	અભણ	00	0000	00.00	00	0000	00.00
		પ્રાથમિક	08	0412	51.50	18	0858	47.67
	માધ્યમિક	23	1268	55.13	10	0524	52.40	
	ઉચ્ચતર	09	0484	53.78	12	0648	54.00	
2.	માતાનો અભ્યાસ	અભણ	01	0052	52.00	08	0402	50.25
		પ્રાથમિક	27	1434	53.11	17	0874	51.41
		માધ્યમિક	10	0564	56.40	12	0600	50.00
		ઉચ્ચતર	02	0114	57.00	03	0154	51.33
3.	પિતાનો વ્યવસાય	ખેતી	26	1368	52.62	25	1256	50.24
		નોકરી	05	0280	56.00	07	0376	53.71
		ધંધો	09	0516	57.33	08	0398	49.75
4.	માતાનો વ્યવસાય	ગૃહિણી	38	2050	53.55	37	1880	50.81
		નોકરી	02	0114	57.00	03	0150	50.00
5.	રહેણાંક	ગ્રામ્ય	33	1752	53.09	40	2030	50.75
		શહેરી	07	0412	58.86	00	0000	00.00
6.	શોખ	વાંચન	17	0962	56.59	18	0930	51.67
		મનોરંજન	08	0410	51.25	11	0562	51.09
		પ્રવાસ	13	0686	52.77	05	0240	48.00
		રમતગમત	02	0106	53.00	06	0298	49.67

7.	જ્ઞાતિ	પટેલ	40	2164	54.10	34	1718	50.53
		અન્ય	00	0000	00.00	06	0312	52.00
8.	પાછલી	35-40%	04	0216	54.00	03	0110	36.67
	વાર્ષિક	40-60%	24	1294	53.92	29	1476	50.90
	પરીક્ષાનું પરિણામ	60% કે તેથી વધુ	12	0654	54.50	08	0444	55.50
9.	મેળવેલ	પ્રમાણપત્ર	28	1530	54.64	22	1144	52.00
	સિદ્ધિ	પ્રમાણપત્ર ને ઈનામ	10	0530	53.00	01	0040	40.00
		કંઈપણનહિ	02	0104	52.00	17	0846	49.76

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં F.Y.B.A. માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનોઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના મધ્યકો દર્શાવેલા છે. સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો પ્રમાણે આ બંને વિદ્યાર્થીનીઓના મધ્યકોનો તફાવત જાણી શકાય છે.

કોષ્ટક નં. 4.62

**S.Y.B.A. છાત્રાલયી અને ઢિનછાત્રાલયી
વિઢાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે મઢ્યક**

ક્રમ	પરિવર્ત્ય	વિભાજન	સંખ્યા	છાત્રાલયી		ઢિનછાત્રાલયી		
				માન. સ્વા. પ્રાપ્તાંક	મઢ્યક	સંખ્યા	માન. સ્વા. પ્રાપ્તાંક	મઢ્યક
1.	પિતાનો અભ્યાસ	અભણ	06	0334	55.67	00	0000	00.00
		પ્રાથમિક	14	0726	51.86	10	0506	50.60
		માઢ્યમિક	14	0738	52.71	17	0922	54.24
		ઉચ્ચતર	06	0308	51.33	13	0774	59.54
2.	માતાનો અભ્યાસ	અભણ	10	0524	52.40	08	0446	55.75
		પ્રાથમિક	24	1252	52.17	15	0814	54.27
		માઢ્યમિક	05	0292	58.40	13	0726	55.85
		ઉચ્ચતર	01	0038	38.00	04	0216	54.00
3.	પિતાનો વ્યવસાય	ખેતી	23	1248	54.26	23	1274	55.39
		નોકરી	02	0110	55.00	07	0388	55.43
		ઢંઢો	15	0748	49.87	10	0540	54.00
4.	માતાનો વ્યવસાય	ગૃહિણી	40	2106	52.65	37	2016	54.49
		નોકરી	00	0000	00.00	03	0186	62.00
5.	રહેણાંક	ગ્રામ્ય	35	1850	52.86	30	1650	55.00
		શહેરી	05	0256	51.20	10	0552	55.20
6.	શોખ	વાંચન	12	0660	55.00	17	0944	55.53
		મનોરંજન	19	0976	51.37	12	0666	55.50
		પ્રવાસ	08	0414	51.75	06	0322	53.67
		રમતગમત	01	0056	56.00	05	0270	54.00

7.	જ્ઞાતિ	પટેલ	40	2106	52.65	34	1878	55.24
		અન્ય	00	0000	00.00	06	0324	54.00
8.	પાછલી	35-40%	06	0314	52.33	04	0216	54.00
	વાર્ષિક	40-60%	27	1430	52.96	23	1306	56.78
	પરીક્ષાનું પરિણામ	60% કે તેથી વધુ	07	0362	51.71	13	0680	52.31
9.	મેળવેલ સિદ્ધિ	પ્રમાણપત્ર	19	0994	52.32	15	0810	54.00
		પ્રમાણપત્ર ને ઈનામ	14	0738	52.71	12	0662	55.17
		કંઈપણનહિ	07	0374	53.43	13	0730	56.15

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં S.Y.B.A. માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનોઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના મધ્યકો દર્શાવેલા છે. સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો પ્રમાણે આ બંને વિદ્યાર્થીનીઓના મધ્યકોનો તફાવત જાણી શકાય છે.

કોષ્ટક નં. 4.63

**T.Y.B.A. છાત્રાલયી અને ઊનિછાત્રાલયી
વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક પ્રમાણે મધ્યક**

ક્રમ	પરિવર્ત્ય	વિભાજન	સંખ્યા	છાત્રાલયી		ઊનિછાત્રાલયી		
				માન. સ્વા. પ્રાપ્તાંક	મધ્યક	સંખ્યા	માન. સ્વા. પ્રાપ્તાંક	મધ્યક
1.	પિતાનો અભ્યાસ	અભણ	05	0250	50.00	01	0058	58.00
		પ્રાથમિક	16	0856	53.50	06	0348	58.00
	માધ્યમિક	13	0716	55.08	19	1158	60.95	
	ઉચ્ચતર	06	0316	52.67	14	0732	52.29	
2.	માતાનો અભ્યાસ	અભણ	22	1174	53.36	03	0178	59.33
		પ્રાથમિક	12	0658	54.83	17	0950	55.88
		માધ્યમિક	05	0262	52.40	15	0852	56.80
		ઉચ્ચતર	01	0044	44.00	05	0316	63.20
3.	પિતાનો વ્યવસાય	ખેતી	32	1704	53.25	26	1512	58.15
		નોકરી	02	0112	56.00	03	0172	57.33
		ઘંઘો	06	0322	53.67	11	0612	55.64
4.	માતાનો વ્યવસાય	ગૃહિણી	40	2138	53.45	40	2296	57.40
		નોકરી	00	0000	00.00	00	0000	00.00
5.	રહેણાંક	ગ્રામ્ય	37	1990	53.78	24	1370	57.08
		શહેરી	03	0148	49.33	16	926	57.88
6.	શોખ	વાંચન	13	0672	51.69	27	1584	58.67
		મનોરંજન	10	0548	54.80	06	0332	55.33
		પ્રવાસ	17	0918	54.00	04	0198	49.50
		રમતગમત	00	0000	00.00	03	0182	60.67

7.	જ્ઞાતિ	પટેલ	40	2138	53.45	37	2120	57.30
		અન્ય	00	0000	00.00	03	0176	58.67
8.	પાછલી	35-40%	05	0278	55.60	02	0124	62.00
	વાર્ષિક	40-60%	34	1804	53.06	33	1874	56.79
	પરીક્ષાનું પરિણામ	60% કે તેથી વધુ	01	0056	56.00	05	0298	59.60
9.	મેળવેલ સિદ્ધિ	પ્રમાણપત્ર	05	0266	53.20	15	0842	56.13
		પ્રમાણપત્ર ને ઈનામ	16	0884	55.25	08	0486	60.75
		કંઈપણનહિ	19	1008	53.05	17	0968	56.94

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં T.Y.B.A. માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનોઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના મધ્યકો દર્શાવેલા છે. સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો પ્રમાણે આ બંને વિદ્યાર્થીનીઓના મધ્યકોનો તફાવત જાણી શકાય છે.

**4.8.2. સમાયોજનાંકને આધારે મધ્યક
કોષ્ટક નં. 4.64**

**ધોરણ 11 છાત્રાલયી અને ઝિનછાત્રાલયી
વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંક પ્રમાણે મધ્યક**

ક્રમ	પરિવર્ત્ય	વિભાજન	સંખ્યા	છાત્રાલયી		ઝિનછાત્રાલયી		
				સમા- યોજન પ્રાપ્તાંક	મધ્યક	સંખ્યા	સમા- યોજન પ્રાપ્તાંક	મધ્યક
1.	પિતાનો	અભણ	08	0201	25.13	02	0048	24.00
	અભ્યાસ	પ્રાથમિક	20	0467	23.35	18	0428	23.78
		માધ્યમિક	19	0472	24.84	20	0409	20.45
		ઉચ્ચતર	13	0315	24.23	20	0475	23.75
2.	માતાનો	અભણ	19	0426	22.42	09	0237	26.33
	અભ્યાસ	પ્રાથમિક	29	0759	26.17	20	0470	23.50
		માધ્યમિક	12	0270	22.50	25	0511	20.44
		ઉચ્ચતર	00	0000	00.00	06	0142	23.67
3.	પિતાનો	ખેતી	46	1177	25.59	30	0663	22.10
	વ્યવસાય	નોકરી	04	0069	17.25	07	0150	21.43
		ધંધો	10	0209	20.90	23	0547	23.78
4.	માતાનો	ગૃહિણી	60	1455	24.25	58	1314	22.66
	વ્યવસાય	નોકરી	00	0000	00.00	02	0046	23.00
5.	રહેણાંક	ગ્રામ્ય	54	1346	24.93	42	0961	22.88
		શહેરી	06	0109	18.17	18	0399	22.17
6.	શોખ	વાંચન	11	0273	24.82	26	0600	23.08
		મનોરંજન	33	0792	24.00	26	0568	21.85
		પ્રવાસ	01	0026	26.00	06	0151	25.17
		રમતગમત	15	0364	24.27	02	0041	20.50

7.	જ્ઞાતિ	પટેલ	60	1455	24.25	49	1106	22.57
		અન્ય	00	0000	00.00	11	0254	23.09
8.	પાછલી	35-40%	17	0427	25.12	12	0214	17.83
	વાર્ષિક	40-60%	37	0872	23.57	35	0831	23.74
	પરીક્ષાનું પરિણામ	60% કે તેથી વધુ	06	0156	26.00	13	0315	24.23
9.	મેળવેલ સિદ્ધિ	પ્રમાણપત્ર	29	0672	23.17	28	0625	22.32
		પ્રમાણપત્ર ને ઈનામ	02	0042	21.00	09	0224	24.89
		કંઈપણનહિ	29	0741	25.55	23	0511	22.22

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં ધોરણ 11 માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના મધ્યકો દર્શાવેલા છે. સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો પ્રમાણે આ બંને વિદ્યાર્થીનીઓના મધ્યકોનો તફાવત જાણી શકાય છે.

કોષ્ટક નં. 4.65

**ઘોરણ 12 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી
વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંક પ્રમાણે મધ્યક**

ક્રમ	પરિવર્ત્ય	વિભાજન	સંખ્યા	છાત્રાલયી		બિનછાત્રાલયી		
				સમા- યોજન પ્રાપ્તાંક	મધ્યક	સંખ્યા	સમા- યોજન પ્રાપ્તાંક	મધ્યક
1.	પિતાનો અભ્યાસ	અભણ	06	0132	22.00	04	0087	21.75
		પ્રાથમિક	17	0439	25.82	25	0571	22.84
		માધ્યમિક	28	0635	22.68	21	0435	20.71
		ઉચ્ચતર	09	0143	15.89	10	0229	22.90
2.	માતાનો અભ્યાસ	અભણ	14	0327	23.36	10	0197	19.70
		પ્રાથમિક	40	0874	21.85	27	0592	21.93
		માધ્યમિક	06	0148	24.67	14	0333	23.79
		ઉચ્ચતર	00	0000	00.00	09	0200	22.22
3.	પિતાનો વ્યવસાય	ખેતી	48	1070	22.29	44	0951	21.61
		નોકરી	02	0047	23.50	06	0134	22.33
		ધંધો	10	0232	23.20	10	0237	23.70
4.	માતાનો વ્યવસાય	ગૃહિણી	60	1349	22.48	56	1247	22.27
		નોકરી	00	0000	00.00	04	0075	18.75
5.	રહેણાંક	ગ્રામ્ય	58	1295	22.33	46	0991	21.54
		શહેરી	02	0054	27.00	14	0331	23.64
6.	શોખ	વાંચન	09	0230	25.56	25	0561	22.44
		મનોરંજન	43	0834	19.40	25	0553	22.12
		પ્રવાસ	02	0145	72.50	03	0069	23.00
		રમતગમત	06	0140	23.33	07	0139	19.86

7.	જ્ઞાતિ	પટેલ	60	1349	22.48	54	1188	22.00
		અન્ય	00	0000	00.00	06	0134	22.33
8.	પાછલી	35-40%	18	0360	20.00	13	0280	21.54
	વાર્ષિક	40-60%	36	0851	23.64	35	0770	22.00
	પરીક્ષાનું પરિણામ	60% કે તેથી વધુ	06	0138	23.00	12	0272	22.67
9.	મેળવેલ	પ્રમાણપત્ર	29	0641	22.10	17	0393	23.12
	સિદ્ધિ	પ્રમાણપત્ર ને ઈનામ	05	0144	28.80	06	0129	21.50
		કંઈપણનહિ	26	0564	21.69	37	0800	21.62

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં ધોરણ 12 માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનોઓના સમાયોજનના મધ્યકો દર્શાવેલા છે. સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો પ્રમાણે આ બંને વિદ્યાર્થીનીઓના મધ્યકોનો તફાવત જાણી શકાય છે.

કોષ્ટક નં. 4.66

**F.Y.B.A. છાત્રાલયી અને ઢિનછાત્રાલયી
વિઢાર્થીનીઓના સમાયોજનાંક પ્રમાણે મઢ્યક**

ક્રમ	પરિવર્ત્ય	વિભાજન	સંખ્યા	છાત્રાલયી		ઢિનછાત્રાલયી		
				સમા- યોજન પ્રાપ્તાંક	મઢ્યક	સંખ્યા	સમા- યોજન પ્રાપ્તાંક	મઢ્યક
1.	પિતાનો અભ્યાસ	અભણ	00	0000	00.00	00	0000	00.00
		પ્રાથમિક	08	0153	19.13	18	0209	11.61
		માઢ્યમિક	23	0579	25.17	10	0262	26.20
		ઉચ્ચતર	09	0189	21.00	12	0165	13.75
2.	માતાનો અભ્યાસ	અભણ	01	0020	20.00	08	0165	20.63
		પ્રાથમિક	27	0623	23.07	17	0365	21.47
		માઢ્યમિક	10	0241	24.10	12	0280	23.33
		ઉચ્ચતર	02	0057	28.50	03	0064	21.33
3.	પિતાનો વ્યવસાય	ખેતી	26	0590	22.69	25	0533	21.32
		નોકરી	05	0106	21.20	07	0154	22.00
		ઢંઢો	09	0225	25.00	08	0187	23.38
4.	માતાનો વ્યવસાય	ગૃહિણી	38	0864	22.74	37	0816	22.05
		નોકરી	02	0057	28.50	03	0058	19.33
5.	રહેણાંક	ગ્રામ્ય	33	0768	23.27	40	1142	28.55
		શહેરી	07	0153	21.86	00	0000	00.00
6.	શોખ	વાંચન	17	0373	21.94	18	0404	22.44
		મનોરંજન	08	0207	25.88	11	0239	21.73
		પ્રવાસ	13	0298	22.92	05	0087	17.40
		રમતગમત	02	0043	21.50	06	0144	24.00

7.	જ્ઞાતિ	પટેલ	40	0921	23.03	34	0656	19.29
		અન્ય	00	0000	00.00	06	0054	09.00
8.	પાછલી	35-40%	04	0106	26.50	03	0164	20.50
	વાર્ષિક	40-60%	24	0530	22.08	29	0744	21.88
	પરીક્ષાનું પરિણામ	60% કે તેથી વધુ	12	0285	23.75	08	0130	21.67
9.	મેળવેલ	પ્રમાણપત્ર	28	0608	21.71	22	0447	20.32
	સિદ્ધિ	પ્રમાણપત્ર ને ઈનામ	10	0258	25.80	01	0016	16.00
		કંઈપણનહિ	02	0055	27.50	17	0411	24.18

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં F.Y.B.A.માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનોઓના સમાયોજનના મધ્યકો દર્શાવેલા છે. સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો પ્રમાણે આ બંને વિદ્યાર્થીનીઓના મધ્યકોનો તફાવત જાણી શકાય છે.

કોષ્ટક નં. 4.67

**S.Y.B.A. છાત્રાલયી અને ઊનછાત્રાલયી
વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંક પ્રમાણે મધ્યક**

ક્રમ	પરિવર્ત્ય	વિભાજન	સંખ્યા	છાત્રાલયી		ઊનછાત્રાલયી		
				સમા- યોજન પ્રાપ્તાંક	મધ્યક	સંખ્યા	સમા- યોજન પ્રાપ્તાંક	મધ્યક
1.	પિતાનો અભ્યાસ	અભણ	06	0141	23.50	00	0000	00.00
		પ્રાથમિક	14	0336	24.00	10	0228	22.80
		માધ્યમિક	14	0337	24.07	17	0432	25.41
		ઉચ્ચતર	06	0156	26.00	13	0361	27.77
2.	માતાનો અભ્યાસ	અભણ	10	0225	22.50	08	0180	22.50
		પ્રાથમિક	24	0595	24.79	15	0415	27.67
		માધ્યમિક	05	0132	26.40	13	0343	26.38
		ઉચ્ચતર	01	0018	18.00	04	0083	20.75
3.	પિતાનો વ્યવસાય	ખેતી	23	0576	25.04	23	0569	24.74
		નોકરી	02	0060	30.00	07	0194	27.71
		ઘંઘો	15	0334	22.27	10	0258	25.80
4.	માતાનો વ્યવસાય	ગૃહિણી	40	0970	24.25	37	0924	24.97
		નોકરી	00	0000	00.00	03	0097	32.33
5.	રહેણાંક	ગ્રામ્ય	35	0872	24.91	30	0747	24.90
		શહેરી	05	0098	19.60	10	0274	27.40
6.	શોખ	વાંચન	12	0304	25.33	17	0456	26.82
		મનોરંજન	19	0405	21.32	12	0326	27.17
		પ્રવાસ	08	0185	23.13	06	0139	23.17
		રમતગમત	01	0031	31.00	05	0100	20.00

7.	જ્ઞાતિ	પટેલ	40	0970	24.25	34	0890	26.18
		અન્ય	00	0000	00.00	06	0131	21.83
8.	પાછલી	35-40%	06	0127	21.17	04	0106	26.50
	વાર્ષિક	40-60%	27	0658	24.37	23	0629	27.35
	પરીક્ષાનું પરિણામ	60% કે તેથી વધુ	07	0185	26.43	13	0286	22.00
9.	મેળવેલ સિદ્ધિ	પ્રમાણપત્ર	19	0439	23.11	15	0339	22.60
		પ્રમાણપત્ર ને ઈનામ	14	0372	26.57	12	0330	27.50
		કંઈપણનહિ	07	0159	22.71	13	0352	27.08

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં S.Y.B.A.માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનોઓના સમાયોજનના મધ્યકો દર્શાવેલા છે. સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો પ્રમાણે આ બંને વિદ્યાર્થીનીઓના મધ્યકોનો તફાવત જાણી શકાય છે.

કોષ્ટક નં. 4.68

**T.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી
વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંક પ્રમાણે મધ્યક**

ક્રમ	પરિવર્ત્ય	વિભાજન	સંખ્યા	છાત્રાલયી		બિનછાત્રાલયી		
				સમા- યોજન પ્રાપ્તાંક	મધ્યક	સંખ્યા	સમા- યોજન પ્રાપ્તાંક	મધ્યક
1.	પિતાનો અભ્યાસ	અભણ	05	0135	27.00	01	0034	34.00
		પ્રાથમિક	16	0406	25.38	06	0167	27.83
		માધ્યમિક	13	0352	27.08	19	0545	28.68
		ઉચ્ચતર	06	0165	27.50	14	0356	25.43
2.	માતાનો અભ્યાસ	અભણ	22	0572	26.00	03	0096	32.00
		પ્રાથમિક	12	0316	26.33	17	0438	25.76
		માધ્યમિક	05	0148	29.60	15	0429	28.60
		ઉચ્ચતર	01	0022	22.00	05	0139	27.80
3.	પિતાનો વ્યવસાય	ખેતી	32	0829	25.91	26	0743	28.58
		નોકરી	02	0064	32.00	03	0078	26.00
		ધંધો	06	0165	27.50	11	0281	25.55
4.	માતાનો વ્યવસાય	ગૃહિણી	40	1395	34.88	40	1102	27.55
		નોકરી	00	0000	00.00	00	0000	00.00
5.	રહેણાંક	ગ્રામ્ય	37	0985	26.62	24	0648	27.00
		શહેરી	03	0073	24.33	16	0454	28.38
6.	શોખ	વાંચન	13	0354	27.23	27	0779	28.85
		મનોરંજન	10	0277	27.70	06	0141	23.50
		પ્રવાસ	17	0427	25.12	04	0104	26.00
		રમતગમત	00	0000	00.00	03	0078	26.00

7.	જ્ઞાતિ	પટેલ	40	1069	26.73	37	1006	27.19
		અન્ય	00	0000	00.00	03	0096	32.00
8.	પાછલી	35-40%	05	0146	29.20	02	0071	35.50
	વાર્ષિક	40-60%	34	0880	25.88	33	0908	27.52
	પરીક્ષાનું પરિણામ	60% કે તેથી વધુ	01	0032	32.00	05	0123	24.60
9.	મેળવેલ	પ્રમાણપત્ર	05	0132	26.40	15	0406	27.07
	સિદ્ધિ	પ્રમાણપત્ર ને ઈનામ	16	0432	27.00	08	0254	31.75
		કંઈપણનહિ	19	0494	26.00	17	0442	26.00

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં T.Y.B.A.માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનોઓના સમાયોજનના મધ્યકો દર્શાવેલા છે. સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો પ્રમાણે આ બંને વિદ્યાર્થીનીઓના મધ્યકોનો તફાવત જાણી શકાય છે.

**4.8.3. બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકને આધારે મધ્યક
કોષ્ટક નં. 4.69**

**ધોરણ 11 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી
વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે મધ્યક**

ક્રમ	પરિવર્ત્ય	વિભાજન	સંખ્યા	છાત્રાલયી		બિનછાત્રાલયી		
				બૌદ્ધિક કક્ષા પ્રાપ્તાંક	મધ્યક	સંખ્યા	બૌદ્ધિક કક્ષા પ્રાપ્તાંક	મધ્યક
1.	પિતાનો અભ્યાસ	અભણ	08	0197	24.63	02	0066	33.00
		પ્રાથમિક	20	0565	28.25	18	0504	28.00
		માધ્યમિક	19	0543	28.58	20	0585	29.25
		ઉચ્ચતર	13	0366	28.15	20	0576	28.80
2.	માતાનો અભ્યાસ	અભણ	19	0524	27.58	09	0266	29.56
		પ્રાથમિક	29	0797	27.48	20	0586	29.30
		માધ્યમિક	12	0350	29.17	25	0712	28.48
		ઉચ્ચતર	00	0000	00.00	06	0167	27.83
3.	પિતાનો વ્યવસાય	ખેતી	46	1287	27.98	30	0838	27.93
		નોકરી	04	0097	24.25	07	0204	29.14
		ઘંઘો	10	0287	28.70	23	0689	29.96
4.	માતાનો વ્યવસાય	ગૃહિણી	60	1671	27.85	58	1670	28.79
		નોકરી	00	0000	00.00	02	0061	30.50
5.	રહેણાંક	ગ્રામ્ય	54	1502	27.81	42	1220	29.05
		શહેરી	06	0169	28.17	18	0511	28.39
6.	શોખ	વાંચન	11	0329	29.91	26	0731	28.12
		મનોરંજન	33	0961	29.12	26	0772	29.69
		પ્રવાસ	01	0032	32.00	06	0188	31.33
		રમતગમત	15	0349	23.27	02	0040	20.00

7.	જ્ઞાતિ	પટેલ	60	1671	27.85	49	1425	29.08
		અન્ય	00	0000	00.00	11	0306	27.82
8.	પાછલી	35-40%	17	0404	23.76	12	0310	25.83
	વાર્ષિક	40-60%	37	1086	29.35	35	1029	29.40
	પરીક્ષાનું પરિણામ	60% કે તેથી વધુ	06	0181	30.17	13	0392	30.15
9.	મેળવેલ સિદ્ધિ	પ્રમાણપત્ર	29	0816	28.14	28	0796	28.42
		પ્રમાણપત્ર ને ઈનામ	02	0042	21.00	09	0262	29.11
		કંઈપણનહિ	29	0813	28.03	23	0673	29.26

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં ધોરણ 11 માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનોઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના મધ્યકો દર્શાવેલા છે. સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો પ્રમાણે આ બંને વિદ્યાર્થીનીઓના મધ્યકોનો તફાવત જાણી શકાય છે.

કોષ્ટક નં. 4.70

**ધોરણ 12 છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી
વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે મધ્યક**

ક્રમ	પરિવર્ત્ય	વિભાજન	સંખ્યા	છાત્રાલયી		બિનછાત્રાલયી		
				બૌદ્ધિક કક્ષા પ્રાપ્તાંક	મધ્યક	સંખ્યા	બૌદ્ધિક કક્ષા પ્રાપ્તાંક	મધ્યક
1.	પિતાનો અભ્યાસ	અભણ	06	0154	25.67	04	0118	29.50
		પ્રાથમિક	17	0452	26.59	25	0702	28.08
	માધ્યમિક	28	0719	25.68	21	0551	26.24	
	ઉચ્ચતર	09	0170	18.89	10	0303	30.30	
2.	માતાનો અભ્યાસ	અભણ	14	0355	25.36	10	0294	29.40
		પ્રાથમિક	40	0991	24.78	27	0730	27.04
		માધ્યમિક	06	0148	24.67	14	0388	27.71
		ઉચ્ચતર	00	0000	00.00	09	0262	29.11
3.	પિતાનો વ્યવસાય	ખેતી	48	1179	24.56	44	1191	27.07
		નોકરી	02	0058	29.00	06	0178	29.67
		ધંધો	10	0257	25.70	10	0305	30.50
4.	માતાનો વ્યવસાય	ગૃહિણી	60	1494	24.90	56	1555	27.77
		નોકરી	00	0000	00.00	04	0119	29.75
5.	રહેણાંક	ગ્રામ્ય	58	1443	24.88	46	1257	27.33
		શહેરી	02	0051	25.50	14	0417	29.79
6.	શોખ	વાંચન	09	0226	25.11	25	0745	29.80
		મનોરંજન	43	1299	30.21	25	0664	26.56
		પ્રવાસ	02	0038	19.00	03	0080	26.67
		રમતગમત	06	0157	26.17	07	0185	26.43

7.	જ્ઞાતિ	પટેલ	60	1494	24.90	54	1499	27.76
		અન્ય	00	0000	00.00	06	0175	29.17
8.	પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાનું પરિણામ	35-40%	18	0336	18.67	13	0289	22.23
		40-60%	36	1017	28.25	35	0988	28.23
		60% કે તેથી વધુ	06	0141	23.50	12	0397	33.08
9.	મેળવેલ સિદ્ધિ	પ્રમાણપત્ર	29	0713	24.59	17	0474	27.88
		પ્રમાણપત્ર ને ઈનામ	05	0163	32.60	06	0164	27.33
		કંઈપણનહિ	26	0618	23.77	37	1036	28.00

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં ધોરણ 12 માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનોઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના મધ્યકો દર્શાવેલા છે. સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો પ્રમાણે આ બન્ને વિદ્યાર્થીનીઓના મધ્યકોનો તફાવત જાણી શકાય છે.

કોષ્ટક નં. 4.71

**F.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી
વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે મધ્યક**

ક્રમ	પરિવર્ત્ય	વિભાજન	સંખ્યા	છાત્રાલયી		બિનછાત્રાલયી		
				બૌદ્ધિક કક્ષા પ્રાપ્તાંક	મધ્યક	સંખ્યા	બૌદ્ધિક કક્ષા પ્રાપ્તાંક	મધ્યક
1.	પિતાનો અભ્યાસ	અભણ	00	0000	00.00	00	0000	00.00
		પ્રાથમિક	08	0220	27.50	18	0429	23.83
		માધ્યમિક	23	0611	26.57	10	0262	26.20
		ઉચ્ચતર	09	0233	25.89	12	0324	27.00
2.	માતાનો અભ્યાસ	અભણ	01	0026	26.00	08	0217	27.13
		પ્રાથમિક	27	0717	26.56	17	0495	29.12
		માધ્યમિક	10	0282	28.20	12	0348	29.00
		ઉચ્ચતર	02	0057	28.50	03	0082	27.33
3.	પિતાનો વ્યવસાય	ખેતી	26	0695	26.73	25	0710	28.40
		નોકરી	05	0127	25.40	07	0194	27.71
		ઘંધો	09	0242	26.89	08	0238	29.75
4.	માતાનો વ્યવસાય	ગૃહિણી	38	1015	26.71	37	0940	25.41
		નોકરી	02	0049	24.50	03	0075	25.00
5.	રહેણાંક	ગ્રામ્ય	33	0869	26.33	40	1142	28.55
		શહેરી	07	0195	27.86	00	0000	00.00
6.	શોખ	વાંચન	17	0469	27.59	18	0520	28.89
		મનોરંજન	08	0208	26.00	11	0321	29.18
		પ્રવાસ	13	0336	25.85	05	0133	26.60
		રમતગમત	02	0051	25.50	06	0168	28.60

7.	જ્ઞાતિ	પટેલ	40	1064	26.60	34	0973	28.62
		અન્ય	00	0000	00.00	06	0169	28.17
8.	પાછલી	35-40%	04	0088	22.00	03	0071	23.67
	વાર્ષિક	40-60%	24	0636	26.50	29	0816	28.14
	પરીક્ષાનું પરિણામ	60% કે તેથી વધુ	12	0340	28.33	08	0255	31.88
9.	મેળવેલ સિદ્ધિ	પ્રમાણપત્ર	28	0754	26.93	22	0636	28.91
		પ્રમાણપત્ર ને ઈનામ	10	0263	26.30	01	0026	26.00
		કંઈપણનહિ	02	0047	23.50	17	0480	28.24

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં F.Y.B.A. માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનોઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના મધ્યકો દર્શાવેલા છે. સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો પ્રમાણે આ બંને વિદ્યાર્થીનીઓના મધ્યકોનો તફાવત જાણી શકાય છે.

કોષ્ટક નં. 4.72

**S.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી
વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે મધ્યક**

ક્રમ	પરિવર્ત્ય	વિભાજન	સંખ્યા	છાત્રાલયી		બિનછાત્રાલયી		
				બૌદ્ધિક કક્ષા પ્રાપ્તાંક	મધ્યક	સંખ્યા	બૌદ્ધિક કક્ષા પ્રાપ્તાંક	મધ્યક
1.	પિતાનો અભ્યાસ	અભણ	06	0165	27.50	00	0000	00.00
		પ્રાથમિક	14	0438	31.29	10	0279	27.90
		માધ્યમિક	14	0407	29.07	17	0529	31.12
		ઉચ્ચતર	06	0192	32.00	13	0441	33.92
2.	માતાનો અભ્યાસ	અભણ	10	0282	28.20	08	0253	31.63
		પ્રાથમિક	24	0735	30.63	15	0472	31.47
		માધ્યમિક	05	0158	31.60	13	0386	29.69
		ઉચ્ચતર	01	0027	27.00	04	0138	34.50
3.	પિતાનો વ્યવસાય	ખેતી	23	0688	29.91	23	0729	31.70
		નોકરી	02	0064	32.00	07	0196	28.00
		ઘંઘો	15	0450	30.00	10	0324	32.40
4.	માતાનો વ્યવસાય	ગૃહિણી	40	1202	30.05	37	1158	31.30
		નોકરી	00	0000	00.00	03	0091	30.33
5.	રહેણાંક	ગ્રામ્ય	35	1052	30.06	30	0926	30.87
		શહેરી	05	0150	30.00	10	0323	32.30
6.	શોખ	વાંચન	12	0374	31.17	17	0558	32.82
		મનોરંજન	19	0564	29.68	12	0351	29.25
		પ્રવાસ	08	0229	28.63	06	0185	30.83
		રમતગમત	01	0035	35.00	05	0155	31.00

7.	જ્ઞાતિ	પટેલ	40	1202	30.05	34	1073	31.56
		અન્ય	00	0000	00.00	06	0176	29.33
8.	પાછલી	35-40%	06	0185	30.83	04	0120	30.00
	વાર્ષિક	40-60%	27	0800	29.63	23	0724	31.48
	પરીક્ષાનું પરિણામ	60% કે તેથી વધુ	07	0217	31.00	13	0405	31.15
9.	મેળવેલ સિદ્ધિ	પ્રમાણપત્ર	19	0584	30.74	15	0493	32.87
		પ્રમાણપત્ર ને ઈનામ	14	0411	29.36	12	0358	29.83
		કંઈપણનહિ	07	0207	29.57	13	0398	30.62

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં S.Y.B.A. માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનોઓના બૌદ્ધિકક્ષાના મધ્યકો દર્શાવેલા છે. સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો પ્રમાણે આ બંને વિદ્યાર્થીનીઓના મધ્યકોનો તફાવત જાણી શકાય છે.

કોષ્ટક નં. 4.73

**T.Y.B.A. છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી
વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષના પ્રાપ્તાંક પ્રમાણે મધ્યક**

ક્રમ	પરિવર્ત્ય	વિભાજન	સંખ્યા	છાત્રાલયી		બિનછાત્રાલયી		
				બૌદ્ધિક કક્ષા પ્રાપ્તાંક	મધ્યક	સંખ્યા	બૌદ્ધિક કક્ષા પ્રાપ્તાંક	મધ્યક
1.	પિતાનો અભ્યાસ	અભણ	05	0171	34.20	01	0033	33.00
		પ્રાથમિક	16	0591	36.94	06	0150	25.00
	માધ્યમિક	13	0419	32.23	19	0646	34.00	
	ઉચ્ચતર	06	0214	35.67	14	0458	32.71	
2.	માતાનો અભ્યાસ	અભણ	22	0714	32.45	03	0108	36.00
		પ્રાથમિક	12	0409	34.08	17	0525	30.88
		માધ્યમિક	05	0157	31.40	15	0490	32.67
		ઉચ્ચતર	01	0035	35.00	05	0164	32.80
3.	પિતાનો વ્યવસાય	ખેતી	32	1128	35.25	26	0828	31.85
		નોકરી	02	0068	34.00	03	0099	33.00
		દંધો	06	0199	33.17	11	0360	27.73
4.	માતાનો વ્યવસાય	ગૃહિણી	40	1395	34.88	40	1287	32.18
		નોકરી	00	0000	00.00	00	0000	00.00
5.	રહેણાંક	ગ્રામ્ય	37	1294	34.97	24	0767	31.96
		શહેરી	03	0101	33.67	16	0520	32.50
6.	શોખ	વાંચન	13	0394	30.31	27	0874	32.37
		મનોરંજન	10	0358	35.80	06	0187	31.17
		પ્રવાસ	17	0643	37.82	04	0124	31.00
		રમતગમત	00	0000	00.00	03	0102	34.00

7.	જ્ઞાતિ	પટેલ	40	1395	34.88	37	1181	31.92
		અન્ય	00	0000	00.00	03	0106	35.33
8.	પાછલી	35-40%	05	0167	33.40	02	0057	28.50
	વાર્ષિક	40-60%	34	1193	35.09	33	1067	32.33
	પરીક્ષાનું પરિણામ	60% કે તેથી વધુ	01	0035	35.00	05	0161	32.20
9.	મેળવેલ	પ્રમાણપત્ર	05	0180	36.00	15	0489	32.60
	સિદ્ધિ	પ્રમાણપત્ર ને ઈનામ	16	0337	21.06	08	0286	35.75
		કંઈપણનહિ	19	0878	46.21	17	0512	30.12

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં T.Y.B.A. માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનોઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના મધ્યકો દર્શાવેલા છે. સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો પ્રમાણે આ બંને વિદ્યાર્થીનીઓના મધ્યકોનો તફાવત જાણી શકાય છે.

4.9. ' t ' કસોટીનું પૃથકરણ અને પરિણામ ચર્ચા.

4.9.1. માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું ' t ' કસોટી દ્વારા પૃથકરણ અને પરિણામ ચર્ચા.

સાર્થકતાની કક્ષા 0.05

HO-1 :- ધોરણ 11માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.1

ધોરણ 11 ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વીચાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=120)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો. 11-છાત્રાલય	60	25.75	4.07	0.52	0.38	નથી
2.	ધો. 11-ઘર	60	26.00	3.80	0.49		

ધો. 11-છાત્રાલયમાં અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્યના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

118 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.98 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. માટે શૂન્ય અટકળ જાળવવા સિવાય છૂટકો નથી.

જે વિદ્યાર્થીનીઓ ઘેર રહે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું નબળું છે. આમ માત્ર થોડો જ તફાવત છે આથી પરિલ્કપના સ્વીકાર્ય બને છે.

HO-2 :- ધોરણ 12માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ ના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.2

ધોરણ 12 ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=120)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો. 12-છાત્રાલય	60	25.38	3.71	0.48	0.91	નથી
2.	ધો. 12-ઘર	60	25.93	3.23	0.42		

ધો. 12-છાત્રાલયમાં અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

118 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.98 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. માટે શૂન્ય અટકળ જાળવવા સિવાય છૂટકો નથી.

જે વિદ્યાર્થીનીઓ ઘેર રહે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું નબળુ છે. આમ માત્ર થોડો જ તફાવત છે આથી પરિલક્ષણ સ્વીકાર્ય બને છે.

HO-3 :- F. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.3

F. Y. B. A. ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના
માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી
(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	F.Y.B.A.છાત્રાલય	40	27.05	3.18	0.50	2.11	છે
2.	F.Y.B.A-ઘર	40	25.38	4.18	0.66		

FYBA-છાત્રાલયી અને ઘર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

જે વિદ્યાર્થીનીઓ છાત્રાલયમાં રહે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને ઘર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું વધુ છે. આવો તફાવત જોવા મળે છે. તેથી પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય બને છે.

HO-4 :- S.Y.B.A.માંભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સંગીન તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.4

S. Y. B. A. ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના
માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	S.Y.B.A.છાત્રાલય	40	26.33	4.50	0.71	1.29	નથી
2.	S.Y.B.A-ઘર	40	27.53	3.25	0.51		

S.Y.B.A.-છાત્રાલય અને ઘર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. તથી તફાવત સાર્થક નથી. અને તેથી શૂન્ય અટકળ જાળવવા સિવાય કોઈ છૂટકો નથી.

જે વિદ્યાર્થીનીઓ ઘર રહે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું નબળુ છે. તફાવત સંગીન નથી આ કારણસર પરિકલ્પના સ્વીકારવી પડે છે.

HO-5 :- T. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.5

T. Y. B. A. ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	T.Y.B.A.છાત્રાલય	40	26.73	2.68	0.42	2.45	છે
2.	T.Y.B.A-ઘર	40	28.70	3.78	0.59		

TYBA-છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

જે વિદ્યાર્થીનીઓ ઘેર રહે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી બહેનોનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું વધુ છે. આવો તફાવત સાર્થક છે પરિણામે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય બને છે.

HO.6 :- ધોરણ-11 અને ધોરણ-12 માં ભણતી છાત્રાલય વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે કોઈ સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.6

ધોરણ-11 અને 12 ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=120)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો. 11 છાત્રાલય	60	25.75	4.06	0.52	0.49	નથી
2.	ધો. 12 છાત્રાલય	60	25.38	3.71	0.48		

ધો. 11 અને ધો. 12 છાત્રાલયમાં રહીને ભણતી વિદ્યાર્થીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્યના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

118 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.98 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. માટે શૂન્ય અટકળ જાળવવા સિવાય છૂટકો નથી.

ઘો. 11 છાત્રાલયમાં રહે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને ઘો. 12 ની વિદ્યાર્થીનીઓ છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આમ બન્ને વચ્ચે તફાવત મોટો નથી તેથી શૂન્ય અટકળ જાળવાઈ રહે છે.

HO-7 :- ધોરણ 11 અને ધોરણ 12 માં અભ્યાસ કરતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.7

ધોરણ-11 અને 12 ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=120)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ઘો. 11 ઘર	60	26.00	3.80	0.49	0.11	નથી
2.	ઘો. 12 ઘર	60	25.93	3.23	0.42		

ઘો. 11 અને ઘો. 12 ઘર રહીને ભણતી વિદ્યાર્થીનીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્યના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

118 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.98 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. માટે શૂન્ય અટકળ જાળવવા સિવાય છૂટકો નથી.

ધો. 11 વિદ્યાર્થીનીઓ ઘેર રહે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને ધો. 12 ની વિદ્યાર્થીઓ ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી બહેનોનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. તફાવત નોંધ પાત્ર નથી.

HO-8 :- ધોરણ 11 અને F. Y. B. A. માં અભ્યાસ કરતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યના પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે કોઈ સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.8

ધોરણ-11 અને F.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો. 11 છાત્રાલય	60	25.48	3.70	0.59	2.31	છે
2.	F.Y.B.A છાત્રાલય	40	27.05	3.18	0.50		

ધો. 11 અને FYBA- છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા(df)કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

જે F.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને ધોરણો 11 છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું વધુ છે. તફાવત નોંધપાત્ર છે.

HO-9 :- સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકની બાબતમાં ધોરણ 11 અને F.Y.B.A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.9

ધોરણ-11 અને F.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો. 11 ઘર	60	26.18	3.91	0.62	0.97	નથી
2.	F.Y.B.A ઘર	40	25.38	4.18	0.66		

ધો. 11 અને FYBA-ઘેર રહીને ભણતી વિદ્યાર્થીનીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્યના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. માટે શૂન્ય અટકળ જાળવવા સિવાય છૂટકો નથી.

ધો. 11 ઘેર રહે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને FYBA ની ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી બહેનોનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. તફાવત બહુ મોટો નથી.

HO-10 :- સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યનાં પ્રાપ્તાંકની બાબતમાં ધોરણ 11 અને S. Y. B. A. માં અભ્યાસ કરતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.10

ધોરણ-11 અને S.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો. 11 છાત્રાલય	60	25.48	3.70	0.59	0.99	નથી
2.	S.Y.B.A છાત્રાલય	40	26.33	4.50	0.71		

ધો. 11 છાત્રાલય અને SYBA-છાત્રાલયમાં રહીને ભણતી વિદ્યાર્થીનીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્યના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. માટે શૂન્ય અટકળ જાળવવા સિવાય છૂટકો નથી.

SYBA છાત્રાલયમાં રહે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને ધો.- 11 ની છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. તફાવત બહુ સંગીન નથી. HO-11 :- ધોરણ 11 અને S.Y.B.A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીની ઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.11

ધોરણ-11 અને S.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો. 11 ઘર	60	26.18	3.91	0.62	1.60	નથી
2.	S.Y.B.A ઘર	40	27.53	3.25	0.51		

ધો. 11 અને SYBA-ઘેર રહીને ભણતી વિદ્યાર્થીનીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્યના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. તેથી શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

SYBA ઘેર રહે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને ધોરણ 11 ની ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું નબળુ છે. તફાવત અતિ મોટો નથી.

HO-12 :- ધોરણ 11 અને T. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.12

ધોરણ-11 અને T.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો. 11 છાત્રાલય	60	25.48	3.70	0.59	1.75	નથી
2.	T.Y.B.A છાત્રાલય	40	26.73	2.68	0.42		

ધો. 11 અને TYBA-છાત્રાલયમાં રહીને ભણતી વિદ્યાર્થીનીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્યના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. તેથી શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

TYBA છાત્રાલયમાં રહે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને ધો.- 11 ની છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. થોડુ ઓછુ છે. તફાવત ખૂબ મોટો નથી.

HO-13 :- ધોરણ 11 અને T. Y. B. A. માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.13

ધોરણ-11 અને T.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો. 11 ઘર	60	26.18	3.91	0.62	3.39	છે
2.	T.Y.B.A ઘર	40	28.70	3.76	0.59		

ધો. 11 અને TYBA- ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

TYBA-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને ધો. 11-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું વધું છે. તફાવત મોટો જોવા મળે છે.

HO-14 :- ધોરણ 12 અને F.Y.B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે કોઈ સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.14

ધોરણ-12 અને F.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો. 12 છાત્રાલય	60	24.98	3.85	0.61	2.54	છે
2.	F.Y.B.A છાત્રાલય	40	27.05	3.18	0.50		

ધો. 12 અને FYBA- છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. અને તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

FYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને ધો. 12-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું વધુ છે. તફાવત સ્પષ્ટ દેખાય છે.

HO-15 :- ધોરણ 12 અને F. Y. B. A. માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યનાં પ્રાપ્તાંકોના મધ્યકો વચ્ચે કોઈ સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.15

ધોરણ-12 અને F.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો. 12 ઘર	60	25.85	3.52	0.56	0.53	નથી
2.	F.Y.B.A ઘર	40	25.38	4.18	0.66		

ધો. 12 અને FYBA-ઘેર રહીને ભણતી વિદ્યાર્થીનીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્યના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. માટે શૂન્ય અટકળ જાળવવા સિવાય છૂટકો નથી.

ધો. 12-ઘેર રહે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને FYBA-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. તફાવત ખૂબ થોડો છે. નોંધપાત્ર નથી.

HO-16 :-સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકની બાબતમાં ધોરણ 12 અને S.Y.B.A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.16

ધોરણ-12 અને S.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો. 12 છાત્રાલય	60	24.98	3.85	0.61	1.39	નથી
2.	S.Y.B.A છાત્રાલય	40	26.33	4.50	0.71		

ધો. 12 છાત્રાલય અને SYBA-છાત્રાલયમાં રહીને ભણતી વિદ્યાર્થીનીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્યના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત જેટલી જ છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. માટે શૂન્ય અટકળ જાળવવા સિવાય છૂટકો નથી.

SYBA-છાત્રાલયમાં રહે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને ધો. 12-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. તફાવત સંગીન નથી.

HO-17 :- ધોરણ 12 અને S. Y. B. A. માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.17

ધોરણ-12 અને S.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો. 12 ઘર	60	25.85	3.52	0.56	1.99	નથી
2.	S.Y.B.A ઘર	40	27.53	3.25	0.51		

ધો. 12 ઘેર અને SYBA-ઘેરમાં રહીને ભણતી વિદ્યાર્થીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્યના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત જેટલી જ છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. તેથી શૂન્ય અટકળ જાળવાઈ રહે છે.

SYBA-ઘેરમાં રહે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને ધો. 12-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી બહેનોનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. ખૂબ મોટો તફાવત નથી.

HO-18 :- સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકની બાબતમાં ધોરણ 12 અને T.Y.B.A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.18

ધોરણ-12 અને T.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો. 12 છાત્રાલય	60	27.05	3.18	0.50	0.90	નથી
2.	T.Y.B.A છાત્રાલય	40	26.33	4.50	0.71		

ધો. 12 છાત્રાલય અને TYBA-છાત્રાલયમાં રહીને ભણતી વિદ્યાર્થીનીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્યના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. ગણેલ t ની કિંમત ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. તેથી શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

ધો. 12-છાત્રાલયમાં રહે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને TYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત નથી.

HO-19 :- ધોરણ 12 અને T. Y. B. A. માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.19

ઘોરણ-12 અને T.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ઘો. 12 ઘર	60	25.85	3.52	0.56	3.87	છે
2.	T.Y.B.A ઘર	40	28.70	3.75	0.59		

ઘો. 12 અને TYBA- ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

TYBA-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને ઘો. 12-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું વધુ છે. એટલે કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-20 :- F. Y. B. A. અને S. Y. B. A.માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.20

F.Y.B.A. અને S.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	F.Y.B.A. છાત્રાલય	40	24.98	3.85	0.60	2.42	છે
2.	S.Y.B.A છાત્રાલય	40	26.73	2.68	0.42		

F.Y.B.A અને SYBA- છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

FYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું SYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-21 :- F. Y. B. A. અને S. Y. B. A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિકસ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.21

F.Y.B.A. અને S.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	F.Y.B.A. ઘર	40	25.38	4.18	0.66	2.38	છે
2.	S.Y.B.A ઘર	40	27.53	3.25	0.51		

FYBA અને SYBA- ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

SYBA-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય FYBA-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતાં સારું છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

HO-22 :- F.Y.B.A. અને T. Y. B. A.માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકની બાબતમાં કોઈ સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.22

F.Y.B.A. અને T.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	F.Y.B.A. છાત્રાલય	40	27.05	3.18	0.50	0.50	નથી
2.	T.Y.B.A છાત્રાલય	40	26.73	2.68	0.42		

FYBA અને TYBA-છાત્રાલયમાં રહીને ભણતી વિદ્યાર્થીનીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્યના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને તેથી શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

FYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને TYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. તફાવત માત્ર થોડો જ છે.

HO-23 :- સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકની બાબતમાં F.Y.B.A. અને T.Y.B.A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી બહેનો વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.23

F.Y.B.A. અને T.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	F.Y.B.A. ધર	40	25.38	4.18	0.66	3.35	છે
2.	T.Y.B.A ધર	40	28.70	3.76	0.59		

FYBA અને TYBA- ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

TYBA-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય FYBA-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારું છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO.24 :-S.Y.B.A. અને T. Y. B. A.માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.24

S.Y.B.A. અને T.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	S.Y.B.A.છાત્રાલય	40	26.33	4.50	0.71	0.53	નથી
2.	T.Y.B.A છાત્રાલય	40	26.73	4.68	0.42		

SYBA અને TYBA- છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને તેથી શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

TYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને SYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માત્ર થોડો જ તફાવત હોવાથી એ તફાવત કહી શકાય નહિ. માટે પરિકલ્પના સ્વીકાર્ય નથી.

HO-25 :-S.Y.B.A.અનેT.Y.B.A.માંભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે કોઈ સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.1.25

S.Y.B.A. અને T.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

માનસિક સ્વાસ્થ્યના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	S.Y.B.A.ઘર	40	27.53	3.25	0.51	1.63	નથી
2.	T.Y.B.A ઘર	40	28.70	3.76	0.59		

SYBA અને TYBA-ઘેર રહીને ભણતી વિદ્યાર્થીનીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્યના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. તેથી શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

TYBA-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે. અને SYBA-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું માનસિક સ્વાસ્થ્યનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. તફાવત ખૂબ મોટો ધ્યાનમાં આવે તેવો નથી.

તારણ :- માનસિક સ્વાસ્થ્યની 't' કસોટી માટે કુલ 25 અટકળો રચવામાં આવી હતી. જેમાંથી 9 અટકળો સાર્થક છે અને 16 અટકળો સાર્થક નથી. જેનું કારણ વિદ્યાર્થીનીઓની વ્યક્તિગત ભિન્નતા, આંતરવર્તિ પરિવર્ત્યો નબળા માનસિક સ્વાસ્થ્ય માટે જવાબદાર હોઈ શકે તેમ માની શકાય.

4.9.2. સમાયોજનાંકનું ' t ' કસોટી દ્વારા પૃથક્કરણ અને પરિણામ ચર્ચા.

સાર્થકતાની કક્ષા 0.05

HO-26 :- સરેરાશ સમાયોજનાંક ની બાબતમાં ધોરણ 11 માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.1

ધોરણ 11 ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી
વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી
(n=120)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 છાત્રાલય	60	24.25	6.62	0.86	1.24	નથી
2.	ધો.11 ઘર	60	22.67	6.58	0.85		

ધો. 11 છાત્રાલયમાં અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓની માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

118 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.98 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. તેથી શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

ધો. 11 છાત્રાલયમાં રહે છે તેનું સમાયોજન ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO-27 :-ધોરણ 12માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.2

ધોરણ 12 ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી
વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી
(n=120)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.12 છાત્રાલય	60	22.55	5.53	0.71	0.53	નથી
2.	ધો.12 ઘર	60	22.03	6.40	0.83		

ધો. 12-છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓની સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

118 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.98 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

જે વિદ્યાર્થીનીઓ છાત્રાલયમાં રહે છે તેમનું સમાયોજન સારું છે. તેમનો સમાયોજનનો સમૂહ બહોળો છે. તેથી સમાયોજન સાધી શકે છે. અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું સમાયોજનનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માત્ર થોડો જ તફાવત હોવાથી એ તફાવત કહી શકાય નહિ. માટે પરિકલ્પના સ્વીકાર્ય છે.

HO-28 :-F. Y. B. A.માં અભ્યાસ કરતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.3

F. Y. B. A. ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	F.Y.B.A.છાત્રાલય	40	23.03	6.42	1.01	0.85	નથી
2.	F.Y.B.A. ઘર	40	21.85	6.06	0.96		

FYBA-છાત્રાલયમાં અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

જે વિદ્યાર્થીનીઓ છાત્રાલયમાં રહે છે તેમનું સમાયોજન સારું છે. તેમનો સમાયોજનનો સમૂહ બહોળો છે. તેથી સમાયોજન સાધી શકે છે. અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું સમાયોજનનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO-29 :-S. Y. B. A.માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.4

S. Y. B. A. ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	S.Y.B.A.છાત્રાલય	40	24.25	6.26	0.99	0.75	નથી
2.	S.Y.B.A. ઘર	40	25.53	7.83	1.23		

SYBA-છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

જે વિદ્યાર્થીનીઓ ઘેર રહે છે તેમનું સમાયોજન સારું છે. જ્યારે છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું સમાયોજનનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. માત્ર થોડો જ તફાવત હોવાથી એ તફાવત કહી શકાય નહિ.

HO-30 :-T. Y. B. A.માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.5

T. Y. B. A. ની છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી
(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	T.Y.B.A.છાત્રાલય	40	26.45	5.57	0.88	0.90	નથી
2.	T.Y.B.A. ઘર	40	27.55	5.61	0.89		

TYBA-છાત્રાલયમાં અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

જે વિદ્યાર્થીનીઓ ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સમાયોજન સારું છે. જે વિદ્યાર્થીનીઓ છાત્રાલયમાં રીહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું સમાયોજનનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO.31 :- ધોરણ 11 અને ધોરણ 12 માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે કોઈ સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.6

ધોરણ 11 અને 12 ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=120)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 છાત્રાલય	60	24.25	6.62	0.85	1.52	નથી
2.	ધો.12 છાત્રાલય	60	22.55	5.53	0.71		

ધો. 11 અને ધો. 12 છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

118 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.98 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

ધો. 11-છાત્રાલયની વિદ્યાર્થીનીઓનું સમાયોજન સારું છે. અને ધો.12-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું સમાયોજનનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. માત્ર થોડો જ તફાવત હોવાથી એ તફાવત કહી શકાય નહિ.

HO-32 :- ધોરણ 11 અને ધોરણ 12 માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.7

ધોરણ 11 અને 12 ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=120)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 ઘર	60	22.67	6.58	0.85	0.49	નથી
2.	ધો.12 ઘર	60	22.03	6.40	0.82		

ધો. 11 અને ધો. 12 ઘર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓની સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

118 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.98 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

ધો. 11-ઘર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સમાયોજન સારું છે. ધો. 12-ઘર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓનું સમાયોજનનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO-33 :- ધોરણ 11 અને F. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.8

ધોરણ 11 અને F. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 છાત્રાલય	60	24.12	6.24	0.97	0.88	નથી
2.	F.Y.B.A. છાત્રાલય	40	23.02	6.42	1.01		

ધો. 11 અને FYBA છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

ધો. 11-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સમાયોજન સારું છે. FYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું સમાયોજનનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. માત્ર થોડો જ તફાવત હોવાથી એ તફાવત સંગીન નથી.

HO-34 :- ધોરણ 11 અને F. Y. B. A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.9

ધોરણ 11 અને F. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 ઘર	60	22.85	6.37	1.00	0.12	નથી
2.	F.Y.B.A ઘર	40	23.02	6.42	1.01		

ધો. 11 અને FYBA ઘર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

FYBA-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સમાયોજન સારું છે. ધો.-11 ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું સમાયોજનનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માત્ર થોડો જ તફાવત હોવાથી એ તફાવત કહી શકાય નહિ.

HO-35 :- સરેરાશ સમાયોજનાંક ની બાબતમાં ધોરણ 11 અને S.Y.B.A.માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.10

ધોરણ 11 અને S. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 છાત્રાલય	60	24.13	6.24	0.99	1.64	નથી
2.	S.Y.B.A.છાત્રાલય	40	26.45	5.57	0.88		

ધો. 11 અને SYBA છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

SYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સમાયોજન સારું છે. ધો.-11 છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું સમાયોજનનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO-36 :- સરેરાશ સમાયોજનાંક ની બાબતમાં ધોરણ 11 અને S.Y.B.A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.11

ધોરણ 11 અને S. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી
(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 ઘર	60	24.13	6.24	0.99	1.64	નથી
2.	S.Y.B.A.ઘર	40	26.45	5.57	0.88		

ધો. 11 અને SYBA ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

SYBA-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સમાયોજન સારું છે. ધો.-11 ઘરેમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું સમાયોજનનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO-37 :- ધોરણ 11 અને T. Y. B. A.માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.12

ધોરણ 11 અને T. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 છાત્રાલય	60	24.13	6.24	0.99	1.64	નથી
2.	T.Y.B.A.છાત્રાલય	40	26.45	5.59	0.88		

ધો. 11 અને TYBA છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

TYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સમાયોજન સારું છે. ધો.-11 છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી બહેનોનું સમાયોજનનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. માત્ર થોડો જ તફાવત હોવાથી એ તફાવત કહી શકાય નહિ.

HO-38 :- ધોરણ 11 અને T. Y. B. A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.13

ધોરણ 11 અને T. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 ઘર	60	22.85	6.37	1.00	3.08	છે
2.	T.Y.B.A.ઘર	40	27.55	5.61	0.89		

ધો. 11 અને TYBA- ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

TYBA-ઘરે રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ સમાયોજન ધો. 11-ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારુ છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO-39 :- ધોરણ 12 અને F. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.14

ધોરણ 12 અને F. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.12 છાત્રાલય	60	21.60	6.05	0.96	1.13	નથી
2.	F.Y.B.A. છાત્રાલય	40	23.03	6.42	1.01		

ધો. 12 અને FYBA છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

ધો. 12-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સમાયોજન સારું છે. FYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું સમાયોજનનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO-40 :- ધોરણ 12 અને F. Y. B. A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.15

ધોરણ 12 અને F. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.12 ઘર	60	20.88	6.41	1.01	0.65	નથી
2.	F.Y.B.Aઘર	40	21.85	6.07	0.96		

ધો. 12 અને FYBA ઘેરમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

FYBA-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સમાયોજન સારું છે. ધો.-12 ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું સમાયોજનનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO-41 :- ધોરણ 12 અને S. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.16

ધોરણ 12 અને S. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.12 છાત્રાલય	60	21.60	6.05	0.96	2.06	છે
2.	S.Y.B.A.છાત્રાલય	40	24.25	6.26	0.99		

ધો. 12 અને S.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

SYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ સમાયોજન ધો. 12-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારુ છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

HO-42 :- ધોરણ 12 અને S. Y. B. A. માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.17

ધોરણ 12 અને S. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.12 ઘર	60	20.88	6.41	1.01	2.73	છે
2.	S.Y.B.A. ઘર	40	25.53	7.83	1.23		

ધો. 12 અને S.Y.B.A. ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

SYBA-ઘરેમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ સમાયોજન ધો. 12-ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારુ છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-43 :-સરેરાશ સમાયોજનાંકની બાબતમાં ધોરણ 12 અને T.Y.B.A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.18

ધોરણ 12 અને T. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.12 છાત્રાલય	60	21.60	6.05	0.96	4.18	છે
2.	T.Y.B.A.છાત્રાલય	40	26.45	5.57	0.88		

ધો. 12 અને T.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

TYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ સમાયોજન ધો. 12-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારુ છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે શૂન્ય ઉત્કલપનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

HO-44 :-સરેરાશ સમાયોજનાંકની બાબતમાં ધોરણ 12 અને T.Y.B.A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.19

ધોરણ 12 અને T. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી
(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.12 ઘર	60	20.88	6.41	1.01	4.85	છે
2.	T.Y.B.A. ઘર	40	27.55	5.61	0.89		

ધો. 12 અને T.Y.B.A. ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

TYBA-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ સમાયોજન ધો. 12-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારુ છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO-45 :-સરેરાશ સમાયોજનાંક ની બાબતમાં F.Y.B.A.અને S.Y.B.A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.20

F. Y. B. A.અને S. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	F.Y.B.A.છાત્રાલય	40	23.03	6.42	1.00	0.85	નથી
2.	S.Y.B.A.છાત્રાલય	40	24.25	6.26	0.99		

F.Y.B.A. અને S.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

SYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સમાયોજન સારું છે. F.Y.B.A છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું સમાયોજનનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO-46 :-સરેરાશ સમાયોજનાંક ની બાબતમાં F. Y. B. A. અને S. Y. B. A. માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.21

F. Y. B. A. અને S. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	F.Y.B.A.ઘર	40	21.85	6.07	0.96	2.50	છે
2.	S.Y.B.A.ઘર	40	25.53	7.83	1.24		

F.Y.B.A. અને S.Y.B.A. ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

S.Y.B.A. ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ સમાયોજન F.Y.B.A. ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારુ છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

HO.47 :-F. Y. B. A. અને T. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.22

F. Y. B. A. અને T. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	F.Y.B.A.છાત્રાલય	40	23.03	6.42	1.01	2.78	છે
2.	T.Y.B.A.છાત્રાલય	40	26.45	5.57	0.88		

F.Y.B.A. અને T.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

T.Y.B.A.-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ સમાયોજન F.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારુ છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

HO-48 :- F. Y. B. A. અને T. Y. B. A. માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.23

F. Y. B. A. અને T. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	F.Y.B.A. ઘર	40	21.85	6.07	0.96	3.89	છે
2.	T.Y.B.A. ઘર	40	27.55	5.61	0.88		

F.Y.B.A. અને T.Y.B.A. ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

T.Y.B.A.-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ સમાયોજન F.Y.B.A. ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારુ છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-49 :- S. Y. B. A. અને T. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંકના પ્રાપ્તાંકોના મધ્યકો વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.24

S. Y. B. A. અને T. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	S.Y.B.A.છાત્રાલય	40	24.25	6.26	0.99	1.75	નથી
2.	T.Y.B.A.છાત્રાલય	40	26.45	5.57	0.88		

S.Y.B.A. અને T.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

TYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સમાયોજન સારું છે. S.Y.B.A છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું સમાયોજનનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO-50 :-S. Y. B. A. અને T. Y. B. A. માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.2.25

S. Y. B. A. અને T. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

સમાયોજનના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	S.Y.B.A. ઘર	40	25.53	7.83	1.24	1.22	નથી
2.	T.Y.B.A. ઘર	40	27.55	5.61	0.88		

S.Y.B.A. અને T.Y.B.A. ઘર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

TYBA-ઘર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સમાયોજન સારું છે. S.Y.B.A ઘર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું સમાયોજનનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. માત્ર થોડો જ તફાવત હોવાથી એ તફાવત કહી શકાય નહિ.

તારણ :- સમાયોજનની 't' કસોટી માટે કુલ 25 અટકળો રચવામાં આવી હતી. જેમાંથી. જેમાંથી 8 અટકળો સાર્થક છે અને 17 અટકળો સાર્થક નથી. જેનું કારણ શૈક્ષણિક વાતાવરણ સમાન હોવા છતાં માનસિક સ્થિતિ, આજુબાજુના વાતાવરણ વગેરે પરિબલો નબળા સમાયોજનના કારણ હોય શકે છે.

4.9.3. બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકોનું ' t ' કસોટી દ્વારા પૃથક્કરણ અને પરિણામ ચર્ચા. સાર્થકતાની કક્ષા 0.05

HO-51 :- ધોરણ 11 માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.1

ધોરણ 11 છાત્રાલય અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=120)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 છાત્રાલય	60	28.85	4.52	0.58	1.11	નથી
2.	ધો.11 ઘર	60	27.85	5.19	0.67		

ધો. 11 છાત્રાલયમાં અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓની બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

118 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.98 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. માટે શૂન્ય અટકળ જાળવવા સિવાય છૂટકો નથી. તેથી શૂન્ય અટકળ જાળવાઈ રહે છે.

ધો. 11 છાત્રાલયમાં રહે છે તેનો બૌદ્ધિકકક્ષા ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારી છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO-52 :- ધોરણ 12 માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.2

ધોરણ 12 છાત્રાલય અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના
બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=120)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.12 છાત્રાલય	60	24.90	4.65	0.60	3.66	છે
2.	ધો.12 ઘર	60	27.90	4.55	0.59		

ધો. 12 છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

118 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.98 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

ધો. 12 - ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષા ધો.12 છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારી છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-53 :- સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની બાબતમાં F.Y.B.A. માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.3

F.Y.B.A. છાત્રાલય અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	F.Y.B.A.છાત્રાલય	40	26.60	2.72	0.43	2.94	છે
2.	F.Y.B.A. ઘર	40	28.55	3.40	0.54		

F.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

F.Y.B.A. - ઘર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષા F.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારી છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-54 :- S.Y.B.A. માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.4

S.Y.B.A. છાત્રાલય અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	S.Y.B.A. છાત્રાલય	40	30.05	3.51	0.55	1.44	નથી
2.	S.Y.B.A. ઘર	40	31.23	4.15	0.66		

S.Y.B.A.-છાત્રાલય અને ઘર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના બોલ્ડિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

જે વિદ્યાર્થીનીઓ ઘર રહે છે તેમની બોલ્ડિકકક્ષા સારી છે. જ્યારે છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના બોલ્ડિકકક્ષાનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO-55 :- T.Y.B.A.માં ભણતી છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બોલ્ડિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.5

T.Y.B.A. છાત્રાલય અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

બોલ્ડિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	T.Y.B.A. છાત્રાલય	40	34.88	4.37	0.69	2.74	છે
2.	T.Y.B.A. ઘર	40	32.15	3.95	0.62		

T.Y.B.A. છાત્રાલય અને ઘર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના બોલ્ડિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

T.Y.B.A. - છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું T.Y.B.A. માં ઘેર રહીને અભ્યાસ છે તેમના કરતા બોલ્ડિકકક્ષા વધારે સારી છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

HO-56 :- ધોરણ 11 અને ધોરણ 12 માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બોલ્ડિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.6

ધોરણ 11 અને 12 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

બોલ્ડિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=120)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 છાત્રાલય	60	27.85	5.19	0.67	3.28	છે
2.	ધો.12 છાત્રાલય	60	24.90	4.65	0.60		

ધો. 11 અને ધો. 12 છાત્રાલયમાં અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના બોલ્ડિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

118 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.98 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

ધો. 11 - છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું ધો. 12 માં છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ છે તેમના કરતા બોલ્ડિકકક્ષાવધારે

સારી છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-57 :- ધોરણ 11 અને 12 માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બોલ્ફિક્કક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.7

ધોરણ 11 અને 12 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

બોલ્ફિક્કક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=120)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 ઘર	60	28.85	4.52	0.58	1.26	નથી
2.	ધો.12 ઘર	60	27.90	4.55	0.59		

ધો. 11 અને ધો. 12 ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓની બોલ્ફિક્કક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

118 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.98 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

ધો. 11-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમની બોલ્ફિક્કક્ષા સારી છે. ધો. 12-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓનું બોલ્ફિક્કક્ષાનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO-58 :- સરેરાશ બોલ્ફિક્કક્ષાના પ્રાપ્તાંકની બાબતમાં ધો.11 અને F. Y. B. A. માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.8

ધોરણ 11 અને F.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીઓના

બોલ્ફિક્કક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 છાત્રાલય	60	27.85	5.58	0.88	1.36	નથી
2.	F.Y.B.A છાત્રાલય	40	26.60	2.72	0.43		

ધો. 11 અને FYBA છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

ધો. 11-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમની બૌદ્ધિકકક્ષા સારી છે. FYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું બૌદ્ધિકકક્ષાનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO-59 :-સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની બાબતમાં ધો.11 અને F. Y. B.A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.9

ધોરણ 11 અને F.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 ઘર	60	28.67	4.38	0.69	0.17	નથી
2.	F.Y.B.A ઘર	40	28.52	3.97	0.54		

ધો. 11 અને FYBA ઘરેમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના બોલ્ડિક્કક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

ધો.-11 ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું FYBA-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા તેમની બોલ્ડિક્કક્ષા સારી છે. માત્ર થોડો જ તફાવત હોવાથી એ તફાવત કહી શકાય નહિ.

HO-60 :- ધોરણ 11 અને S. Y. B. A.માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બોલ્ડિક્કક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.10

ધોરણ 11 અને S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

બોલ્ડિક્કક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 છાત્રાલય	60	27.85	5.58	0.88	2.58	છે
2.	S.Y.B.A.છાત્રાલય	40	30.05	3.50	0.55		

ધો.11 અને S.Y.B.A. છાત્રાલયમાં અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના બોલ્ડિક્કક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

S.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું ધો. 11 છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ છે તેમના કરતા બૌદ્ધિકકક્ષા વધારે સારી છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-61 :- ધોરણ 11 અને S.Y.B.A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.11

ધોરણ 11 અને S.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના
બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 ઘર	60	28.68	4.38	0.69	2.41	છે
2.	S.Y.B.A.ઘર	40	31.23	4.15	0.65		

ધો.11 અને S.Y.B.A. ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

S.Y.B.A. ઘેરમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું ધો. 11 ઘરે રહીને અભ્યાસ છે તેમના કરતા બૌદ્ધિકકક્ષા વધારે સારી છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-62 :- ધોરણ 11 અને T.Y.B.A.માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.12

ધોરણ 11 અને T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 છાત્રાલય	60	27.85	5.58	0.88	6.51	છે
2.	T.Y.B.A.છાત્રાલય	40	34.88	4.37	0.69		

ધો.11 અને T.Y.B.A. છાત્રાલયમાં અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

T.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું ધો. 11 છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ છે તેમના કરતા બૌદ્ધિકકક્ષા વધારે સારી છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-63 :- ધો.-11 અને T.Y.B.A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.13

ધોરણ 11 અને T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.11 ઘર	60	28.85	4.38	0.69	3.84	છે
2.	T.Y.B.A.ઘર	40	32.15	3.95	0.62		

ધો.11 અને T.Y.B.A. ઘર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના બોલિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ ઓડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

T.Y.B.A. ઘર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું ધો. 11 ઘર રહીને અભ્યાસ છે તેમના કરતા બોલિકકક્ષા વધારે સારી છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-64 :- ધોરણ 12 અને F. Y. B. A.માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બોલિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.14

ધોરણ 12 અને F.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના
બોલિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.12 છાત્રાલય	60	25.35	5.02	0.79	1.24	નથી
2.	F.Y.B.A.છાત્રાલય	40	26.60	2.71	0.43		

ધો. 12 અને FYBA છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના બોલ્ડિક્કક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

FYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું બોલ્ડિક્કક્ષા સારી છે. ધો. 12-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું બોલ્ડિક્કક્ષાનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO-65 :- ધોરણ 12 અને F.Y.B.A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બોલ્ડિક્કક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે કોઈ સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.15

ધોરણ 12 અને F.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

બોલ્ડિક્કક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.12 ઘર	60	28.08	4.66	0.77	0.46	નથી
2.	F.Y.B.Aઘર	40	28.53	3.39	0.54		

ધો. 12 અને FYBA ઘેરમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના બોલ્ડિક્કક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

F.Y.B.A.-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનો બોલ્લિકકક્ષા સારી છે. ઘો.-12 ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિઘાર્થીનીઓનું બોલ્લિકકઆંકનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

HO-66 :- સરેરાશ બોલ્લિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની બાબતમાં ઘોરણ 12 અને S.Y.B.A.માં ભણતી છાત્રાલયી વિઘાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.16

ઘોરણ 12 અને S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિઘાર્થીનીઓના
બોલ્લિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ઘો.12 છાત્રાલય	60	25.35	5.02	0.79	4.87	છે
2.	S.Y.B.A.છાત્રાલય	40	30.05	3.50	0.55		

ઘો. 12 અને S.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિઘાર્થીઓના બોલ્લિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વઘારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

SYBA-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ બોલ્લિકકક્ષા ઘો. 12-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિઘાર્થીનીઓ કરતા સારી છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-67 :- સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની બાબતમાં ધોરણ 12 અને S.Y.B.A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક તફાવત નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.17

ધોરણ 12 અને S.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.12 ઘર	60	28.08	4.87	0.77	3.23	છે
2.	S.Y.B.A. ઘર	40	31.23	4.15	0.66		

ધો. 12 અને S.Y.B.A. ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

SYBA-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષા ધો. 12-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારી છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-68 :- ધોરણ 12 અને T.Y.B.A.માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.18

ધોરણ 12 અને T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.12 છાત્રાલય	60	25.35	5.02	0.79	9.33	છે
2.	T.Y.B.A.છાત્રાલય	40	34.88	4.37	0.69		

ધો. 12 અને T.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના બોલ્ડિક્કક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

T.Y.B.A.-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ બોલ્ડિક્કક્ષા ધો. 12-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારી છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-69 :- ધોરણ 12 અને T.Y.B.A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બોલ્ડિક્કક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.19

ધોરણ 12 અને T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના
બોલ્ડિક્કક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=100)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	ધો.12 ઘર	60	28.09	4.87	0.77	4.36	છે
2.	T.Y.B.A. ઘર	40	31.78	3.95	0.62		

ધો. 12 અને T.Y.B.A. ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના બોલ્ડિક્કક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

98 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 1.99 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

TYBA-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમજ સરેરાશ બોલ્ડિક્કક્ષા ધો. 12-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારી છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-70 :- F.Y.B.A. અને S.Y.B.A.માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બોલ્ડિક્કક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.20

F.Y.B.A. અને S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બોલ્ડિક્કક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	F.Y.B.A.છાત્રાલય	40	26.60	2.71	0.43	4.70	છે
2.	S.Y.B.A.છાત્રાલય	40	30.05	3.50	0.55		

F.Y.B.A.અને S.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના બોલ્ડિક્કક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

S.Y.B.A.-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ બોલ્લિકકક્ષા F.Y.B.A.-છાત્રાલય રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારી છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-71 :-F.Y.B.A.અને S.Y.B.A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બોલ્લિક કક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.21

F.Y.B.A. અને S.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

બોલ્લિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	F.Y.B.A.ઘર	40	26.63	3.40	0.53	3.26	છે
2.	S.Y.B.A.ઘર	40	31.23	4.15	0.66		

F.Y.B.A. અને S.Y.B.A. ઘરે રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના બોલ્લિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

S.Y.B.A.-ઘેરમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ બોલ્લિકકક્ષા F.Y.B.A. ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિઘાર્થીનીઓ કરતા સારી છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-72 :- સરેરાશ બોલ્લિક પ્રાપ્તાંકની બાબતમાં F.Y.B.A. અને T.Y.B.A.માં ભણતી ઇત્રાલયી વિઘાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.22

F.Y.B.A. અને T.Y.B.A. ઇત્રાલયી વિઘાર્થીનીઓના

બોલ્લિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	F.Y.B.A.ઇત્રાલય	40	26.60	2.72	0.42	9.88	છે
2.	T.Y.B.A.ઇત્રાલય	40	34.88	4.74	0.69		

F.Y.B.A. અને T.Y.B.A. ઇત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિઘાર્થીઓના બોલ્લિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વઘારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

T.Y.B.A.-ઇત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ બોલ્લિકકક્ષા F.Y.B.A. ઇત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિઘાર્થીનીઓ કરતા સારી છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-73 :- સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની બાબતમાં F.Y.B.A. અને T.Y.B.A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.23

F.Y.B.A. અને T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	F.Y.B.A. ઘર	40	28.53	3.39	0.54	4.57	છે
2.	T.Y.B.A. ઘર	40	32.15	3.95	0.62		

F.Y.B.A. અને T.Y.B.A. ઘર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

T.Y.B.A.-ઘર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષા F.Y.B.A. ઘર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારી છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-74 :-S.Y.B.A. અને T.Y.B.A.માં ભણતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.24

S.Y.B.A. અને T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

બૌદ્ધિકકક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	S.Y.B.A.છાત્રાલય	40	30.05	3.51	0.55	5.41	છે
2.	T.Y.B.A.છાત્રાલય	40	34.88	4.37	0.69		

S.Y.B.A. અને T.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીઓના બોલ્ડિક્કક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે.અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દેવા માટે પર્યાપ્ત આધાર છે.

T.Y.B.A.-છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમનું સરેરાશ બોલ્ડિક્કક્ષા S.Y.B.A. છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતા સારી છે. આથી એમ પણ કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે. માટે પરિકલ્પના અસ્વીકાર્ય છે.

HO-75 :-S.Y.B.A.અને T.Y.B.A.માં ભણતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સરેરાશ બોલ્ડિક્કક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સંગીન ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.9.3.25

S.Y.B.A. અને T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

બોલ્ડિક્કક્ષાના સબંધની ' ટી ' કસોટી

(n=80)

Sr.	Particular	n	Mean	Std.Devi.	SEM	t	સાર્થક
1.	S.Y.B.A. ઘર	40	31.23	4.15	0.66	1.00	નથી
2.	T.Y.B.A. ઘર	40	32.15	3.95	0.62		

S.Y.B.A. અને T.Y.B.A. ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના બોલ્ડિક્કક્ષાના પ્રાપ્તાંકની t કસોટીની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. તે અંગેની માહિતી ઉપરના કોષ્ટકમાં આપેલ છે.

78 ની સ્વતંત્ર માત્રા (df) કોષ્ટકમાં t ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 2.00 છે. અહિં ગણેલ t ની કિંમત કોઠાના t કિંમત કરતાં ઓછી છે. એટલે કે તફાવત સાર્થક નથી. અને શૂન્ય અટકળ જળવાઈ રહે છે.

TYBA-ઘેર રહીને અભ્યાસ કરે છે તેમની બોલ્ડિક્કક્ષા સારી છે. S.Y.B.A ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનું બોલ્ડિક્કક્ષાનું પ્રમાણ થોડું ઓછું છે. આથી એમ પણ ન કહી શકાય કે મોટો તફાવત છે.

તારણ :-બોલ્ડિક્કક્ષાની 't' કસોટી માટે કુલ 25 અટકળો રચવામાં આવી હતી. જેમાંથી 17 અટકળો સાર્થક છે અને 8 અટકળો સાર્થક નથી. જેનું કારણ શૈક્ષણિક વાતાવરણ સમાન હોવા છતાં વારસો, વાતાવરણ, રહેઠાણ વગેરે નબળી બોલ્ડિક્કક્ષા માટે કારણભૂત હોય તેવું માની શકાય છે.

4.10. સહસંબંધનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન :-

આંકડાશાસ્ત્રમાં બે ચલ વચ્ચેના સંબંધને સહસંબંધ કહેવામાં આવે છે. સહસંબંધ શોધવા માટે બે પાયાની પદ્ધતિઓ છે. જેમાં

- 1 સ્પીરમેન ક્રમાંક સહસંબંધની પદ્ધતિ
- 2 કાર્લપીર્સનની પદ્ધતિ

જ્યારે સંખ્યા (N) ખૂબજ વધારે હોય અને ગણનચંત્ર પ્રાપ્ત ન હોય ત્યારે X અને Y ના પ્રાપ્તાંકોને સંયુક્ત રીતે એકસારણીમાં ગોઠવવામાં આવે છે. આ સારણીને સહસંબંધ સારણી અથવા પ્રકિર્ણ આલેખ કહે છે.

સહસંબંધ સારણીની રચના સામાન્ય આવૃત્તિ વિતરણ જેવી જ હોય છે. તફાવત એટલો કે અહિ બે ચલ રાશી છે. જ્યારે સામાન્ય આવૃત્તિ વિતરણમાં એક જ ચલ રાશી હોય છે.

આવૃત્તિ વિતરણ આપેલું હોય ત્યારે સરાશરી અને પ્રમાણ વિચલન ધારેલી સરાશરીની ટૂંકી રીતે આપણે શોધીએ છીએ. સહસંબંધ સારણી એ બે ચલ રાશીનું આવૃત્તિ વિતરણ જ છે. તેથી તેનો સહસંબંધાંક ધારેલી સારણીની રીતે શોધી શકાશે. સહસંબંધના બે પ્રકાર છે.

- 1 ધન સહસંબંધ
- 2 ઋણ સહસંબંધ

ધન સહસંબંધ :-

જ્યારે એક ચલની કિંમતમાં થતા ફેરફારની સમાન દિશામાં બીજા ચલની કિંમતમાં ફેરફાર થાય તો તેમની વચ્ચેના સહસંબંધને ધન સહસંબંધ કહેવામાં આવે છે.

ઋણ સહસંબંધ :-

જ્યારે એક ચલની કિંમતમાં થતા ફેરફારની વિરુદ્ધ દિશામાં બીજા ચલની કિંમતમાં ફેરફાર થાય તો તેમની વચ્ચેના સહસંબંધને ઋણ સહસંબંધ કહેવામાં આવે છે.

સહસંબંધના સંખ્યાત્મક માપને સહસંબંધાંક કહે છે. આંકડાશાસ્ત્રનમાં તેને ' r ' વડે દર્શાવવામાં આવે છે. આ સહસંબંધાંકની કિંમત - 1 અને + 1 ની વચ્ચે જ આવે છે.

$r = -1$ એટલે સંપૂર્ણ ઋણ સહસંબંધ

$r = +1$ એટલે સંપૂર્ણ ધન સહસંબંધ

$r = 0$ એટલે સહસંબંધનો અભાવ

સહસંબંધાંકના અર્થઘટનનો આધાર આપણે કયા હેતુથી સહસંબંધાંક શોધ્યો છે તેના પર છે. સહસંબંધાંકનું અર્થઘટન એ સાપેક્ષ બાબત છે. તેનો મુખ્ય આધાર સંશોધનના ક્ષેત્ર અને હેતુ પર રહેલો છે. સામાન્ય રીતે સહસંબંધાંકનું અર્થઘટન નીચે પ્રમાણે કરવામાં આવે છે.

0.20 થી ઓછો → બહુ જ થોડો નહિવત સહસંબંધ

0.20 થી 0.40 → સહસંબંધ ઓછો થોડો પણ નિશ્ચિત સંબંધ

0.40 થી 0.70 → સાધારણ સહસંબંધ, ઠીક-ઠીક સંબંધ

0.70 થી 0.90 → સારો સહસંબંધ નોંધપાત્ર સંબંધ

0.90 થી 1.00 → ખૂબ જ વધારે સહસંબંધ પરસ્પર આધારિત સંબંધ

આજ રીતે જો r ની કિંમત ઋણ હોય તો ઋણ સંખ્યાના સંદર્ભમાં આજ અર્થઘટન લાગુ પડે છે. પણ તેનો સંબંધ વ્યસ્ત હોય છે. એટલે કે વિરુદ્ધ પ્રકારનો હોય છે. અહિં ધારેલ સરાસરીની રીતે સહસંબંધ શોધવાનો છે. જેનું સૂત્ર આ પ્રમાણે છે.

$$r = \frac{\frac{\sum X' Y'}{N} - C_x C_y}{\sigma_x \sigma_y}$$

$\sigma_x \sigma_y C_x C_y$ એ પરિચિત માપો છે. $\sum X' Y'$ એ નવું માપ છે. જે બંને ચલોનો મળેલો તાળો છે. આ $X' Y'$ ની કિંમતનો સરવાળો બંનેમાં આડી અને ઊભી હરોળનો કરવાનો છે. અને તે સરખો આવવો તે સાચી ગણતરીનો તાળો છે. એટલે કે આપણી ગણતરી સાચી છે તેમ કહી શકાય. હવે જુદા-જુદા વિભાગ પ્રમાણે સહસંબંધાંકનું પૃથક્કરણ અને પરિણામ ચર્ચા જોઈએ. જે હવે પછી ચર્ચા કરવામાં આવી છે.

4.10.1 માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધનું પૃથક્કરણ અને પરિણામ ચર્ચા

પ્રસ્તુત અધ્યયનનો હેતુ છાત્રાલયમાં અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજનના પ્રાપ્તાંક સાથેના સહસંબંધ તપાસવાનો હતો. કાર્લપીર્યસનની સહસંબંધ સારણી અથવા પ્રકિર્ણ આલેખ દ્વારા સહસંબંધ શોધવામાં આવ્યો છે. જેની અન્ય શક્ય અટકળો તપાસવાનો પ્રયાસ કર્યો છે.

HO-76 ધોરણ 11 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.1.1

ધોરણ 11 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ

(N=60)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	60	58	0.15	નથી
2	સમાયોજન	60	58		

58 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.25 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.15 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં ઓછી છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ 11 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે બહુજ થોડો નહિવત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-77 ધોરણ 11 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.1.2

ધોરણ 11 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ

(N=60)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	60	58	0.29	છે
2	સમાયોજન	60	58		

58 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.25 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.29 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં વધારે છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ 11 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે ઓછો થોડો પણ નિશ્ચિત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-78 ધોરણ 12 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.1.3

**ધોરણ 12 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને
સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ**

(N=60)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	60	58	0.40	છે
2	સમાયોજન	60	58		

58 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.25 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.40 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં વધારે છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ 12 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે ઓછો થોડો પણ નિશ્ચિત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-79 ધોરણ 12 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.1.4

**ધોરણ 12 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય
અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ**

(N=60)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	60	58	0.27	છે
2	સમાયોજન	60	58		

58 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.25 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.27 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં વધારે છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ 12 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે ઓછો થોડો પણ નિશ્ચિત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-80 F.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.1.5

F.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	40	38	0.42	છે
2	સમાયોજન	40	38		

38 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.42 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં વધારે છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ F.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સાધારણ ઠીકઠીક સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-81 F.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.1.6

F.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	40	38	0.68	છે
2	સમાયોજન	40	38		

38 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.68 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં વધારે છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ F.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સાધારણ ઠીકઠીક સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-82 S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.1.7

S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	40	38	0.38	છે
2	સમાયોજન	40	38		

38 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.42 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં વધારે છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ S.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે ઓછો થોડો નિશ્ચિત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-83 S.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.1.8

S.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	40	38	0.11	નથી
2	સમાયોજન	40	38		

38 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.11 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં ઓછી છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ S.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે બહુ થોડો નહિવત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-84 T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.1.9

T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	40	38	0.34	છે
2	સમાયોજન	40	38		

38 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.34 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં વધારે છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે ઓછો થોડો નિશ્ચિત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-85 T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.1.10

T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સહસંબંધ

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	40	38	0.44	નથી
2	સમાયોજન	40	38		

38 ની સ્વાતંત્ર્યમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.44 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં વધારે છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચે સાધારણ ઠીકઠીક સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

તારણ :- માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચેના સહસંબંધની કુલ 10 અટકળો રચવામાં આવી હતી. જેમાંથી 7 અટકળો સાર્થક છે અને 3 અટકળો સાર્થક નથી. તેનું કારણ સમાન શૈક્ષણિક વાતાવરણ હોવા છતાં વ્યક્તિગત ભિન્નતા, રહેઠાણ, આંતરિક પરિભળો વગેરે નબળા માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજનના હોઈ શકે.

4.10.2 માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથક્કરણ અને પરિપણામ ચર્ચા

પ્રસ્તુત અધ્યયનનો હેતુ છાત્રાલયમાં અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક સાથેના સહસંબંધ તપાસવાનો હતો. કાર્લપીર્યસનની સહસંબંધ સારણી અથવા પ્રકિર્ણ આલેખ દ્વારા સહસંબંધ શોધવામાં આવ્યો હતો. જેની અન્ય શક્ય અટકળો તપાસવાનો પ્રયાસ કર્યો છે.

HO-86 ધોરણ 11 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.2.1

ધોરણ 11 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ

(N=60)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	60	58	0.33	છે
2	બૌદ્ધિકકક્ષા	60	58		

58 ની સ્વાતંત્ર્યમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.25 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.33 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં ઓછી છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ 11 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે ઓછો થોડો પણ નિશ્ચિત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-87 ધોરણ 11 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.2.2

ધોરણ 11 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ

(N=60)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	60	58	0.21	નથી
2	બૌદ્ધિકકક્ષા	60	58		

58 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.25 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.21 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં ઓછી છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ 11 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે ઓછો થોડો પણ નિશ્ચિત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-88 ધોરણ 12 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.2.3

ધોરણ 12 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ

(N=60)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	60	58	0.19	નથી
2	બૌદ્ધિકકક્ષા	60	58		

58 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.25 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.19 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં ઓછી છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ 12 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે બહુ થોડો નહિવત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-89 ધોરણ 12 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.2.4

ધોરણ 12 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ

(N=60)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	60	58	0.90	છે
2	ભૌદ્ધિકકક્ષા	60	58		

58 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.25 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.90 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં વધારે છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ 12 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને ભૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે ખૂબ જ વધારે પરસ્પર આધારિત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-90 F.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને ભૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.2.5

F.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને ભૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	40	38	0.39	છે
2	ભૌદ્ધિકકક્ષા	40	38		

38 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.39 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં વધારે છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ F.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને ભૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે ઓછો થોડો પણ નિશ્ચિત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-91 F.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને ભૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.2.6

F.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય
અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	40	38	0.17	નથી
2	બૌદ્ધિકકક્ષા	40	38		

38 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.17 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં ઓછી છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ F.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે બહુ થોડો નહિવત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-92 S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય
અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.2.7

S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને
બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	40	38	0.27	નથી
2	બૌદ્ધિકકક્ષા	40	38		

38 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.27 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં ઓછી છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ S.Y.B.A. છાત્રાલયી

વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે ઓછો થોડો પણ નિશ્ચિત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-93 S.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.2.8

S.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	40	38	0.40	છે
2	બૌદ્ધિકકક્ષા	40	38		

38 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.40 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં વધારે છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાધારણ ઠીકઠીક સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-94 T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.2.9

T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	40	38	0.04	નથી
2	ભૌદ્ધિકકક્ષા	40	38		

38 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.04 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં ઓછી છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને ભૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે બહુ જ થોડો નહિવત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-95 T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને ભૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.2.10

T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને ભૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	40	38	-0.02	છે
2	ભૌદ્ધિકકક્ષા	40	38		

38 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત -0.20 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં ઓછી છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને ભૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે બહુ જ થોડો નહિવત ઋણસહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

તારણ :- માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને ભૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેના સહસંબંધની કુલ 10 અટકળો રચવામાં આવી હતી. જેમાંથી 5 અટકળો સાર્થક છે અને 5 અટકળો સાર્થક નથી. જેનું કારણ માનસિક સ્થિતિ, વારસો અને વાતાવરણ નબળા માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને ભૌદ્ધિકકક્ષા માટે જવાબદાર હોઈ શકે.

4.10.3 સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથક્કરણ અને પરિણામ ચર્ચા

પ્રસ્તુત અધ્યયનનો હેતુ છાત્રાલયમાં અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક સાથેના સહસંબંધ તપાસવાનો હતો. કાર્લપીર્યસનની સહસંબંધ સારણી અથવા પ્રકિર્ણ આલેખ દ્વારા સહસંબંધ શોધવામાં આવ્યો હતો. જેની અન્ય શક્ય અટકળો તપાસવાનો પ્રાયસ કર્યો છે.

HO-96 ધોરણ 11 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.3.1

ધોરણ 11 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ

(N=60)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	સમાયોજન	60	58	0.30	છે
2	બૌદ્ધિકકક્ષા	60	58		

58 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.25 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.30 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં વધાર છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ 11 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે ઓછો થોડો પણ નિશ્ચિત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-97 ધોરણ 11 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.3.2

ધોરણ 11 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને
બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ
(N=60)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	સમાયોજન	60	58	0.007	નથી
2	બૌદ્ધિકકક્ષા	60	58		

58 ની સ્વાતંત્ર્યમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.25 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.007 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં ઓછી છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ 11 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે બહુ જ થોડો નહિવત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-98 ધોરણ 12 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને
બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.3.3

ધોરણ 12 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને
બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ
(N=60)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	સમાયોજન	60	58	0.08	નથી
2	બૌદ્ધિકકક્ષા	60	58		

58 ની સ્વાતંત્ર્યમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.25 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.08 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં ઓછી છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ 12 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે બહુજ થોડો નહિવત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

**HO-99 ધોરણ 12 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને
બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.**

કોષ્ટક નં. 4.10.3.4

**ધોરણ 12 બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને
બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ**

(N=60)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	સમાયોજન	60	58	0.14	નથી
2	બૌદ્ધિકકક્ષા	60	58		

58 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.25 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.14 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં ઓછી છે. આથી કહી શકાય કે ધોરણ 12 છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે ઓછો થોડો પણ નહિતવ સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

**HO-100 F.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને
બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.**

કોષ્ટક નં. 4.10.3.5

**F.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને
બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ**

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	સમાયોજન	40	38	0.22	નથી
2	બૌદ્ધિકકક્ષા	40	38		

38 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.22 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં ઓછી છે. આથી કહી શકાય કે F.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે ઓછો થોડો પણ નિશ્ચિત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-101 F.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.3.6

F.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	સમાયોજન	40	38	0.13	નથી
2	બૌદ્ધિકકક્ષા	40	38		

38 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.13 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં ઓછી છે. આથી કહી શકાય કે F.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે બહુ જ થોડો નહિવત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-102 S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.3.7

S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	સમાયોજન	40	38	0.25	નથી
2	બૌદ્ધિકકક્ષા	40	38		

38 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.25 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં ઓછી છે. આથી કહી શકાય કે S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે ઓછો થોડો પણ નિશ્ચિત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-103 S.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.3.8

S.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	સમાયોજન	40	38	-0.50	છે
2	બૌદ્ધિકકક્ષા	40	38		

38 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ -0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત -0.50 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં વધારે છે. આથી કહી શકાય કે S.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાધારણ ઠીકઠીક શ્રેણસહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-104 T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.3.9

T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને

બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	સમાયોજન	40	38	-0.21	છે
2	બૌદ્ધિકકક્ષા	40	38		

38 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ -0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત -0.21 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં વધારે છે. આથી કહી શકાય કે T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે ઓછો થોડો પણ નિશ્ચિત ઋણસહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

HO-105 T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને

બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સાર્થક સહસંબંધ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.10.3.10

T.Y.B.A. બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને

બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સહસંબંધ

(N=40)

ક્રમાંક	વિગત	સંખ્યા	સ્વાતંત્ર્યમાત્રા	r કિંમત	સાર્થક
1	સમાયોજન	40	38	0.06	નથી
2	બૌદ્ધિકકક્ષા	40	38		

38 ની સ્વતંત્રમાત્રા (df) કોષ્ટકમાં r ની કિંમત 0.05 કક્ષાએ 0.30 છે. અહિં ગણેલ r ની કિંમત 0.06 જે કોઠાના r કિંમત કરતાં ઓછી છે. આથી કહી શકાય કે T.Y.B.A. છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે બહુ જ થોડો નહિવત સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

તારણ :- સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેના સહસંબંધની કુલ 10 અટકળો રચવામાં આવી હતી. જેમાંથી 3 અટકળો સાર્થક છે અને 7 અટકળો સાર્થક નથી. સમાન શૈક્ષણિક વાતાવરણ હોવા છતાં આસપાસનું વાતાવરણ વારસો વગેરે પરિબલો નબળા સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા માટે જવાબદાર છે.

4.11. F-કસોટી દ્વારા પૃથક્કરણ અને પરિણામ ચર્ચા:-

* **વિચરણ પૃથક્કરણ એટલે શું ? :-**

વિચરણના પૃથક્કરણમાં માહિતીમાં રહેલા કુલ વિચરણને બે ભાગમાં વહેંચવામાં આવે છે. (૧) જુદી-જુદી પદ્ધતિનું (જૂથોની સરેરાશ વચ્ચેનું) વિચરણ = B_{ss} (૨) જૂથની અંદરના એકમો વચ્ચેની ભિન્નતામાંથી નિપજતું વિચરણ = W_{ss} અને ત્યારબાદ બંને વિચરણોનો ગુણોતર લેવામાં આવે છે.

* **વિચરણના પૃથક્કરણની પૂર્વધારણાઓ :-**

- (1) સમધારણ વિતરીત સમષ્ટિમાંથી પેટા જૂથ માટે ચદચ્છ રીતે નિદર્શો મેળવેલા હોવા જોઈએ.
- (2) પેટા જૂથો વચ્ચેનું વિતરણ સમરૂપ હોવું જોઈએ.
($H_0 : = \sigma_1^2 = \sigma_2^2 = \sigma_n^2$) પેટા જૂથોના વિચરણની સમરૂપતા માટે બાર્ટલોટની કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.
- (3) જૂથમાં પસંદગી પામેલા નિદર્શો નિરપેક્ષ સ્વતંત્ર હોવા જોઈએ. નહિતો ' B_{ss} ' અને ' W_{ss} ' ના ગુણોતરમાંથી ' F ' વિસ્તરણ પ્રાપ્ત થતું નથી.

* **ઉપયોગ :-**

જ્યારે બે કે તેથી વધારે જૂથોની સરાસરીનાં તફાવતની સાર્થકતા ચકાસવી હોય અને ખાસ કરીને આ ચકાસણીમાં જૂથમાં સમાયેલ એકમોની પરસ્પર આંતરક્રિયા પણ ધ્યાનમાં લેવાની હોય ત્યાર ' F ' પરીક્ષણનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

* **મર્યાદા :-** અભ્યાસ હેઠળના જૂથોની સરાસરીમાં કોઈ સાર્થક તફાવત છે કે નહિ તે જાણી શકાય છે. પણ તે જૂથોમાંથી કયુ જૂથજ શ્રેષ્ઠ છે, તે જાણી શકાતું નથી.

-> પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં શક્ય અન્ય અટકળોની રચના કરી દરેક જૂથની વિદ્યાર્થીનીઓની પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાના પરિણામનું 'F' કસોટી દ્વારા પૃથકરણ કરવામાં આવ્યું છે. અને તેની સાર્થકતાની કક્ષા 0.05 ની નક્કી કરી તેની ચકાસણી કરવામાં આવી છે. 'F' કસોટીના વિચરણમાં સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યો તરીકે પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાનું પરિણામ જેમાં :-

$$X_1 = 35 \% \text{ થી } 40 \%$$

$$X_2 = 40 \% \text{ થી } 60 \%$$

$$X_3 = 60 \% \text{ થી ઉપર}$$

આ રીતે ત્રણ જૂથમાં વહેંચણી કરવામાં આવી છે. તેમની પરસ્પરની અસર તપાસવા માટે અવલંબિત પરિવર્ત્ય પણ નક્કી કરવામાં આવ્યું છે. જે માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા દ્વારા મેળ વેલા પ્રાપ્તાંકો છે. અને આ રીતે તમેની પારસ્પરિક અસરની સાર્થકતા તપાસવામાં આવી છે. આ માટે 'F' કસોટીનું સૂત્ર આ પ્રમાણે છે.

$$F = \frac{\text{Mean square for between groups}}{\text{Mean square for within groups}} = \frac{MS_B}{MS_w}$$

જ્યાં :-

$$F = \text{ગુણોત્તર}$$

$$MS_B = \text{Mean square for between groups}$$

(પદ્ધતિઓના વર્ગોના સરવાળાનું વિચરણ)

$$MS_w = \text{Mean square for within groups}$$

(જૂથની અંદરના તફાવતોના વર્ગોના સરવાળાનું વિચરણ)

4.11.1 માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું ' F ' કસોટી દ્વારા પૃથક્કરણ અને પરિણામની ચર્ચા :- સાર્થકતાની કક્ષા 0.05

છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના દરેક જૂથ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાનું પરિણામ જેમાં $X_1 = 35\%$ થી 40% , $X_2 = 40\%$ થી 60% , અને $X_3 = 60\%$ થી ઉપર જે સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય તરીકે પસંદ કરાયેલ છે. અને અવલંબિત પરિવર્ત્ય માનસિક સ્વાસ્થ્ય કસોટી દ્વારા મેળવેલ પ્રાપ્તાંકો છે. આ પરસ્પર સાર્થકતાની કક્ષા તપાસવા માટે પેટા જૂથોના વિચરણની સમરૂપતા માટે બાર્ટલેટની કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. અને સાર્થકતાની કક્ષા 0.05 નક્કી કરવામાં આવી છે. જેની અન્ય શક્ય અટકળો તપાસવાનો પ્રાયસ છે.

H₀-106 ધોરણ 11ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.1.1

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 11ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 60)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B _{SS}	0503.64	02	251.82	4.23	છે
W _{SS}	3397.36	57	059.60		
T _{SS}	3901.00	59			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 4.23 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 57 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.15 છે અહિં પ્રાપ્ત થયેલ 'F' ની કિંમત કોઠાની કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. આથી પરિકલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

H₀-107 ધોરણ 11ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.1.2

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 11ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 60)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B _{SS}	0110.10	02	055.05	1.05	નથી
W _{SS}	3305.90	57	058.00		
T _{SS}	3416.00	59			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 1.05 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 57 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.15 હોવી જોઈએ તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દઈ શકાતી નથી અને શૂન્ય અટકળ જાળવી રાખી સ્વીકારવું પડે કે ભિન્ન સિદ્ધિધારી ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક ભિન્ન નથી.

Ho-108 ધોરણ 12 ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની

સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.1.3

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 12 ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 60)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B _{SS}	0048.07	02	024.04	2.39	છે.
W _{SS}	3275.33	57	057.46		
T _{SS}	3323.40	59			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 2.39 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 57 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.15 છે અહિં પ્રાપ્ત થયેલ 'F' ની કિંમત કોઠાની કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. આથી પરિકલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

Ho-109 ધોરણ 12 ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી બિનછાત્રાલયી

વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.1.4

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 12ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 60)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B_{SS}	0434.20	02	217.10	6.10	છે
W_{SS}	2028.73	57	035.59		
T_{SS}	2462.93	59			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 6.10 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 57 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.15 છે અહિં પ્રાપ્ત થયેલ 'F' ની કિંમત કોઠાની કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. આથી પરિકલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

Ho-110 F.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.1.5

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી F.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B_{SS}	0009.43	02	004.72	8.97	છે
W_{SS}	1566.17	37	042.33		
T_{SS}	1575.60	39			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 8.97 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.23 છે અહિં પ્રાપ્ત થયેલ 'F' ની કિંમત કોઠાની કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. આથી પરિકલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

Ho-111 F.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.1.6

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી F.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B_{SS}	0236.00	02	118.00	1.75	નથી
W_{SS}	2489.50	37	067.28		
T_{SS}	2725.50	39			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 1.75 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.23 હોવી જોઈએ તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દઈ શકાતી નથી અને શૂન્ય અટકળ જાળવી રાખી સ્વીકારવું પડે કે ભિન્ન સિદ્ધિધારી ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક ભિન્ન નથી.

Ho-112 S.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.1.7

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી S.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B _{SS}	-6182.12	02	515.18	6.04	છે
W _{SS}	-3153.72	37	085.24		
T _{SS}	-3028.40	39			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 6.04 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.23 છે અહિં પ્રાપ્ત થયેલ 'F' ની કિંમત કોઠાની કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. આથી પરિકલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

Ho-113 S.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.1.8

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી S.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B_{SS}	0044.90	02	022.45	1.92	નથી
W_{SS}	1603.00	37	043.00		
T_{SS}	1647.90	39			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 1.92 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.13 હોવી જોઈએ તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દઈ શકાતી નથી અને શૂન્ય અટકળ જાળવી રાખી સ્વીકારવું પડે કે ભિન્ન સિદ્ધિધારી ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક ભિન્ન નથી.

Ho-114 T.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.1.9

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી T.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B_{SS}	0034.82	02	017.41	1.68	નથી
W_{SS}	1085.08	37	029.33		
T_{SS}	1119.90	39			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 1.68 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.23 હોવી જોઈએ તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દઈ શકાતી નથી અને શૂન્ય અટકળ જાળવી રાખી સ્વીકારવું પડે કે ભિન્ન સિદ્ધિધારી ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક ભિન્ન નથી. H₀-115 T.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી બિનછાત્રાલયીવિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.1.10

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી T.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B _{SS}	0078.88	02	039.44	1.45	નથી
W _{SS}	2122.20	37	057.36		
T _{SS}	2201.08	39			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 1.45 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.23 હોવી જોઈએ તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દઈ શકાતી નથી અને શૂન્ય અટકળ જાળવી રાખી સ્વીકારવું પડે કે ભિન્ન સિદ્ધિધારી ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક ભિન્ન નથી.

તારણ :- માનસિક સ્વાસ્થ્યની 'F' કસોટી માટે કુલ 10 અટકળો રચવામાં આવી હતી. જેમાંથી 4 અટકળો સાર્થક છે અને 6 અટકળો સાર્થક નથી. જેનું કારણ બુદ્ધિઆંક, માનસિક પરિભળો, આજુબાજુનું વાતાવરણ નબળા માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને ભિન્નસિદ્ધિ વચ્ચેની પારસ્પરિક અસર માટે કારણભૂત છે.

4.11.2 સમાયોજનાંકોનું F-કસોટી દ્વારા પૃથક્કરણ અને પરિણામ ચર્ચા :-

છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના દરેક જૂથ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાનું પરિણામ જેમાં $X_1 = 35\%$ થી 40% , $X_2 = 40\%$ થી 60% , અને $X_3 = 60\%$ થી ઉપર જે સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય તરીકે પસંદ કરાયેલ છે. અને અવલંબિત પરિવર્ત્ય સમાયોજન કસોટી દ્વારા મેળવેલ પ્રાપ્તાંકો છે. આ પરસ્પર સાર્થકતાની કક્ષા તપાસવા માટે પેટા જૂથોના વિચરણની સમરૂપતા માટે બાર્ટલેટની કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. અને સાર્થકતાની કક્ષા 0.05 નક્કી કરવામાં આવી છે. જેની અન્ય શક્ય અટકળો તપાસવાનો પ્રયાસ છે.

H₀-116 ધોરણ 11 ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.2.1

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 11 ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 60)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B _{SS}	0042.21	02	024.21	1.84	નથી
W _{SS}	2540.36	57	044.58		
T _{SS}	2589.00	59			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 1.05 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 57 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.15 હોવી જોઈએ તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દઈ શકાતી નથી અને શૂન્ય અટકળ જાળવી રાખી સ્વીકારવું પડે કે ભિન્ન સિદ્ધિધારી ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક ભિન્ન નથી.

Ho-117 ધોરણ 11 ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.2.2

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 11 ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 60)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B_{SS}	0352.66	02	176.33	4.57	છે
W_{SS}	2200.67	57	038.61		
T_{SS}	2553.00	59			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 4.57 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 57 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.15 છે અહિં પ્રાપ્ત થયેલ 'F' ની કિંમત કોઠાની કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. આથી પરિકલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

Ho-118 ધોરણ 12 ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.2.3

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 12 ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 60)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B _{SS}	0047.52	02	023.76	1.30	નથી
W _{SS}	1762.98	57	030.93		
T _{SS}	2810.50	59			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 1.30 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 57 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.15 હોવી જોઈએ તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દઈ શકાતી નથી અને શૂન્ય અટકળ જાળવી રાખી સ્વીકારવું પડે કે ભિન્ન સિદ્ધિધારી ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક ભિન્ન નથી.

Ho-119 ધોરણ 12 ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.2.4

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 12 ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 60)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B _{SS}	0008.03	02	004.02	10.52	છે
W _{SS}	2411.90	57	042.31		
T _{SS}	2419.93	59			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 10.52 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 57 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.15 છે અહિં પ્રાપ્ત થયેલ 'F' ની કિંમત કોઠાની કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. આથી પરિકલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

Ho-120 F.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.2.5

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી F.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B _{SS}	0085.01	02	042.51	1.04	નથી
W _{SS}	1521.96	37	041.13		
T _{SS}	1606.97	39			

આ વિચરણ પૃથ્થકરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 1.05 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.23 હોવી જોઈએ તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દઈ શકાતી નથી અને શૂન્ય અટકળ જાળવી રાખી સ્વીકારવું પડે કે ભિન્ન સિદ્ધિધારી ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક ભિન્ન નથી.

Ho-121 F.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.2.6

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી F.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથ્થકરણ

(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B_{SS}	0076.27	02	038.14	1.04	નથી
W_{SS}	1358.83	37	036.73		
T_{SS}	1435.10	39			

આ વિચરણ પૃથ્થકરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 1.04 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.23 હોવી જોઈએ તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દઈ શકાતી નથી અને શૂન્ય અટકળ જાળવી રાખી સ્વીકારવું પડે કે ભિન્ન સિદ્ધિધારી ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક ભિન્ન નથી.

Ho-122 S.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.2.7

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી S.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B_{SS}	0078.66	02	039.33	1.00	નથી
W_{SS}	1450.84	37	039.21		
T_{SS}	1529.50	39			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 1.00 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.23 હોવી જોઈએ તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દઈ શકાતી નથી અને શૂન્ય અટકળ જાળવી રાખી સ્વીકારવું પડે કે ભિન્ન સિદ્ધિધારી ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક ભિન્ન નથી.

Ho-123 S.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.2.8

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી S.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B _{SS}	0311.25	02	155.63	2.85	નથી
W _{SS}	2020.72	37	054.61		
T _{SS}	2331.97	39			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 2.85 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.23 હોવી જોઈએ તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દઈ શકાતી નથી અને શૂન્ય અટકળ જાળવી રાખી સ્વીકારવું પડે કે ભિન્ન સિદ્ધિધારી ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક ભિન્ન નથી.

Ho-124 T.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.2.9

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી T.Y.B.A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B _{SS}	0079.57	02	039.79	4.45	છે
W _{SS}	0510.33	37	013.79		
T _{SS}	0589.90	39			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 4.23 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.23 છે અહિં પ્રાપ્ત થયેલ 'F' ની કિંમત કોઠાની કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. આથી પરિકલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

Ho-125 T.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી બિનછાત્રાલયી

વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.2.10

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી T.Y.B.A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

સમાયોજનાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B_{SS}	0169.96	02	084.98	5.65	છે
W_{SS}	0857.94	37	023.19		
T_{SS}	1027.90	39			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 4.23 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.23 છે અહિં પ્રાપ્ત થયેલ 'F' ની કિંમત કોઠાની કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. આથી પરિકલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

તારણ :- સમાયોજનની 'F' કસોટી માટે કુલ 10 અટકળો રચવામાં આવી હતી. જેમાંથી 4 અટકળો સાર્થક છે અને 6 અટકળો સાર્થક નથી. જેનું કારણ સમાન શૈક્ષણિક વાતાવરણ હોવા છતાં તેમની બુદ્ધિકક્ષા આંતરિક પરિવર્ત્યો અને બાહ્ય પરિસ્થિતિ નબળા સમાયોજન અને ભિન્નસિદ્ધિ વચ્ચેની પારસ્પરિક અસર માટે જવાબદાર છે.

4.11.3 બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકોનું F-કસોટી દ્વારા પૃથક્કરણ અને પરિણામ ચર્ચા :-

છાત્રાલય અને ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના દરેક જૂથ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીનીઓની પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાનું પરિણામ જેમાં $X_1=35\%$ થી 40% , $X_2=40\%$ થી 60% , અને $X_3=60\%$ થી ઉપર જે સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય તરીકે પસંદ કરાયેલ છે. અને અવલંબિત પરિવર્ત્ય બૌદ્ધિકકક્ષા કસોટી દ્વારા મેળવેલ પ્રાપ્તાંકો છે. આ પરસ્પર સાર્થકતાની કક્ષા તપાસવા માટે પેટા જૂથોના વિચરણની સમરૂપતા માટે બાર્ટલેટની કસોટીનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. અને સાર્થકતાની કક્ષા 0.05 નક્કી કરવામાં આવી છે. જેની અન્ય શક્ય અટકળો તપાસવાનો પ્રયાસ છે. H₀-126 ધોરણ 11 ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.3.1

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 11ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 60)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B _{SS}	22288.67	02	14144.21	27.93	છે
W _{SS}	29876.32	57	506.38		
T _{SS}	52164.99	59			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 27.93 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 57 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.15 છે અહિં પ્રાપ્ત થયેલ 'F' ની કિંમત કોઠાની કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. આથી પરિકલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

H0-127 ધોરણ 11 ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.3.2

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 11ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ
(n = 60)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B_{SS}	0152.67	02	076.03	4.12	છે
W_{SS}	1051.59	57	018.45		
T_{SS}	1203.16	59			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 4.12 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 57 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.15 છે અહિં પ્રાપ્ત થયેલ 'F' ની કિંમત કોઠાની કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. આથી પરિકલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

H0-128 ધોરણ 12 ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.3.3

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 12ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ
(n = 60)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B_{SS}	0559.67	02	279.21	22.36	છે
W_{SS}	0713.32	57	012.52		
T_{SS}	1272.99	59			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 22.36 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 57 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.15 છે અહિં પ્રાપ્ત થયેલ 'F' ની કિંમત કોઠાની કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. આથી પરિકલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

Ho-129 ધોરણ 12 ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.3.4

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી ધોરણ 12ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 60)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B_{SS}	11100.57	02	5550.29	25.68	છે
W_{SS}	123118.97	57	0216.12		
T_{SS}	1218.40	59			

આ વિચરણ પૃથ્થકરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 25.68 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 57 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.15 છે અહિં પ્રાપ્ત થયેલ 'F' ની કિંમત કોઠાની કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. આથી પરિકલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

Ho-130 F.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.3.5

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી F. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકનું વિચરણ પૃથ્થકરણ

(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B_{SS}	0120.93	02	060.47	13.44	છે
W_{SS}	0166.67	37	004.50		
T_{SS}	0287.60	39			

આ વિચરણ પૃથ્થકરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 13.44 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.23 છે અહિં પ્રાપ્ત થયેલ 'F' ની કિંમત કોઠાની કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. આથી પરિકલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

Ho-131 F.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.3.6

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી F. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ
(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B _{SS}	0455.90	02	227.95	29.00	છે
W _{SS}	0290.99	37	007.86		
T _{SS}	0746.89	39			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 29.00 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.23 છે અહિં પ્રાપ્ત થયેલ 'F' ની કિંમત કોઠાની કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. આથી પરિકલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

Ho-132 S.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.3.7

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી S. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B _{SS}	0023.83	02	011.92	1.03	નથી
W _{SS}	0456.07	37	012.33		
T _{SS}	0479.90	39			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 1.03 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.23 હોવી જોઈએ તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દઈ શકાતી નથી અને શૂન્ય અટકળ જાળવી રાખી સ્વીકારવું પડે કે ભિન્ન સિદ્ધિધારી ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક ભિન્ન નથી.

H₀-133 S.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.3.8

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી S. Y. B. A. ની બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B _{SS}	0109.39	02	054.70	3.61	છે
W _{SS}	0560.58	37	015.15		
T _{SS}	0699.97	39			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 3.61 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.23 છે અહિં પ્રાપ્ત થયેલ 'F' ની કિંમત કોઠાની કિંમત કરતાં વધારે છે. તેથી તફાવત સાર્થક છે. આથી પરિકલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

H₀-134 T.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.3.9

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી T. Y. B. A. ની છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના

બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	સાર્થક
B _{SS}	0012.43	02	006.22	3.15	નથી
W _{SS}	0723.94	37	019.57		
T _{SS}	0736.37	39			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 3.15 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.23 હોવી જોઈએ તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દઈ શકાતી નથી અને શૂન્ય અટકળ જાળવી રાખી સ્વીકારવું પડે કે ભિન્ન સિદ્ધિધારી ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક ભિન્ન નથી.

Ho-135 T.Y.B.A. ની ભિન્ન સિદ્ધિ ધરાવતી બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની સરેરાશ બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંક વચ્ચે સાર્થક ભેદ નથી.

કોષ્ટક નં. 4.11.3.10

ભિન્ન સિદ્ધિવાળી T. Y. B. A. ની બિન બિનછાત્રાલયી

વિદ્યાર્થીનીઓના બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકનું વિચરણ પૃથક્કરણ

(n = 40)

ચલનો ઉદ્ભવ	વર્ગોનો સરવાળો	df સ્વાતંત્ર્ય માત્રા	વિચરણ	f ગુણોત્તર	નિર્ણય
B_{SS}	0028.59	02	014.30	1.07	નથી
W_{SS}	0568.18	37	015.36		
T_{SS}	0596.77	39			

આ વિચરણ પૃથક્કરણ બતાવેલ છે કે મળેલ 'F' ની કિંમત 1.07 છે. સ્વાતંત્ર્યતાની માત્રા 2 અને 37 હોય ત્યારે 0.05 કક્ષાએ કોઠાની કિંમત 3.23 હોવી જોઈએ તેથી શૂન્ય અટકળ છોડી દઈ શકાતી નથી અને શૂન્ય અટકળ જાળવી રાખી સ્વીકારવું પડે કે ભિન્ન સિદ્ધિધારી ઘેર રહીને અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક ભિન્ન નથી.

તારણ :- બૌદ્ધિકકક્ષા 'F' કસોટી માટે કુલ 10 અટકળો રચવામાં આવી હતી. જેમાંથી 7 અટકળો સાર્થક છે અને 3 અટકળો સાર્થક નથી. સમાન શૈક્ષણિક વાતાવરણ હોવા છતાં વારસો, વાતાવરણ નબળી બૌદ્ધિકકક્ષા અને ભિન્ન સિદ્ધિ વચ્ચેની પારસ્પરિક અસર માટે જવાબદાર છે.

4.12. ફેક્ટોરિયલ ડિઝાઇન પ્રમાણે પૃથક્કરણ અને પરિણામ ચર્ચા :-

જ્યારે બે થી વધારે સ્વતંત્ર નિદર્શ હોય ત્યારે પદ્ધતિની અસર કારકતાને લગતા આવા શૈક્ષણિક પ્રયોગોમાં બે પ્રકારનાં ભૂલ વિચરણોનો સંભવ છે. તે બન્નેને ગણતરી કરવી જોઈએ

(અ) જૂથોની અંતર્ગત વ્યક્તિઓના વ્યક્તિગત તફાવતોને કારણે

ઉદ્ભવતું ભૂલ વિચરણ (WITHIN GROUP VARANCE)

(બ) અલગ-અલગ જૂથો પર સમગ્ર જૂથ તરીકે અસર કરતા અન્ય બાહ્ય પરિબલોને લીધે આવતા તફાવતને કારણે આવતું શેષ ભૂલ વિચરણ (REMAINDER ERROR VARANCE)

અહિ કુલ વિચરણને ત્રણ વિભાગમાં વહેંચવામાં આવ્યું છે.

(૧) પરિવર્ત્યોના તફાવતને કારણે મળતું વિચરણ

(૨) ધોરણના તફાવતના કારણે મળતું વિચરણ

(૩) બાહ્ય પરિબલોને કારણે આવતું શેષ વિચરણ

વિચરણનું આ રીતે ત્રણ ભાગમાં પૃથક્કરણ થતું હોવાથી આ પદ્ધતિને ત્રિમાર્ગી પૃથક્કરણ કહે છે. દ્વિમાર્ગી પૃથક્કરણ પદ્ધતિમાં જે પૂર્વધારણાઓની આવશ્યકતા હતી તે આ ત્રિમાર્ગી પૃથક્કરણ પદ્ધતિમાં આવશ્યક રહેતી નથી.

4.12.1 - 5 × 3 આવયવિક યોજના - 1

કોષ્ટક નં. 4.12.1.1

ધોરણ પ્રમાણે છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના વ્યવસાય

પ્રમાણે માનસિક સ્વાસ્થ્યનું ઘટક વિચરણ પૃથકરણ

અલનનો ઉદ્ભવ	છાત્રાલય					બિનછાત્રાલય				
	વર્ગોના સરવાળા SS	સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા df	પ્રચરણ MS	ગુણોત્તર F	સાર્થકતા	વર્ગોના સરવાળા SS	સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા df	પ્રચરણ MS	ગુણોત્તર F	સાર્થકતા
પરિવલ્યો	03.20	02	01.06	13.63	છે	34.50	02	17.46	01.88	નથી
ધોરણ	94.34	04	23.58	01.08	નથી	48.92	04	12.23	01.21	નથી
શેષ	174.47	08	21.80			133.46	08	14.83		
કુલ	272.01	14				216.88	14			

HO-136 પિતાનો વ્યવસાય અને છાત્રાલયની વિદ્યાર્થીનીઓના અભ્યાસની તેના માનસિક સ્વાસ્થ્ય પર કોઈ પારસ્પરિક અસર પડતી નથી.

HO-137 પિતાનો વ્યવસાય અને બિનછાત્રાલયની વિદ્યાર્થીનીઓના અભ્યાસની તેના માનસિક સ્વાસ્થ્ય પર કોઈ પારસ્પરિક અસર પડતી નથી.

છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયીની વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના વ્યવસાય માટેની સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા 2 અને શેષ માટેની સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા 8 છે. આ કિંમતો માટે સારણી 'F₁' માં જોતાં 0.05 કક્ષાએ સાર્થકતા માટે 'F₁' ની કિંમત 4.46 છે.

છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયીની વિદ્યાર્થીનીઓના ધોરણ પ્રમાણે સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા 4 અને શેષ માટેની સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા 8 છે. આ કિંમતો માટે સારણી 'F₂' માં જોતાં 0.05 કક્ષાએ સાર્થકતા માટે 'F₂' ની કિંમત 3.84 છે. બન્નેમાં તફાવત સાર્થક નથી.

ઉપરોક્ત ચર્ચાને આધારે તારણ કાઢતા જણાવી શકાય કે 'F₁' ના પરિણામના આધારે છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓમાં માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું જોવા મળે છે. જ્યારે બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓમાં માનસિક સ્વાસ્થ્ય નબળું જોવા મળે છે. તેનું કારણ માતાનો અભ્યાસ, માનસિક ચિંતા, આંતરબાહ્ય પરિબલો વગેરે જવાબદાર ગણી શકાય.

'F₂' ના પરિણામના આધારે છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓમાં માનસિક સ્વાસ્થ્ય નબળું જોવા મળે છે. જેનું કારણ આત્મવિશ્વાસનો અભાવ, આંતરવર્તી પરિબલો, પારસ્પરિક વાતાવરણ વગેરે જવાબદાર ગણી શકાય.

4.12.2 - 3 × 3 આવચવિક યોજના - 2

કોષ્ટક નં. 4.12.2.1

ધોરણ પ્રમાણે છાત્રાલયી અને ઊનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના વ્યવસાય

પ્રમાણે સમાયોજનનું ઘટક વિચરણ પૃથક્કરણ

ચલનનો ઉદ્ભવ	છાત્રાલય				ઊનછાત્રાલય				ગુણોત્તર	F	સાર્થકતા
	વર્ગોના સરવાળા SS	સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા df	પ્રચરણ MS	સાર્થકતા	વર્ગોના સરવાળા SS	સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા df	પ્રચરણ MS	સાર્થકતા			
પરિવલ્યો	10.57	02	05.29	નથી	00.74	02	00.37	09.35	છે		
ધોરણ	08.92	02	04.46	નથી	34.28	02	17.14	04.95	છે		
શેષ	19.86	04	04.97		12.31	04	03.08				
કુલ	39.35	08			47.33	08					

HO-138 પિતાનો વ્યવસાય અને છાત્રાલયની વિદ્યાર્થીનીઓના અભ્યાસની તેના સમાયોજન પર કોઈ પારસ્પરિક અસર પડતી નથી.

HO-139 પિતાનો વ્યવસાય અને છાત્રાલયની વિદ્યાર્થીનીઓના અભ્યાસની તેના સમાયોજન પર કોઈ પારસ્પરિક અસર પડતી નથી.

છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયીની વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના વ્યવસાય માટેની સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા 2 અને શેષ માટેની સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા 4 છે. આ કિંમતો માટે સારણી 'F₁' માં જોતાં 0.05 કક્ષાએ સાર્થકતા માટે 'F₁' ની કિંમત 6.94 છે.

છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયીની વિદ્યાર્થીનીઓના ધોરણ પ્રમાણે સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા 2 અને શેષ માટેની સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા 4 છે. આ કિંમતો માટે સારણી 'F₂' માં જોતાં 0.05 કક્ષાએ સાર્થકતા માટે 'F₂' ની કિંમત 6.94 છે. છાત્રાલયમાં તફાવત સાર્થક નથી. બિનછાત્રાલયમાં તફાવત સાર્થક છે.

ઉપરોક્ત ચર્ચાને આધારે તારણ કાઢતા જણાવી શકાય કે 'F₁' અને 'F₂'ના પરિણામના આધારે છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓમાં સમાયોજન નબળું જોવા મળે છે. જ્યારે બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓમાં સમાયોજન સારું જોવા મળે છે. નબળા સમાયોજન પાછળનું કારણ નબળી પારસ્પરિક આંતરક્રિયા, વ્યક્તિગત ભિન્નતા વગેરે જણાવી શકાય. આથી કહી શકાય કે છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓ કરતાં બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની પારસ્પરિક અને આંતરક્રિયા સારી છે. એટલે કે સમાયોજન સારું જોવા મળે છે.

4.12.3 - 2 × 2 આવયવિક યોજના - 3

કોષ્ટક નં. 4.12.3.1

ધોરણ પ્રમાણે છાત્રાલયી અને ઊનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના વ્યવસાય

પ્રમાણે ભૌલિકકક્ષાનું ઘટક વિચરણ પૃથકરણ

ચલનનો ઉદ્ભવ	છાત્રાલય				ઊનછાત્રાલય					
	વર્ગોના સરવાળા SS	સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા df	પ્રચરણ MS	ગુણોત્તર F	સાર્થકતા	વર્ગોના સરવાળા SS	સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા df	પ્રચરણ MS	ગુણોત્તર F	સાર્થકતા
પરિવલ્યો	01.22	02	00.61	13.33	નથી	08.67	02	04.34	15.50	નથી.
ધોરણ	00.52	01	00.52	15.63	નથી	00.04	01	00.04	07.00	નથી.
શેષ	16.25	02	08.13			00.56	02	00.28		
કુલ	17.99	05				08.07	05			

HO-140 પિતાનો વ્યવસાય અને છાત્રાલયની વિદ્યાર્થીનીઓના અભ્યાસની તેના બૌદ્ધિકકક્ષા પર કોઈ પારસ્પરિક અસર પડતી નથી.

HO-141 પિતાનો વ્યવસાય અને છાત્રાલયની વિદ્યાર્થીનીઓના અભ્યાસની તેના બૌદ્ધિકકક્ષા પર કોઈ પારસ્પરિક અસર પડતી નથી.

છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયીની વિદ્યાર્થીનીઓના પિતાના વ્યવસાય માટેની સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા 2 અને શેષ માટેની સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા 2 છે. આ કિંમતો માટે સારણી 'F₁' માં જોતાં 0.05 કક્ષાએ સાર્થકતા માટે 'F₁' ની કિંમત 19.00 છે.

છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયીની વિદ્યાર્થીનીઓના ધોરણ પ્રમાણે સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા 2 અને શેષ માટેની સ્વાતંત્ર્ય સંખ્યા 1 છે. આ કિંમતો માટે સારણી 'F₂' માં જોતાં 0.05 કક્ષાએ સાર્થકતા માટે 'F₂' ની કિંમત 18.51 છે. બન્નેમાં તફાવત સાર્થક નથી.

ઉપરોક્ત ચર્ચાને આધારે તારણ કાઢતા જણાવી શકાય કે 'F₁' અને 'F₂'ના પરિણામના આધારે છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓમાં બૌદ્ધિકકક્ષા નબળી જોવા મળે છે. વારસો અને વાતાવરણ નબળી બૌદ્ધિકકક્ષા માટે જવાબદાર ગણાવી શકાય.

4.13. નબળા માનસિક સ્વાસ્થ્યના કારણો :-

નબળા માનસિક સ્વાસ્થ્ય ના અસંખ્ય કારણો હોઈ શકે એટલે સુધી કે દરેક વ્યક્તિમાં માનસિક ખેચ ઉભી થવાના પોતાના આગવા કારણો હોય છે. તેમ છતાં માનવ સમુદાયના માર્ગદર્શન માટે કેટલાક સર્વમાન્ય કારણો જોઈએ.

- 1 વ્યક્તિનો અહમ અને સમાજનાં અહમ વચ્ચે સંઘર્ષ થવાથી માનસિક તાણ ઉત્પન્ન થાય છે.
- 2 વ્યક્તિની વાસ્તવિક અને સમાજની વાસ્તવિકતા વચ્ચે મેળન ન થવાથી માનસિક સ્વસ્થતા ગુમાવે છે.
- 3 મુળભુત જરૂરિયાતો જેવી કે શારીરિક માનસિક અને સામાજિક જરૂરિયાત સંતોષવાના માર્ગના વિઘ્ન આવવાથી પણ માનસિક સ્વાસ્થ્ય નબળું બને છે.
- 4 જીવનનાં સંજોગો જેમ કે દુઃખી લગ્નજીવન, મૃત્યુ, આજુબાજુનું ખરાબ વાતાવરણ, નિરાશા, બેરોગારી વગેરે પણ નબળું માનસિક સ્વાસ્થ્ય બનાવે છે.
- 5 જીવનનાં કસોટીભર્યા સમય દરમિયાન થયેલા ઈજાકારક બનાવો માનસિક ખેચના અનુભવનું પ્રાબલ્ય વધારી શકે છે.
- 6 જાતિયતાનો વિકૃત ખ્યાલ પણ માનસિક ખેચ ઉભી કરવામાં સારો એવો ભાગ ભજવે છે.
- 7 બુદ્ધિ અને માનસિક ખેચને સબંધ છે. કમબુદ્ધિવાળા લોકો પુષ્કળ માનસિક તાણથી પીડાતા હોય છે. અને વધુ શિક્ષિત અને યુવાન લોકો વધુ પડતી અપેક્ષા અને આશાવાદ સાથે જીવનમાં ઝંપલાવે છે. અને તેની અસંતુષ્ટતા તેમની માનસિક સ્થિતિને તીવ્ર બનાવે છે.

- 8 ઈચ્છા જરૂરિયાત અને તેમની સિદ્ધિ વચ્ચેનાં મોટા અંતરને કારણે વ્યક્તિ માનસિક સ્વાસ્થતા ગુમાવે છે.
- 9 નવી અને જૂની પેઢી વચ્ચેનું અંતરને કારણે સંઘર્ષ ઉભા થતા નબળી માનસિક સ્વસ્થતાને આમંત્રણ આપે છે.
- 10 આજનો યુગ ઝડપી યુગ છે. આવા સ્પર્ધાત્મક વાતાવરણનો સામનો કરવાથી સંઘર્ષો ઉભા થાય છે. અને માનસિક સ્વાસ્થતા ગુમાવે છે.
- 11 પશ્ચિમી સંસ્કૃતિનું ગાંડપણ કે આકર્ષણ હોય છે. પરંતુ પોતાની સંસ્કૃતિ પ્રમાણે જીવન જીવવું છે. આથી બંને વચ્ચે સંઘર્ષ થાય છે. અને સ્વસ્થતા ગુમાવે છે.
- 12 ગંભીર માંદગીને કારણે પણ સ્વસ્થતા ગુમાવે છે.
- 13 ધર્મ માણસને શાંતિ બક્ષે છે. જ્યારે આજનો યુવાન તે બાબતથી નાસ્તિક બને છે. પરિણામ પણ સ્વસ્થતા ગુમાવે છે.
- 14 આવક ઓછી અને મોઘવારી, જરૂરિયાતને પહોંચીવળવા ને કારણે પણ સ્વસ્થતા ગુમાવે છે.
- 15 કૌટુંબિક પ્રશ્નો પણ માનસિક સ્વસ્થતાને નબળી પાડે છે.
- 16 સફળતા અસફળતાનો ભય નબળું સ્વાસ્થ્ય બનાવે છે.
- 17 ધમકીનો વાંરવાર અનુભવ પણ સ્વસ્થતાને નબળું બનાવે છે.
- 18 કૌટુંબિક મૃત્યુ એ પણ માનસિક સ્વસ્થતાને નબળું બનાવે છે.

આમ ઉપરોક્ત કારણો સિવાય પણ બીજા ઘણા કારણો છે જે માનસિક સ્વાસ્થતાને નબળું બનાવે છે. આવા કારણો તરફ ધ્યાન દોરી તેમની કાળજી લેવામાં આવે તો માનસિક સ્વાસ્થતામાં સુધારો લાવી શકાય છે.

4.14. નબળા સમાયોજન પાછળના કારણો :-

જીવનના વિવિધ કાર્યક્ષેત્રોમાં કામ કરતો માનવી માનસિક સ્વસ્થતાના અભાવે અને સમાયોજના જ્ઞાનના અભાવે હતાશા અને સંઘર્ષ અનુભવી રહ્યો છે. માણસ પોતાની જાત સાથે કેમ વર્તવું તે અર્થપૂર્ણ રીતે જાણતો ન હોવાથી કુસમાયોજન ઉભુ થાય છે. તેની પાછળના કારણો ઘણા જવાબદાર છે જે આપણે હવે પછી જોઈએ.

- 1 માણસની જરૂરિયાત અમચાદિત છે. એ સંતોષવા માટે મળેલી નિષ્ફળતા પાછળ જો ફરી પ્રયાસો ન કરવામાં આવે તો કુસમાયોજનનું સર્જન થાય છે.
- 2 જો વ્યક્તિ પોતાનું ધ્યેય પોતાની શક્તિ પ્રમાણે ન રાખે તો તેમાં નિષ્ફળતા મળે છે. આ ઉપરાંત ખોટા માર્ગે થતું કોઈ પ્રકારનું વ્યક્તિનું વર્તન વ્યક્તિને ધ્યેયથી દૂર રાખે છે. ને પ્રતિસમાયોજન સર્જે છે.
- 3 સમાજના નિયમોનો ભંગ કરવાથી પણ કુસમાયોજનનું સર્જન થાય છે.
- 4 વિશ્વસનિયતના અભાવવાળી વ્યક્તિ પણ સારૂ સમાયોજન સાધી શક્તિ નથી.
- 5 બાળપણનું ઉછેરનું અયોગ્ય વાતાવરણ કુસમાયોજન ઉભુ કરે છે.
- 6 નબળું માનસિક સ્વાસ્થ્ય, હોય તેમનું સમાયોજન પણ નબળું હોય છે.
- 7 જીવનમાં નિરસપણું પણ સારૂ સમાયોજન સાધી શક્તી નથી.
- 8 પોતાનામાં રહેલું હઠીલાપણું , બડાઈ ઠોકરનાર વ્યક્તિ પણ સારા સબંધો બાંધી શક્તી નથી.

- 9 જે વ્યક્તિ વાસ્તવિકતાનો સ્વીકાર કરી શકતી નથી , પીછેહઠ , બચાવ પ્રચુક્તિ વગેરેનો ઉપયોગ કરે છે. તેવી વ્યક્તિનું સમાયોજન નબળું હોય છે.
- 10 નિર્ણય શક્તિનો અભાવ એ પણ કુસમાયોજન સર્જે છે.
- 11 વર્તનમાં આચાર વિચારમાં બિભત્સપણું, કુહાડા જેવી જીભની વાણી પણ કુસમાયોજન સર્જે છે.
- 12 ખરાબ સંગત સમાજની વિરોધી વ્યક્તિ સાથેના સબંધો પણ કુસમાયોજન સર્જે છે.
- 13 વાતવાતમાં કટાક્ષમાં બોલવું બીજને ઉતારી પાડનાર વ્યક્તિનું સમાયોજન પણ નબળું હોય છે.
- 14 બીજની અંગત બાબતોમાં વારંવાર દખલગીરી હસ્તક્ષેપ કરનારનું સમાયોજન નબળું હોય છે.
- 15 કુટેવો પણ નબળા સમાયોજનની નિશાની છે.
- 16 નમ્રતાપૂર્ણ વિવેકપૂર્ણ વ્યવહાર ન કરવાથી પણ કુસમાયોજન ઉભુ થાય છે.

આમ કુસમાયોજન પાછળ ઘણા કારણો જવાબદાર ગણાવી શકાય જેને પરિણામે અહીં વિદ્યાર્થીનીઓને આમાનું કોઈ પણ કારણ હોય જેને કારણે તેમનું સમાયોજન નબળું જોવા મળે છે.

4.15. નાબળા બૌદ્ધિકકક્ષા પાછળના કારણો :-

વ્યક્તિને મળેલી બુદ્ધિ કેવા પ્રકારની છે ? કેટલી છે ? તેની પાછળના કારણો જવાબદાર છે. જેને પરિણામે મનોદુર્બળતા આવે છે. જેના કારણો જાણવાનો પ્રયાસ કરીએ.

- 1 વારસો બૌદ્ધિકકક્ષામાં જવાબદાર છે. જેમાં માતા અને પિતાનો વારસો જવાબદાર છે. તેને આધારે બુદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે. જો માતા કે પિતાની બુદ્ધિકક્ષા નબળી હોય તો પણ વ્યક્તિની બુદ્ધિકક્ષા નબળી હોય છે.
- 2 જન્મ પહેલાનું વાતાવરણ :-
 - A માતાની લીધેલી દવા બાળકને ગર્ભવાસ્થા દરમ્યાન અસર કરે છે.
 - B માતાએ કરેલી કસરતો, માતાએ લીધેલ ખોરાક માતાને થયેલા ચેપી રોગો વગેરે ગર્ભમાં રહેલ બાળકની બુદ્ધિ પર અસર કરે છે.
 - C કેફી દવાઓની વધુ માત્રા માતામાં કાર્બનમોનોઑક્સાઈડ સર્જે છે. પરિણામે તેના બાળકોમાં મનોદુર્બળતા જોવા મળે છે. આ ઉપરાંત બીજા ઘણાં કારણો જવાબદાર હોઈ શકે.
 - D જો સિઝિરિયન દ્વારા જન્મ થાય તો મગજના કોમળ અંગોને કોઈ ચંત્રનું દબાણ આવે કે તેને નુકશાન કરે તો પણ મંદબુદ્ધિનો જન્મે છે. ટૂંકમાં મગજના સ્નાયુઓને નુકશાન થવાથી નબળી બુદ્ધિકક્ષા હોય છે.
- 3 જન્મ પછીના કારણો :-
 - I લાંબાગાળાની માંદગીને કારણે લાંબો સમય પથારીવશ રહેવું પડે છે. આથી તે બૌદ્ધિક વિકાસની દ્રષ્ટિએ પાછળ રહી જાય છે.
 - II તંદુરસ્તીનો અભાવ, નબળી તંદુરસ્તીએ અપુરતા પોષણનું કારણ છે. જે વ્યક્તિને પુરતું પોષણ ન મળે તેમનું શરીર નબળું બને છે, બુદ્ધિ પણ નબળી બને છે.

- III માતાનો ચેપી રોગ બાળકને પણ તે રોગ થાય છે. અને તે બાળકના મધ્યસ્થ મજ્જાતંત્રના કાર્યને અસર પહોંચાડે છે. પરિણામે મનોદુર્બળતા સર્જાય છે.
- IV અપુરતો ઓક્સિજન મળવાથી પણ મનો દુર્બળતા પેદા થાય છે.
- V આજુબાજુનું અયોગ્ય વાતાવરણ પણ અસર કરે છે. કહેવાય છે કે કાળીયા પાસે ઘોળીયો બાંધીએ તો વાન ન આવે પણ સાન તો જરૂર આવે. આમ નબળું વાતાવરણ પણ વ્યક્તિની નબળી બુદ્ધિ બનાવવામાં જવાબદાર છે.
- VI પાણીનું પ્રદુષણ પણ મનોદુર્બળતા માટે જવાબદાર છે. જાપાનમાં એક જૂથના બધા જ બાળકોમાં મનોદુર્બળતા સર્જઈ તેનું કારણ પાણીનું પ્રદુષણ ગણવામાં આવ્યું.
- VII મગજને ઈજા થવાથી જેમ કે એકસ્માત વગેરેન કારણો મનોદુર્બળતા પેદા થાય છે.
- VIII મધ્યસ્થ ચેતાતંત્રની કાર્યવાહી ખોરવાઈ જાય ત્યારે પણ મનોદુર્બળતા સર્જાય છે.
- IX ગામડાનું વાતાવરણ પણ બૌદ્ધિક મંદતાને આમંત્રણ આપે છે. બુદ્ધિ હોવા છતાં વિકસી શકતી નથી.
- X આર્થિક સ્થિતિ નબળી હોવાથી પણ બુદ્ધિ વિકસી શકતી નથી.
- XI માતા પિતાની જાગૃતિનો અભાવ એ પણ બુદ્ધિ વિકાસની તકને રૂંધે છે.

આમ ઉપર પ્રમાણે બુદ્ધિ વિકાસમાં અવરોધ ઉભા કરનારા ઘણા કારણો જોયા અને આ સિવાય બીજા ઘણા કારણો હશે પણ ખરા જેને કારણે મનો દુર્બળતા ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા બૌદ્ધિકકક્ષાનો વિકાસ નબળો બને છે.

પ્રકરણ - 5
સંશોધન સારાંશ,
મર્યાદાઓ અને
ભાવિસંશોધન
માટેના સૂચનો

-: અનુક્રમણિકા :-

ક્રમ	વિગત	પૃષ્ઠ નંબર
5.0	પ્રાસ્તાવિક	447
5.1	સંશોધન પદ્ધતિનો સાર	448
5.2	સંશોધનના આધારે મળેલા તારણો	450
5.2.1	મુખ્ય પરિવર્ત્યોના માનસિક સ્વાસ્થ્યની ટી કસોટીનું પૃથક્કરણ અને ચર્ચા	451
5.2.2	મુખ્ય પરિવર્ત્યોના સમાયોજનની ટી કસોટીનું પૃથક્કરણ અને ચર્ચા	453
5.2.3	મુખ્ય પરિવર્ત્યોના બૌદ્ધિકકક્ષા સાથે ટી કસોટીનું પૃથક્કરણ અને ચર્ચા	455
5.2.4	માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથક્કરણ	457
5.2.5	માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથક્કરણ	459
5.2.6	સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથક્કરણ	461
5.2.7	ભિન્ન સિદ્ધિ અને માનસિક સ્વાસ્થ્યની F કસોટીનું પૃથક્કરણ	463
5.2.8	ભિન્ન સિદ્ધિ અને સમાયોજનની F કસોટીનું પૃથક્કરણ	465
5.2.9	ભિન્ન સિદ્ધિ અને બૌદ્ધિકકક્ષાના F કસોટીનું પૃથક્કરણ	467
5.2.10	ફેક્ટોરીયલ ડીગ્રાઈન પ્રમાણે ધોરણ અને પિતાના વ્યવસાય સાથે માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષાનું પૃથક્કરણ	469
5.3.	સમગ્ર શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો સારાંશ	470
5.4	નબળા માનસિક સ્વાસ્થ્ય પાછળના કારણો અને સુધારણાના ઉકેલો	472
5.5	નબળા સમાયોજન પાછળના કારણો અને સુધારણાના ઉકેલો	474
5.6	નબળા બૌદ્ધિકકક્ષા પાછળના કારણો અને સુધારણાના ઉકેલો	476

5.7 માનસિક સ્વાસ્થ્ય સુધારવા માટેના સૂચનો	478
5.8 સમાયોજન સુધારવા માટેના સૂચનો	480
5.9 બૌદ્ધિકકક્ષા સુધારવા માટેના સૂચનો	482
5.10 પ્રસ્તુત અભ્યાસની મર્યાદાઓ	484
5.11 ભાવિસંશોધન માટેના સૂચનો	488

પ્રકરણ : 5
સંશોધન સારાંશ, મર્યાદાઓ અને
ભાવિસંશોધન માટેના સૂચનો

5.0 પ્રાસ્તાવિક :-

સંશોધનનું મુખ્ય પ્રયોજન અમુક પ્રશ્નોના ઉત્તર મેળવવાનું હોય છે. પરંતુ આ વૈજ્ઞાનિક સંશોધન કેવી રીતે થયા છે તેમના પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન માટે અને તેમને બહોળો અનુભવ થાય તે ઉદ્દેશ્ય સાથે એક નાનું સંશોધન હાથ ધરવાનો સંશોધકે નમ્ર પ્રયાસ કર્યો છે.

સંશોધન કરવું એ સામાન્ય બાબત નથી, એ કોઈ ખેલ નથી. એ વાતની પ્રતિતિ આ નાનકડા સંશોધનને કરાવી છે. ઘણો બોધ પાઠ સંશોધકને આપ્યો છે. આ પ્રથમ પ્રયત્ને જ સંશોધનની પ્રક્રિયાઓ, પ્રવિધિઓ અને પદ્ધતિઓ તેમજ પગલાઓનો ઘણોબધો પ્રત્યક્ષ અનુભવ કર્યો છે. આ ઉપરાંત ઘણી વ્યક્તિઓના સહકાર અને સલાહ પણ આવશ્યક છે તેનું ભાન કરાવ્યું છે. કોઈ પણ સંશોધન થાય તો તેમાં એક વ્યક્તિનું સંશોધક તરીકે નામ મુકાય છે, લેવાય છે. હકિકતમાં સંશોધન એ સામુહિક તપસ્યા છે તેનું જ્ઞાન આ સંશોધન દ્વારા થયું છે. આ સંશોધન દ્વારા ઘણી જટીલ અને શુદ્ધ બાબતોનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ થયો છે. અને હવે કોઈ અન્ય સંશોધન હાથ ધરશે તો ઘણીબધી ઉણપો જરૂરી ટાળી શકશે.

5.1 સંશોધન પદ્ધતિનો સાર :-

પ્રસ્તુત અધ્યયન ઘણી બધી મહેનત અને અથાગ પ્રયાસથી મળેલું પરિણામ છે. આ કાર્ય દરમ્યાન વિશાળ વાંચન, રોજબરોજના બનતા બનાવોનું નિરીક્ષણ સતત ચાલું જ રાખ્યું છે. અને સતત વિદ્યાર્થીની બહેનોના સમાયોજન, માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિક આંક વિશેની માહિતી મેળવી વ્યવસ્થિત પરિણામો મેળવવાનો નમ્ર પ્રયાસ કર્યો છે.

રાજકોટ જિલ્લાનો જામકંડોરણા તાલુકો જે પછાત વિસ્તાર તરીકે જાણીતો છે. આ પછાત વિસ્તારમાં બહુ જ વિશાળ આયોજન શૈક્ષણિક સંસ્થાનું થયેલું છે. જ્યાં આજુબાજુના ગામડાની બાળાઓ છાત્રાલયમાં રહીને અભ્યાસ કરી શકે તે માટે વિશાળ સંશુલ બનાવ્યું છે. જે આજે ગુજરાતભરમાં પ્રખ્યાત થઈ ચુક્યું છે. અને મોટા શહેરની બાળાઓ પણ અહીં રહીને અભ્યાસ કરી શકે છે. અહીં ધોરણ - ૫ થી માંડીને કોલેજ સુધીનો અભ્યાસ અત્યારે હાલમાં છે. જેમાં થોડી દૂર કુમાર છાત્રાલય પણ છે. ત્યાં પણ આજ વ્યવસ્થા છે. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં માત્ર વિદ્યાર્થીનીઓને જ લેવામાં આવી છે. જે વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિક કક્ષા પર સંશોધન કરવાનું વિચારેલું તેનો પસંદ કરેલો વિષય આ પ્રમાણે છે. "ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળા અને કોલેજના વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય સમાયોજન અને બૌદ્ધિક કક્ષાનો તુલનાત્મક અભ્યાસ."નું શીર્ષક શબ્દબદ્ધ કરવામાં આવ્યું. જેમાં છાત્રાલયમાં રહીને અને ઘેર

રહીને અભ્યાસ કરતી એક જ સંકુલની વિદ્યાર્થીનીઓ જેમાં ધોરણ 11-12 ની 240 અને F.Y.B.A.,S.Y.B.A.,T.Y.B.A.ની 240 એમ કુલ 480 વિદ્યાર્થીનીઓને નમૂના તરીકે યદચ્છ રીતે પસંદ કરેલી હતી.

તેમાં નીચે પ્રમાણે ચાર સાધનોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

- (1) વ્યક્તિગત માહિતી પત્રક
- (2) ડૉ. ભટ્ટની માનસિક સ્વાસ્થ્ય સંશોધનિકા
- (3) ડૉ. પ્રમોદકુમાની રૂપાંતરીત સમાયોજન સંશોધનિકા
- (4) ડૉ. કે. એસ. પાલ અને ડૉ. એસ. કે. મિશ્રા (અલ્લાબાદ)
રચિત સામાન્ય બૌદ્ધિક કક્ષા માટેની કસોચી.

5.2 સંશોધનના આધારે મળેલા તારણો :-

સમાપન કરતાં કહી શકાય કે વિદ્યાર્થીનીઓનાં પરનો અભ્યાસ ઘણી અગત્યતા ધરાવે છે. અને વિદ્યાર્થીનીઓના હાલત પર સુધારા વધારા કરવા માટે આ એક નક્કર આધારશીલા છે. હાલ આપણે 21 મી સદી ચાલી રહી છે. ત્યારે પણ જે વિદ્યાર્થીનીઓના સંબંધો પ્રત્યે નિષેધક હોઈએ તો આપણા માટે શરમ જનક કહી શકાય. જે બાબતની માહિતી પ્રસ્તુત અભ્યાસ જણાવે છે કે, વિદ્યાર્થીનીઓના વલણો બદલવાની જરૂર છે. અને તે બાબતની તપાસ કરવી તે આપણી ફરજ બની જાય છે.

પ્રસ્તુત સંશોધન કાર્યમાં ઘણી શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો અસ્વીકાર પણ થયો છે. પરંતુ તેના કારણે સંશોધનની અગત્યતામાં કોઈ ઘટાડો થયેલો જોવા મળતો નથી. જેમ ઘણી શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે તેમ ઘણી શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો સ્વીકારવામાં પણ આવે છે. વોલમેનના મત પ્રમાણે વિજ્ઞાનનો ઇતિહાસ એ ઘણી ભૂલોથી ભરેલો ઇતિહાસ છે. ટૂંકમાં સંશોધકે પોતાની પૂરી શારીરિક અને માનસિક શક્તિ એકત્રીત કરી, વિજ્ઞાનના નિયમોને ધ્યાનમાં રાખી તેમજ જુદી-જુદી વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરી શક્ય એટલા વ્યવસ્થિત તારણો મેળવવા માટેનો પ્રયાસ કર્યો છે. અને તેમાં તેને ઘણી બધી સફળતાઓ પણ મળેલી જોવા મળે છે.

કોષ્ટક નં.-5.2.1

5.2.1 મુખ્ય પરિવર્ત્યોના માનસિક સ્વાસ્થ્યની ટી કસોટીનું પૃથકરણ અને ચર્ચા

ઉત્કલ્પના ક્રમ	સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય	t ની કિંમત	સાર્થકતાની કક્ષા
01	ધો.11-છાત્રાલય-ઘર	0.38	સાર્થક નથી.
02	ધો.12-છાત્રાલય-ઘર	0.91	સાર્થક નથી.
03	F.Y.B.A.-છાત્રાલય-ઘર	2.11	**
04	S.Y.B.A.-છાત્રાલય-ઘર	1.29	સાર્થક નથી.
05	T.Y.B.A.-છાત્રાલય-ઘર	2.45	**
06	ધો.11-12 છાત્રાલય	0.49	સાર્થક નથી.
07	ધો.11-12 ઘર	0.11	સાર્થક નથી.
08	ધો.11-F.Y.B.A.છાત્રાલય	2.31	**
09	ધો.11-F.Y.B.A.ઘર	0.97	સાર્થક નથી.
10	ધો.11-S.Y.B.A.છાત્રાલય	0.99	સાર્થક નથી.
11	ધો.11-S.Y.B.A.ઘર	1.60	સાર્થક નથી.
12	ધો.11-T.Y.B.A.છાત્રાલય	1.75	સાર્થક નથી.
13	ધો.11-T.Y.B.A.ઘર	3.39	**
14	ધો.12-F.Y.B.A.છાત્રાલય	2.54	**
15	ધો.12-F.Y.B.A.ઘર	0.53	સાર્થક નથી.
16	ધો.12-S.Y.B.A.છાત્રાલય	1.39	સાર્થક નથી.
17	ધો.12-S.Y.B.A.ઘર	1.99	સાર્થક નથી.
18	ધો.12-T.Y.B.A.છાત્રાલય	0.90	સાર્થક નથી.
19	ધો.12-T.Y.B.A.ઘર	3.87	**
20	F.Y.B.A.-S.Y.B.A.છાત્રાલય	2.42	**
21	F.Y.B.A.-S.Y.B.A.ઘર	2.38	**
22	F.Y.B.A.-T.Y.B.A.છાત્રાલય	0.50	સાર્થક નથી.
23	F.Y.B.A.-T.Y.B.A.ઘર	3.35	**
24	S.Y.B.A.-T.Y.B.A.છાત્રાલય	0.53	સાર્થક નથી.
25	S.Y.B.A.-T.Y.B.A.ઘર	1.63	સાર્થક નથી.

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં કુલ 25 શૂન્ય ઉત્કલ્પનાઓમાંથી 16 (સોળ) અસ્વીકાર્ય બને છે એટલે કે વૈકલ્પિક અટકળ સ્વીકાર કરવામાં આવે છે. અને 9 (નોવ) એટલે કે 3, 5, 8, 13, 14, 19, 20, 21, 23, નંબરની ઉત્કલ્પનાનો સ્વીકાર કરવામાં આવે છે અને વૈકલ્પિક અટકળનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

પ્રસ્તુત સંશોધન બતાવે છે કે રહેઠાણ એ વિદ્યાર્થીનીઓના અભ્યાસ દરમિયાન તેમના માનસિક સ્વાસ્થ્યને અસર કરે છે. તેવી જ રીતે તેમના અભ્યાસનું વર્ષ પણ તેના માનસિક સ્વાસ્થ્યને અસર કરતું જોવા મળે છે. આ સિવાય અન્ય બાબતોમાં કોઈ ચોક્કસ તફાવત તેમનાં માનસિક સ્વાસ્થ્ય પર જોવા મળતો નથી. તેમ આંકડાકીય માહિતી પુરવાર કરે છે.

Ho. 1, 2, 4, માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યની સરખામણી કરતાં માલુમ પડેલ કે તેઓનું શૈક્ષણિક ધોરણ અને રહેઠાણ સમાન હોવા છતાં તેમના પર આજુ બાજુનું વાતાવરણ અને આંતરવર્તી પરિબલોને નબળા માનસિક સ્વાસ્થ્ય માટે કારણભૂત ગણી શકાય.

Ho. 6, 10, 12, 16, 18, 22, 24 માં છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યની સરખામણી કરતાં માલુમ પડેલ કે તેઓનું રહેઠાણ સમાન હોવા છતાં તેમના પર શૈક્ષણિક ધોરણ અને આંતરિક ઘટકો અને આસપાસનું વાતાવરણ નબળા માનસિક સ્વાસ્થ્ય માટે જવાબદાર ગણી શકાય.

Ho. 7, 9, 11, 15, 17, 25 માં બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યની સરખામણી કરતાં માલુમ પડેલ કે તેઓનું રહેઠાણ સમાન હોવા છતાં તેમના પર શૈક્ષણિક ધોરણ અને આંતરિક ઘટકો અને આસપાસનું વાતાવરણ નબળા માનસિક સ્વાસ્થ્ય માટે જવાબદાર ગણી શકાય.

કોષ્ટક નં.-5.2.2

5.2.2 મુખ્ય પરિવર્તોના સમાયોજનની ટી કસોટીનું પૃથકરણ અને ચર્ચા

ઉત્કલ્પના ક્રમ	સ્વતંત્ર પરિવર્ત	t ની કિંમત	સાર્થકતાની કક્ષા
26	ધો.11-છાત્રાલય-ઘર	1.24	સાર્થક નથી.
27	ધો.12-છાત્રાલય-ઘર	0.53	સાર્થક નથી.
28	F.Y.B.A.-છાત્રાલય-ઘર	0.85	સાર્થક નથી.
29	S.Y.B.A.-છાત્રાલય-ઘર	0.75	સાર્થક નથી.
30	T.Y.B.A.-છાત્રાલય-ઘર	0.90	સાર્થક નથી.
31	ધો.11-12 છાત્રાલય	1.52	સાર્થક નથી.
32	ધો.11-12 ઘર	0.49	સાર્થક નથી.
33	ધો.11-F.Y.B.A.છાત્રાલય	0.88	સાર્થક નથી.
34	ધો.11-F.Y.B.A.ઘર	0.12	સાર્થક નથી.
35	ધો.11-S.Y.B.A.છાત્રાલય	1.64	સાર્થક નથી.
36	ધો.11-S.Y.B.A.ઘર	1.64	સાર્થક નથી.
37	ધો.11-T.Y.B.A.છાત્રાલય	1.64	સાર્થક નથી.
38	ધો.11-T.Y.B.A.ઘર	3.08	**
39	ધો.12-F.Y.B.A.છાત્રાલય	1.13	સાર્થક નથી.
40	ધો.12-F.Y.B.A.ઘર	0.65	સાર્થક નથી.
41	ધો.12-S.Y.B.A.છાત્રાલય	2.06	**
42	ધો.12-S.Y.B.A.ઘર	2.73	**
43	ધો.12-T.Y.B.A.છાત્રાલય	4.18	**
44	ધો.12-T.Y.B.A.ઘર	4.85	**
45	F.Y.B.A.-S.Y.B.A.છાત્રાલય	0.85	સાર્થક નથી.
46	F.Y.B.A.-S.Y.B.A.ઘર	2.50	**
47	F.Y.B.A.-T.Y.B.A.છાત્રાલય	2.78	**
48	F.Y.B.A.-T.Y.B.A.ઘર	3.89	**
49	S.Y.B.A.-T.Y.B.A.છાત્રાલય	1.75	સાર્થક નથી.
50	S.Y.B.A.-T.Y.B.A.ઘર	1.22	સાર્થક નથી.

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં કુલ 25 શૂન્ય ઉત્કલ્પનાઓમાંથી 17 (સતર) અસ્વીકાર્ય બને છે એટલે કે વૈકલ્પિક અટકળ સ્વીકાર કરવામાં આવે છે. અને 8 (આઠ) એટલે કે 38, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48 નંબરની ઉત્કલ્પનાનો સ્વીકાર કરવામાં આવે છે અને વૈકલ્પિક અટકળનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

પ્રસ્તુત સંશોધન બતાવે છે કે વિદ્યાર્થીનીઓના અભ્યાસ દરમિયાન તેમનું ધોરણ ક્યું છે, તેમજ તેમનું રહેઠાણ ઘર કે છાત્રાલય એ વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજનને અસર કરતું જોવા મળે છે. જેમ કે રહેઠાણ તેમના સમાયોજન પર અસર કરે છે. તેવી જ રીતે ધોરણના પ્રકાર થોડું વધારે ધોરણનો ક્રમ પણ તેમના સમાયોજનને અસર કરતો જોવા મળે છે. એ સિવાઈની અન્ય બાબતોમાં કોઈ ચોક્કસ તફાવત તેમના સમાયોજનમાં જોવા મળતો નથી. તે આકડાકીય માહિતી પુરવાર કરે છે.

Ho. 26, 27, 28, 29, 30, માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનની સરખામણી કરતાં માલુમ પડેલ કે તેઓનું શૈક્ષણિક ધોરણ અને રહેઠાણ સમાન હોવા છતાં તેમના પર અરસપરની નબળી આંતરક્રિયા અને વ્યક્તિગત ભિન્નતા નબળા સમાયોજન માટે કારણભૂત ગણી શકાય.

Ho. 31, 33, 35, 37, 39, 45, 49 માં છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનની સરખામણી કરતાં માલુમ પડેલ કે તેઓનું રહેઠાણ સમાન હોવા છતાં તેમના પર શૈક્ષણિક ધોરણ અને વ્યક્તિગત ભિન્નતા અને આસપાસનું વાતાવરણ નબળા સમાયોજન માટે જવાબદાર ગણી શકાય.

Ho. 32, 34, 36, 40, 50, માં બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના સમાયોજનની સરખામણી કરતાં માલુમ પડેલ કે તેઓનું રહેઠાણ સમાન હોવા છતાં તેમના પર શૈક્ષણિક ધોરણ અને વ્યક્તિગત ભિન્નતા, માનસિક ચિંતા અને આસપાસનું વાતાવરણ નબળા સમાયોજન માટે કારણભૂત ગણી શકાય.

કોષ્ટક નં.-5.2.3

5.2.3 મુખ્ય પરિવર્તોના બૌદ્ધિકકક્ષા સાથે ટી કસોટીનું પૃથકરણ અને ચર્ચા

ઉત્કલ્પના ક્રમ	સ્વતંત્ર પરિવર્ત	t ની કિંમત	સાર્થકતાની કક્ષા
51	ધો.11-છાત્રાલય-ઘર	1.11	સાર્થક નથી.
52	ધો.12-છાત્રાલય-ઘર	3.66	**
53	F.Y.B.A.-છાત્રાલય-ઘર	2.94	**
54	S.Y.B.A.-છાત્રાલય-ઘર	1.44	સાર્થક નથી.
55	T.Y.B.A.-છાત્રાલય-ઘર	2.74	**
56	ધો.11-12 છાત્રાલય	3.28	**
57	ધો.11-12 ઘર	1.26	સાર્થક નથી.
58	ધો.11-F.Y.B.A.છાત્રાલય	1.36	સાર્થક નથી.
59	ધો.11-F.Y.B.A.ઘર	0.17	સાર્થક નથી.
60	ધો.11-S.Y.B.A.છાત્રાલય	2.58	**
61	ધો.11-S.Y.B.A.ઘર	2.41	**
62	ધો.11-T.Y.B.A.છાત્રાલય	6.51	**
63	ધો.11-T.Y.B.A.ઘર	3.84	**
64	ધો.12-F.Y.B.A.છાત્રાલય	1.24	સાર્થક નથી.
65	ધો.12-F.Y.B.A.ઘર	0.46	સાર્થક નથી.
66	ધો.12-S.Y.B.A.છાત્રાલય	4.87	**
67	ધો.12-S.Y.B.A.ઘર	3.23	**
68	ધો.12-T.Y.B.A.છાત્રાલય	9.33	**
69	ધો.12-T.Y.B.A.ઘર	4.36	**
70	F.Y.B.A.-S.Y.B.A.છાત્રાલય	4.70	**
71	F.Y.B.A.-S.Y.B.A.ઘર	3.26	**
72	F.Y.B.A.-T.Y.B.A.છાત્રાલય	9.88	**
73	F.Y.B.A.-T.Y.B.A.ઘર	4.57	**
74	S.Y.B.A.-T.Y.B.A.છાત્રાલય	5.41	**
75	S.Y.B.A.-T.Y.B.A.ઘર	1.00	સાર્થક નથી.

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં કુલ 25 શૂન્ય ઉત્કલ્પનાઓમાંથી 8 (આઠ) અસ્વીકાર્ય બને છે એટલે કે વૈકલ્પિક અટકળ સ્વીકાર કરવામાં આવે છે. અને 17 (સતર) એટલે કે 52, 53, 55, 56, 60, 61, 62, 63, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, નંબરની ઉત્કલ્પનાનો સ્વીકાર કરવામાં આવે છે અને વૈકલ્પિક અટકળનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

પ્રસ્તુત સંશયોન બતાવે છે કે વિદ્યાર્થીની બહનેનો ની બોધિક કક્ષામાં તેમનું રહેઠાણ અસરકર્તા જોવા મળે છે. આ ઉપરાંત તેમનો અભ્યાસનો ક્રમ એ પણ તેમની બોધિક કક્ષા પર અસર કરતો જોવા મળે છે. આ સિવાય અન્ય બાબતો માં કોઈ ચોક્કસ તફાવત તેમની બોધિક કક્ષા પર જોવા મળતો નથી. તેમ આંકડાકીય માહિતી પૂરવાર કરે છે.

Ho. 51, 54 માં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બોધિક કક્ષાની સરખામણી કરતાં માલુમ પડેલ કે તેઓનું શૈક્ષણિક ધોરણ અને રહેઠાણ સમાન હોવા છતાં તેમના પર વારસો, અરસપરનું વાતાવરણ અને આકસ્મિક કારણ નબળી બોધિક કક્ષા માટે કારણભૂત ગણી શકાય.

Ho. 58, 64 માં છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બોધિક કક્ષાની સરખામણી કરતાં માલુમ પડેલ કે તેઓનું રહેઠાણ સમાન હોવા છતાં તેમના પર વારસો, શૈક્ષણિક ધોરણ અને વાતાવરણ નબળી બોધિક કક્ષા માટે જવાબદાર ગણી શકાય.

Ho. 57, 59, 65, 75 માં બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓના બોધિક કક્ષાની સરખામણી કરતાં માલુમ પડેલ કે તેઓનું રહેઠાણ સમાન હોવા છતાં તેમના પર વારસો, શૈક્ષણિક ધોરણ, આસપાસનું વાતાવરણ અને આકસ્મિક કારણ નબળી બોધિક કક્ષા માટે કારણભૂત ગણી શકાય.

કોષ્ટક નં.-5.2.4

5.2.4 માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથક્કરણ

ક્રમ	જૂથ બે	પરિવર્ત્યો વચ્ચેનો સહસંબંધ	સહ સંબંધ ગુણાંકન	વિધાયક અથવા નિષેધક	અર્થનો સુચિતાર્થ સંબંધ
76	ધો. 11 છાત્રાલય	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન	0.15	વિધાયક	બહુજ થોડો, નહિવત
77	ધો. 11 ઘર	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન	0.29	વિધાયક	ઓછો થોડો, નિશ્ચિત સંબંધ
78	ધો. 12 છાત્રાલય	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન	0.40	વિધાયક	સાધારણ, ઠીક ઠીક
79	ધો. 12 ઘર	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન	0.27	વિધાયક	ઓછો, થોડો, નિશ્ચિતસંબંધ
80	F.Y.B.A. છાત્રાલય	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન	0.42	વિધાયક	સાધારણ, ઠીક ઠીક સંબંધ
81	F.Y.B.A. ઘર	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન	0.68	વિધાયક	સાધારણ, ઠીક ઠીક સંબંધ
82	S.Y.B.A. છાત્રાલય	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન	0.38	વિધાયક	ઓછો થોડો, નિશ્ચિત સંબંધ
83	S.Y.B.A. ઘર	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન	0.11	વિધાયક	બહુ થોડો, નહિવત સંબંધ
84	T.Y.B.A. છાત્રાલય	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન	0.34	વિધાયક	થોડો ઓછો, પણ નિશ્ચિત સંબંધ
85	T.Y.B.A. ઘર	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજન	0.44	વિધાયક	સાધારણ, ઠીક ઠીક સંબંધ

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં છાત્રાલયી અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીની ઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજનના પ્રાપ્તાંકને આધારે સહસંબંધ શોધવામાં આવ્યો છે. જેમાં Ho.76 થી Ho.85 માં વિધાયક સહસંબંધ જોવા મળે છે.

Ho.76, 77, 79, 83, 85 માં માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજનનો સહસંબંધ તપાસવામાં આવતા જણવા મળેલ કે તેઓનું રહેઠાણ અને શૈક્ષણિક કક્ષા સમાન હોવા છતાં 0.30 થી નીચું ગુણાંકન જોવા મળે છે. જે પ્રમાણ ઓછું બતાવે છે. તેનું કારણ વ્યક્તિગત ભિન્નતા, આકસ્મિક કારણ, આજુબાજુનું વાતાવરણ, આંતરિક પરિબળો વગેરે બાબતો નબળા માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને નબળા સમાયોજન માટે જવાબદાર માની શકાય. આથી એમ કહી શક્યા કે જેનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય નબળું છે તેમનું સમાયોજન પણ નબળું જોવા મળે છે.

Ho.78, 80, 81, 82, 84 માં માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજનનો સહસંબંધ તપાસવામાં આવતા જણવા મળેલ કે તેઓનું રહેઠાણ અને શૈક્ષણિક કક્ષા સમાન હોવા છતાં 0.30 થી ઉચું ગુણાંકન જોવા મળે છે. આથી એમ કહી શકાય કે જેનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે તેમનું સમાયોજન પણ સારું જોવા મળે છે.

ઉપરોક્ત સહસંબંધ સારો કે નબળો હોય તેના કારણોમાં સંશોધક નમ્ર પણ માને છે કે સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય જેવા કે માતા-પિતાનો અભ્યાસ, મેળવેલ સિદ્ધિ વગેરે અસરકરનાર છે.

કોષ્ટક નં.-5.2.5

5.2.5 માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથકરણ

ક્રમ	જૂથ બે	પરિવર્ત્યો વચ્ચેનો સહસંબંધ	સહ સબંધ ગુણાંકન	વિધાયક અથવા નિષેધક	અર્થનો સુચિતાર્થ સંબંધ
86	ધો. 11 છાત્રાલય	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા	0.33	વિધાયક	ઓછો થોડો, પણ નિશ્ચિત
87	ધો. 11 ઘર	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા	0.21	વિધાયક	ઓછો થોડો, પણ નિશ્ચિત
88	ધો. 12 છાત્રાલય	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા	0.19	વિધાયક	બહુ જ થોડો, નહિવત
89	ધો. 12 ઘર	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા	0.90	વિધાયક	ખૂબજ વધારે, પરસ્પર આધારિત
90	F.Y.B.A. છાત્રાલય	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા	0.39	વિધાયક	ઓછો થોડો, પણ નિશ્ચિત
91	F.Y.B.A. ઘર	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા	0.17	વિધાયક	બહુ જ થોડો, નહિવત
92	S.Y.B.A. છાત્રાલય	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા	0.27	વિધાયક	ઓછો થોડો, પણ નિશ્ચિત
93	S.Y.B.A. ઘર	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા	-0.40	નિષેધક	સાધારણ ઋણ ઠીકઠીક
94	T.Y.B.A. છાત્રાલય	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા	0.04	વિધાયક	બહુ થોડો, નહિવત
95	T.Y.B.A. ઘર	માનસિકસ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા	-0.02	નિષેધક	બહુજ થોડો, નહિવત ઋણ

ઉપરોક્ત કોષ્ટકને આધારે જોઈ શકાય કે માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકને આધારે સહસંબંધ શોધવામાં આવ્યો છે. જેમાં Ho.86 થી Ho.92, Ho.94, માં વિધાયક સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો જ્યારે Ho.93 અને Ho.95 માં નિષેધક સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

Ho.87, 88, 91, 92, 94 માં માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષાનો સહસંબંધ તપાસવામાં આવતા જાણવા મળેલ કે તેઓનું રહેઠાણ અને શૈક્ષણિક કક્ષા સમાન હોવા છતાં 0.30 થી નીચું ગુણાંકન જોવા મળે છે. જે પ્રમાણ ઓછું બતાવે છે. તેનું કારણ વારસો, આત્મવિશ્વાસનો અભાવ, આકસ્મિક કારણ, આજુબાજુનું વાતાવરણ, આંતરિક પરિબલો વગેરે બાબતો નબળા માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને નબળી બૌદ્ધિકકક્ષા માટે જવાબદાર માની શકાય. આથી એમ કહી શક્યા કે જેનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય નબળું છે તેમની બૌદ્ધિકકક્ષા પણ નબળી જોવા મળે છે.

Ho.86, 89, 90, માં માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષાનો સહસંબંધ તપાસવામાં આવતા જાણવા મળેલ કે તેઓનું રહેઠાણ અને શૈક્ષણિક કક્ષા સમાન હોવા છતાં 0.30 થી ઉચ્ચ ગુણાંકન જોવા મળે છે. આથી એમ કહી શકાય કે જેનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય સારું છે તેમની બૌદ્ધિકકક્ષા પણ સારી જોવા મળે છે.

Ho.93 માં -0.30 થી ઉચ્ચ ગુણાંકન જોવા મળે છે. જે ઋણસહસંબંધ ધરાવે છે.

Ho.95 માં -0.30 થી નીચું ગુણાંકન જોવા મળે છે. જે ઋણસહસંબંધ ધરાવે છે.

ઉપરોક્ત સહસંબંધ સારો કે નબળો હોય તેના કારણોમાં સંશોધક નમ્ર પણ માને છે કે સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય જેવા કે માતા-પિતાનો વ્યવસાય, રહેઠાણ વગેરે અસરકરનાર છે.

કોષ્ટક નં.-5.2.6

5.2.6 સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેના સહસંબંધનું પૃથકરણ

ક્રમ	ગૃપ બે	પરિવર્ત્યો વચ્ચેનો સહ સંબંધ	સહ સબંધ ગુણાંકન	વિધાયક અથવા નિષેધક	અર્થનો સુચિતાર્થ સંબંધ
96	ધો. 11 છાત્રાલય	સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા	0.30	વિધાયક	ઓછો થોડો, પણ નિશ્ચિત
97	ધો. 11 ઘર અને	સમાયોજન બૌદ્ધિકકક્ષા	0.007	વિધાયક	બહુ જ થોડો, નહિવત
98	ધો. 12 છાત્રાલય	સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા	0.08	વિધાયક	બહુ જ થોડો, નહિવત
99	ધો. 12 ઘર	સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા	0.14	વિધાયક	બહુ જ થોડો, નહિવત
100	F.Y.B.A. છાત્રાલય	સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા	0.22	વિધાયક	ઓછો થોડો, પણ નિશ્ચિત
101	F.Y.B.A. ઘર અને	સમાયોજન બૌદ્ધિકકક્ષા	0.13	વિધાયક	બહુ જ થોડો, નહિવત
102	S.Y.B.A. છાત્રાલય	સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા	0.25	વિધાયક	ઓછો થોડો, પણ નિશ્ચિત
103	S.Y.B.A. ઘર અને	સમાયોજન બૌદ્ધિકકક્ષા	-0.50	નિષેધક	સાધારણ ઋણ ઠીકઠીક
104	T.Y.B.A. છાત્રાલય	સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા	-0.21	નિષેધક	ઓછો થોડ,પણ નિશ્ચિત ઋણ
105	T.Y.B.A. ઘર	સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા	0.006	વિધાયક	બહુજ થોડો, નહિવત

ઉપરોક્ત કોષ્ટકને આધારે જોઈ શકાય કે સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકને આધારે સહસંબંધ શોધવામાં આવ્યો છે. જેમાં Ho.96 થી Ho.102, Ho.105, માં વિધાયક સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો જ્યારે Ho.103 અને Ho.104 માં નિષેધક સહસંબંધ જોવા મળ્યો હતો.

Ho.96, 97, 98, 99, 100, 101, 102,105 માં સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષાનો સહસંબંધ તપાસવામાં આવતા જાણવા મળેલ કે તેઓનું રહેઠાણ અને શૈક્ષણિક કક્ષા સમાન હોવા છતાં 0.30 થી નીચું ગુણાંકન જોવા મળે છે. જે પ્રમાણ ઓછું બતાવે છે. તેનું કારણ વારસો, આત્મવિશ્વાસનો અભાવ, વ્યક્તિગત ભિન્નતા, વાતાવરણ, આંતરિક પરિબળો વગેરે બાબતો નબળા સમાયોજન અને નબળી બૌદ્ધિકકક્ષા માટે જવાબદાર માની શકાય. આથી એમ કહી શક્યા કે જેનું સમાયોજન નબળું છે તેમની બૌદ્ધિકકક્ષા પણ નબળી જોવા મળે છે.

Ho.103 માં -0.30 થી ઉચ્ચ ગુણાંકન જોવા મળે છે. જે શ્રદ્ધાસહસંબંધ ધરાવે છે.

Ho.104 માં -0.30 થી નીચું ગુણાંકન જોવા મળે છે. જે શ્રદ્ધાસહસંબંધ ધરાવે છે.

ઉપરોક્ત સહસંબંધ સારો કે નબળો હોય તેના કારણોમાં સંશોધક નમ્ર પણ માને છે કે સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય જેવા કે શોખ, પાછલી વાર્ષિક પરીક્ષાનું પરિણામ, રહેઠાણ વગેરે અસરકરનાર છે.

કોષ્ટક નં.-5.2.7

5.2.7 ભિન્ન સિદ્ધિ અને માનસિક સ્વાસ્થ્યની F કસોટીનું પૃથક્કરણ

ઉત્કલ્પના ક્રમ	સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય	F ની કિંમત	સાર્થકતાની કક્ષા
106	ઘો.11-છાત્રાલય	4.23	**
107	ઘો.11-ઘર	1.05	સાર્થક નથી.
108	ઘો.12-છાત્રાલય	2.39	**
109	ઘો.12-ઘર	6.10	**
110	F.Y.B.A.-છાત્રાલય	8.97	**
111	F.Y.B.A.-ઘર	1.75	સાર્થક નથી.
112	S.Y.B.A.-છાત્રાલય	6.05	**
113	S.Y.B.A.-ઘર	1.92	સાર્થક નથી.
114	T.Y.B.A.-છાત્રાલય	1.68	સાર્થક નથી.
115	T.Y.B.A.-ઘર	1.45	સાર્થક નથી.

આ વિચરણ પૃથક્કરણના તારણો બતાવે છે કે છાત્રાલય અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની ભિન્ન સિદ્ધિ અને માનસિક સ્વાસ્થ્યાંક વચ્ચે સાર્થક તફાવત છે કે નથી તે જોઈ શકાય છે. જેની કુલ દશ અટકળોમાંથી પાંચ અટકળો 106, 108, 109, 110, 112 સાર્થક તફાવત જોવા મળે છે. બાકીની પાંચ અટકળોમાં સાર્થક તફાવત જોવા મળતો નથી.

Ho. 114 માં છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની ભિન્નસિદ્ધિ અને માનસિક સ્વાસ્થ્ય વચ્ચે સરખામણી કરતાં જાણવા મળેલ છે કે તેઓનું શૈક્ષણિક ધોરણ અને રહેઠાણ સમાન હોવા છતાં તેમના પર આસપાસનું વાતાવરણ વાસ્તવિકતાનો અભાવ અને વ્યક્તિગત ભિન્નતા વગેરે ભિન્નસિદ્ધિ અને માનસિક સ્વાસ્થ્ય ની નબળી પરસ્પર અસર માટે કારણભૂત ગણી શકાય.

Ho. 107, 111, 113, 115 માં બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની ભિન્નસિદ્ધિ અને માનસિક સ્વાસ્થ્ય વચ્ચે સરખામણી કરતાં જાણવા મળેલ છે કે તેઓનું શૈક્ષણિક ધોરણ અને રહેઠાણ સમાન હોવા છતાં તેમના પર અસપરની નબળી આંતરક્રિયા સમજનો અભાવ અને વ્યક્તિગત ભિન્નતા વગેરે માનસિક સ્વાસ્થ્ય ની નબળી પરસ્પર અસર માટે કારણભૂત ગણી શકાય.

કોષ્ટક નં.-5.2.8

5.2.8 ભિન્ન સિદ્ધિ અને સમાયોજનની F કસોટીનું પૃથકરણ

ઉત્કલ્પના ક્રમ	સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય	F ની કિંમત	સાર્થકતાની કક્ષા
116	ધો.11-છાત્રાલય	1.84	સાર્થક નથી.
117	ધો.11-ઘર	4.57	**
118	ધો.12-છાત્રાલય	1.30	સાર્થક નથી.
119	ધો.12-ઘર	10.52	**
120	F.Y.B.A.-છાત્રાલય	1.04	સાર્થક નથી.
121	F.Y.B.A.-ઘર	1.04	સાર્થક નથી.
122	S.Y.B.A.-છાત્રાલય	1.00	સાર્થક નથી.
123	S.Y.B.A.-ઘર	2.85	સાર્થક નથી.
124	T.Y.B.A.-છાત્રાલય	4.45	**
125	T.Y.B.A.-ઘર	5.65	**

આ વિચરણ પૃથકરણના તારણો બતાવે છે કે છાત્રાલય અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની ભિન્ન સિદ્ધિ અને સમાયોજનાંક વચ્ચે સાર્થક તફાવત છે કે નથી તે જોઈ શકાય છે. જેની કુલ દશ અટકળોમાંથી ચાર અટકળો 117, 119, 124, 125 સાર્થક તફાવત જોવા મળે છે. બાકીની છ અટકળોમાં સાર્થક તફાવત જોવા મળતો નથી.

Ho. 116, 118, 120, 122 માં છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની ભિન્નસિદ્ધિ અને સમાયોજન વચ્ચે સરખામણી કરતાં જણવા મળેલ છે કે તેઓનું શૈક્ષણિક ધોરણ અને રહેઠાણ સમાન હોવા છતાં તેમના પર આસપાસનું આંતરવર્તી વાતાવરણ આકસ્મિક કારણો, ઘટકો અને વ્યક્તિગત ભિન્નતા વગેરે સમાયોજન ની નબળી પરસ્પર અસર માટે કારણભૂત ગણી શકાય.

Ho. 121, 123, માં બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની ભિન્નસિદ્ધિ અને સમાયોજન વચ્ચે સરખામણી કરતાં જણવા મળેલ છે કે તેઓનું શૈક્ષણિક ધોરણ અને રહેઠાણ સમાન હોવા છતાં તેમના પર આસપાસનું વાતાવરણ, વ્યક્તિગત ભિન્નતા વગેરે સમાયોજનની નબળી પરસ્પર અસર માટે કારણભૂત ગણી શકાય.

કોષ્ટક નં.-5.2.9

5.2.9 ભિન્ન સિદ્ધિ અને બૌદ્ધિકકક્ષાના

F કસોટીનું પૃથક્કરણ

ઉત્કલ્પના ક્રમ	સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય	F ની કિંમત	સાર્થકતાની કક્ષા
126	ધો.11-છાત્રાલય	27.93	**
127	ધો.11-ઘર	4.12	**
128	ધો.12-છાત્રાલય	22.36	**
129	ધો.12-ઘર	25.68	**
130	F.Y.B.A.-છાત્રાલય	13.44	**
131	F.Y.B.A.-ઘર	29.00	**
132	S.Y.B.A.-છાત્રાલય	1.03	સાર્થક નથી.
133	S.Y.B.A.-ઘર	3.61	**
134	T.Y.B.A.-છાત્રાલય	3.15	સાર્થક નથી.
135	T.Y.B.A.-ઘર	1.07	સાર્થક નથી.

આ વિચરણ પૃથક્કરણના તારણો બતાવે છે કે છાત્રાલય અને બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની ભિન્ન સિદ્ધિ અને બૌદ્ધિકકક્ષાના પ્રાપ્તાંકો વચ્ચે સાર્થક તફાવત છે કે નથી તે જોઈ શકાય છે. જેની કુલ દશ અટકળોમાંથી સાત અટકળો 126, 127, 128, 129, 130, 131, 133 સાર્થક તફાવત જોવા મળે છે. બાકીની ત્રણ અટકળોમાં સાર્થક તફાવત જોવા મળતો નથી.

Ho. 132, 134, માં છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની ભિન્નસિદ્ધિ અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સરખામણી કરતાં જાણવા મળેલ છે કે તેઓનું શૈક્ષણિક ધોરણ અને રહેઠાણ સમાન હોવા છતાં તેમના પર વારસો અને અરસપરનું વાતાવરણ, ભિન્નસિદ્ધિ અને બૌદ્ધિકકક્ષા ની નબળી પરસ્પર અસર માટે કારણભૂત ગણી શકાય.

Ho. 135, માં બિનછાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓની ભિન્નસિદ્ધિ અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચે સરખામણી કરતાં જાણવા મળેલ છે કે તેઓનું શૈક્ષણિક ધોરણ અને રહેઠાણ સમાન હોવા છતાં તેમના પર વારસો અને આસપાનું આંતરવર્તી વાતાવરણ, બૌદ્ધિકકક્ષાની નબળી પરસ્પર અસર માટે કારણભૂત ગણી શકાય.

કોષ્ટક નં.-5.2.10

5.2.10 ફેક્ટોરીયલ ડીઝાઇન પ્રમાણે ધોરણ અને પિતાના વ્યવસાય સાથે માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષાનું પૃથક્કરણ

ઉત્કલ્પના ક્રમ	ફેક્ટોરીયલ ડીઝાઇન	F ₁ ની કિંમત	સાર્થકતાની કક્ષા	F ₂ ની કિંમત	સાર્થકતાની કક્ષા
136	5 × 3	13.63	**	01.08	સાર્થક નથી
137	5 × 3	01.88	સાર્થક નથી	01.21	સાર્થક નથી
138	3 × 3	01.06	સાર્થક નથી	00.90	સાર્થક નથી
139	3 × 3	09.35	**	04.95	સાર્થક નથી
140	2 × 3	13.33	સાર્થક નથી	15.63	સાર્થક નથી
141	2 × 3	05.14	સાર્થક નથી	07.00	સાર્થક નથી

આ ફેક્ટોરીયલ ડીઝાઇનના તારણો બતાવે છે કે Ho.136, 138, 140, તે ધોરણ અને પિતાના વ્યવસાયની માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેની પારસ્પરિક અસર છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓમાં નબળું પ્રમાણ બતાવે છે. તેનું કારણ વ્યક્તિગત ભિન્નતા, વારસો અને વાતાવરણ જવાબદાર ગણાવી શકાય. અને Ho.136, માં 'F₁' નું ગુણાંકન સારી સ્થિતિનું પ્રમાણ બતાવે છે.

Ho.137, 139, 141, તે ધોરણ અને પિતાના વ્યવસાયની માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા વચ્ચેની પારસ્પરિક અસર છાત્રાલયી વિદ્યાર્થીનીઓમાં નબળું પ્રમાણ બતાવે છે. તેનું કારણ વ્યક્તિગત ભિન્નતા, વારસો અને વાતાવરણ જવાબદાર ગણાવી શકાય. અને Ho.139, માં 'F₁' નું ગુણાંકન સારી સ્થિતિનું પ્રમાણ બતાવે છે.

5.3. સમગ્ર શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો સારાંશ

કોષ્ટક નં.-5.3.1

't' કસોટી

આકડાશાસ્ત્રીય પ્રયુક્તિઓ	પરિવર્ત્યો	કુલ Ho	સાર્થક Ho	અસાર્થક Ho
't' કસોટી	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	25	09	16
	સમાયોજન	25	08	17
	બૌદ્ધિકકક્ષા	25	17	08
કુલ		75	34	41

કોષ્ટક નં.-5.3.2

સહસંબંધ (r)

આકડાશાસ્ત્રીય પ્રયુક્તિઓ	પરિવર્ત્યો	કુલ Ho	વિધાયક Ho	નિષેધક Ho
સહસંબંધ (r)	માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજનની	10	10	00
	માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિકકક્ષા	10	08	02
	સમાયોજન અને બૌદ્ધિક કક્ષા	10	08	02
કુલ		30	26	04

કોષ્ટક નં.-5.3.3

' F ' કસોટી

આકાશાસ્ત્રીય પ્રયુક્તિઓ	પરિવર્ત્યો	કુલ Ho	સાર્થક Ho	અસાર્થક Ho
' F ' કસોટી	માનસિક સ્વાસ્થ્ય	10	04	06
	સમાયોજન	10	04	06
	બૌદ્ધિકકક્ષા	10	07	03
કુલ		30	15	15

કોષ્ટક નં.-5.3.4

ફેક્ટોરીયલ ડિઝાઇન

આકાશાસ્ત્રીય પ્રયુક્તિઓ	પરિવર્ત્યો	Ho No	F ₁	F ₂
ફેક્ટોરીયલ ડિઝાઇન	માનસિક	136	**	સાર્થક નથી
	સ્વાસ્થ્ય	137	સાર્થક નથી	સાર્થક નથી
	સમાયોજન	138	સાર્થક નથી	સાર્થક નથી
		139	**	સાર્થક નથી
	બૌદ્ધિકકક્ષા	140	સાર્થક નથી	સાર્થક નથી
		141	સાર્થક નથી	સાર્થક નથી
કુલ F	012	02 ** 10	સાર્થક નથી	

5.4 નબળા માનસિક સ્વાસ્થ્ય પાછળના કારણો અને સુધારણાના ઉકેલો

જેમ શારીરિક રોગો હોય છે તેમ માનસિક રોગો પણ હોય છે. શરીરના રોગના જેમ કારણો હોય છે તેમ માનસિક રોગના પણ કારણો હોય છે. શરીર અને મન બંને એકબીજાને અસર કરતા હોવાથી એ બંને સ્વસ્થ રહે એ ખૂબ જરૂરી છે.

માનસિક આરોગ્ય મુખ્યત્વે વૈયક્તિક સમાયોજનના અભાવમાંથી જન્મે છે. આધુનિક જગત વધુને વધુ ગુંચવાડા ભરેલું અને આટીઘટી વાળું બનતું જાય છે. એટલે વ્યક્તિને માટે વિવિધ પરિસ્થિતિઓ કે સમસ્યાઓ સાથે સમાયોજન સાધાવમાં મોટી કઠિનતા ઉપસ્થિત થઈ છે.

માનસિક આરોગ્યને નુકશાન પહોંચાડવામાં નિષ્કારણ ચિંતા, વિકૃત ભય, માનસિક તનાવ, સહકાર અને સમાજનો અભાવ નબળા જનિત તત્વો, ઈચ્છા શક્તિ, આત્મવિશ્વાસનો અભાવ કે ટીલાપણું, વૈચારિક ક્ષુદ્રતા, હિનતાનો ભાવ વધુ પડતું અહંકેન્દ્રિત વ્યક્તિત્વ, અંતઃસ્ત્રાવી ગ્રંથીની ખામી, આવેશમયતા, ગરીબી, બેકારી વસ્તીવધારો, મોઘવારી, આજુબાજુનું અયોગ્ય વાતાવરણ વગેરે કારણો માનસિક સ્વાસ્થ્યને ગંભીર બનાવે છે.

કોલમેન કહે છે કે 21 મી સદી એ ચિંતાનો યુગ છે. માણસ સતત ચિંતા, ટેન્સનમાં જીવે છે. અને તેમને પોતાની ઈચ્છાઓ જરૂરિયાત સંતોષવા માટે સતત અનેક પ્રકારની દોડધામ કરવી પડે છે.

આ ઝડપી યુગ સાથે એક બાજુ તાલ મિલાવવા પંચત્નશીલ રહે છે. તો બીજી બાજુ જૂની પેઢી સાથે તાલ મિલાવવો આ બંને વચ્ચેનું અંતર એટલું બધું વધી ગયું છે કે જુની પેઢીની માન્યતા છોડી શકતા નથી. અને નવી માન્યતાઓ અપનાવી શકતા નથી. આમ સામાજિક ભૂમિકા નિભાવવાની બાબતમાં સમાજ વ્યક્તિની પાસે શું અપેક્ષા રાખે છે તે બાબત આજે કોઈ સ્પષ્ટતા દેખાતી નથી તેની સાથે એકલતાનું બહોળું વલણ જોડાયું છે. સ્પર્ધાત્મક અને દુશ્મનાવટભરી લાગણીઓને ખૂબ ઉશ્કેરવામાં આવી રહી છે. થોમસ માર્ટન કહે છે " આધુનિક માણસ એ દુષ્ટતાનો નમૂનો બની ગયો છે. તેની રીતભાતમાં દ્વિધા અને ભેદ સિવાય કશું નથી. " માર્ક્સ એવું માનતા કે જો માણસને આર્થિક ચિંતામાથી મુક્ત કરવામાં આવે તો તે કદાચ પૂર્ણ માનવી બની શકે. પરંતુ કમનશીબે માણસ આર્થિક જરૂરિયાતોમાં ફસાયેલો રહી ગયો છે.

5.5 નબળા સમાયોજન પાછળના કારણો

દિન પ્રતિદિન આધુનિક સમાજીક જીવન જટીલ બનતું જાય છે. માનવી સામાજીક જીવનમાં સતત પ્રયત્નશીલ રહે છે. ઉપરાંત જીવંત પ્રાણીઓ પણ પોતાની જરૂરિયાતો સંતોષવા પોતાના વાતાવરણમાં સમાયોજન સાધવાનો સતત પ્રયત્ન કરે છે. માનવીને પોતાના ભૌગોલિક તેમજ સમાજીક વાતાવરણમાં સાયોજન સાધાવનું હોય છે. તેને જીવનના વિવિધ પાસાઓ જેવા કે બાલ્યાવસ્થા, તરૂણાવસ્થા, પ્રૌઢાવસ્થા, તેમજ કુટુંબ, શાળા, મિત્રો, વ્યવસાય, લગ્ન જેવી બાબતો સાથે પણ સમાયોજન પ્રાપ્ત કરવું પડે છે. ઉપરાંત પોતાની જરૂરિયાતને સમતુલિત કરવી પડે છે. આ રીતે યોગ્ય સમાયજન સાધી શકે છે. યોગ્ય સમાયોજન વ્યક્તિને સુખ શાંતિ, આપે છે. જ્યારે કુસમાયોજન તેને હતાશ અને દુઃખી બનાવે છે.

માનવીનું આધુનિક સમાજીક જીવન મુંઝવણોથી ઘેરાયેલું છે. તેમાં પણ માનવીની જરૂરિયાતો જે અસંખ્ય છે. તેનો અંત આવતો નથી. તે સંતોષવામાં અનિષ્ફળતાઓ અને સફળતા મળતી હોય છે. સફળતા શાંતિ બક્ષે છે. જ્યારે નિષ્ફળતા એ હતાશા ને બેચેની અર્પે છે. આથી આવી નિષ્ફળતાઓમાં બાંધ છોડ કરી તેમાં સમાયોજિત વર્તન કરવાનો પ્રયત્ન કરવો પડે છે. આ જીવન રૂપ સમાજના યોગદામાં પોતાના જીવનને યોગ્ય રીતે ગોઠવવાની આવડત કેળવવી પડે છે. જો તેમાં સફળ થાય તો તે સફળ સમાયોજ સાધી શકે છે. અને તે યોગદામાં જો પોતાની જાતને ફીટ ન બેસાડી શેક તો તેમનું સમાયોજન નબળું છે એમ કહી શકાય.

ટુંકમાં વ્યક્તિએ એક એક પળ સાથે સતત સમાયોજન સાધવું પડે છે. આમાં તેમને જીવનની જરૂરિયાતો પ્રશ્નો, મુંઝવણોનો હિંમતથી વિશ્વાસથી સામનો કરી તેમાંથી બહાર નિકળવા સતત પ્રયત્નશીલ રહે છે અને તેનો સામનો કરતા મળતી સફળતા સુમાયોજિત બનાવે છે. અને નિષ્ફળતા વ્યક્તિ ને કુ સમાયોજિત બનાવે છે. જે વ્યક્તિ પર આધાર રાખે છે. વારંવારની નિષ્ફળતા એ નબળા સમાયોજનવાળી વ્યક્તિ કહી શકાય.

5.6 નબળા બૌદ્ધિકક્ષા પાછળના કારણો

આપણે બુદ્ધિ શબ્દનો ઉપયોગ ઘણી છુટથી કરીએ છીએ વ્યક્તિના કાર્યોને આધારે, તેમની પ્રવૃત્તિને આધારે તેમની વાતચિત, આવડતની ચપળતાને આધારે તે બુદ્ધિશાળી છે કે નહી તેનો નિર્ણય સામાન્ય રીતે લઈએ છીએ. કેટલીકવાર અમુક વ્યક્તિઓ ચપળતાથી કામ કરતી દેખાય ત્યારે તેઓમાં બુદ્ધિનું પ્રમાણ ઉચું છે એવું અનુમાન કરીને નિર્ણય કરીએ છીએ. કેટલાક એમ માને છે કે બુદ્ધિ એટલે સામાન્ય રીતે સમસ્યા કે મુશ્કેલી ભરી પરિસ્થિતિમાં સફળતાપૂર્વક કાર્ય કરવાની શક્તિ છે. અવા જુદા જુદા અનુભવો દ્વારા બુદ્ધિને માપવાનો, બૌદ્ધિક ક્ષમતા માપવા માટેની જુદી જુદી કસોટીઓ અસ્તિત્વમાં આવી જેના દ્વારા યોગ્ય શક્તિ આવડત પ્રમાણે તેમને યોગ્ય વ્યવસાયમાં અભ્યાસમાં આગળ વધી શકે છે. અને સફળતા મેળવી શકે છે.

બૌદ્ધિક ક્ષમતાને પણ ઘણી બાબતો અસર કરે છે. જેમે કે તેમના આજુ બાજુનું મળતું વાતાવરણ, તેમની શક્તિ પ્રમાણે યોગ્ય માર્ગે વાળવા, અભ્યાસ, આધુનિક માહિતી વગેરે બાબતો અસર કરતા છે.

બુદ્ધિના મૂળભૂત ઘટકોને જુદા પાડવાથી એક મહત્વનો ફાયદો એ થયો કે તેના દ્વારા આપણા જ્ઞાનમાં વધારો થાય છે. વાતાવરણ અને જૈવિક પરિબલોની બુદ્ધિપર થતી અસરો જાણી શકાય છે. ઉપરાંત બુદ્ધિ કસોટી રચવા પાછળનો શરૂઆતનો આશય એ હતો કે

જે બાળકો શાળાકીય સામાન્ય શિક્ષણમાંથી કંઈક ફાયદો મેળવી શકતા નથી તેઓને શોધી કાઢીને વિશિષ્ટ તાલીમ આપવી જોઈએ. બુદ્ધિ કસોટી દ્વારા અભ્યાસમાં પાછળ રહેતા બાળકોને સહેલાઈથી ઓળખી શકાય છે. આ ઉપરાંત બુદ્ધિશાળી અને મનોદુર્બળતા વાળા બાળકોને શોધવા અને તેમને આધારે બૌદ્ધિક ક્ષમતા નક્કી કરી અને તેને આધારે યોગ્ય તાલી આપી તેમની યોગ્ય શક્તિ વિકસાવી શકાય છે. અને તેમને યોગ્ય માર્ગે દોરી શકાય છે.

બૌદ્ધિક ક્ષમતા ઓછી કે વધારે તેની પાછળના કારણો જવાબદાર હોય છે. જેવા કે જૈવિક બાબતો જન્મ પહેલાનું અને જન્મ પછીનું વાતાવરણ બાળકોનો વિકાસ આજુબાજુનું વાતાવરણ, ઝેરી ચેપીજંતુઓ, પોષણની ખામીઓ, ગર્ભાશયમાં થતી તકલીફો, મગજની ઈજા, માતાને થયેલા ચેપી રોગો, જન્મ બાદ સતત માંદગી અપુરતો ઓક્સિજન, અયોગ્ય વાતાવરણ કેફી પીણા વગરે બૌદ્ધિક ક્ષમતાને અસર કરતી બાબતો છે જે બૌદ્ધિકક્ષમતાને નબળી બનાવે છે.

5.7 માનસિક સ્વાસ્થ્ય સુધારવા માટેના સૂચનો

આજના આ ઝડપી યુગમાં માણસ સતત ચિંતા અને ટેન્શનમાં હોય છતાં પણ જો માનસિક સ્વાસ્થ્ય બગડે તો તે સમાજ સાથે સુમેળ સાધી શકતો નથી. તેથી તેનું જીવન નિરસ હેતુહીન બની જાય છે. આવું જીવન જીવવા માગતો નથી. તે સુખી સંતોષી જીવવા માગે છે. એ માટે કેટલાક માનસિક તનાવને સુધારવા માટેના સૂચનો નીચે મુજબ છે.

- (1) પોતાની શક્તિઓ અને મર્યાદાઓનો નમ્રભાવે સ્વીકાર કરો.
- (2) અન્ય વ્યક્તિઓ સાથે તાદાત્મ્ય સાધતા અથવા અન્યની દ્રષ્ટિએ જોઈ શકવાની કળા ખીલવવાથી.
- (3) સર્વશક્તિમાન ઈશ્વર પ્રત્યેની અખુટ શ્રદ્ધા પણ આપને વિધાયક રચનાત્મક વિચારો કરવા પ્રેરે છે.
- (4) માનવતા, એકરૂપતા, કરૂણા, નમ્રતા વગેરે ગુણો માનસિક તનાવને નિવારમાં મદદ રૂપ બને છે.
- (5) પોતાની નિષ્ફળતા અને નિર્બળતાનો સ્વીકાર કરી પોતાના વિચારોને રચનાત્મક માર્ગે વાળાવા પ્રયાસ કરવાથી.
- (6) પોતાની જાત, આત્માને પ્રકાશિત કરી તેમની સાથે વાર્તાલાપ અને ચિંતન કરો.
- (7) પોતાનો આત્મવિશ્વાસ દૂટ બનાવો અને હિંમતથી ધીરજથી દરેક પ્રવૃત્તિનો સામનો કરવાથી.

- (8) મહાન પુરૂષો અને સંત પુરૂષોના જીવનમાંથી પ્રેરણાદાયી હુકુ આવે તેવા પ્રસંગોનું અનુસરણ કરવું.
- (9) પ્રસન્નતા એન આશાવાદી જીવન માનસિક સ્વાસ્થ્ય માટે જરૂરી છે.
- (10) જગત પ્રત્યે વાસ્તવિકતાનું વલણ વિકસાવો અને સ્વિકારો.
- (11) હંમેશા ધ્યેયો ઉચ્ચ, ઉન્નત વિચરો અને ઉમદા આદર્શ રાખો.
- (12) સર્જનાત્મક વલણને વિકાસવર્ધનું જોઈએ.
- (13) બીજા સાથે રહેતા અને બીજામાં રસ લેતા શીખો.
- (14) વ્યક્તિગત ચિંતાથી દૂર રહો અને ભવિષ્યની બીક છોડી વર્તમાનમાં જીવતા શીખો.
- (15) જીવનની દરેક બાબતને સહજ રીતે સ્વિકારો અને આરામથી જીવન જીવો.
- (16) સારા પુસ્તકો ધર્મગ્રંથોનું વાંચન અને મનન કરો.
- (17) કઠીન સમસ્યાનો ઉકેલ ઝડપી નહીં પરંતુ બુદ્ધિગમ્ય રીતે કાઢવાની ટેવ પાડો.

5.8 સમાયોજન સુધારવા માટેના સૂચનો

વાતાવરણ સાથે માણસે સતત સમાયોજન સાધવું પડે છે. અને એ સમાયોજમાં ઘણી વખત સફળતા મળે તો ઘણી વખત નિષ્ફળતા મળે છે. આમ સમાયોજનસારું કે ખરાબ હોય તો તેને સુધારવા માટે પ્રયત્નો હોવા જોઈએ.

- (1) વ્યક્તિ પોતાની વિશેષતાઓ અને મર્યાદાઓની સભાન હોય તેમનું વ્યક્તિત્વ સુસમાયોજિત હોય છે. એટલે પોતાની વિશેષતા અને મર્યાદાથી માહિતગાર બનવું જોઈએ.
- (2) સમસ્યા કે મુંજવણો ને ઉકેલવામાં પોતાની મૌલિક દ્રષ્ટિને કામે લગાવવી જોઈએ. બીજા પર પરાવલંબી ન બનવું જોઈએ. તે સમાયોજનમાં સફળતા મેળવી શકે છે.
- (3) લઘુતાગ્રંથીનો ભોગ ન બનતા આત્મવિશ્વસમાં વધારો કરવાથી સમાયોજન સફળ બને છે.
- (4) બીજાની મર્યાદાઓને હસતેમોએ સહન કરે તે સમાયોજન સફળ બનાવી શકે છે.
- (5) પોતાના અને અન્ય ના વ્યક્તિત્વનો સ્વીકાર કરનાર સફળ સમાયોજન સાધી શકે છે.
- (6) જે વ્યક્તિ સ્નેહ, પ્રેમ, ઉષ્મા હૂંફના વાતાવરણમાં ઉછેર પામી હોય તે સલામતી નો અનુભવ કરી શકે છે. અને સલામતી સ્થિરતા બક્ષે છે.

- (7) પોતાની જવાબદારીથી પલાયન ન થતા તેનું માન હોય તો તે સમાયોજન સફળ બને છે.
- (8) વ્યક્તિ પોતાનાં ધ્યેય સિદ્ધિનું જ્ઞાન એટલે કે ધ્યેયાભિમુખ વર્તન સમાયોજને સફળ બનાવે છે.
- (9) સમૃદ્ધ વર્તમાનકાળ ભાવિ જીવનને આશાસ્પદ બનાવે છે.
- (10) જીવન અને જગતની કોઈપણ સમસ્યા ઉકેલ માટે વૈજ્ઞાનિક દ્રષ્ટિકોણ આપનાવવો જોઈએ.
- (11) વાસ્તવિક દ્રષ્ટિથી સારી અને ખરાબ બાબતોને જોવાથી સફળ સમાયોજનતાને બક્ષે છે.
- (12) સમાયોજન સુધારવા વ્યક્તિએ વર્તનના મનોવિજ્ઞાનિક સિદ્ધાંતો, અને મનોજ્ઞાનિકોનું માર્ગદર્શન, સલાહ સૂચન લેવા જોઈએ.

5.9 બૌદ્ધિકક્ષા સુધારવા માટેના સૂચનો

બુદ્ધિ વારસાગત પરિભળ છે. પરંતુ બુદ્ધિનો વિકાસ વારસો અને વાતાવરણ બન્નેને આધારે થાય છે. બૌદ્ધિક ક્ષમતામાં વ્યક્તિગત ભિન્નતા જોવા મળે છે. બધાની બૌદ્ધિક શક્તિ એક સરખી હોતી નથી. આમ છતાં તેના વિકાસમાં કેટલીક બાબતો અસર કરે છે. તેમ તેને સુધારી પણ શકાય છે આથી સંશોધક બુદ્ધિક્ષાના સુચનનો નીચે પ્રમાણે કરવા પ્રેરાય છે.

- (1) મંદબુદ્ધિ બાળકને જો વારસામાં જ મળેલી હોય તો તેમાં વધારો કરી શકાય નહીં પરંતુ તેમના વિકાસ માટે મંદબુદ્ધિની શાળા અસ્તિત્વમાં આ છે તેમાં દાખલ કરવા જોઈએ. જેથી તેના જેવા સમાન બાળકો તેમને મળી રહે.
- (2) ઘણી વખત બૌદ્ધિક ક્ષમતા ઘટાડવામાં ઘરનું વાતાવરણ યોગ્ય ન હોય તો તેમાં સુધારા વધાર કરવા જોઈએ.
- (3) ગ્રામ્ય વાતાવરણમાં યોગ્ય સાહિત્ય વગેરે ન મળી રહે તો તે માટે તેમને બહાર અભ્યાસ માટે મોકલવા જોઈએ.
- (4) અન્ય ઈતર વાંચનના પુસ્તકો, સામયિકો જનરલનોલેજના પુસ્તકો વગેરે વસાવવા જોઈએ.
- (5) બૌદ્ધિક ક્ષમતાનું કસ્ટી દ્વારા માપન કરી તેમને તેમની શક્તિ પ્રમાણે, રૂચિ પ્રમાણે અભ્યાસમાં દાખલ કરવા જોઈએ.
- (6) કોઈ લાંબાગાળાની ચેપી બિમારીથી પીડતા વ્યક્તિથી બાળકને દૂર રાખવા જોઈએ.
- (7) કેફી પીણાનું વ્યસન માતાને હોય તો તે વ્યસન માતાએ બંધ કરવું જોઈએ.

- (8) પુરતો પોષ્ટિક અને સંપૂર્ણ આહાર લેવો જોઈએ. જેથી તંદુરસ્ત શરીર મનને પણ તંદુરસ્ત બનાવે છે.
- (9) મનોદુર્બળતા ધરાવનારાઓને યોગ્ય તાલીમ આપી તેમને સમાજની મહત્વની સંપતિ બનાવી શકાય છે. આવા બાળકોને તાલીમ આપી રૉજિંદા કાર્યો જેવા કે, ક્લાર્ક, પોસ્ટમાં સિક્કા મારવા ગોડાઉનમાં સ્ટોક વગેરે સરળ કાર્યોમાં સામેલ કરી શકાય છે.
- (10) જે તેજસ્વી બુદ્ધિના છે તેમની ઓળખ થતા તેમની ઉંચી પોસ્ટ પર યોગ્ય તાલીમ દ્વારા લાવી શકાય છે. આ ઉપરાંત સંશોધન શક્તિ ધરાવનાર દેશ માટે પણ કંઈક સંશોધન કરી તેમને ઉપયોગી થઈ શકે છે. રાષ્ટ્રનું ધન છે. માટે તેના વિકાસ માટે પણ ખૂબ કાળજી લેવી જોઈએ.
- (11) લોક જાગૃતિ દ્વારા બાળકમાં રહેલી ખામીને વહેલી શોધી શકાય છે તે માટેના પ્રયાસો કરવા જોઈએ.
- (12) સાધારણ કક્ષાની બુદ્ધિમાં મોટા ભાગના આવે છે. તેમને પોતાની શક્તિ આવડત પ્રમાણે યોગ્ય માર્ગે વાળાવા જોઈએ.

5.10 પ્રસ્તુત અભ્યાસની મર્યાદાઓ

કોઈપણ સંશોધન સંપૂર્ણ હોઈ શકે નહીં. સંશોધનમાં સફળતાઓ મળી હોય તેમ મર્યાદાઓ પણ જોવા મળે. સંશોધક આ વાતથી સંપૂર્ણ વાકેફ છે. આથી સંશોધન મર્યાદાઓ જણાવ્યા વગર રહી શકતા નથી.

નમૂનાની દ્રષ્ટિએ વધારે મોટો નમૂનો લઈને પણ વ્યાપ્તિ કરણ કરી શકાય.

જાતિયતાની દ્રષ્ટિએ માત્ર 'બહેનો' નો નમૂનો લેવાને બદલે વિદ્યાર્થી 'ભાઈઓ' અને 'બહેનો' લઈને પણ સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યની અસર તપાસીને ભેદ પારખી શકાય.

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ઉપયોગમાં લીધા હોય તેના કરતા જુદા સ્વતંત્ર પરિવર્ત્યોને લઈને. પણ મર્યાદા નીવારી શકાય.

વિદ્યાશાખા વિનયન ને બદલે વાણિજ્ય, વિજ્ઞાન પ્રવાહ તેમજ ધોરણનો ભેદ લઈને પણ મર્યાદાઓ નીવારી શકાય.

નિયંત્રિત પરિવર્ત્યો તરીકે અન્ય મનોવૈજ્ઞાનિક પરિબલ લઈને આવોજ અભ્યાસ કરી શકાય.

આમ સંશોધન એ તો દરીયો છે. સંશોધનો નવા નવા થતા જ રહે છે. તેમાં જે ત્રુટિઓ રહે તે નવા સંશોધનમાં દૂર કરી શકાય છે.

અંતમાં સંશોધક માને છે કે હવે જો શૈક્ષણિક સંશોધન કરવાની ફરી તક મળશે ત્યારે વર્તમાન સંશોધનની ખામીઓ દૂર કરી શકાય.

- (3) પ્રસ્તુત અભ્યાસ જોઈએ તેટલો શુદ્ધ અને સર્વગ્રાહી બની શક્યો નથી.
- (4) સંશોધનની ગુંથણી વિષયની સંકુલતા માટે પર્યાપ્ત ઝીણવટવાળી બની શકી નથી.
- (5) નમુનો માત્ર વિદ્યાર્થીની બહેનો જ પસંદ કરી છે. તેમાં ભાઈઓ પણ લઈ શકાય તે બહુ મોટી મર્યાદા ગણી શકાય.
- (6) અભ્યાસનું ધોરણ પણ એચ.એસ.સી. અને આર્ટસની બી.એ.ની વિદ્યાર્થીનીઓ જ પસંદ કરવામાં આવી છે. અન્ય પણ પસંદ કરી શકાય તે મર્યાદા છે.
- (7) જે તે પરિવર્ત્યોના પ્રભાવ પડે છે કે કેમ તે પકડવાનો પ્રયાસ થઈ શક્યો છે. પણ પરિવર્ત્યો નો પ્રભાવ કેટલો છે તેનું ગણિત કે સમીકરણ આપી શકાયું નથી. આ સંશોધક માટે ઓછા ખેદની વાત નથી.
- (8) સંશોધકે પણ નમ્રપણે સ્વિકારવું પડે કે વિદ્યાર્થીની બહેનોના બધા જપાસા જેવા કે વ્યક્તિગત પરિબલો, સામાજિક પરિબલો મનોવૈજ્ઞાનિક વાતાવરણ, કૌટુંબિક વાતાવરણ, સંસ્થાનું વાતાવરણ વગેરે વિશે માહિતી મેળવી શકાય નથી.
- (9) આ અસંશોધનમાં ઉપયોગમાં લેવામાં આવેલી કસોટીનાં અંદરના પેટા પોઈટ વિશે ઉડાણમાં જઈ શકાયું નથી એ પણ એક ખેદની વાત છે.

- (10) નાના એવા સંશોધનમાં પ્રેરણા, મુલાકાત, વાચયિત વગેરે પ્રયત્ન રીતે સ્પર્શતા નથી.
- (11) સંશોધનનું વિધાયક મુલ્ય એ છે કે સંશોધકાએ આ સંશોધન પછી હજું અસંતોષ હોવાથી વ્યાપક અન્ય મનોવૈજ્ઞાનિક પરિબલો સાથે સંશોધન કરવાની ઈચ્છા છે. પરંતુ પર્યાવરણની આટલી અનુકૂળતા મળવી મુશ્કેલ છે.
- (12) માહિતિ પત્રક માટે ઉપયોગમાં લીધેલ ત્રણેય પ્રશ્નાવલીઓ ઉપર તેમના ઘટકવાર જુદા જુદા ગુણાંકનો પણ મળતા હતા પરંતુ અહીં માત્ર સમગ્ર આંકને ધ્યાનમાં લઈને અધ્યયન કરવામાં આવ્યો છે.
- (13) વ્યક્તિનું જીવન સતત પરિવર્તનશીલ છે. તો આ અધ્યયન થોડા થોડા સમાયાંતરે કરવામાં આવે તો એવું બની શકે વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા પણ બદલાય જવાની શક્યતા છે.
- (14) વ્યક્તિગત માહિતી પત્રક પર દર્શાવેલ બધાજ પરિવર્ત્યોને અભ્યાસમાં સાંકળેલ નથી પરંતુ ચોક્કસ વ્યક્તિગત સામાજિક પરિવર્ત્યોને જ અભ્યાસમાં સાંકળવામાં આવેલ છે.
- (15) વિદ્યાર્થીનીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સમાયોજન અને બૌદ્ધિકકક્ષા અંગે વિચારો તેમના વલણો અને માન્યતાઓ પર આધારિત છે.
- (16) માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને બૌદ્ધિક કક્ષામાં ઘટકો મુજબ ગુણાંકન પ્રાપ્ત છે. પરંતુ અહીં માત્ર કુલ પ્રાપ્તાંક જ ગણતરીમાં લીધેલ છે.

(17) બૌદ્ધિકકક્ષા સંશોધનિકાઓ અંગ્રેજીમાં પ્રમાણીત થયેલી સંશોધનિકા

જેનું ગુજરાતીમાં ભાષાંતર કરી સંશોધનમાં ઉપયોગમાં લીધેલ છે.

(18) બધા જ પરિવર્ત્યોની માહિતીનો ગણતરી માટે આકડાશાસ્ત્રીય

રીતોનો ઉપયોગ કરેલ નથી પરંતુ અમુક પરિવર્ત્યોની માહિતીની

માત્ર ટકાવારી પ્રમાણે ગણતરી કરેલ છે.

સંશોધન માટે જરૂરી એવી માહિતી ઉત્તરદાતા પર આધારીત છે. જે પ્રશ્નાવલીઓ તેમજ કસોટીઓ દ્વારા મેળવવામાં આવી હતી માટે તેમાં રહેલી ક્ષતિઓ વિસંગતતાઓ આ અભ્યાસને પણ લાગુ પડે છે. આ ઉપરાંત અમુક માહિતી વિદ્યાર્થીનીઓને મળી તેમની પાસેથી એકત્રીત કરવાની હોય માનવીય ક્ષતિઓ તેમાં રહેવાનો સંભવ છે. જે આ અભ્યાસને પણ લાગુ પડે છે.

ટુંકમાં શક્ય એટલી મર્યાદાઓને ઓછી કરીને સંશોધન કરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે છતાંય મર્યાદિત સમયમાં મર્યાદિત ક્ષેત્રમાં સંશોધન કરવાનું હોવાથી તેમાં ઘણી બધી મર્યાદાઓ પણ રહી જાય છે.

5.11 ભાવિસંશોધન માટેના સૂચનો

ગુડ અને હટ કહે છે કે " ભાવિ સંશોધનો માટેના સૂચનો કરવાની બાબતો કેવળ એક રિવાજ તરીકે ગણાવી જોઈએ નહીં. પણ સૂચનો કરીને સંશોધક પોતાના વાચકોને એમ કહી શકે છે કે, અભ્યાસ તળેની સમસ્યાને પોતાની માહિતી ક્યાં સધી લઈ જાય છે. સૂચનોની રજુઆત દ્વારા સંશોધક પોતાના સંશોધનની મર્યાદા તરફ અંગુલી નિર્દેશ કરે છે. કોઈ પણઅભ્યાસને અસર કરતા પરિવત્ત્યો ઘણા બધા હોય છે. તેમાંથી આ અભ્યસામાં તો અત્યંત મર્યાદિત પરિવત્ત્યોને અતિ મર્યાદિત ક્ષેત્ર પુરતો અભ્યાસ કર્યો છે. તેથી નીચેનાં સૂચનો અને સંકેતો કરવાનું વ્યાજબી જણાય છે.

- (1) અન્ય મોટા શહેરોમાં આવા અભ્યાસો ઉપાડી મળેલા પરિણામનું વિવરણ અને પરિક્ષણ કરવું જોઈએ.
- (2) કોઈપણ સંશોધક આ જ વિષયને લઈ અન્ય કોઈ હોસ્ટેલ પર પોતાનો મહાનિબંધ તૈયારકરીશકે તેવી સંશોધકની અપેક્ષા અને સુજાવ છે. અહિં તો માત્ર જામકંડોરણામાં આવેલું કન્યા વિદ્યાલય છાત્રાલય સંકુલ પરની વિદ્યાર્થીની બહેનોનો અભ્યાસ કરવામાં આવ્યો છે. આવો અભ્યાસ અન્ય સંકુલમાં પણ વિદ્યાર્થીઓના સમાયોજન, માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને જોડિધક ક્ષમતા વિશે થાય તે ઈચ્છનીય છે.

- (3) અહીં માત્ર વિદ્યાર્થીની બહેનોને જ પસંદ કરવામાં આવી છે. એ જ રીતે વિદ્યાર્થીભાઈઓ અને બહેનો બંનેને ઉત્તરદાતા તરીકે પસંદ કરવામાં આવે તો તેના પણ પરિણામો મેળવી શકાય અને ઉત્તમ સંશોધન કાર્ય પણ થઈ શકે.
- (4) માત્ર એચ.એસ.સી. અને આર્ટ્સ બી.એ. વિદ્યાર્થીનીઓ સિવાય અન્ય એસ.એસ.સી. પ્રાથમિક, માધ્યમિક, બી.કોમ., સાયન્સ, કોમ્પ્યુટર વગેરે પર પણઆવા સંશોધનો કરી શકાય.
- (5) આવું સંશોધન ઉપરની બાબતો સિવાયની બાબતો જેવી કે હોસ્ટેલનું વાતાવરણ, હોસ્ટેલની મળતી સુવિધા, શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થી વચ્ચેના સંબંધો, શૈક્ષણિક સંકુલનું વાતાવરણ હોસ્ટેલમાં વિદ્યાર્થી અને ગૃહમાતા કે ગૃહપતિનાં સંબંધો રહેઠાણની વ્યવસ્થા, ટ્રસ્ટીશ્રીઓના સંબંધો સુવિધા વગેરે વિશે પણ કરી શકાય.

तस्वीर दर्शन

१

मुष्य प्रवेश द्वार

२

कलयुगर स्टोर

૩

થીએટર

૪

સ્કૂલ બસ તથા એમ્બ્યુલન્સ

પ

છાત્રાલયનું પ્રવેશ દ્વાર

૬

કન્યા છાત્રાલય યુનીટ - ૧

૭

બગીચો

૯

ભોજનાલય

९

कुदरती द्रश्य

१०

प्रार्थना सभा

૧૧

કન્યા છાત્રાલય યુનીટ - ૨

૧૨

કન્યા છાત્રાલય

૧૩

છાત્રાલયથી સ્કૂલ તરફ જવા માટે પુલ

૧૪

કાર્યાલય તથા વિજ્ઞાન પ્રયોગશાળા

૧૫

ઋષીમુનીઓની પાઠશાળાઓની ઝાંખી કરાવતુ કન્યા છાત્રાલય

૧૬

મહિલા કોલેજ

૧૭

વર્ગમાં અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓ

૧૮

કુમાર છાત્રાલય

१८

समग्र संकुल

સંદર્ભ ગ્રંથ સૂચી

- 1 અધ્યયન મનોવિજ્ઞાન - નનુભાઈ દોંગા પ્રથમ આવૃત્તિ 1995
- 2 આઈ.એમ. ઓકે. યુ. આર. ઓકે.
વનરાજ માલવી - પ્રથમ આવૃત્તિ 1994
- 3 અમને વ્હાલા બાળ - ઉપેન્દ્ર ર. ભટ્ટ, પ્રથમ આવૃત્તિ 1991
- 4 અસાધારણ મનોવિજ્ઞાન - ડૉ.મફતલાલ પટેલ પાંચમી આવૃત્તિ-2001
- 5 આધુનિક મનોવિજ્ઞાનનો ઐતિહાસિક પરિચય
- ડૉ. કેશવલાલ બી. વ્યાસ પ્રથમ આવૃત્તિ-1966
- 6 આવી હોય વાટાઘાટની કુશળતા
વનરાજ માલવી - પ્રથમ આવૃત્તિ 1993
- 7 ઓળખ કરો તમારા વ્યક્તિત્વની - નિરવ રાજ
- 8 અનુકુલનાત્મક વર્તનનો શારીરિક આધાર
- બી. એમ. શેઠ પ્રથમ આવૃત્તિ 1981
- 9 અધ્યયન મીમાંશા - શ્રીગુણવંત બી. શાહ પ્રથમ આવૃત્તિ 1972
- 10 આદર્શ માનવનું નિર્માણ -સ્વામી વિવેકાનંદ, છઠ્ઠું સંસ્કરણ 2000
- 11 અસાધારણ મનોવિજ્ઞાન - ડૉ.મફતલાલ પટેલ પ્રથમ આવૃત્તિ-1978
- 12 આવેગો અને લાગણીઓ - સ્વામી સચ્ચીદાનંદ
- 13 અસાધારણ મનોવિજ્ઞાન
- પ્રો. રજનીકાન્ત એલ. પટેલ, પ્રો. સી.બી.દવે
- 14 આધુનિક મનોવિજ્ઞાન - પ્રો. બાલમુકુંદ મ. શેઠ બીજી આવૃત્તિ
- 15 અધ્યનમાં પ્રયોગો - ડૉ. એન. એસ. દોંગા, ડૉ. ડી. એચ. ઉચાટ
ડૉ. એચ. ઓ. જોષી, ડૉ. એ. ડી. અંબાસણા, પ્રથમ આવૃત્તિ-1998
- 16 અસાધારણ બાળકોનું માર્ગદર્શન - ડૉ. એન. એસ. દોંગા
- 17 આપણા વ્યક્તિત્વની શક્યતાઓનો વિસ્તારતી અને સીમાઓને અજવાળતી આરસી હું કેવો છું ? - હરિલાલ ફોક્લીયા,

- 18 બુદ્ધિ અને બુદ્ધિ માપન
- ડૉ. જગદીશ સી. પરીખ, પુસ્તીકા 139 પ્રથમ આવૃત્તિ-1998
- 19 બાળ મનોવિજ્ઞાન - પ્રો. કે. સી. શારડા, પ્રો. દિપક આર. શાહ,
પ્રો. કે. ટી. શાહ, વગેરે અગ્યારમી આવૃત્તિ -1998 - 1999
- 20 બાળકોના વર્તન વિકૃતિના પ્રશ્નો
- સુમતિ બહેન પ્રા. વેદ પ્રથમ આવૃત્તિ 1992
- 21 બાળકનું મન - ડૉ. પ્રજ્ઞા પે પ્રથમ આવૃત્તિ 1992
- 22 બાળક અને મા બાપ - ચંદુલાલ સેલારકા પ્રથમ આવૃત્તિ 1994
- 23 બાળ મનોવિજ્ઞાનમાં ડોકીયુ
- ડૉ. હર્ષિદાબેન પંડીત બીજી આવૃત્તિ 1994
- 24 ભારત અને અમેરિકામાં માર્ગદર્શન અને સલાહદર્શન વ્યવસ્થા
- ડૉ. એન. એસ. દોગા પ્રથમ આવૃત્તિ 2000
- 25 બિનપ્રાચલિય આંકડાશાસ્ત્રીય પરિક્ષણ પદ્ધતિઓ
- ડૉ. અભય ત્રિવેદી પ્રથમ આવૃત્તિ 1986
- 26 બે હૈયાની જીવન યાત્રા -વનરાજ માલવી પ્રથમ આવૃત્તિ 1996
- 27 બીક ભાંગો, સાહસ કરો અને ચશસ્વી બનો -વનરાજ માલવી
- 28 ચશ્મા ડાઘાવાળા, ચશ્મા શાણપણા
- વનરાજ માલવી પ્રથમ આવૃત્તિ 1997
- 29 ચિકિત્સા મનોવિજ્ઞાન ભાગ-1
- ડૉ. કુસુમ કે. ભટ્ટ તૃતીય આવૃત્તિ 2000
- 30 ચિકિત્સા મનોવિજ્ઞાન ભાગ-2
- ડૉ. કુસુમ કે. ભટ્ટ તૃતીય આવૃત્તિ 2001
- 31 હિન્દુ મનોવિજ્ઞાન - પરિશ્રમને માટે તેનો અર્થ
- સ્વામી અખિલાનંદ પ્રથમ આવૃત્તિ 1995
- 32 જૂથ અને જૂથ વર્તન - નટવરલાલ જી. શાહ પ્રથમ આવૃત્તિ-1980
- 33 જૂથ માર્ગદર્શન - ડૉ. કનુભાઈ એસ. દોગા પ્રથમ આવૃત્તિ 1999

- 34 કોઠાસૂઝ કેળવો-ધન કુબેરની- વનરાજ માલવી પ્રથમ આવૃતિ-1992
- 35 કિમતી બક્ષીસ કોમન સેન્સની -વનરાજ માલવી પ્રથમ આવૃતિ-1997
- 36 લોકોના મનોભાવો કેમ ઉકેલશો ? - રૂપ ઘર દ્વિતિય આવૃતિ-1990
- 37 લોક આદર કમાવવાના વ્યવહાર કુશળ કિમીયા
- વનરાજ માલવી તૃતિય આવૃતિ - 1993
- 38 મનોવિજ્ઞાન અને અસરકારક વર્તન - પ્રા.ડૉ. બી. એમ. કોન્સ્ટ્રાક્ટર,
પ્રા. દિપક આર. શાહ, વગેરે નવમી આવૃતિ-1998-99
- 39 માનસિક ખેંચ એક આધુનિક ચમદુત
- ડૉ. ચંદ્રકાન્ત ત્રિવેદી પ્રથમ આવૃતિ 1989
- 40 મનોવૈજ્ઞાનિક નિબંધો - પ્રો. એસ. વી. ત્રિવેદી, પ્રા. બાલમુકુંદ
એમ. શેઠ, પ્રા. વગેરે દ્વિતિય આવૃતિ-1976-77
- 41 માનસિક કાબેલિયત દશગણી ખીલવો - વનરાજ માલવી
- 42 મનોવિજ્ઞાન અને અસરકારક વર્તન - ડૉ. સી. ટી. ભોપટકર,
જમસી એ. કાપડીયા, વગેરે
- 43 માનસ શાસ્ત્ર પરિચય - ડૉ. બી. એ. પરીખ, પ્રા. એ. એચ.
આઈ. વોરા, પ્રા. એન. જી. શાહ
- 44 મનોવિશ્લેષણ શાસ્ત્ર -ડૉ. એમ. એસ. ત્રિવેદી બીજી આવૃતિ-1998
- 45 મનોવૈજ્ઞાનિક માપન - કૃષ્ણકાંત દેશાઈ, સ્વ. હરીભાઈ દેસાઈ
- 46 મનોવૈજ્ઞાનના મૂળાક્ષર - ચંદ્રકાન્તભાઈ ભટ્ટ
- 47 સામાન્ય મનોવિજ્ઞાન - પ્રા. કે. સી. શારડા, પ્રા.આર. ડી. ભટ્ટ,
વગેરે અગ્યારમી આવૃતિ 1997-98
- 48 માનસોપચાર - ડૉ. ચારુલતા એચ. બદામી
- 49 મનોવૈજ્ઞાનિક સંશોધનમાં આંકડાશાસ્ત્રીય પરિક્ષણ
- સુરેશ સી. પારેખ, પ્રા. ડૉ. એસ. કે. દિક્ષિત
- 50 મનોવિજ્ઞાન પ્રયોગો અને આંકડા શાસ્ત્ર - પ્રા. સી. બી. દવે,
પ્રા.ભરતકુમાર બી. ગાંધી, વગેરે છઠ્ઠી આવૃતિ 1995 - 96

- 51 મનોવૈજ્ઞાનની સંશોધન પદ્ધતિઓ - પ્રા. એમ. અમીન મલીક, પ્રા.દિપક આર. શાહ, વગેરે છઠ્ઠી આવૃત્તિ 2000 - 2001
- 52 મૂલ્ય શિક્ષણ - હરીપ્રસાદ જોષી, પ્રથમ આવૃત્તિ 1998
- 53 મહત્વકાંક્ષ, જીવન શીખરે પહોંચવાની જડીબુટી -વનરાજ માલવી
- 54 મન ઉઝરડો અને રૂઝ - વનરાજ માલવી પ્રથમ આવૃત્તિ 1987
- 55 મનોવૈજ્ઞાનિક પરિભાષા અને વિભાવના -ડૉ. કૃષ્ણકાન્ત નો. દેસાઈ બીજી આવૃત્તિ - 2001
- 56 મનોવિજ્ઞાનમાં આંકડાશાસ્ત્ર - પ્રા. બી. એમ. શેઠ, પ્રા.જે.સી.શાહ, બીજી આવૃત્તિ 1998
- 57 મનોવિજ્ઞાન અને અસરકારક વર્તન - દિપક આર. શાહ નવમી આવૃત્તિ 1998 - 1999
- 58 મનોવિજ્ઞાન પ્રવેશિકા - પ્રા. કે. ડી. ભટ્ટ, પ્રા. બી. ટી. દવે, વગેરે પ્રથમ આવૃત્તિ 1974
- 59 માનસિક બિમારીઓ - ડૉ. પરેશ લાડાવાળા, પ્રથમ આવૃત્તિ-1979
- 60 પાગલનું માનસ - ચંદ્રવદન સી. મહેતા
- 61 પ્રાયોગિક મનોવિજ્ઞાન-પ્રયોગ અને આંકડાશાસ્ત્ર - યુનિ. ગ્રંથ નિમાર્ણ બોર્ડ - પ્રથમ આવૃત્તિ -1996
- 62 પ્રાયોગિક મનોવિજ્ઞાન-પ્રયોગ અને કસોટી પરિક્ષણ - પ્રા. એસ. સી. કાનાવાલા, પ્રથમ આવૃત્તિ - 2000
- 63 પરા મનોવિજ્ઞાન -પ્રા.વસંત વિનાયક આકોલકર પ્રથમ આવૃત્તિ-1995
- 64 પ્રાયોગિક મનોવિજ્ઞાન - પ્રયોગ પોથી - પ્રા. એસ. સી. કાનાવાલા પ્રથમ આવૃત્તિ-1979
- 65 પ્રાયોગિક મનોવિજ્ઞાન-પ્રયોગ અને આંકડાશાસ્ત્ર - યુનિ. ગ્રંથ નિમાર્ણ બોર્ડ - પ્રથમ આવૃત્તિ -1996
- 66 સામાજિક વિજ્ઞાનો-પરિણાત્મક પદ્ધતિઓ - આર. એલ. શિયાણી, એમ. આર. પંડ્યા, એમ. સી. પારેખ પ્રથમ આવૃત્તિ - 2001

- 67 સમાજલક્ષી મનોવિજ્ઞાન -ડૉ. ચંદ્રકાન્ત પી. પટેલ પ્રથમ આવૃત્તિ-1995
- 68 સ્ત્રી માનસશાસ્ત્ર -ડૉ. હર્ષિદા રામુ પંડીત પ્રથમ આવૃત્તિ -1997
- 69 સંશોધનની વિશિષ્ટ પદ્ધતિઓ -ડૉ.એ. ઉચાટ પ્રથમ આવૃત્તિ--2000
- 70 સફળતાની સૂવર્ણ રજ - વનરાજ માલવી પ્રથમ આવૃત્તિ -1990
- 71 સદભાવ જુતો શિષ્ટાચારથી - વનરાજ માલવી પ્રથમ આવૃત્તિ-1993
- 72 શ્રદ્ધા મમ વિકસીત કરો - શૈલા પંડિત પ્રથમ આવૃત્તિ-199173
- 73 શેહ, શરમ, સંકોચને કહો અલવીદા
- વનરાજ માલવી પ્રથમ આવૃત્તિ -1996
- 74 શીખી લો રીત રસમ લોકપ્રિય વક્તાની
- વનરાજ માલવી પ્રથમ આવૃત્તિ -1993
- 75 સફળ માણસ સફળ કેમ નિવડે છે ? - વનરાજ માલવી
- 76 શરીર લક્ષી મનોવિજ્ઞાન - ડૉ. ભાલચંદ્ર એચ. જોષી, પ્રા. એમ.
વગેરે તૃતીય આવૃત્તિ -1998-1999
- 77 સંશોધન સમસ્યા પસંદગીના સૈદ્ધાંતિક અને વ્યવહારુ આધારો -
દિનેશચંદ્ર એ. ઉચાટ પ્રથમ આવૃત્તિ - 1998
- 78 શૈક્ષણિક તત્વજ્ઞાન - હરીપ્રસાદ ઓ. જોષી પ્રથમ આવૃત્તિ-2000
- 79 શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન
- ગુણવંત શાહ, કુલીન પંડ્યા પ્રથમ આવૃત્તિ-1978
- 80 સ્કિંગો ફેનિયા સાથે જીવવું - ડૉ. મૃગેશ વેષ્ટાવ પ્રથમ આવૃત્તિ-2000
- 81 સંશોધન વિમર્સ - ડૉ. એ. ઉચાટ પ્રથમ આવૃત્તિ-1998
- 82 સમાજિકરણ અને મદદરૂપ થવાનું વર્તન - ડૉ. જે. સી. પરીખ-1995
- 83 સ્મરણ અને વિસ્મરણ - ડૉ. જે. સી. પરીખ પ્રકાશન વર્ષ-1995
- 84 શિક્ષણ અને માર્ગદર્શન સમીપે
- ડૉ. દિનેશ એ. ઉચાટ પ્રથમ આવૃત્તિ- 1992
- 85 સલાહ મનોવિજ્ઞાન - ડૉ. સોમાભાઈ ટી. પટેલ ત્રીજી આવૃત્તિ-2001
- 86 શિક્ષણ અવાગહન - ડૉ. એન. એસ. દોગા પ્રથમ આવૃત્તિ-1998

- 87 શિક્ષણ ગમન - અનિલ અંબાસલા પ્રથમ આવૃત્તિ-1998
- 88 સંસ્થાક્રિય ગતિવિજ્ઞાન - ડૉ. ભોપટકર પ્રથમ આવૃત્તિ - 1983
- 89 સમાજલક્ષી મનોવિજ્ઞાન - પ્રા.કે.સી. શારડા, પ્રા.દિપક આર.શાહ,
વગેરે સાતમી આવૃત્તિ 1998-99
- 90 શિક્ષણમાં આંકડાશાસ્ત્ર - પ્રા. એસ. સી. પારેખ
- 91 સંશોધન અહેવાલનું લેખન શી રીતે કરશો ?
- ડૉ. ડી. એ. ઉચાટ, ડૉ. હરીપ્રસાદ જોષી, વગેરે,
પ્રથમ આવૃત્તિ - 1998
- 92 સંશોધન પદ્ધતિઓ-એ.જી.શાહ, જે.કે.દવે અઘતન આવૃત્તિ-94-95
- 93 સામાજિક સંશોધન પદ્ધતિઓ - ડૉ. અરવિંદરાય નારણજી દેસાઈ
- તૃતીય આવૃત્તિ - 1997
- 94 સંશોધનની પ્રવિધિઓ - ડૉ. વિનોદ જી. પટેલ
- 95 સંશોધન પદ્ધતિઓ - એ. જી. શાહ, જે. કે. દવે
અઘતન આવૃત્તિ - 94-95
- 96 સમાયોજન પુસ્તીકા - શ્રેણી પુસ્તીકા 135 પ્રા.શશીકાન્ત ડી. પાઠક
- 97 સામાન્ય મનોવિજ્ઞાન - પ્રા. કે. સી. શારડા, પ્રા. આર. પી. ભટ્ટ,
વગેરે અઘ્યારમી આવૃત્તિ -1997 - 98
- 98 સમાજલક્ષી મનોવિજ્ઞાન - ઉજમસિંહ કાપડીયા
- 99 સમાજલક્ષી મનોવિજ્ઞાન - ડૉ. બી. એ. પરીખ
- 100 સમાજલક્ષી મનોવિજ્ઞાન - એ. જી. શાહ, જે. કે. દવે-1993
- 101 સમાજલક્ષી મનોવિજ્ઞાન - ઉજમસિંહ કાપડીયા, રજનીકાન્ત પટેલ
- 102 સામાજિક મનોવિજ્ઞાન - સ્વ. ડૉ. ધીરેન્દ્ર ડી. મહેતા અરવિંદરાય
એન. દેસાઈ
- 103 સમાયોજનના બુનિયાદી ઘટકો - વિભાગ 1
- 104 સામાન્ય મનોવિજ્ઞાન - ભટ્ટ કે. એમ.
- 105 સામાન્ય મનોવિજ્ઞાન - વી. સ. વણિકર અનડા પ્રકાશન

- 106 સામાન્ય મનોવિજ્ઞાન - મધુસુદન વી. બક્ષી, એસ. વી. ત્રિવેદી,
કિશોર કે. શુક્લ, જી. આર. મન્સુરી
- 107 સામાન્ય મનોવિજ્ઞાન - પ્રા. કે. બી. વ્યાસ, પ્રા. કે. કે. શુક્લ
- 108 સામાન્ય મનોવિજ્ઞાનની રૂપરેખા - શારડા કે. સી.
- 109 તમે તમારા બાળકોને ઓળખો - ડૉ. મોહનભાઈ પંચાલ
- 110 તમારા સફળતાના સંજોગો અનેક ગણા બળવાન બનાવો -
વરરાજ માલવી પ્રથમ આવૃત્તિ - 1998
- 111 તમારી માનસિક કાબેલિયત દસ ગણી ખીલવો - વરરાજ માલવી
ચોથું મુદ્રણ - 1992
- 112 તમારું મગજ તમારી કુશળતાનો ભાગીદાર - વરરાજ માલવી
- 113 તમારા વ્યક્તિત્વને નવો ઓપ કેવી રીતે આપશો ?
- વનરાજ માલવી તૃતીય આવૃત્તિ - 1992
- 114 થોડી સુઝ શાણપણની - વનરાજ માલવી પ્રથમ આવૃત્તિ-1989
- 115 તમારું મહત્વ કેટલું ? તમે વિકસાવો એટલું - વનરાજ માલવી
- 116 તમારી કટુ લાગણીનું કરશો શું ?
- વનરાજ માલવી પ્રથમ આવૃત્તિ-1993
- 117 તમારું મન તમારી સમસ્યા ઉકેલનો સાથીદાર
- વનરાજ માલવી પ્રથમ આવૃત્તિ-1991
- 118 ઉચ્ચતર સામાન્ય મનોવિજ્ઞાન - વ્યાસ કે. બી. પ્રથમ આવૃત્તિ-1986
- 119 ઉચ્ચતર સામાન્ય માનસશાસ્ત્ર - ડૉ. ભાનુપ્રસાદ એ. પરીખ,
પ્રા. ઉજમસિંહ એ. કાપડીયા, પ્રા. નટવરલાલ જી. શાહ,
- 120 ઉપભોક્તા મનોવિજ્ઞાન - ડૉ. સી. કે. શાહ પ્રથમ આવૃત્તિ-1986
- 121 વ્યક્તિત્વના સિદ્ધાંતો - ડૉ. કુસુમબેન. કે. ભટ્ટ દ્વિતીય આવૃત્તિ-1996
- 122 વ્યક્તિત્વ - ડૉ. જે. સી. પરીખ - 1995
- 123 વ્યક્તિગત ભિન્નતા - પ્રા. વાચ કે. દેસાઈ પ્રથમ આવૃત્તિ-1983

- 124 વ્યક્તિત્વ વિકાસ - સ્વામી વિવેકાનંદ દ્વિતિય સંસ્કરણ - 2001
- 125 વ્યક્તિ સમાયોજન મનોવિજ્ઞાન - ડૉ. સી. ટી. ભોપટકર,
ઉજમસિંહ કાપડિયા, રંજનકુમાર મુનસી તૃતિય આવૃત્તિ - 1972
- 126 વ્યક્તિગત અનુકુલન મનોવિજ્ઞાન - પ્રા. ડૉ. કે. બી. વ્યાસ
- 127 વ્યક્તિગત અનુકુલનનું મનોવિજ્ઞાન - ડૉ. બી. એ. પરીખ
- 128 વ્યવહારલક્ષી મનોવિજ્ઞાન - નાનકભાઈ કામદાર, પ્રા. ડૉ. અભય
વગેરે પ્રથમ આવૃત્તિ - 1995
- 129 વ્યવહારલક્ષી માનસશાસ્ત્ર - ડૉ. બી. એ. પરીખ, પ્રો. ઈન્દ્રકુમાર
કે. દેસાઈ, પ્રા. બીપીનચંદ્ર એમ. કોન્ટ્રાક્ટર
- 130 વ્યવહારિક મનોવિજ્ઞાન - કાપડિયા, ગાંધી
- 131 વિકૃત મનોવિજ્ઞાન અને આધુનિક જીવન - ડૉ. ધિરેન્દ્ર દ. મહેતા
- 132 વૈચક્તિક સમાયોજનનું મનોવિજ્ઞાન - પ્રા. કે. સી. શારડા,
પ્રા. દિપક આર. શાહ, પ્રા. કે. ટી. શાહ, પ્રા. વી. એચ. શારડા,
પ્રા.એમ.એમ. ગોહિલ, પ્રા.આર.પી. ભટ્ટ નવમી આવૃત્તિ-1997-98
- 133 વૈચક્તિક સમાયોજનનું મનોવિજ્ઞાન - મનુભાઈ કોઠારી
- 134 વિકાસલક્ષી મનોવિજ્ઞાન
- પ્રા. યોગેન્દ્ર કંચનલાલ દેસાઈ બીજી આવૃત્તિ 1994

REFERENCE BOOKS

- 156** An Introcution to psychology - Gardner Murphy - Reprint
1977
- 157** Abnormal Psychology and Modern life - James C. Coleman
5th edition
- 158** Abnormal Psychology - Hans Raj Bhatia
- 159** An introduction to Personality Study - Rauymond B. Cattell
- 160** An introduction to child development - Nirmala Kher
- 161** Abnormal Psychology - carney Landis, M. Marjorie Bolies
- 162** An outline of Abnormal Psychology - Gradner Murphy,
and Arthur J. Bachrach Copyright 1945
- 163** Body Language - Julius Fast , Copyright - 1970
- 164** Child devlopment and personality - Paul Henry Mussen
- 165** General Psychology - W. Porter Swift
- 166** Clinical Psychology Theory - Therapy Dougal Muckay
- 167** Current Reasearch in motivation - Ralph NORman Haber
- 168** Child Behaviour Therapy - David Murholin
- 169** Doctor Homolas Hatural Helth Remedies Samuel Homola
D. C.
- 170** Developmental Psychology in India - T. S. Saraswathi,
Ranjana Dutta 1975 - 1986
- 171** Enter personal and Group Behaviour - Judy Guhagan
- Reprinted 1978
- 172** Educational Psychology - Prof. B. C. Rai, Edition 1973
- 173** Fundamental statistics in Psychology and Education -
J. P. Guliford Benjamin Fruchter

- 174** From intellect to intelligence - Vimal Thakar - 1974
- 175** Games People Play - Eric Berne M. D. Copyright 1994
- 176** General Psychology - First Edition 1970 Movy
- 177** General Psychology - W. Porter Swift
- 178** Health of mind and soul - Lghace lepp.
- 179** Introlduction to pyschology - Norman L. Munn, Li Dodge
ferald Jr. Peter s. Fernald, Leonard Carmichel - Reprint -
1976
- 180** Introduction to Psychotherapy - Dennis Brown and
Jonathan Pedder
- 181** Mutation of Mind - Thakar Vimal
- 182** Mind in Society - The Development of heigher
Psychological Processes - Michaed cole, Varu John ,
Steier, Sylvia Saribner Elklen Souberman 1978
- 183** Margins of the mind - Frank Musgrove
- 184** Mental Health and Hindu Psychology - Swami Achilananda
Copyright 1951
- 185** Problems of Educational Reconstruction - K. G. Saiydnin
- 186** Psychology for The class Room - Janice T. Ilabson
- 187** Psychology in use - J. Stanley Iray - Reprint - 1967
- 188** Psychology of Personal - Adjustment - R. Fred Mckineey
- 189** Personality an Experimental Approach Robert W. Lundin
- 190** Psychological research - William a scoot and michael
Wertheimer
- 191** Psychological testing - Theory and Practice, copyright 1962

- 192** Psychology of Adjustment - Eastwood atwater
- 193** Problem Children - Uday Shanker - 1978
- 194** Psychology for Living - Garlie a forehand, Ailhea J. Horner
Herbert Sorenson, Margyerite Matm - Copyrith 1948
- 195** Relationships - Light & life Publishers copyright 1972
- 196** Readings in the psychology of Adjustment - Leon Gorlow,
Walter Katkovsky - copyright 1968
- 197** Readings in Educational Psychology - William C. Morse
and I Max Wingo
- 198** Readings in Educational Psychology - Learning and teaching
- E. Stones first published 1970
- 199** Social Development in Young Children - Susan Isaacs
- 200** Scinetists a Social Psychological study - Sri Chandra
- 201** Talks to teachers on Pyschology and to Students on some of
life's Ideals - William James 1899
- 202** The Hand book of Social Psychology - Gardner lindzey and
Eliot Aronson.